

PB 66

EKONOMICKÝ SBORNÍK SAVU 3. 1951

EKONOMICKÝ SBORNÍK

SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED A UMENÍ

III

REVÍZIA 2013

NAKLADATELSTVO
SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED A UMENÍ
BRATISLAVA 1951

ŠTEFAN HERETIK

VÝVIN POVOJNOVEJ HOSPODÁRSKEJ KRÍZY V KAPITALISTICKÝCH KRAJINÁCH

Na jeseň r. 1948 začala sa v kapitalistickom svete nová hospodárska kríza nadvýroby. Po krízach z rokov 1921—22, 1929—33 a 1937—38 je to štvrtá hospodárska kríza, ktorá sa rozvíja na podklade všeobecnej krízy kapitalizmu. Z týchto kríz tzv. veľká svetová hospodárska kríza tridsiatich rokov prešla do dejín kapitalistických kríz ako klasická kríza, poznačená všetkými znakmi všeobecnej krízy kapitalizmu. Bola to kríza, ktorá svojou hĺbkou a nesmierne ničivými účinkami otriasla samými základmi svetového kapitalistického systému a samu buržoáziu priviedla k presvedčeniu, že druhú podobnú krízu kapitalizmus neprežije. Zákony cyklického vývinu kapitalizmu dokazujú, že hospodárske krízy sa neustále prehĺbujú a predlžujú. Preto si dnes imperialistická buržoázia stavia alternatívu: kríza alebo vojna a usiluje sa prerušiť každú novú narastajúcu hospodársku krízu rozpútaním svetovej vojny tak, ako sa to stalo v prípade krízy v rokoch 1937—38.

Priebeh novej povojnovej hospodárskej krízy bude sa odlišovať od predchádzajúcich hospodárskych kríz predovšetkým tým, že vznikla a rozvíja sa za podmienok povojnovej etapy všeobecnej krízy kapitalizmu, teda za podmienok zásadne zmeneného pomeru síl medzi táborom socializmu a kapitalizmu v prospech socializmu. Aj keď sa imperialistickej buržoázii podarilo prechodom na otvorenú militarizáciu dočasne pozmeniť jej priebeh, neustále rastúce sily tábora mieru sú zárukou toho, že nová imperialistická vojna nebude tento raz východiskom zo súčasnej hospodárskej krízy. Zbehlá militarizácia hospodárstva kapitalistických krajín ju iba zosilní a nesmierne zväčší jej ničivú silu.

Vo svetle geniálnych prác s. Stalina o otázkach marxizmu v jazykovede chápeme dnes oveľa jasnejšie a hlbšie všetky zúfalé kroky, ktoré pod hrozbou narastajúcej hospodárskej krízy podnikajú imperialistické štáty na čele s USA. Je jasné, že takto imperialistický štát ako hlavná a najreakčnejšia složka kapitalistickej politickej nadstavby plní svoju služobnú a pomocnú úlohu oproti prehnitému a odumierajúcemu kapitalistickému hospodárskemu zriadeniu. No niet takej opatrenia a niet takej sily, ktorá by mohla zachrániť kapitalizmus a zastaviť nevyhnutný spoločenský vývin ku komunizmu.

1. SÚČASNÁ ETAPA VŠEOBECNEJ KRÍZY KAPITALIZMU

Učenie o všeobecnej kríze kapitalizmu predstavuje veľký stalinský vklad do Leninovej teórie imperializmu, ktorú pozdvihuje a rozvíja na ďalší, vyšší stupeň. Všeobecná kríza kapitalizmu nie je nijakým novým poimperialistickým štádiom kapitalizmu, ale vzniká a rozrastá sa na podklade imperializmu ako jeho posledná, dovŕšujúca fáza. Všeobecná kríza kapitalizmu predstavuje teda posledné obdobie existencie kapitalistického systému vôbec, obdobie, ktoré sa môže skončiť iba revolučným svrnutím kapitalizmu a nastolením socialistického systému v celosvetovom rámci. Na rozdiel od periodických hospodárskych kríz nadvýroby, ktoré už svojím trvaním a svojimi účinkami vytvárajú predpoklady na prekonanie krízy, kapitalizmus nemá nijaké východisko zo všeobecnej krízy, ktorá zachvátila a rozkladá všetky sféry buržoázneho spoločenského poriadku, jeho ekonomiku, politiku a ideológiu.

Hlbokú a vyčerpávajúcu charakteristiku všeobecnej krízy kapitalizmu podal s. Stalin r. 1930 vo svojej zpráve na XVI. sjazde VKS(b). Všeobecná kríza kapitalizmu vzniká v období prvej svetovej vojny a jej najvýznamnejším a rozhodujúcim prejavom je rozkol svetového hospodárstva na dva protikladné systémy — na systém socialistický a kapitalistický. Po víťaznej Veľkej októbrovej socialistickej revolúcii, ktorá prvá pretrhla svetový reťaz imperializmu, kapitalizmus prestal byť jediným, všetko zahrnujúcim systémom svetového hospodárstva; vedľa neho existuje, rastie a prospieva socialistický systém, „ktorý samým faktom svojej existencie dokazuje prehnitosť kapitalizmu a podlamuje jeho základy“ . . .¹

Hoci kapitalizmus obsahuje niektoré momenty všeobecnej krízy hneď po svojom prechode do imperialistického štádia koncom XIX. a začiatkom XX. stor., všeobecná kríza kapitalizmu dozrela až v prvej svetovej vojne a začína víťazstvom socialistickej revolúcie v Rusku. Preto stále sa vyostrujúci boj medzi dvoma protikladnými hospodárskymi sústavami, ktorý je podľa Stalinových slov „osou celého súčasného života“, je aj ústrednou otázkou všeobecnej krízy kapitalizmu.

Vo svojom referáte na XVI. sjazde VKS(b) a v iných prácach s. Stalin rozobral a objasnil aj ostatné znaky, ktoré charakterizujú všeobecnú krízu kapitalizmu, najmä: silné spomalenie tempa rozvoja výrobných síl v kapitalistických krajinách, chronické nevyužitie výrobného zariadenia, vznik stálych miliónových armád nezamestnaných, zdeformovanie kapitalistického hospodárskeho cyklu, vzrast štátno-monopolistických tendencií, neslýchané rozbujnenie militarizmu a hlboká kríza koloniálneho systému.

V dôsledku neustáleho zužovania sféry kapitalistického vykorisťovania a útlaku všetky vnútorné i medzinárodné rozpory imperializmu sa obrovsky zostrujú a neobyčajne sa zosilňuje nerovnomernosť hospodárskeho a

¹ J. V. Stalin, *Politická zpráva ÚV XVI. sjazdu VKS(b)*, Moskva 1950, 11.

politického vývinu kapitalistických krajín. V takejto situácii nie je možné mierové riešenie imperialistických konfliktov, imperialistické vojny, veľké, či menšie, zaplňujú celé obdobie všeobecnej krízy kapitalizmu, oslabujú v samých základoch kapitalistickú sústavu a vytvárajú tak podmienky pre socialistickú revolúciu. Preto nazval s. Stalin všeobecnú krízu kapitalizmu obdobím vojen a proletárskych revolúcií. Dejiny uplynulých štyroch desaťročí úplne potvrdili správnosť stalinskej analýzy všeobecnej krízy kapitalizmu.

Všeobecná kríza kapitalizmu prešla od svojho vzniku dvoma hlavnými vývinovými etapami. Prvá etapa trvá od vzniku všeobecnej krízy až do druhej svetovej vojny a sama sa rozdeľuje na tri obdobia. Prvé obdobie, ktoré zahŕňa roky 1917—1923 vyznačuje sa silným revolučným náporom robotníckej triedy proti kapitalizmu a celým radom socialistických revolúcií v Európe i v Ázii. Víťazná Veľká októbrová socialistická revolúcia otvorila prvé kolo socialistických revolúcií, ktoré sa však buržoázii podarilo potlačiť najmä zásluhou zrady pravicových vodcov sociálnodemokratických strán. Druhé obdobie predstavuje obdobie dočasnej, čiastočnej, zhnitej stabilizácie kapitalizmu v rokoch 1923—1928. Ako je známe, tejto stabilizácii urobila koniec „najväčšia a najhlbšia zo všetkých svetových hospodárskych kríz, ktoré doteraz jestvovaly“.² Hospodárskou krízou v rokoch 1929—1933 začína sa tretie a posledné obdobie prvej etapy všeobecnej krízy kapitalizmu. Po hospodárskej kríze tridsiatych rokov nenasledoval nový hospodársky rozmach, ako to bolo v kapitalistických cykloch pred všeobecnou krízou kapitalizmu. Po depresii zvláštneho druhu v krátkom oživení nastupuje nová hospodárska kríza v rokoch 1937—1939, ktorú prerušila druhá svetová vojna.³

Druhá svetová vojna so svojimi dôsledkami znamená prenikavé prehlbenie všetkých rozporov kapitalizmu a súčasne aj prenikavé zostrenie všeobecnej krízy kapitalizmu. Toto zostrenie a prehlbenie všetkých prejavov všeobecnej krízy kapitalizmu, ako aj mnohé nové momenty, ktoré druhá svetová vojna do nej vniesla, oprávňujú urobiť záver, že druhou svetovou vojnou sa končí prvá etapa a začína sa druhá vývinová etapa všeobecnej krízy kapitalizmu, ktorá sa kvalitatívne odlišuje od predchádzajúceho obdobia.

Najdôležitejším znakom súčasnej etapy všeobecnej krízy kapitalizmu je zásadná zmena v pomere síl medzi socialistickou sústavou na jednej strane a imperialistickou sústavou na druhej strane — v prospech socializmu. Vojenské víťazstvo SSSR vo Veľkej vlasteneckej vojne znamenalo súčasne hospodárske a politické víťazstvo socialistickej hospodárskej sú-

² J. V. Stalin, *Politická správa ÚV XVI. sjazdu VKS(b)*, Moskva 1950, 33.

³ Otázka periodizácie všeobecnej krízy bola donedávna sporná a vyvolávala veľa diskusií hlavne v sovietskej ekonomickej tlači. Pozri napr. článok: Povojnové zostrenie všeobecnej krízy kapitalizmu, *Voprosy ekonomiky*, č. 6, 1948.

stavy, ktorá sa upevnila a po vojne neustále dokazuje svoje rozhodné prednosti pred kapitalistickým systémom. Obrovsky vzrástla medzinárodná prestíž Sovietskeho sväzu, ktorý sa stal mocným činiteľom svetovej politiky a hlavnou záštitou mieru. Po druhej svetovej vojne odpadli od imperialistického systému krajiny strednej a juhovýchodnej Európy, ktoré i proti nátlaku imperialistických mocností uskutočnili hlboké revolučné zmeny vo svojej ekonomike a za účinnej a nezištnej pomoci SSSR daly sa na cestu výstavby socializmu. Takto sa splnily slová s. Stalina, ktoré r. 1934 v referáte na XVII. sjazde VKS(b) adresoval buržoáznym politikom, hľadajúcim východisko z ťažkostí kapitalizmu vo vojne proti Sovietskemu sväzu: „A nech sa nehnávajú na nás páni buržuji, ak im na druhý deň po takej vojne bude chýbať niekoľko im blízkych vlád, teraz spokojne panujúcih „z milosti božej“.“⁴

No vznikom ľudovodemokratických štátov, ktoré predstavujú nový hlboký prielom do svetovej obruče imperializmu, sa ani zďaleka neskončil povojnový proces zužovania priestoru kapitalistického panstva. Po druhej svetovej vojne s novou nebyvalou silou vzplanul národnooslobodzovací boj koloniálnych a polokoloniálnych národov, ktorý dostal podobu dlhotrvajúcich regulérnych vojen (Vietnam, Burma, Malajsko atď.). Toto rastúce revolučné hnutie má za následok ďalšie neustále zmenšovanie sféry svetového imperializmu a ukazuje, že kríza koloniálneho systému nachodí sa dnes vo svojej poslednej fáze, ktorá sa skončí úplným odstránením koloniálneho útlaku a vykorisťovania. Historické víťazstvo čínskej revolúcie a vytvorenie Čínskej ľudovej republiky znamená najväčšiu porážku imperialistického svetového systému od skončenia druhej svetovej vojny. Ďalším ťažkým úderom pre imperialistický tábor bolo zriadenie Nemeckej demokratickej republiky. Prenikavú zmenu vo vzájomnom pomere síl v súčasnom boji dvoch táborov najlepšie vystihuje skutočnosť, že Sovietsky sväz, prvá krajina víťazného socializmu, nenachodí sa už v stave medzinárodnej izolácie, ale je obkľúčený spriatelenskými krajinami, ktoré budujú socializmus. Takto vznikol v dôsledku druhej svetovej vojny mohutný tábor socializmu, ktorý sa neustále upevňuje a rozširuje a dnes zahŕnuje už vyše 800 miliónov ľudí, t. j. viac ako jednu tretinu obyvateľov sveta; to je najvýznamnejší nový moment, ktorý charakterizuje obsah súčasného štádia všeobecnej krízy kapitalizmu.

No k prenikavým zmenám došlo aj vo vnútri oslabeného tábora imperialismu. Tri najreakčnejšie imperialistické mocnosti, fašistické Nemecko, Japonsko a Taliansko boli vojensky rozdrvené. Anglicko a Francúzsko vyšly z vojny hospodársky i politicky značne oslabené. Vo väčšine západoeurópskych krajín základy kapitalizmu natoľko prehnily, že sa v nich buržoázia môže udržať pri moci len s priamou vojenskou, politickou a finančnou podporou najmocnejšieho kapitalistického štátu — USA. Celkové

⁴ J. V. Stalin, *Otázky leninizmu*, Bratislava 1949 511.

zoslabenie kapitalistického svetového systému sa najjasnejšie odráža v tom, že po druhej svetovej vojne kapitalizmus nie je schopný uskutočniť ani takú dočasnú a čiastočnú stabilizáciu, k akej došlo v rokoch 1923—28.

Zosilnené pôsobenie zákona nerovnomerného vývinu cez vojnu ešte viac prehĺbilo priepasť medzi USA a ostatnými kapitalistickými krajinami. Americké monopoly zarobily na vojne rozprávkové zisky, rozšírily výrobnú kapacitu priemyslu asi o 20—25% a zmocnily sa trhov nielen porazených štátov, ale vo veľkej miere aj svojich oslabených kapitalistických spojencov. A tak v rámci imperialistického tábora jedine USA vyšly z vojny relatívne zosilnené, hospodársky i politicky a zaujaly monopolné postavenie v kapitalistickom svete. To však neznamená, že by súčasne nebolo došlo k vnútornému oslabeniu amerického kapitalizmu. Najjasnejším prejavom tohto oslabenia je ustavičný rast útočnosti a expanzie dolárového imperialismu po druhej svetovej vojne. Ak dnes vystupuje americký imperialismus ako najagresívnejší a najreakčnejší zo všetkých imperialismov, je to len dôsledok krajne vyostrených vnútorných ťažkostí a rozporov, ktoré stále silnejšie rozdiariajú ekonomiku USA.

Imperializmus je neútočný boj veľkých mocností za rozdelenie a znovuzrozdelenie sveta. V súčasných podmienkach všeobecnej krízy kapitalizmu tento boj prebieha za neobyčajného vyostrenia otázky trhov. „Zostrenie problému odbytíšť vcelku, najmä však zostrenie problémov zahraničných trhov a v tom zase hlavne zostrenie problému trhov pre vývoz kapitálu, taký je terajší stav kapitalizmu.“^{4a} Takto charakterizoval s. Stalin situáciu kapitalizmu medzi dvoma svetovými vojnami. Jeho slová platia vo zvýšenej miere dnes, keď sa tak podstatne zúžil svetový priestor kapitalizmu. Hneď po skončení druhej svetovej vojny nastolily americké monopoly agresívnu expanzívnu hospodársku politiku s cieľom upevniť a rozšíriť pozície, ktoré získaly za druhej svetovej vojny a udržať zisky na vysokej vojnovnej úrovni. Nerovnomerný vývin kapitalizmu vedie k tomu, že boj o znovuzrodenie trhov, surovinových zdrojov a sfér investícií nutne prerastá v boj o svetovládnu. Po zničení hitlerovského fašizmu stal sa americký imperialismus dedičom neuskutočniteľných, šíalených plánov na hospodárske a politické ovládnutie celého sveta. Najväčšiu prekážku na ceste k tomuto cieľu vidia americké monopoly v neustále rastúcom svetovom tábore socializmu. Preto, sotva sa skončila druhá svetová vojna, pripravujú tretiu svetovú vojnu, ktorá, podľa názoru angloamerických imperialistov, jedine môže zachrániť kapitalizmus od zániku a zastaviť nezadržateľný vývin sveta k socializmu.

V rámci priprav novej svetovej vojny americký imperialismus sa snaží podrobiť si hospodársky, politicky i vojensky všetky ostatné kapitalistické štáty a vytvoriť z nich jednotný vojnovo-imperialistický front. Hlavnými míľnikmi na tejto ceste sú: Trumanova doktrína, Marshallov plán, Severoatlantický pakt a Schumanov plán. Snahy o zriadenie jednotného vojen-

^{4a} J. V. Stalin, *Politická zpráva ÚV XV. sjazdu VKS(b)*.

ského bloku, namiereného proti SSSR a krajinám ľudovej demokracie stroskotávajú však nevyhnutne na rozporoch medzi jednotlivými imperialistickými štátmi.

„Vonkajšia jednota frontu imperialistov — povedal s. B e r i j a pri príležitosti 34. výročia Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie — nemôže zastrieť hlboké vnútorné rozpory, spojené hlavne s bojom o surovinové zdroje, odbytišťa a sféry investícií. Tieto rozpory sa preplietajú a zahrnujú všetky krajiny imperialistického tábora, ale hlavné sú aj naďalej rozpory medzi USA a Anglickom, tak v Európe, ako aj v Ázii.“⁵

Americký imperializmus, ktorý prevzal úlohu žandára svetového kapitalizmu, márne sa usiluje posliepať stále sa rozpadávajúcu imperialistickú reťaz. Za svojich hlavných pomocníkov si vybral porazený nemecký a japonský militarizmus; netreba však zdôrazňovať, že ich obnova vyvoláva iba ďalšie trecie plochy a rozpory v tábore imperializmu. Nová hospodárska kríza, ktorá dnes narastá v kapitalistickom svete, ešte väčšmi vyostruje všetky rozpory medzi imperialistami a vedie k ďalšiemu prehĺbeniu všeobecnej krízy kapitalizmu. Strach pred hospodárskou krízou vystupňoval imperialistickú útočnosť a urýchlil militarizáciu v kapitalistických krajinách. Preto prechádzajú USA r. 1949, najmä však r. 1950 od zväčša maskovaných príprav k celkom otvoreným vojnovým prípravám, ktoré v polovici r. 1950 vyústily v intervenciu na Kórei. Zločinným útokom proti pokojomilnému kórejskému národu americké monopoly zapísaly do „krvavej histórie krvavého imperializmu“, ako nazval L e n i n americký imperializmus,⁶ jednu z najkrvavejších stránok.

Také sú hlavné črty súčasnej etapy všeobecnej krízy kapitalizmu. Najnovší vývin v imperialistickom tábore úplne potvrdzuje správnosť a vedeckú hĺbku leninsko-stalinskej teórie imperializmu a všeobecnej krízy kapitalizmu. S. S t a l i n napísal: „Je známe, že teória, ak je skutočne teóriou, dáva praktikom schopnosť orientovať sa, jasnú perspektívu, istotu v práci, vieru vo víťazstvo našej veci. To všetko má — a nemôže nemať — obrovský význam pre našu socialistickú výstavbu.“⁷ Takou teóriou je nesporne aj učenie o všeobecnej kríze kapitalizmu. Napriek tomu, že sme bezprostrednými účastníkmi historického zápasu, ktorý dnes prebieha medzi dvoma spoločenskými sústavami, marxisticko-leninská teória dovoľuje vedecky objektívne zhodnotiť medzinárodný hospodársky a politický vývin a pritom zaujať správny strannícky postoj. Stalinovo učenie o všeobecnej kríze kapitalizmu ukazuje masám svetového proletariátu, aké konkrétne historické miesto zaujima ich boj za svrhnutie kapitalizmu a je súčasne návodom pre ďalšiu revolučnú prax. Je to ozajstná teória, ktorá dovoľuje spájať obrovské nadšenie vo veľkom revolučnom boji s najobjektívnejším, naj-

⁵ Za trvalý mier — za ľudovú demokraciu, č. 45 z 9. nov. 1951.

⁶ V. I. L e n i n: *Sočinenija* 28, 44.

⁷ J. V. S t a l i n: *Otázky leninizmu*, Bratislava 1949, 325.

triezvejším hodnotením zbesilých záchvatov buržoázie, ako napísal na jednom mieste Lenin.⁸

2. VZNIK NOVEJ HOSPODÁRSKEJ KRÍZY

Hospodárska kríza nadvýroby je zákonitý zjav v kapitalizme, ktorý sa nevyhnutne a neodvratne periodicky opakuje „ako záchvat chronickej choroby“.⁹ S. Stalin učí, že príčina hospodárskych kríz spočíva v samom kapitalistickom systéme hospodárstva, v jeho hlavnom protirečení medzi spoločenskou povahou výroby a kapitalistickou formou prisvojovania výroby. „Výrazom tohto základného protirečenia kapitalizmu je protirečenie medzi kolosálnym rastom výrobných možností kapitalizmu, vypočítaným na dosiahnutie maxima kapitalistického zisku a relatívnym zmenšením kúpyschopného dopytu miliónových más pracujúcich, ktorých životnú úroveň sa kapitalisti snažia stále udržať v hraniciach krajného minima.“¹⁰ Honba za čo najväčším ziskom uprostred neľútostného konkurenčného boja vytvára v kapitalizme tendenciu neobmedzeného rastu výrobných síl, ako by jedinou hranicou jeho rozvoja boli potreby spoločnosti. Na druhej strane tá istá honba za ziskom relatívne zužuje spotrebnú základňu kapitalistickej výroby, pretože vedie k zvýšeniu vykorisťovania, nezamestnanosti a k neustálemu rastu absolútneho i relatívneho zbedačovania robotníckej triedy a všetkých pracujúcich, ktorí koniec koncov sú hlavnými kupcami kapitalistického trhu. Kríza nadvýroby je „prejavom tohto protikladu v búrlivej a ničivej forme“.¹¹ Obrovským ničením výrobných síl a hodnôt obnovuje sa za krízy relatívna rovnováha medzi výrobou a platbyschopnou kúpnou silou; takto sa v samom procese krízy vytvárajú predpoklady pre jej prekonávanie a kríza sa stáva východiskom nového rozmachu kapitalistického hospodárstva na obnovenej širšej technickej základni. Kapitalisti, ktorí prežívajú krízu, sú totiž nútení modernizovať a racionalizovať svoje podniky, aby obstáli v konkurenčnom boji v novom konjunktúrnom cykle. Obnova tzv. fixného kapitálu je iba materiálnou základňou periodického opakovania sa hospodárskych kríz, nie je však ich príčinou, ktorá tkvie v základnom protirečení kapitalizmu. Toto protirečenie sa s rozvojom kapitalizmu neustále zostruje, preto hospodárske krízy sa stávajú čoraz hlbšími, ničivejšími a vleklejšími.

V imperialistickom štádiu kapitalizmu zmenil sa priebeh kapitalistických cyklov. Monopoly zvyšujú do krajnosti útlak a vykorisťovanie pracujúcich, umele udržiujú vysoké ceny, hamujú technický pokrok a tak vyostrujú všetky rozpory kapitalizmu, najmä rozpor medzi spoločenskou povahou

⁸ V. I. Lenin, *Vybrané spisy II*, 608, Svoboda, 1950.

⁹ V. I. Lenin, *Sočinenija V*, 73.

¹⁰ J. V. Stalin, *Politická zpráva ÚV XVI. sjazdu VKS(b)*, Moskva 1950, 26.

¹¹ J. V. Stalin, *Politická zpráva ÚV XVI. sjazdu VKS(b)*, Moskva 1950, 28.

výroby a súkromným prisvojovaním. Preto sa v epoche imperializmu skracuje trvanie cyklu a doba krízy sa predlžuje, pričom rastie jej hĺbka a ničivá sila. Všeobecná kríza kapitalizmu doniesla ďalšiu zmenu v priebehu kapitalistických cyklov: krízy sa striedajú ešte rýchlejšie, trvajú ešte dlhšie a po nich nenasleduje obyčajná depresia, ale „depresia zvláštneho druhu, ktorá nevedie k novému rozmachu a rozkvetu priemyslu, no ani ho nevracia k bodu najväčšieho poklesu“.¹² V dôsledku chronického nevyužitia výrobného zariadenia a chronickej masovej nezamestnanosti, kapitalizmus v období všeobecnej krízy nemá už tendenciu prispievať k rozsiahlej obnove fixného kapitálu, ktorá predtým obyčajne bola predzvesťou nového obdobia hospodárskeho rozmachu. Preto po depresii zvláštneho druhu nasleduje iba krátkodobé oživenie, ktoré však už nemá všeobecný ráz, neplatí pre celé kapitalistické hospodárstvo a celý kapitalistický svet, pretože zostrený nerovnomerný vývin kapitalizmu vytvoril v jednotlivých výrobných odvetviach a v mnohých kapitalistických krajinách stav chronickej stagnácie.

V období všeobecnej krízy kapitalistická svetová výroba prestupuje v podstate na jednom mieste a hospodárske cykly stratili niekdajší vzostupný špirálový vývin. Túto zmenu predvídal už Engels r. 1850, keď napísal o anglickom priemysle, že sa „rýchlymi krokmi približuje k tomu momentu, keď obdobie prosperity, ktoré ešte teraz oddeľuje jednu krízu od nasledujúcej, sa v dôsledku neúmerneho vzrastu výrobných síl úplne stratí, keď krízy bude oddeľovať jednu od druhej iba krátke obdobie oživenia slabej, napoly ustrnutej priemyselnej činnosti“.¹³ Táto geniálna predpoveď, ktorá o sedemdesiat rokov predbehla skutočnosť, ukazuje na obrovskú silu marxistického vedeckého predvídania. Modifikácia priemyselného cyklu neznamena však, že by kapitalistická výroba strácala svoj cyklický charakter. „Zmenily sa formy, postup a obraz jednotlivých kríz — píše Lenin — ale krízy ostaly nevyhnutnou súčasťou kapitalistického systému.“¹⁴

No existuje jedno priemyselné odvetvie, ktoré ani v období imperializmu nepozná krízu a existuje určité obdobie, keď kapitalistický priemysel vie aj v epoche všeobecnej krízy podstatne rozšíriť výrobnú kapacitu a zvýšiť výrobu. Týmto priemyselným odvetvím je vojnový priemysel a týmto obdobím mimoriadnej „prosperity“ je obdobie rozsiahlych vojnových príprav a vojny. Protirečenie medzi výrobou a jej úzkou spotrebnou základňou je dnes také hlboké a trvalé, že len v službách vojnového masového ničenia ľudnôt zaznamenáva kapitalistický priemysel „hospodársky rozmach“. Presvedčivo to potvrdzujú cifry o vývine priemyselnej výroby USA.

Po veľkej hospodárskej kríze v rokoch 1929—33 americký priemysel iba

¹² J. V. Stalin, *Otázky leninizmu*, Bratislava 1949, 506.

¹³ K. Marx a F. Engels, *Sočinenija VIII*, 110—111.

¹⁴ V. I. Lenin, *Sočinenija XII*, 186.

r. 1937 vyrovnal úroveň výroby z r. 1929. No už r. 1938 nastupuje nová hospodárska kríza, ktorá sa prejavila poklesom priemyselnej produkcie za jediný rok o viac ako 21%. Ďalšie rozvíjanie krízy prerušila druhá svetová vojna. Americký priemysel postavený do služieb vojnových potrieb stupňuje svoju výrobu, ktorá vrcholí r. 1943, keď viac ako o dvojnásobok prevýšila objem z r. 1937 a dosiahla asi dvojnásobok úrovne konjunktúrneho roku 1929. Po skončení vojny nastáva znovu obrat, americká priemyselná výroba prudko klesá a r. 1946 jej objem činí len asi 70% najlepšieho vojnového roku (1943).

Už po prvej svetovej vojne a ešte jasnejšie po druhej svetovej vojne kapitalizmus dokázal, že je celkom neschopný previesť vojnové hospodárstvo na koľaje mierovej ekonomiky. Preto, ako zákonité dedičstvo každej vojny, rastie v kapitalistickom svete podiel chronicky nevyužitého výrobného zariadenia a stála armáda nezamestnaných. Priemysel kapitalistických krajín dnes oživa a upadá s vojnovou výrobou. Po vojne nevyhnutne klesá hlboko pod vojnovú úroveň a rúti sa do priepasti novej hospodárskej krízy nadvýroby. To je jeden z najmarkantnejších prejavov prehnívania a hlbokkej úpadkovosti kapitalistického hospodárstva v súčasnom období imperializmu a všeobecnej krízy.

Hospodárska kríza zachvacuje celé kapitalistické hospodárstvo, prejavuje sa však osobitným spôsobom v oblasti priemyslu a v oblasti poľnohospodárstva. Preto pri rozbere vzniku novej, povojnovej hospodárskej krízy budeme hovoriť zvlášť o kríze priemyselnej a zvlášť o kríze agrárnej.

a) Priemyselná kríza

V oblasti priemyselnej výroby sa zjavily neklamné príznaky novej hospodárskej krízy najprv v hlavnej bašte kapitalizmu, v Spojených štátoch, na jeseň r. 1948. Nová kríza nastupuje po krátkom nevýraznom období hospodárskeho oživenia z rokov 1947—48, ktoré však nemalo ani zďaleka povahu skutočnej „konjunktúry“, pretože americký priemysel v ňom dosiahol len asi 80% objemu výroby z r. 1943. Toto chabé oživenie súviselo s niektorými mimoriadnymi faktormi, najmä s hladom po tovare, ktorý panoval na celom svete a s celkovým výsadným postavením amerického priemyslu na svetovom trhu v povojnových rokoch. Inými slovami, určitý povojnový vzostup priemyselnej výroby USA bol tesne sviazaný s hospodárskym rozvratom a úpadkom v ostatných kapitalistických priemyselných krajinách. Odtiaľ životný záujem amerických monopolov znemožniť alebo aspoň spomaliť hospodársku obnovu a rozvoj výrobných síl najmä západoeurópskych kapitalistických krajín a podrobiť ich americkému hospodárstvu. Tento záujem účinne presadzuje predovšetkým hospodárska „pomoc“, ktorú od začiatku r. 1948 americké monopoly poskytujú západoeurópskym krajinám v rámci tzv. Marshallovho plánu.

Napriek celému radu rôznych protikrizových opatrení, ako dumpingový

vývoz, úverová expanzia a inflácia, zbrojenie a Marshallov plán, začína od októbra 1948 priemyselná výroba USA sústavne klesať a do júla 1949 sa zmenšila o 22%. Rok 1949 je už rokom rýchleho narastania novej hospodárskej krízy.

Pribeh hospodárskej krízy v USA
(podľa štvrťrokov)

Rok	1948		1949			1950
Štvrťrok	4	1	2	3	4	1
Priemyselná výroba (okt. 1948 = 100)	98	93	88	86	88	80
Nezamestnanosť (okt. 1948 = 100)	110	184	205	226	213	270
Veľkoobchodné ceny (aug. 1948 = 100)	96	93	91	90	89	90

Celkový objem priemyselnej výroby klesol so 176 bodov r. 1948 (1937 = 100) na 150 bodov r. 1949, t. j. o 8,2%. Počet nezamestnaných prudko rástol a r. 1948 podľa oficiálnych údajov značne prevýšil dvojnásobok predkrízového stavu. Kríza sa zreteľne prejavila dokonca i na pohybe veľkoobchodných cien, hoci tento krízový ukazovateľ sa dnes, pri svojom určovaní cien monopolmi, najviac oneskoruje. Index veľkoobchodných cien poklesol o 11 bodov, r. 1949 činil 180 bodov oproti 191 bodom v predšlom roku (1937 = 100). Kríza sa rozvíjala nerovnomerne, niektoré odvetvia boli veľmi ostro zasiahnuté, iné udržiavali výrobu na vysokej úrovni. Výroba ocele sa snížila r. 1949 o 12%, ťažba uhlia o 27%, výroba textilného priemyslu o 13%. Naproti tomu automobilový priemysel a stavebný priemysel ďalej zvyšoval výrobu vďaka nebývalej expanzii spotrebiteľského a hypotekárneho úveru.

USA reprezentujú viac ako polovicu priemyselnej výroby celého kapitalistického sveta. Po druhej svetovej vojne americký podiel značne stúpil jednak preto, že sa zúžila sféra kapitalistickej sústavy a jednak preto, že vojna umožnila americkým monopolom zvýšiť náskok oproti ostatným kapitalistickým krajinám.

Podiel USA na svetovej kapitalistickej výrobe v %¹⁵

	1937	1948	1949
Surové železo	42	56	50
Oceľ	44	60	53
Uhlie	37	50	40

¹⁵ Sostavené podľa údajov mesačného štatistického bulletinu OSN.

Elektrina	38	50	49
Nafta	69	63	58
Cement	27	39	36

Ako vidno, r. 1949 podiel americkej výroby na svetovej kapitalistickej produkcii o niečo klesol, i keď ostáva vyšší ako pred vojnou. Tento pokles ako dôsledok narastajúcej hospodárskej krízy svedčí o dvoch skutočnostiach:

1. že vlastným ložiskom novej hospodárskej krízy nadvýroby je americké hospodárstvo a
2. že kríza má v USA určitý náskok oproti ostatnému kapitalistickému svetu.

Kríza sa nevyhnutne a neúprosne prelieva z USA do ostatného kapitalistického sveta. Zvláštnosťou súčasnej hospodárskej krízy je, že sa nešíri len živelne, na podklade vysokého podielu amerického hospodárstva na svetovej kapitalistickej výrobe, ale že ju — okrem toho — americké monopoly umele a zámerne vyvážajú do ostatného kapitalistického sveta.

„Charakteristický znak terajšej americkej krízy — povedal s. M a l e n k o v — je okrem iného aj v tom, že dozrieva v situácii, keď americkí monopolisti sa zmocnili skoro celého hospodárstva kapitalistického sveta. Pomocou tzv. Marshallovho plánu sa umele zbavujú tovaru, o ktorý niet dopytu vo vnútri krajiny a prostredníctvom tzv. programu vyzbrojenia cudzích štátov umele predlžujú činnosť mnohých odvetví priemyslu.“¹⁶

Americké monopoly môžu vyvolať krízu hlavne preto, že tzv. Marshallovým plánom a Atlantickým paktom tesne pripútalý západoeurópske krajiny ku krízovému americkému hospodárstvu a podrobily ich hospodárskemu, politickému i vojenskému diktátu amerického finančného kapitálu. No ani tak nezbavily hospodárstvo USA nebezpečenstva novej hospodárskej krízy.

Nová hospodárska kríza sa prejavila v západoeurópskych krajinách predovšetkým prudkým spomalením tempa vzostupu priemyselnej výroby. Tak v Anglicku stúpla r. 1949 priemyselná výroba o 6,4% v porovnaní so 17,2% r. 1948, v Belgicku o 2,2% oproti 7%, vo Francúzsku o 9,8% oproti 17,2%, v Dánsku o 6,2% oproti 11,2%, vo Švédsku o 3,3% oproti 6,4% atď. K tomuto spomaleniu došlo v čase, keď vo väčšine západoeurópskych krajín sa priemysel ešte nespamätal z vojnového úpadku. Belgicko, Taliansko a Francúzsko, ktorých ekonomiky predstavujú ohniská chronickej stagnácie sotva päť rokov po skončení vojny, nedosiahly predvojnovú úroveň priemyselnej výroby. Pokiaľ ide o účinky marshallizácie, azda najtypickejší je hospodársky vývin dvoch krajín, Francúzska a Talianska.

Od začiatku pôsobenia tzv. Marshallovho plánu do konca r. 1950 dostalo

¹⁶ G. M. Malenkov, *Sily demokracie a socializmu rastú a zvíťazia*, prejav 6. nov. 1949 pri príležitosti 32. výročia Veľkej socialistickej revolúcie, Tatra, 1949, 21.

Francúzsko tzv. americkú hospodársku pomoc vo výške takmer 2,2 miliárd dolárov. No francúzska priemyselná výroba r. 1950, práve tak ako aj r. 1949, pohybovala sa na 98% úrovne z r. 1929, t. j. úrovne, ktorú dosiahla pred viac ako 20 rokmi. Pritom mnohé priemyselné odvetvia, najmä odvetvia výroby spotrebných predmetov, ako textilný a kožiarský priemysel, sú o 10—30% pod úrovňou z r. 1929. Ešte úbohejší obraz úpadku vykazuje marshallizované Taliansko, ktorému sa do konca r. 1950 dostalo „pomoci“ v rámci M-plánu vo výške 1,1 miliárd dolárov. Objem priemyselnej výroby Talianska činí r. 1950 iba 94% výroby krízového roku 1938. Príklad Francúzska a Talianska najlepšie ilustruje, aký zhubný vplyv mala tzv. americká pomoc na hospodárstvo zmarshallizovaných krajín.

Takto sa rozvíjala priemyselná kríza až do zdeformovania jej priebehu, pod vplyvom novej vlny zbrojárskej hystérie, ktorá r. 1950 zachvátila celý kapitalistický svet. Súčasne s priemyselnou krízou narastá aj nová agrárna kríza.

b) Agrárna kríza

Pre obdobie všeobecnej krízy kapitalizmu je príznačné, že dlhodobé agrárne krízy sa preplietajú s krízami priemyselnými, zosilňujú a predlžujú ich, pričom priemyselné krízy so svojej strany zase zostrujú poľnohospodársku krízu. Toto vzájomné preplietanie sa priemyselnej a agrárnej krízy nevyhnutne vedie k prehĺbeniu hospodárskej krízy vcelku a je jednou z príčin neobyčajnej ostrosti a vleklosti hospodárskych kríz v súčasnej vývinovej etape kapitalizmu.

Agrárna kríza je kapitalistickou krízou nadvýroby v poľnohospodárstve. Jej príčina spočíva, rovnako ako u priemyselnej krízy, v základnom protirečení kapitalizmu: v protirečení medzi spoločenským charakterom výroby a medzi súkromným charakterom prisvojovania. Tento rozpor podmieňuje nevyhnutnosť krízy nadvýroby tak v priemysle, ako aj v poľnohospodárstve. Agrárna kríza vykazuje však určité špecifické zvláštnosti, ktoré vyplývajú z osobitných podmienok kapitalistickej výroby v poľnohospodárstve. Monopol vlastníctva pôdy a s ním spojená pozemková renta sú hlavnými príčinami dlhodobého charakteru agrárnej krízy, ktorá trvá cez niekoľko kapitalistických cyklov. Je to tak preto, že v nákladoch poľnohospodárskej výroby prevládajú také pevné, nepružné položky, ako je renta. V dôsledku toho sa poľnohospodárska výroba len ťažko a pomaly prispôbuje či už novej úrovni výrobných síl, zmenám v rozmiestnení celej poľnohospodárskej výroby alebo novým cenám. Pretože hlavným príjmom pozemkovej renty je dnes finančný kapitál, je agrárna kríza bezprostredným výsledkom zvýšeného útlaku a vykorisťovania poľnohospodárskych výrobcov finančným kapitálom.

Agrárna kríza nie je však charakteristickým znakom všeobecnej krízy kapitalizmu; veď už v minulom storočí existovali dlhodobé agrárne krízy.

Nie je tiež správny názor, ako by agrárna kríza bola krízou chronickou, lebo krízový mechanizmus vytvára predpoklady na jej prekonanie práve tak, ako je to v prípade priemyselnej krízy, iba s tým rozdielom, že v poľnohospodárstve pôsobí tento mechanizmus oveľa pomalšie.

Dlhodobá agrárna kríza, ktorá vznikla po prvej svetovej vojne, trvala až do konca tridsiatych rokov, keď bola prerušená druhou svetovou vojnou. Nová agrárna kríza, ktorá dnes narastá v kapitalistickom svete, je predovšetkým dôsledkom toho, že zámorské krajiny, v prvom rade USA, využili vojnovú situáciu a povojnový hlad po potravinách, aby obrovsky rozšírili poľnohospodársku výrobu. V USA v r. 1946—49 bola produkcia pšenice a ryže vyššia viac ako o polovicu a produkcia kukurice a tabaku viac ako o tretinu ako priemerná predvojnová výroba v rokoch 1936—40. Tento vzostup poľnohospodárskej výroby dokazuje, aké obrovské je chronické nevyužitie pôdy a kapacity poľnohospodárskej výroby v kapitalistických krajinách. Pritom treba zdôrazniť, že tento vzostup predstavuje iba zlomok tých, za kapitalistických podmienok neuskutočniteľných výrobných možností, ktoré moderná veda a technika otvárajú poľnohospodárskej výrobe. Poľnohospodárska kríza nadvýroby v dobe, keď milióny ľudí hladujú, usvedčuje z vedomej lži všetkých novodobých angloamerických maltuziáncov, ako sú Huxley, Vogt, Russel, Orr, ktorí hlásajú ľudozhrútske „teórie“ o tom, že je vraj nevyhnutné znížiť počet obyvateľov na svete, pretože prevyšuje možnosti obživy. Netreba dodávať, že všetky tieto „teórie“ slúžia predovšetkým ideologickej príprave novej vojny.

Americké monopoly sa snažily vyviezť prebytky poľnohospodárskej výroby do zahraničia, pričom im ako účinný nástroj slúžil tzv. Marshallov plán. Za 2 roky trvania tohto smutne presláveného „plánu“ — od apríla 1948 do marca 1950 — boli v jeho rámci vyvezené poľnohospodárske výrobky v hodnote 3,9 miliárd dolárov. Táto suma predstavuje takmer polovicu (44%) všetkých prostriedkov, ktoré boli v tom čase poskytnuté na podklade M-plánu. Americká exportná expanzia agrárnych prebytkov vrcholí r. 1948, keď hodnota vyvezených poľnohospodárskych výrobkov je takmer 5-krát tak veľká ako v priemere r. 1936—40.

Po čiastočnej obnove poľnohospodárskej výroby v ostatnom kapitalistickom svete, ako aj pod vplyvom začínajúcej sa hospodárskej krízy, americký export agrárnych produktov prudko klesá. Preto r. 1949 pridružuje sa v USA k priemyselnej kríze i kríza agrárna; jej hlavným prejavom je pokles cien poľnohospodárskych výrobkov, pokles farmárskych dôchodkov a neustály vzrast nepredajných zásob rôznych potravín. Príjmy amerických poľnohospodárov sa snížili so 17,7 miliárd dolárov r. 1948 na 13,4 miliárd dolárov r. 1949, t. j. o 24%. Súčasne veľkoobchodné ceny poľnohospodárskych produktov klesly o 12%. Americké monopoly sa snažia zmierniť poľnohospodársku krízu tými istými prostriedkami ako za svetovej hospodárskej krízy z tridsiatych rokov. Nariaďujú obmedzenie osevných plôch, ničia potraviny, umele udržiavajú ceny a uskutočňujú dumpingový

vývoz, aby čo najviac krízy vyviezly za hranice USA. Americké ministerstvo poľnohospodárstva nariadilo snížiť r. 1950 osevnú plochu pšenice o 17%, kukurice o 13%, bavlníka o 23%. R. 1950 úroda pšenice klesla o 16% a bavlníka až o 39%. Napriek týmto „priaznivým“ výsledkom rastú v USA zásoby poľnohospodárskych výrobkov. Prvého januára 1951 činily zásoby pšenice 27,2 mil. ton oproti 24,7 mil. ton r. 1950, zásoby kukurice síce o niečo poklesly, ale i tak predstavujú obrovské množstvo 67,7 mil. ton. Hlavnou príčinou neustáleho vzrastu zásob je sústavný pokles vývozu. R. 1950 vyviezly USA iba 6,4 mil. ton pšenice oproti 11,1 mil. ton r. 1949. V tejto hrozivej situácii americké monopoly robia z núdze ctnosť a časť nepredajných zásob poľnohospodárskej výroby premieňajú na tzv. „strategické rezervy“. Ako vidno, rozrastajúca sa agrárna kríza je jedným z mocných faktorov, ktoré tlačia americké monopoly na cestu vojnových dobrodružstiev.

Pod tlakom agrárnej krízy pristúpily USA r. 1950 k ničeniu potravín v masovom meradle. Obrovské prebytky potravín sú uskladnené v nevyhovujúcich priestoroch, kde rýchlo podliehajú skaze. Takto sa nepriamo ničia potraviny, ktoré neznášajú dlhé uskladnenie, najmä mliečne a vaječné výrobky a ovocie. Na príkaz amerického ministerstva poľnohospodárstva bolo r. 1950 zničené 1,360.000 ton zemiakov a 210 mil. tuctov čerstvých vajec. Prebytky masla používajú na výrobu mydla, zatiaľ čo priemerná spotreba masla na obyvateľa USA je oveľa nižšia ako pred vojnou. „Treba povedať, že hospodársky systém, ktorý nevie, kam dať „prebytky“ svojej výroby a je nútený ich páliť vtedy, keď medzi masami panuje bieda a nezamestnanosť, hlad a nedostatok — povedal s. Stalin na XVI. sjazde VKS(b) — taký hospodársky systém vynáša sám nad sebou ortiel smrti.“¹⁷

Všetky opatrenia, ktorými sa americké monopoly snažia zmierniť poľnohospodársku krízu, sú typickými opatreniami štátno-monopolistického kapitalizmu. To znamená, že ich výlučným cieľom je udržať vysoké zisky monopolov a vysoké príjmy veľkofarmárov a preniesť ťarchu krízy na plecia malých a stredných roľníkov a drobných daňových poplatníkov. Proces degradácie výroby a proletarizácie malých a stredných roľníkov neúprosne pokračuje. Počet roľníckych hospodárstiev a osôb pracujúcich v americkom poľnohospodárstve stále klesá: r. 1940 čínil 9,5 mil. ľudí, r. 1947 už len 8,2 mil. a v polovici r. 1950 sa snížil na 7,2 mil. ľudí. Pod vplyvom krízy rastie zadlženosť amerických poľnohospodárov, farmársky hypotekárny úver stúpol so 4,7 miliárd dolárov r. 1946 na 5,4 miliárd dolárov koncom r. 1949.

Poľnohospodárska kríza, rozšírená do západoeurópskych štátov hlavne americkým dumpingovým vývozom, či už v rámci M-plánu alebo mimo neho, prejavila sa tu silným poklesom cien a viedla k sníženiu osevných

¹⁷ J. V. Stalin: *Politická zpráva ÚV XVI. sjazdu VKS(b)*, Moskva 1950, 184—5.

plôch, a to ešte predtým, než by bola úroda v jednotlivých štátoch dosiahla aspoň predvojnovú výšku. Podľa údajov potravinovej a poľnohospodárskej organizácie Spojených národov osevná plocha pšenice a raži bola r. 1948 menšia vo Francúzsku o 20%, v Rakúsku o 24%, v Belgicku o 33% a v Holandsku o 21% ako pred vojnou. V hladujúcom Taliansku, kde malo-roľníci a bezzemkovia vedú taký úporný boj o pôdu, ktorú polofeudálni vlastníci nechávajú ležať ladom, je poľnohospodárska výroba hlboko pod predvojnovou úrovňou. R. 1949 úroda pšenice činila 92%, kukurice 74%, ryže 76% produkcie z r. 1936—39; r. 1950 osevná plocha pšenice činila len 94% priemeru z r. 1936—39. Americké monopoly ničia západoeurópske poľnohospodárstvo nielen priamym dovozom poľnohospodárskych výrobkov, ale aj tým, že sa zmocnily exportných trhov tých krajín, ktoré sú tiež vývozcami agrárnych produktov. Toto platí nielen o zmarshallizovaných krajinách, ale aj o veľkých zámorských poľnohospodárskych producentoch. O obrovskom úpadku poľnohospodárstva v Argentíne svedčia tieto čísla: r. 1949—50 bola celková osevná plocha obilnín v porovnaní s r. 1940—41 nižšia o 35,5% (poklesla s 19,9 mil. hektárov na 12,8 mil. ha) a úroda obilnín poklesla dokonca na 36,5% úrody porovnávaného obdobia (s 21,6 miliónov ton na 7,9 miliónov ton).

Agrárna kríza zbedačuje a privádza na mizinu masu malých a stredných roľníkov a taktó vytvára predpoklady pre ešte pevnejšie spojenectvo robotníckej triedy a pracujúceho roľníctva v boji proti kapitalistickému vykorisťovaniu.

3. MILITARIZÁCIA EKONOMIKY KAPITALISTICKÝCH KRAJÍN A ZDEFORMOVANIE PRIEBEHU HOSPODÁRSKEJ KRÍZY

Krízový vývin amerického hospodárstva r. 1949 znamenal úplné stroskotanie všetkých tzv. protikrízových opatrení, predovšetkým však Marshallovho plánu, ktorého hlavným hospodárskym cieľom bolo vyviezť z USA krízu a nezamestnanosť. Pod hrozbou katastrofálne narastajúcej hospodárskej krízy americké monopoly zrýchlili tempo vojnových príprav a nastúpili cestu úplnej militarizácie amerického hospodárstva. Na priamy nátlak Wall Streetu pristupujú k rozsiahlej militarizácii svojej ekonomiky aj zmarshallizované západoeurópske krajiny. Americké monopoly nútia ostatné kapitalistické štáty, aby prevzaly čo najväčšie bremeno zbrojenia, jednak preto, že tým získavajú odbyť pre rastúcu výrobu amerického vojnového priemyslu a jednak preto, aby sa zbavily konkurencie štátov, ktoré by sa nezúčastnili horúčkovitých zbrojarských pretekov. Slová s. Malenkova, že „jedna z hlavných funkcií Marshallovho plánu spočíva v tom, aby zabezpečil forsírovanú militarizáciu západoeurópskeho hospodárstva“,¹⁸ ukázaly sa úplne pravdivými. Zatiaľ, čo výška tzv. hospodár-

¹⁸ G. M. Malenkov, *Sily demokracie a socializmu rastú a zvíťazia*, Tatran, 1949, 16.

skej pomoci podľa neslávne skrachovaného Marshallovho plánu neustále klesá, — na rok 1948—49 činila 5,7 miliárd dolárov, r. 1949—50 3,6 miliárd dolárov, r. 1950—51 2,5 a na rok 1951—52 iba 2 miliardy dolárov — rastie nová, tzv. vojenská pomoc amerických monopolov rozvrátenému a upadajúcemu západoeurópskému hospodárstvu. Americký rozpočet určil na tento cieľ na rok 1950—51 5,2 a na rok 1951—52 7,5 miliárd dolárov, teda sumu, akú nikdy nedosiahol Marshallov plán. Nútená militarizácia zmarshallizovaných krajín je priamym pokračovaním v diele, ktoré začal Marshallov plán: v diele hospodárskeho rozvratu západoeurópskej ekonomiky a úplného podmanenia západoeurópskych štátov a ich kolónií americkým imperializmom.

O obrovskom raste militarizmu v kapitalistických krajinách svedčia v dobách mieru doteraz nevidané sumy, ktoré kapitalistické vlády vydávajú na vojnové prípravy. Za štyri povojnové roky, od júla 1946 do júla 1950 činily priame a nepriame vojnové výdavky v Spojených štátoch 156 miliárd dolárov a asi tridsaťkrát prevyšovali vojnový rozpočet na rok 1938—39. Rozpočet USA na rok 1950—51 predvídala na priame a nepriame vojnové výdavky 30 miliárd dolárov, no od začiatku vojny na Kórei skutočné vojnové výdavky dosiahly 67 miliárd dolárov. Podľa rozpočtu na rok 1951—52 Trumanova vláda hodlá vydať len na priame vojnové výdavky fantastickú sumu 50 miliárd dolárov z úhrnného rozpočtu vo výške 71,6 miliárd dolárov. Podiel vojnových výdavkov na národnom dôchodku USA stúpol zo 4,4% r. 1938 na 38,5% r. 1951. Anglická labouristická vláda vydala v štyroch povojnových rokoch na vojnové ciele 5 miliárd libier šterl., t. j. päťkrát toľko ako za štyri predvojnové roky. V rozpočte na r. 1951—52 činia vojnové výdavky skoro 1,5 miliárd libier. Vo Francúzsku zvýšili výdavky na zbrojenie so 420 miliárd frankov r. 1950 na 740 miliárd frankov r. 1951. Účastníci Severoatlantického útočného paktu vydávajú iba podľa oficiálnych údajov v rozpočtovom roku 1951—52 190 miliárd dolárov na zbrojenie.

Tieto zbesilé zbrojárske preteky zastavily krízový pokles výroby v kapitalistických krajinách a viedly tak k zdeformovaniu hospodárskeho cyklu. Priemyselná výroba USA vzrástla r. 1950 o 13% v porovnaní s predchádzajúcim rokom, takže prevýšila o 4% i najvyššiu povojnovú úroveň z r. 1948. V prvom polroku 1951 stúpila o ďalších 10% a dosahuje asi 88% doteraz najvyššieho rozsahu americkej priemyselnej výroby, ktorý bol dosiahnutý vo vojnovom roku 1943. Tento celkový vzostup je dôsledkom jednostranného vojnového vývinu americkeho priemyslu, ako to jasne prezrádza pohyb jednotlivých ukazovateľov americkeho oficiálneho indexu priemyselnej výroby. Tento index sa skladá z dvoch skupín, zo skupiny tzv. trvanlivých výrobkov, ktoré reprezentujú predovšetkým výrobné prostriedky a v ich rámci aj predmety vojrovej potreby, a zo skupiny tzv. netrvanlivých výrobkov, ktoré zahŕňujú prevažne predmety širokej spotreby. R. 1943, keď vyvrcholila vojnová výroba USA, prvý podindex do-

siahol až trojnásobok úrovne z r. 1937, kým druhý podindex stúpol len o 66%. V prvom polroku 1951 zaznamenal index výroby tzv. trvanlivých výrobkov vzrast o 25% a tzv. netrvanlivých výrobkov len o 9% oproti tomu istému obdobiu roku 1950. Ako vidno, nožnice medzi týmito dvoma indexami, ktoré sú výstižným ukazovateľom stupňa militarizácie amerického hospodárstva, sa znovu naširoko otvárajú.

Nová vlna zbrojárskej hysterie sa prejavila v určitom vzraste priemyselnej výroby aj ostatných kapitalistických krajín. Tento vzostup bol však veľmi nerovnomerný. R. 1950 stúpla priemyselná výroba v Anglicku o 9%, v Belgicku o 5%, v Taliansku o 4%, no vo Francúzsku ostala na úrovni r. 1949. Zo všetkých kapitalistických krajín najsilnejší vzostup priemyselnej výroby zaznamenáva Západné Nemecko a Japonsko, a to tak r. 1950, ako aj r. 1951. K tomu treba dodať, že jedine v týchto dvoch krajinách sa nastupujúca hospodárska kríza neprejavila ani r. 1949 spomalením tempa vzostupu priemyselnej výroby, ako to bolo vo všetkých ostatných kapitalistických štátoch. Tieto výsledky svedčia o tom, že tempo obnovy priemyslu v jednotlivých kapitalistických krajinách diktujú dnes americké monopoly a že rozhodujúci význam pritom má vojensko-strategická úloha, ktorú vojnoví podpaľiaci vo svojich zločinných plánoch prisúdili určitej krajine. Je známe, že v týchto plánoch Západné Nemecko a Japonsko hrajú osobitnú úlohu, pretože sa majú stať arzenálom vojnovéj výroby a vojenským nástupišťom v pripravovanej vojne proti Sovietskemu sväzu a krajinám ľudovej demokracie.

S. Gottwald vo svojej zpráve na historickom februárovom zasadnutí ÚV KSČ r. 1951 povedal: „Obnovovanie západonemeckého vojnového potenciálu a vojnového priemyslu prebieha urýchlenným tempom. Ak západní imperialisti s Amerikou na čele potrebovali na obnovenie vojnového priemyslu hindenburgovského Nemecka 15 rokov, ak na zrýchlenie vojnových príprav hitlerovského Nemecka prispeli v piatich rokoch — tak v šiestom roku po druhej svetovej vojne lámú všetky rekordy, aby nemecký imperializmus postavili znova na nohy a znova obnovili jeho „Drang nach Osten“! Rozdiel je okrem iného v tom, že americkí zbrojárji chcú len urvať väčší diel — ak nie väčšinu — z nemeckých zbrojárskeých ziskov.“¹⁹ V dôsledku urýchlenej remilitarizácie stúpla v Západnom Nemecku priemyselná výroba r. 1950 o 27% a za prvých 6 mesiacov 1951 o ďalších 20%, takže už r. 1950 prevyšovala objem predvojnového r. 1936 o 13% a v prvej polovici r. 1951 ho prekročila dokonca o 35%. Ťažba kamenného uhlia činila v Západnom Nemecku r. 1950 111 miliónov ton a takmer dosiahla úroveň z r. 1936 (117 miliónov ton). Výroba ocele vzrástla z 9,2 miliónov ton v r. 1949 na 12,1 miliónov ton r. 1950, teda o 32% a v prvých mesiacoch 1951 sa pohybovala na celoročnej úrovni vyše 13 miliónov ton, takže sa už tiež silne priblížila k predvojnovému objemu (14,5 miliónov ton) r. 1936.

¹⁹ Zpráva s. Gottwalda na zasadnutí ÚV KSČ 22. februára 1951, Pravda 4.

K tomu treba poznamenať, že Spojenecká kontrolná rada stanovila v marci 1946 výrobu ocele na 5,8 miliónov ton pre celé Nemecko. Ťažba nafty bola r. 1950 o 152% vyššia ako pred vojnou a v prvých mesiacoch r. 1951 prevýšila predvojnovú úroveň o 183%. Angloamerickí imperialisti sústavne porušujú záväzky medzinárodných dohôd, hlavne postupimskej dohody, týkajúce sa Nemecka, zastavili demontáž vojnového priemyslu, obnovili výrobu syntetického benzínu a umelého kaučuku, zrušili zákaz výroby alumínia a celého radu chemických produktov dôležitých pre vedenie vojny. Všetky tieto údaje, ktoré jasne dokazujú, ako rýchle pokračuje prestavba západonemeckého hospodárstva na veľkú fabriku smrti a ako sa rozrastá toto ohnisko vojny priam na hraniciach našej republiky, musia nás zaktivizovať k ešte dôslednejšiemu a konkrétnejšiemu boju za mier, tak ako k tomu vyzval naše mierové hnutie s. Gottwald na zasadnutí ÚV KSC vo februári 1951.

Americké monopoly forsirujú remilitarizáciu Západného Nemecka priam na úkor ostatných západoeuropských krajín. To najlepšie dokazuje tá skutočnosť, že výroba ocele v Belgicku, Luxembursku a v Taliansku nedosiahla ešte ani r. 1950 predvojnovú úroveň a vo Francúzsku dokonca v porovnaní s r. 1949 poklesla. Preto nemožno pochybovať o tom, že uprednostňovanie obnovy západonemeckej ekonomiky vyvoláva nové hlboké rozpory medzi imperialistami.

Na kapitalistické pomery nie menej zázračné tempo rastu vykazuje aj priemyselná výroba Japonska, ktorá rýchle stúpa najmä od americkej intervencie na Kórei. Remilitarizácia Japonska mala za dôsledok vzostup priemyselnej výroby r. 1950 o 20% a r. 1951 o ďalších 27%, takže v prvom polroku 1951 japonský priemysel už dosiahol objem predvojnového roku 1938. Sama výroba ocele zvýšila sa v Japonsku r. 1950 o 45% a činila 4,5 mil. ton oproti 5,8 mil. ton pred vojnou.

Úsilie amerických imperialistických dravcov znovuvyzbrojiť Západné Nemecko a Japonsko vyvoláva stále rastúci odpor všetkých mierumilovných ľudí na celom svete. Odpor a nenávisť voči americkým okupantom mohutnie najmä v samom nemeckom a japonskom ľude, ktorý sa stále jasnejšie presvedčuje o tom, že má byť použitý ako potrava pre delá, aby títo obchodníci so smrťou zarobili ešte väčšie zisky a uskutočnili svoj šialený plán na svetové panstvo.

Vzostup priemyselnej výroby r. 1950—51, vyvolaný militarizáciou hospodárstva, nijako neznamená, že sa v kapitalistickom svete zastavil krízový proces. Militarizácia síce zdeformovala vývin súčasného hospodárskeho cyklu, nemôže však odstrániť príčiny, ktoré v kapitalizme zákonite plodia hospodárske krízy, ale práve naopak, iba prehľbuje a zosilňuje základy krízy, ktorá ďalej narastá za zmenených konkrétnych podmienok: za podmienok vojnovovo-inflačnej zbrojárskej konjunktúry. Podstatu militarizácie objasnil s. Stalin na XVIII. sjazde VKS(b), keď povedal: „Lebo čo znamená previesť hospodárstvo krajiny na koľaje vojnového hospodárstva?

To znamená jednostranne usmerniť priemysel pre vojnové účely, všemožne rozšíriť výrobu vecí nevyhnutných pre vojnu, výrobu, ktorá nie je spojená s potrebami obyvateľstva, všemožne obmedziť výrobu predmetov dennej spotreby a najmä ich dodávanie na trh — teda zmenšiť spotrebu obyvateľstva a postaviť krajinu pred hospodársku krízu.²⁰

Vo všetkých kapitalistických štátoch viedla už militarizácia k obmedzeniu civilnej výroby. V Spojených štátoch snížili r. 1951 v civilných odvetviach priemyslu spotrebu alumínia o 35%, medi o 25%, ocele, cinku a olova o 20%. Výroba osobných aut má byť zmenšená o polovicu a výstavba obytných domov o jednu tretinu. V Anglicku je stále citeľnejší nedostatok surovín, uhlia, kovov a náhradných súčiastok; vo februári 1951 zakázali užívať meď, cink a olovo v civilných odvetviach priemyslu. V Západnom Nemecku napriek celkovému vzostupu priemyselnej produkcie bola výroba kožiarskeho priemyslu r. 1951 menšia o 24% a výroba obuvi o 22% oproti roku 1936.

Militarizácia na druhej strane vedie k rozšíreniu výrobných kapacít v tých odvetviach, ktoré súvisia s vojnovou produkciou. Toto jednostranné zvýšenie výrobného aparátu uprostred chronického nevyužitia výrobného zariadenia, ktoré je charakteristické pre obdobie všeobecnej krízy kapitalizmu, zväčšuje disproporcie v kapitalistickom hospodárstve a vyvoláva tak ďalšie prehĺbenie všeobecnej krízy.

Bezuzdný rast vojrovej výroby a obmedzenie civilnej produkcie vedú k rastu nezamestnanosti, k zníženiu osobnej spotreby a k ďalšiemu prenikavému zbedačeniu pracujúcich mas, ktoré nesú na svojich pleciach bremeno obrovských vojnových výdavkov. Antagonistický rozpor medzi výrobnými možnosťami a relatívnym poklesom kúpyschopného dopytu sa ešte väčšmi prehĺbuje a vytvára predpoklady pre ešte hlbšiu a ničivejšiu hospodársku krízu. Prítom treba poukázať na to, že aj sama militarizácia plní niektoré funkcie krízy. Tieto funkcie spočívajú najmä v tom, že militarizácia obmedzuje výrobu predmetov širokej spotreby, čím ničí značnú časť výrobného zariadenia civilných odvetví priemyslu, že ruiniuje malých a stredných podnikateľov zosilňuje proces koncentrácie a centralizácie. Militarizácia znamená obrovskú výrobu predmetov, ktoré nie sú určené ani pre výrobnú ani pre osobnú spotrebu. Na rozdiel od hospodárskej krízy proces militarizácie hospodárstva nevytvára však automatický mechanizmus na prekonanie krízy, ale spôsobuje krajné prehĺbenie všetkých jej podmienok a príčin, a preto nemôže skončiť inakšie ako nevyhnutným hospodárskym krachom.

²⁰ J. V. Stalin, *Otázky leninizmu*, Bratislava 1949, 668.

4. RASTÚCE ZBEDAČENIE PRACUJÚCICH

Narastajúca hospodárska kríza a militarizácia hospodárstva nevyhnutne urýchľujú absolútne a relatívne zbedačenie robotníckej triedy a všetkých pracujúcich kapitalistických krajín. Všetky tzv. protikrizové opatrenia, ktorými sa kapitalistické monopoly márne snažia odvrátiť, alebo aspoň zmieriť nastupujúcu krízu, neznamenajú v podstate nič iného ako úsilie preniesť celú jej ťažbu na plecia pracujúcich. To platí rovnako o dumpingovom vývoze ako o inflácii a devalvácii a v prvom rade o zbrojení a prípravách novej vojny. „Politika príprav novej vojny — čítame v rezolúcii Informačného byra komunistických strán v Maďarsku v novembri 1949 — znamená pre ľudové masy kapitalistických strán neprestajné stúpanie neznesiteľného daňového bremena, vzrastajúce zbedačenie pracujúcich nás spolu s úžasným vzrastom nadmiernych ziskov monopolov tučnejúcich z horúčkovitého zbrojenia. Dozrievajúca hospodárska kríza donáša pracujúcim kapitalistických krajín väčšiu biedu, nezamestnanosť, hlad a strach zo zajtrajška.“²¹

Najnespornejším prejavom ďalšieho absolútneho zbedačenia robotníckej triedy je obrovská a stále rastúca nezamestnanosť, ktorá sa v období všeobecnej krízy premenila z rezervnej armády na mnohomiliónovú stálu armádu nezamestnaných. Narastajúca hospodárska kríza urýchlila vzrast nezamestnanosti, takže začiatkom r. 1950 bolo v kapitalistickom svete podľa oficiálnych štatistík 45 miliónov úplne a čiastočne nezamestnaných. Je to stav, aký kapitalizmus doteraz nepoznal, pričom neslobodno zabúdať, že sa životný priestor kapitalistického sveta podstatne zúžil. V USA podľa skreslených oficiálnych údajov začiatkom r. 1950 dosahoval počet úplne a čiastočne nezamestnaných takmer 17 miliónov ľudí, z toho 4,5 miliónov úplne nezamestnaných. Napriek rastu vojnovnej výroby počet nezamestnaných rastie, pretože sa obmedzuje výroba v civilných odvetviach výroby a zvyšuje sa vykorisťovanie práce v odvetviach vojnovnej výroby zavádzaním nových „vedeckých“ metód na žmýkanie krvi a potu z pracujúcich.

V západoeurópskych krajinách rast nezamestnanosti súvisí nielen s narastajúcou hospodárskou krízou, ale predovšetkým s marshallizáciou a militarizáciou týchto krajín. Za dva roky trvania Marshallovho plánu — od apríla 1948 do marca 1950 — stúpla podľa veľmi snižených oficiálnych údajov nezamestnanosť v 13 štátoch, ktoré dostávajú tzv. americkú pomoc, s 2,5 miliónov na 4,7 miliónov ľudí, teda viac ako o dva milióny. Táto bilancia M-plánu iste nepotrebuje nijaký komentár. Z európskych štátov bičom nezamestnanosti je najsilnejšie postihnutá robotnícka trieda v Západnom Nemecku, Taliansku a Belgicku. V Taliansku sama sfaľovaná buržoázna štatistika priznala v januári 1951 1,868.000 nezamestnaných. V skutočnosti

²¹ Porada Informačného byra komunistických strán v Maďarsku v druhej polovici novembra 1949, Bratislava 1950.

počet plne a čiastočne nezamestnaných je podstatne vyšší a predstavuje asi 5 miliónov ľudí, čo je 37% všetkých námezdných robotníkov v krajine. V Západnom Nemecku oficiálna štatistika napočítala v januári 1951 1,821.000 plne nezamestnaných; k tomu treba pripočítať vyše 300 tisíc nezamestnaných v západnom sektore Berlína. Ani tieto čísla nevystihujú skutočný stav nezamestnaných v Západnom Nemecku, ktorý činí asi 3 milióny ľudí. V Belgicku len údaje živej oficiálnej štatistiky hovoria, že 12% námezdných pracovných síl je bez práce.

Po nastúpení otvoreného kurzu na militarizáciu, neslýchaný rast zbedačovania pracujúcich je bezprostredne spojený s dvoma metódami, ktorými vládnuce kruhy prenášajú neznesiteľné bremeno vojnových nákladov na široké masy pracujúceho ľudu. Týmito metódami sú: daňový útlak a rozvíjanie inflácie.

Vo všetkých kapitalistických krajinách dane závratne stúpajú a zaberajú stále väčšiu časť národného dôchodku a zárobkov pracujúcich. Všetky nové dane, priame i nepriame, vyvolané zbrojárskou hysteriou, zaťažujú predovšetkým vrstvy s najnižšími dôchodkami. Od začiatku vojny na Kórei americký kongres trikrát zvýšil dane, naposledy v novembri 1951, o celkovú sumu 15,6 miliárd dolárov. V rozpočtovom roku 1951/52 dosiahnu federálne dane výšku 67,8 miliárd dolárov, čo je takmer štrnásťkrát viac ako r. 1939. Všetky dane v USA pohltili asi 40% národného dôchodku. V Anglicku už r. 1949/50 predstavovali priame dane sedemnásobok a nepriame dane viac ako trojnásobok úrovne predvojnového roku 1937/38 a odvtedy prirodzene ďalej stúpily a dnes zaberajú asi 45% národného dôchodku. V Západnom Nemecku v porovnaní s predvojnovým stavom stúplo daňové zaťaženie každej rodiny o 150%. Vo Francúzsku už r. 1949, teda pred súčasnou zbrojárskou horúčkou, pohlcovaly dane 40% národného dôchodku.

Od vzniku všeobecnej krízy kapitalistický svet sa zmieta v kŕčoch inflácie a menového chaosu. Inflácia predstavuje dnes už celkom bežný nástroj, ktorým finančná oligarchia sústavne okráda široké masy pracujúcich, snižuje ich reálne mzdy, zvyšuje vykorisťovanie a dosahuje obrovské nadzisky. Taký je triedny obsah inflácie, ktorá s rastúcimi vojnovými nákladmi dostáva vo všetkých kapitalistických krajinách nový a nebývalý rozmach. Vo Francúzsku stúpily veľkoobchodné ceny do konca r. 1950 na 23-násobok a v auguste 1951 už na 29-násobok predvojnovej úrovne z r. 1937. V Taliansku dosiahol index veľkoobchodných cien r. 1950 49-násobok predvojnovej hladiny, no do júna 1951 vystúpil už na 56-násobok. V Anglicku za jeden rok, od augusta 1950 do augusta 1951, vzrástly veľkoobchodné ceny o 22% a v USA za rok 1950 o 16%. Po vzraste veľkoobchodných cien nasleduje vzostup maloobchodných cien a životných nákladov. Od začiatku intervencie na Kórei stúpily životné náklady v USA o 14% a v Anglicku o 25% a vo všetkých kapitalistických krajinách zaznamenaly maloobchodné ceny vzostup najmenej o 20—30%. Životná úroveň pracujúcich

v kapitalistických krajinách katastrofálne klesá. Buržoázne vlády, aby umožnili monopolom čo najväčšie zisky, robia politiku tzv. zmrazovania a blokovania miezd; ich najhorlivejšími prisluhovačmi v tejto politike sú reakční odborárski vodcovia a zradní pravicoví socialisti. V Spojených štátoch reálne mzdy predstavujú len 75—80% predvojnovovej úrovne. V Anglicku už na začiatku r. 1950 boli reálne mzdy o 25—30% nižšie, ako pred vojnou. V Taliansku priemerná úroveň miezd dosahuje sotva polovicu minimálnych životných nákladov. V Japonsku priemerná životná úroveň pracujúcich predstavuje asi 74% aj tak nízkej úrovne predvojnových rokov 1934—36.

To sú niektoré údaje, ktoré ilustrujú neslýchaný rast absolútneho zbedačovania všetkých pracujúcich v kapitalistickom svete. Znovurozdelenie národného dôchodku, ktoré kapitalistické monopoly vykonávajú prostredníctvom daňového lisu a inflácie, vedie aj k vzostupu relatívneho zbedačovania pracujúcich, na ktorých pripadá stále menší podiel z národného bohatstva a národného dôchodku jednotlivých kapitalistických krajín.

Kým na jednej strane sa neustále stupňuje útlak a vykorisťovanie všetkých pracujúcich a rastie ich absolútne i relatívne zbedačenie, na druhej strane zisky kapitalistov dosahujú rozprávkovú výšku.

Čisté zisky kapitalistických spoločností USA (po zdanení)

Rok (ročný priemer)	Miliárd dolárov	Index
1936—40	4,5	100
1941—45	9,7	216
1946—50	18,5	411
1948	20,9	466
1949	17,0	378
1950	22,4	496
1951 (I. polrok, celoroč. úroveň)	23,4	520

Ako vidíme, zisky amerických monopolov boli cez druhú svetovú vojnu viac ako dvakrát vyššie oproti predvojnovému obdobiu 1936—39; vojna bola teda mimoriadne výnosným „businessom“ pre amerických obchodníkov so smrťou. V povojnových rokoch prevýšili zisky skoro o dvojnásobok výsledky tučných vojnových rokov a v období r. 1946—50 činily 18,7 miliónov dolárov ročne. Zisky amerických monopolov dosahujú rekordnú úroveň v rokoch 1950 a 1951. R. 1950 dosiahly 22,4 miliárd dolárov a v prvom polroku 1951 pohybovaly sa na celoročnej úrovni 23,4 miliárd dolárov. Tieto obrovské zisky plynú predovšetkým z verejných vojnových objednávok, ktoré štát platí na úkor širokých más daňových poplatníkov. Závatne rastúce monopolné zisky sú priamym výsledkom neslýchaného zbedačenia pracujúcich, a preto niet sporu o tom, že patria medzi tých činiteľov, ktorí prehľbujú postupujúci krízový proces v americkom hospodárstve. So zrých-

leným tempom vojnových príprav rastú zisky monopolov aj v ostatných kapitalistických štátoch. V Anglicku stúpili zisky r. 1950 o 20% a r. 1951 o ďalších 27%. Zisky francúzskych monopolov vzrástli s 500 miliárd frankov r. 1949 na 800 miliárd frankov r. 1950, teda o 60%. Rastúce zisky vojnových monopolov plne potvrdzujú slová s. S t a l i n a, ktorý vo februári 1951 povedal dopisovateľovi Pravdy, že „v Spojených štátoch Ameriky, v Anglicku, ako aj vo Francúzsku sú agresívne sily, ktoré túžia po novej vojne. Potrebujú vojnu, aby dosiahly nadzisky, aby olúpili druhé krajiny. Sú to miliardári a milionári, ktorí hľadajú na vojnu ako na výnosnú položku, donášajúcu kolosálne zisky“.

Buržoázni národohospodári a najoddanejší lokaji imperialistickej buržoázie — pravcoví socialisti — rozširujú odporné kanibalské teórie o údajnej prospešnosti vojnovéj výroby a vojny, ktoré vraj odstraňujú nezamestnanosť a hospodárske krízy. No pracujúci v kapitalistických krajinách sa každodenne presvedčujú na vlastnej skúsenosti, že militarizácia hospodárstva, politika agresie a vojnovéj prípravy znamená kolosálne obohatenie pre nepatrnú hŕstku vojnových podpaľačov, zatiaľ čo pre robotnícku triedu a ostatné vrstvy pracujúcich znamená ďalšie katastrofálne sníženie životnej úrovne, zostrenie hospodárskej krízy, ešte väčšiu nezamestnanosť a biedu. Rast kapitalistického vykorisťovania a útlaku, vyvolaný nastupujúcou hospodárskou krízou a prechodom na vojnové hospodárstvo, nevyhnutne vedie k ďalšiemu vyostreniu triedneho boja vo všetkých kapitalistických krajinách. O tom svedčí rastúci počet štrajkov a štrajkujúcich a nové formy boja pracujúcich proti buržoázii. Najostrejšie formy dosahuje triedny boj vo Francúzsku a v Taliansku, kde na čele robotníckej triedy stoja dlhoročným bojom zocelené komunistické strany. Ako je známe, v Taliansku prebieha triedny boj vo forme priameho zaberania fabrik robotníkmi a pôdy bezzemkami a roľníckou chudobou. Boj robotníckej triedy a všetkých pracujúcich v kapitalistických krajinách nie je len bojom hospodárskym, ale prerastá v politický boj proti imperializmu, proti militarizmu a vojne a za oslobodenie od ujarmania americkým imperializmom. Aby zlomily odpor robotníckej triedy, najreakčnejšie kruhy imperialistickej buržoázie snažia sa nastoliť otvorenú teroristickú fašistickú diktatúru. No práve tieto snahy vedú k odhaleniu a izolovaniu imperialistických podpaľačov novej vojny a utvárajú podmienky pre vytvorenie a upevnenie jednotného frontu všetkých pracujúcich pod vedením robotníckej triedy v boji za mier, demokraciu a socializmus.

5. NEZADRŽATELNÝ ROZMACH TÁBORA SOCIALIZMU A MIERU

História už dávno vyniesla definitívny rozsudok nad naskrze prehnutým, parazitickým a odumierajúcim kapitalistickým systémom, ktorý dožil svoj vek a nemôže ľudstvu doniesť nič iného, iba nové vojny, hospodárske krízy,

koloniálne výboje, nezamestnanosť, biedu a hlad. Práve posledné roky, ktoré znamenajú narastanie novej hospodárskej krízy a ďalšie ostré prehĺbenie všeobecnej krízy kapitalizmu, doniesly nové historické dôkazy o obrovskej nadradenosti socialistického systému hospodárstva nad kapitalizmom.

Sovietsky ľud splnil a prekročil r. 1950 prvý povojnový stalinský päťročný plán obnovy a rozvoja národného hospodárstva a dosiahol tým veľké historické víťazstvo nad kapitalistickým systémom. Objem priemyselnej výroby v Sovietskom sväze bol r. 1950 o 73% vyšší ako r. 1940, takže značne prevýšil plánovanú úlohu, podľa ktorej mala priemyselná výroba vzrásť o 48%. Socialistický priemysel rozvíja sa takým tempom, o akom sa kapitalistickým krajinám ani len nesnívalo v dobe ich najväčšieho rozkvetu. Za posledných 20 rokov, od r. 1929 do r. 1950, objem priemyselnej výroby Sovietskeho sväzu sa zdesaťnásobil. V tom istom období sa zastavil priemysel západoeurópskych kapitalistických krajín zastavil na nezmenenej úrovni a priemysel USA, len vďaka druhej svetovej vojne a povojnovej zbrojárskej hysterii, zaznamenal vzostup výroby iba o 80%. R. 1951 vzrástla priemyselná výroba Sovietskeho sväzu o viac ako 15% oproti predošlému roku a dvojnásobne prevýšila objem výroby z r. 1940.

Národný dôchodok Sovietskeho sväzu prekročil r. 1940 šesťnásobne objem národného dôchodku cárskeho Ruska z r. 1913. Splnením prvej povojnovej päťročnice stúpol národný dôchodok v porovnaní s r. 1940 o 64% namiesto 38% predvídaným plánom a r. 1951 vzrástol o ďalších 12%.

Absolútne a relatívne zbedačenie robotníckej triedy a všetkých pracujúcich je nevyhnutnou zákonitosťou vývinu kapitalistického systému. Naproti tomu jedným z hlavných zákonov socialistického systému hospodárstva je ustavičný vzostup materiálnej a kultúrnej úrovne pracujúcich. R. 1950 celková suma dôchodkov sovietskych robotníkov a roľníkov vzrástla v porovnateľných cenách o 62% oproti r. 1940. Socialistický systém, v ktorom je odstránené vykorisťovanie človeka človekom, nepozná hospodárske krízy a nezamestnanosť. Počet robotníkov a úradníkov v Sovietskom sväze činil koncom r. 1950 39,200.000 a bol o 7,700.000 vyšší ako r. 1940. Zatiaľ, čo v kapitalistických krajinách nezadržateľne rastie inflácia a menový chaos, sovietska vláda stabilizovala v decembri 1947 rubel, v marci 1950 zvýšila jeho zahraničný kurz a previedla ho na zlatý základ a od r. 1947 štyrikrát snížila ceny spotrebného tovaru, naposledy v marci 1951. Týmto štvornásobným snížením získali sovietski pracujúci úspory v úhrnnej výške 387 miliárd rubľov.

Sovietsky ľud na svojej víťaznej ceste ku komunizmu uskutočňuje v dejinách ľudstva ojedinelý stalinský plán premeny prírody a buduje obrovské hydrotechnické diela na Volge, Done, Dnepri a Amudarji. Práce na týchto gigantických stavbách komunizmu pokračujú úspešne podľa plánu a ako je známe, už v tomto roku bude v prevádzke prvá z týchto stavieb Volgondská vodná cesta.

Tento gigantický rozmach mierovej výstavby v Sovietskom sväze je nepopierateľným dôkazom toho, že socialistická ekonomika je ekonomikou mieru práve tak, ako bezuzdná militarizácia v kapitalistických krajinách dokazuje, že kapitalistická ekonomika je ekonomikou vojny. S. Stalín pádne vyvrátil lživé osočovanie anglického predsedu vlády, keď v rozhovore s dopisovateľom Pravdy vo februári 1951 povedal: „Premiér Atlee mal by vedieť z vlastnej skúsenosti, ako aj zo skúseností USA, že rozmnoženie ozbrojených síl krajiny a zbrojárske preteky vedú k rozvíjaniu vojnového priemyslu, k obmedzeniu civilného priemyslu, k zastaveniu veľkých civilných stavieb, k zvýšeniu daní a zvýšeniu cien na tovary masovej spotreby. Je pochopiteľné, že ak Sovietsky sväz neobmedzuje, ale naopak, rozširuje civilný priemysel, neškrtí, ale naopak, rozvíja výstavbu nových grandióznych hydroelektrární a zavodňovacích systémov, neodstraňuje, ale naopak, pokračuje v politike snižovania cien, potom nemôže súčasne zväčšovať vojnový priemysel a rozmnožovať svoje ozbrojené sily, ak nechce riskovať bankrot.“

Veľké úspechy vo svojej hospodárskej a kultúrnej výstavbe zaznamenávajú i ostatné krajiny tábora mieru a demokracie, ktoré za nesmiernej a všestrannej podpory Sovietskeho sväzu budujú socializmus. Už v prvej polovici r. 1951 prekročila priemyselná výroba v Poľsku a v Maďarsku o 150% predvojnovú úroveň, v Bulharsku o viac ako 200%, v Rumunsku o viac ako 100% a v Albánsku o viac ako 300%. V Československu bola priemyselná výroba r. 1951 asi o dve tretiny väčšia ako r. 1937 a na Slovensku bola asi 3,5-krát väčšia ako r. 1937. V nemeckej demokratickej republike splnili prvý rok päťročnice. Čínska ľudová republika úspešne upevňuje zriadenie diktatúry ľudovej demokracie a uskutočnila už celý rad revolučno-demokratických premien obrovského významu.

Je jasné, že každé nové víťazstvo socializmu v historickom súperení s kapitalizmom má nesmierny revolucionizujúci vplyv na pracujúcich celého kapitalistického sveta, ktorí si stále jasnejšie uvedomujú, že kapitalizmus sa stal hlavnou prekážkou pokroku a rozvoja ľudskej spoločnosti.

S každým úspechom tábora socializmu a mieru rastie besnenie a zúrivosť medzinárodnej reakcie, ktorá podniká všetko možné, aby rozpútala novú svetovú vojnu. No mohutné sily svetového hnutia obrancov mieru na čele s nepremožiteľným Sovietskym sväzom prekazily a aj v budúcnosti prekazia zločinné zámery imperialistických podpaľačov vojny. Sily mieru a pokroku sú neporovnateľne väčšie ako sily reakcie a vojny. Narastajúca povojnová hospodárska kríza, ktorú nemôže zastaviť ani zbesilá militarizácia, sústavne podlamuje sily odumierajúceho kapitalizmu, približuje dobu jeho nevyhnutného zániku a víťazstva komunizmu na celom svete.

ROVNOMĚRNÉ PLNĚNÍ PLÁNU — PŘEDPOKLAD JEHO ÚSPĚŠNÉHO SPLNĚNÍ

1. POJEM ROVNOMĚRNÉHO PLNĚNÍ

Představitelé našeho politického a hospodářského života nejednou poukázali na podstatnou důležitost rovnoměrného plnění plánu. Již na IX. sjezdu Strany v roce 1949 jako prvořadý byl vytyčen s. Gottwaldem úkol — ve všech oborech našeho národního hospodářství plnit a splnit pětiletý plán, a to nejen kvantitativně, nýbrž i kvalitativně.

V referátu s. Zápotockého bylo pak znovu zdůrazněno, že nestačí povšechné plnění plánu, nýbrž, že je nutno, aby plán byl plněn důsledně a stoprocentně na každém jednotlivém úseku.

„Kdyby plán nebyl takto rovnoměrně plněn — řekl s. Zápotocký — pak i překračování plánu na různých úsecích ztratilo by svou cenu, ba mohlo by se stát pro plynulý chod výroby vážným nebezpečím a způsobit tak i četné poruchy a nenahraditelné škody.“

Rovněž na únorovém zasedání Ústředního výboru Strany v r. 1951, tedy na počátku třetího roku pětiletky, byla zejména v referátu s. Dolanského podtržena nutnost rovnoměrného plnění plánu. Ze zkušeností s plněním stalinských pětiletěk vidíme, že úkol, plnit plán rovnoměrně, je neustále aktuální a s. Stalin se sám tímto problémem nejednou zabýval.

Na XVIII. všesvazové konferenci VKP(b) vyložil s. Malenkov, co to znamená zabezpečovat splnění plánu a pracovat podle plánu.

Znamená to:

- Plnit roční, čtvrtletní i měsíční výrobní plán nejen v průměru, nýbrž stejnoměrně podle plánu.
- Plnit plán netoliko v průměru podle odvětví průmyslu (jak tomu bylo až dosud), nýbrž splnit jej v každém odvětví zvlášť.
- Plnit plán nejen v průměru podle podniku, nýbrž plnit plán každodenně v každé dílně, skupině, u každého stroje a při každé směně.

Jestliže problém rovnoměrného plnění plánu je neustále aktuální v Sovětském svazu, je samozřejmé, že úsilí o neustálé rovnoměrné plnění, stále sledování výsledků tohoto úsilí a rozbor pojmu rovnoměrného plnění je tím aktuálnější v našich poměrech, kde kontrola plnění plánu není ještě tak pružná, účinná a rychlá, jak by toho bylo zapotřebí.

Nyní je třeba vyložit, co pod pojmem rovnoměrného plnění plánu rozumíme všeobecně, abychom pak mohli ukázat na příklady a důsledky nerovnoměrného plnění plánu v užším smyslu, totiž v nerovnoměrném plnění jednotlivých úseků v časových jednotkách a naznačit směr, jakým můžeme do- savadní nedostatky odstraňovat. Dialektická zásada vzájemné souvislosti jevů platí plnou měrou také pro národohospodářský plán, v němž všechny jednotlivé úseky, i všechna čísla uvnitř těchto úseků musejí být ve vzájem- ném souladu, zaměřena k pevně stanovenému cíli a zaústěna v jednotlivých plánovacích obdobích v charakteristickém hlavním vedoucím článku. Každý úsek musí být stanoven v optimálním, tzn. v dané situaci nejvýhod- nějším poměru, musí mít tzv. optimální proporci. Zejména je nutné stano- vit správné proporce odvětví, která jsou vzájemně odvětvími bezprostředně sousedními. Tak je na př. jasné, že výroba těžkého strojírenství musí být stanovena ve správné proporcí s dopravou a naopak, nebo že na př. počet a vybavenost komunálních podniků uvnitř jednotlivého kraje nebo města musí být stanovena ve správné proporcí k počtu a potřebám oby- vatelstva.

Již Lenin poukázal na to, že všechny plány jednotlivých výrobních od- větví musí být přísně sladěny a spojeny tak, aby tvořily jednotný hospo- dářský plán. Jestliže nestanovíme v hospodářském plánu proporce správně, nebo když správně stanovené proporce nejsou dodržovány, vznikají vážné poruchy — disproporce.

Třeba mít na zřeteli, že tyto disproporce nemají nic společného s dispro- porcemi, příznačnými pro kapitalistické hospodářství. Takovou, pro kapita- lismus příznačnou disproporcí je na příklad nesoulad mezi výrobou a spo- třebou. Tyto disproporce jsou však výsledkem základních rozporů kapita- lismu, výsledkem prohlubujících se protikladů a vedou ke krisím, při čemž kapitalistické hospodářství nemá možnosti tyto protiklady překlenout a vznikající disproporce odstranit.

Naproti tomu disproporce v hospodářském plánu země socialismu a země socialismus budujících mají ráz dílčích poruch. Hospodářský plán a pláno- vací organizace mají možnost velmi rychle tyto poruchy odstranit a v tom spočívá zásadní rozdílnost mezi těmito a disproporcemi v kapitalismu. Hos- podářský plán však nejenom že má možnost nastalé disproporce odstranit, nýbrž je to přímo jedním z jeho zásadních úkolů.

Úkoly socialistického plánování jsou sovětskými politiky a hospodáři stanoveny takto:

- a) Zajistit samostatnost a nezávislost národního hospodářství SSSR na kapitalistickém obkličení a v souvislosti s tím upevnit obranyschop- nost země.
- b) Upevnit neomezené panství socialistické hospodářské soustavy, vytla- čit kapitalistický sektor, zamezit jeho vzniku a zajistit postupný pře- chod od socialismu ke komunismu.

- c) Nepřipustit v národním hospodářství trvalé disproporce, nýbrž vznikající disproporce ihned odstraňovat.
- d) Vytvořit pomocí vyspělého plánování a organizace výroby rezervy ve výrobě, v oběhu, v kapacitě, v hotovém zboží, v pracovních silách, na strojích atd., aby tak pomocí rezerv ve výrobě i oběhu byl zajištěn stabilní, plánovaný charakter vývoje národního hospodářství SSSR.

Je samozřejmé, že odstraňování vznikajících disproporcí je samou podstatou socialistického plánování a je jedním z jeho zásadních úkolů, neboť trvalé a narůstající disproporce by byly vážnou překážkou upevňování socialistické hospodářské soustavy a likvidace kapitalismu. Dále je jasné, že porucha, disproporce v jednom úseku přenesla by se velmi rychle na ostatní hospodářské úseky a představovala by tak vážnou brzdu celého hospodářství.

Vezměme jako příklad — neplnění plánu v těžbě uhlí. — Porucha se rychle přenáší do úseku výroby surového železa a odtud na další a další hospodářské úseky, i na dopravu, stavebnictví a zemědělství, jež by v důsledku toho nemělo dostatek hospodářských strojů, umělých hnojiv atd. Tak by porucha na jednom úseku zachvátila brzy celé hospodářství, zabrzdlila náš postup k vybudování socialismu a snížila životní úroveň pracujících a obranyschopnost země.

Je proto také jedním z velmi důležitých úkolů ústředních plánovacích orgánů i orgánů nižších rychle odhalovat vznikající disproporce v našem hospodářství a činit opatření k jejich likvidaci. Proto také usnesení Strany a vlády ze dne 15. a 16. října 1951 se tak obsírně a detailně zabývá problémy těžby uhlí a výrobnosti práce v Ostravskokarvinském revíru. Právě toto usnesení je typickým příkladem jak stát s plánovaným hospodářstvím má všechny předpoklady k tomu, aby mohl vzniklé disproporce včas a rychle odstraňovat.

Jako konkrétní opatření ke zvýšení těžby a výrobnosti práce v OKD stanoví usnesení Strany a vlády hlavně tyto úkoly: Zajistit rozšíření těžební základny a rozvoj mechanisace a elektrifikace dolů, zajistit vědecký výzkum a větší péči o inženýrsko-technické kádry, zvýšit bezpečnost práce, zvýšit výkonové normy, zvýšit mzdy a platy, zajistit výstavbu bytů a nábor stálých pracovních sil i neustálou péči o ně, atd.

Jako velmi důležitý úkol je však již v úvodních opatřeních stanoveno právě zajištění rovnoměrného plnění plánu pomocí dokonalejší organizace práce a přebudování výroby v dolech tak, aby se pracovalo podle grafikonu cykličnosti. Socialistické plánování je prostředkem k zajištění, optimální reprodukce bez jakýchkoliv trvalých poruch a krisí. Proto vzájemné vztahy a poměry mezi jednotlivými součástmi socialistické reprodukce musejí být správně stanoveny a plně dodržovány. *Rovnoměrným plněním plánu pak rozumíme takové plnění, kde vzájemné vztahy jednotlivých úseků i vztahy uvnitř těchto úseků jsou přesně dodržovány, čili takové*

plnění, které neporušuje správně stanovené proporce národního hospodářství.

Takových proporcí, které je třeba v hospodářském plánu přesně stanovit a důsledně dodržovat, je celá řada. Nejdůležitější jsou přirozeně ony proporce, které přímo určují směr a tempo růstu národního hospodářství. Tak na př. má zásadní důležitost stanovení správné proporce mezi výrobou výrobních prostředků a spotřebou spotřebních výrobků, nebo mezi objemem akumulace a objemem spotřeby. Pro plánovitý růst socialistického hospodářství má také zásadní význam stanovení správného poměru mezi výrobou průmyslovou a zemědělskou, dále mezi celkovým objemem výroby a potřebnými surovinami, energií, dopravou. Stejně tak je třeba přesně stanovit potřebné množství pracovních sil a zdroje odkud pracovní síly bude možno získat.

Důležité je též stanovení proporcí investic a výroby v jednotlivých oblastech a krajích našeho státu se zřetelem na snahu dosáhnout rovnoměrného vývoje všech oblastí. Tento rovnoměrný vývoj všech oblastí nesmí být ovšem chápán mechanicky, na př. tak, že by bylo možno celou investiční částku dělit počtem krajů a každému pak přidělit příslušný podíl. Takový způsob by nevedl k rovnoměrnému, nýbrž naopak, k chaotickému vývoji a k dalším disproporcím. Při rovnoměrném vývoji oblastí našeho státu je třeba vycházet jak známo ze zvláštních, charakteristických podmínek jednotlivých oblastí a plánovat jejich rozvoj tak, aby rozmístění výroby, investic atd. bylo co nejekonomičtější, co nejúčinnější a pomáhalo tak budování socialistického zřízení. Při tom je však třeba dbát, aby přirozeně mezi jednotlivými kraji nevznikaly disproporce, na př. v životní úrovni atd.

Tímto směrem je také zaměřen pětiletý hospodářský plán, který znamená nejen výstavbu, nýbrž i přestavbu našeho hospodářství. Tato přestavba je zaměřena také oblastně a záměrně posiluje hospodářsky slabé kraje, s malým průmyslem, nebo vůbec bez průmyslu. Kapitalistické hospodářství vytvořilo ve státě několik silných industriálních aglomerací, ostře se odlišujících od hospodářsky slabých krajů. Tuto starou kapitalistickou oblastní strukturu je třeba proto od základu změnit.

Součástí velké oblastní přestavby je také mohutná industrialisace Slovenska, která odstraní dosavadní disproporce mezi hospodářskou a životní úrovní historických zemí a její hospodářský a politický dosah je proto neobyčejně významný pro celý náš vývoj k socialismu.

(Význam industrialisace Slovenska zhodnotil jak známo Viliam Široký na IX. sjezdu KSC ve svém skvělém referátu *Industrializácia Slovenska — pevný základ věčného bratrstva českého a slovenského národa.*)

Jinou velmi důležitou proporcí je poměr mezi růstem produktivity práce a růstem mezd. Víme, že právě v tomto případě není plán plněn rovnoměrně, že stanovená proporce mezi růstem produktivity a růstem mezd není dodržována, že mzdy narůstají rychleji než produktivita. Na tuto vážnou disproporcí v našem hospodářství důrazně upozornil soudruh Gott-

wald na únorovém zasedání ústředního výboru Strany v roce 1951. Poukázal na to, že zvýšená výroba zůstává pozadu za vzestupem mezd a platů, čili že produktivita práce úměrně neroste a v některých případech i klesá.

Tímto problémem zabýval se na počátku druhého čtvrtletí roku 1951 také předseda vlády. Na základě těchto připomínek stala se proporce růstu produktivity a růstu mezd předmětem stále pozornosti, kontroly a zásahů. *Rovnoměrně plnit plán znamená tedy dodržovat všechny proporce na všech úsecích našeho hospodářství, výroby, a to i v její vnitřní struktuře a poho- tově odstraňovat vznikající disproporce, jako hrozící poruchy našeho hospo- dářství. Rovnoměrně plnit plán znamená však také dodržovat předepsané proporce v čase, tedy plnit plán přesně v předepsaných časových úsecích a lhůtách.*

Porušení časových proporcí má za následek, jak je známo ze zkušeností, stejně vážné poruchy a vznik disproporcí jako při porušení proporcí jiných. A právě rovnoměrné plnění plánu v předepsaných časových proporcích je středem této úvahy.

2. VYMEZENÍ PŘEDMĚTU: ROVNOMĚRNÉ PLNĚNÍ V ČASE

Zdálo by se, že nejdůležitější věcí je stoprocentní splnění ročních plánů a že plnění měsíční nebo týdenní nemá již takovou důležitost, protože potom nesplněný plán je vždy možno dohnat v dalších měsících a týdnech. Zkuše- nosti nás však učí, že současně se splněním plánu musí být na všech úsecích dbáno toho, aby plán byl plněn rovnoměrně, plynule, poněvadž nerovno- měrné plnění vážně ohrožuje celkové splnění plánu a má za následek řadu poruch.

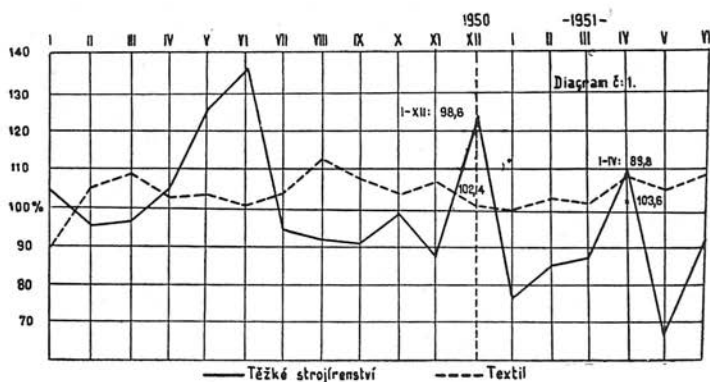

Diagram 1.

Plnění plánu těžkého strojírenství a textilů v r. 1950 a v prvních 6 měsících roku 1951 v jednom z našich krajů.

Diagram 1 ukazuje měsíční průběh plnění plánu těžkého strojírenství a textilu v jednom kraji našeho státu během roku 1950 a v prvních šesti měsících roku 1951. Tento diagram ukazuje poměrně přesvědčivě, jak nerovnoměrné plnění v těžkém strojírenství má za následek nesplnění celkového ročního plánu, přes velké vypětí a vzestup výroby v posledních měsících roku. Ani za prvních šest měsíců roku 1951 nebyl v tomto kraji splněn plán těžkého strojírenství v celku, ačkoliv v dubnu bylo dosaženo 105%. Naopak rovnoměrné a plynulé plnění plánu v textilu, který má ovšem odlišné předpoklady jako těžké strojírenství, je jedním z vážných důvodů celkového splnění plánu v tomto odvětví.

Nerovnoměrné plnění plánu v čase není ovšem problémem jen těžkého strojírenství, nýbrž více méně všech sektorů naší výroby. Všude je třeba s tímto nedostatkem bojovat. Bojovat tím důrazněji, když si uvědomíme alespoň ony nejvážnější nepříznivé důsledky, které jsou spojeny s nerovnoměrným plněním plánu v čase.

3. NEPŘÍZNIVÉ DŮSLEDKY NEROVNOUERNÉHO PLNĚNÍ V ČASE

Nerovnoměrné plnění plánu přináší s sebou řadu nepříznivých důsledků, jako na př. „šturmovštinu“, což je překotné a vysilující dohánění plánu před koncem plánovacího období. Znamená to, že plán je s velkým vypětím doháněn před koncem jednotlivých měsíců, čtvrtletí a zejména před koncem jednotlivých roků pětiletky. Tu mluvíme o prosincové šturmovštině.

S nerovnoměrným plněním plánu a se šturmovštinou souvisí neoddělitelně zvyšování výrobních nákladů na výrobní jednotku, stupňující se vyčerpanost pracujících, kteří nemohou rovnoměrně rozdělit své síly a úsilí, když musejí dohánět plán přesčas, dále zvýšená nemocnost, zapříčiněná zbytečným pracovním přepětím. Po zakončení šturmovštiny pozorujeme pravidelně na závodech pokles výroby, který závody jen s obtížemi dohánějí. *Tak šturmovština je sice prostředkem, jak v poslední chvíli dohnat nesplněný plán, ale současně je příčinou, že hned v následujícím období plán pravidelně nebývá splněn.* S nerovnoměrným plněním plánu souvisí přirozeně také nerovnoměrné zatížení skladů a výdejen materiálu, dopravy, zvýšení špičkových zatížení v dodávkách energie atd. Často se plán dohání také v t. zv. výhodnějších sortimentech, čímž je však zvětšována disproporce ve vnitřní struktuře výroby. Nepříznivé důsledky má však i materiálově a jinak nezajištěné překračování plánu, a to zejména u spotřebních statků. Nerovnoměrné plnění v čase a šturmovština s tím spojená je tedy vážným nedostatkem naší výroby a je proto třeba na každém závodě tento jev důkladně analyzovat a postupně omezovat

a) Šturmovština

Diagram 2 ukazuje, jak v důležitých sektorech naší výroby není ještě do-

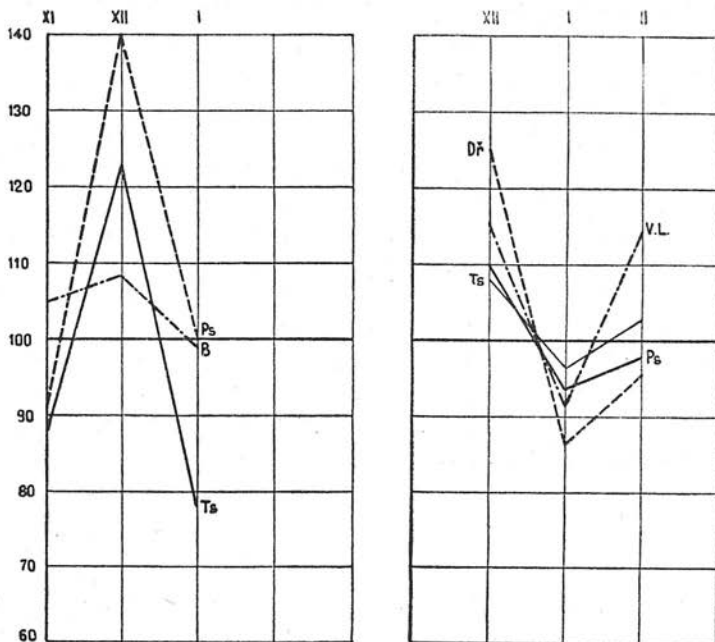

Diagram 2.

TS těžké strojírenství
 PS Přesné „
 B Průmysl báňský

TS Těžké strojírenství
 Dř Průmysl dřevářský
 VL „ vozidel letadel
 PS Přesné strojírenství

saženo skutečného rovnoměrného plnění. Ukazuje, jak před koncem roku 1950 v měsíci prosinci byl na závodech usilovně dotahován plán. Výroba v tomto měsíci stoupla na nebyvalou výši, poněvadž ale této výše bylo dosaženo šturmováním, nemohla se na ní výroba udržet. Již následující měsíc vykazuje značný pokles (lednový pokles), v některých případech i hluboko pod 100%. Tento pokles byl pak jen pozvolna a obtížně vyrovnáván.

Diagram 2-A ukazuje lednový pokles těžkého a přesného strojírenství a průmyslu báňského opět v jednom z našich krajů. Lednový pokles je však patrný v krajovém plnění naprosté většiny sektorů. Tak na př. průmysl dřevozpracující klesl s prosincových 125,4% na 79,5% v lednu, průmysl lehkého kovu se 127% na 84,1%, energetika se 122,7% na 101,9% atd.

Diagram 2-B ukazuje lednový pokles těžkého a přesného strojírenství, dále průmyslu dřevozpracujícího a průmyslu vozidel a letadel v měřítku celostátním. I v celostátním plnění projevuje se lednový pokles jako důsledek prosincové šturmovštiny ve většine sektorů.

Průmysl báňský s prosincových 109,8% klesl v lednu na 96,1%, energie-

tika se 105,7 na 99,7%, hutě se 105,6 na 99,3%, těžké strojírenství se 109,8 na 93,5%, průmysl vozidel a letadel se 115,5 na 92,4%, přesné strojírenství se 107,9 na 95,0%, stavební hmoty se 109,4 na 95,2%, průmysl dřevařský se 125,4 na 86,1% atd. Tak v lednu zůstalo následkem nerovnoměrného plnění plánu a překotného dohánění v prosinci z 18 průmyslových odvětví v celostátním měřítku plných 15 pod 100%, při čemž nad 100% se dostal pouze průmysl chemický, kožedělný a gumárenský a průmysl filmový. Z uvedeného přehledu je patrné, že šturmovština se svými nepříznivými důsledky není specifickým zjevem jednoho nebo několika krajů či závodů, nýbrž že nerovnoměrné plnění a šturmování se projevuje v celé naší výrobě, ve většině jejich úseků.

Plán se dohání nejenom koncem roku, kdy je toto úsilí nejvíce vypjato a nejobtížnější, nýbrž také před zakončením jednotlivých čtvrtletí, měsíců, týdnů. Všeobecně můžeme říci, že dohánění plánu je tím správnější a účinnější, čím v kratších časových úsecích se děje. Dohánění plánu v poslední pracovní hodině, nebo před koncem týdne má sice ještě nepříznivé důsledky, které však nemají tak závažný ráz jako šturmovština v poslední dekádě měsíce nebo v posledním měsíci roku.

Nejvýhodnější je ovšem plynulá, rytmická výroba, každou hodinu rovnoměrně postupující a každou hodinu sledovaná. Důležité závody Sovětského svazu již dávno pochopily důležitost hodinového plánu výroby a řídí se zásadou vytyčenou Stalinem *Pracovat harmonicky a přesně, jako dobrý hodinový mechanismus*. Dbají toho, aby byl plán splněn každou hodinu a každý den a uvědomují si, že i nesplnění hodinového plánu může způsobit ztrátu na národním hospodářství. Žuravlev ve své práci *Hodinový plán výroby* uvádí zajímavá data o závodech, plnicích svůj měsíční plán pomocí šturmovštiny v poslední dekádě měsíce a v závodech, které po celý měsíc ani jediný den nezůstávají pod plánem.

Pracovat rovnoměrně znamená podle Žuravleva pracovat podle plánu, splňovat daný úkol rovnoměrně, v plném rozsahu pro každý časový úsek: hodinu, směnu, dekádu, měsíc. Znamená to pracovat se stanoveným rytmem ve všech úsecích a podporovat tak pravidelný rytmus celé výroby. *Boj o splnění a překročení úkolu, zvláště za podmínek práce podle plánu, nesmí mít charakter šturmovštiny.*

Problém šturmovštiny vyvstává ve výrobní praxi všech lidových demokracií, kde je podrobován důkladné analýze. Tak na př. polský ekonom Bolkowski uvádí zajímavý poznatek, že totiž výkyvy a šturmovština je daleko větší tam, kde plán byl stanoven měkce, než v závodech, kde plán byl stanoven progresivně vysoko. Takový plán nutí totiž k mobilisaci všech sil a k vytvoření pružné organizace výroby, k rozplánování výroby na nejkratší časové úseky atd. Měkký plán naopak demobilisuje, svádí k nečinnosti, k pohodlí, není rozpisován na hodinu a na stroj a musí být pak doháněn šturmovštinou.

Hodinový plán výroby přináší četné výhody. Vede k plnému využití

pracovní doby, ke zkracování výrobního cyklu, ke zvýšení výkonnosti, produktivity, umožňuje rovnoměrné a optimální využití strojů, zmenšuje procento zmetků, snižuje počet zbytečných přesčasových hodin, odstraňuje nepříznivé následky šturmovštiny atd.

Šturmovština však není jediným nepříznivým důsledkem nerovnoměrného časového plnění, nýbrž úzce souvisí s řadou poruch, které značně zastiňují onu kladnou stránku šturmovštiny, totiž skutečnost, že pomocí ní je plán doháněn a splněn. Je to na př. souběžné zvyšování nákladů, jež bezprostředně se šturmovštinou souvisí. Je to problém, na který, jak již bylo uvedeno, poukázali naši vedoucí hospodářští a političtí činitelé.

b) Zvyšování nákladů na výrobek

Na poradě představitelů znárodněné výroby v dubnu r. 1951 v Praze poukázal předseda vlády Antonín Zápotocký znovu na nutnost neustálého srovnávání výroby, výrobních nákladů a produktivity práce. Uvedl řadu příkladů, jak v některých sektorech našeho průmyslu výrobní náklady se zvyšují místo toho, aby byly postupně a plánovitě snižovány, jak někde se daleko rychleji zvyšují mzdy a platy, kdežto výroba a produktivita práce se zvyšuje jen o daleko menší procento, jak výrobek často zdražuje velké procento přesčasových hodin atd.

Jednou z příčin zvyšujících se výrobních nákladů je také, jak již bylo uvedeno, právě nerovnoměrné plnění plánu se svým nezbytným důsledkem — šturmovštinou.

Diagram 3 zachycuje křivku výroby a nákladů na výrobek, jak se projevila v závodě těžkého strojírenství střední velikosti. — I tu jasně vidíme pře-

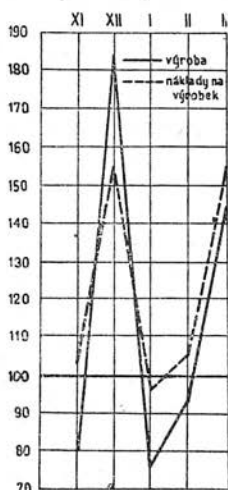

Diagram 3.

kotným doháněním vytaženou výrobu v měsíci prosinci, v tomto případě dokonce až na 185% a ihned následující pokles výroby v lednu a v únoru, jako důsledek nerovnoměrného plnění plánu a šturmování před koncem roku. Teprve v měsíci březnu, tedy před koncem prvního čtvrtletí je opět šturmováním vytažena výroba až na 145% a tak plán v prvním čtvrtletí doháněn. Stejný charakter má však i diagram nákladů na výrobek. V prosinci, v údobí usilovného dohánění plánu v poslední chvíli zvýšily se i podstatně náklady na výrobek, a to až na 155%, stejně jako v údobí březnového dohánění plánu. Proč nerovnoměrné plnění plánu podstatně zvyšuje náklady na výrobek?

Plán před konci jednotlivých období, tedy měsíců, ale hlavně jednotlivých čtvrtletí a roků, dohání se především nastavováním pracovní doby přesčasy. V závodě, z něhož je vzat diagram, pracovali někteří dělníci v prosinci až 14 hodin denně. Přesčasy jsou tedy jednou z příčin zvyšování nákladů na výrobek,

v důsledku nerovnoměrného plnění plánu. Poněvadž produktivita práce se v přesčasových hodinách pravidelně nezvyšuje, naopak, dlouhou pracovní dobou, v důsledku snížené pracovní intenzity poněkud klesá, je nerovnoměrné plnění plánu také jednou z příčin vzniku nebezpečné disproporce mezi růstem produktivity práce a růstem mezd a platů. Je samozřejmé, že v době překotného dohánění plánu nešetří se tak materiálem jako v rovnoměrné a plynulé výrobě, je plýtváno energií, hospodárnost výroby ustupuje do pozadí před heslem „dohnat plán za každou cenu“. Tím vším jsou náklady na výrobek zvyšovány, místo aby byly sníženy, aby výroba byla zlevňována a tak nejlépe podepřeno zvyšování životní úrovně.

V závodě, který vyrábí těžké obráběcí stroje a zaměstnává přibližně 300 pracovníků, vypadá porovnání růstu výroby, mezd a platů, produktivity práce a nákladů na výrobek za tři roky zhruba takto:

	Objem výroby	Objem mezd a platů	Produktivita	Náklady
duben 48	100	100	100	100
duben 51	221,9	219	121,6	108,4

Závodu se tedy podařilo za tři roky více než zdvojnásobit objem výroby, což je jistě výsledek uspokojivý. Mzdy a platy vzrostly však v závodě rovněž více než o dvojnásobek. Za objemem výroby zůstávají o pouhá 2,9%. Také produktivita práce se zvedla na závodě jen o 21,6%. Znamená to tedy, že výsledkem bylo dosaženo poněkud větším počtem pracovních sil. Za tři roky se závodu nepodařilo výrobní náklady snížit, naopak stouply v průměru o 8,4%. Tento závod jako řada jiných závodů plní plán značně nerovnoměrně. Prvé dva týdny v měsíci zůstávají téměř pravidelně hluboko pod 100%, v týdnech před koncem měsíce se plnění pohybuje kolem 100%. Před koncem čtvrtletí a zejména pak na konci roku se plán usilovně a s velkým vypětím sil dohání. Za měsíc prosinec roku 1950 bylo na závodě odpracováno více než 32.000 přesčasových hodin, což je více než 50% normálního počtu hodin.

Z těchto a jiných důvodů náklady na výrobek nemohly být sníženy a výroba zhospodárněna, ačkoliv jinak je závod ještě dosti dobře organisován a platí za závod průměrné kvality. Hospodárnost své výroby sleduje po jednotlivých kvartálech, kdežto mnohé jiné závody mají přehled o hospodárnosti s několikaměsíčním zpožděním a nemožou z něj proto vyvozovat bezprostřední důsledky. Ani tento závod však diagramy hospodárnosti výroby nezveřejňuje pracujícím na závodě. Plně tu platí slova s. Zápotockého, která na konferenci v dubnu t. r. adresoval členům vlády a představitelům národně výroby: „Na závodech musíme sledovat nejen diagram plnění plánu, ale i růstu výroby, produktivity práce, stavu mezd a platů, režijních nákladů atd. Zatím dělníci a zaměstnanci nevědí nic o výrobních poměrech na závodě, o produktivitě práce, o tom, jak se v poměru k ní vytvářejí mzdy a platy atd.“

Je samozřejmé, že z jednoho závodu, z něhož je diagram vybrán, nelze vyvozovat všeobecné závěry. Vidíme však na každém úseku našeho hospodářství, že v celostátním měřítku neplníme dobře úkol snižování výrobních nákladů, plán zvyšování produktivity práce atd. Vedoucí činitelé strany a státu upozornili důrazně na tyto nedostatky. Je proto nyní třeba na každém úseku našeho hospodářství a především naší výroby hledat konkrétní příčiny těchto jevů a postupně je odstraňovat. Nerovnoměrné plnění plánu je nesporně jednou z takových příčin. Opět o důvod více, proč na závodech všemi silami musíme bojovat za rovnoměrné plnění plánu.

c) Další nepříznivé důsledky nerovnoměrného plnění

Plnit rovnoměrně plán, to je základní úkol našich závodů. Rozborem nerovnoměrného plnění se nám objeví na každém závodě celá řada nepříznivých skutečností, které jsou bezprostředním důsledkem nárazového, neplynulého zdolávání výrobních úkolů.

Nerovnoměrné, nárazové plnění plánu zatěžuje na př. sklady a výdejny materiálu, které v údobí šturmování nemohou zdat zvýšené požadavky a stávají se tak, ne přímo vlastní vinou, brzdou plynulého chodu výroby. Tím, že výrobní úkoly jsou zdolávány nárazově a sklady pak nerovnoměrně zatíženy, tím je zapříčiněno tvoření nadplánovaných zásob materiálu.

Při plynulém chodu výroby stačí závodů úplně zásoby v naplánované výši. Mají-li však sklady aspoň částečně zdat výrobními nárazy zvýšené požadavky v údobí šturmování, pak musejí nutně vytvářet nadplánované, nadměrné zásoby. Ty ovšem finančně závod zatěžují, znemožňují plnit plánovitě závodní akumulaci, jsou případně příčinou různých trestných úroků a celé řady hospodářských těžkostí. Podobně je tomu s nadměrným, neplánovaným zatížením dopravy a příkonu energie v údobí šturmování. Dráhy těžce zdolávají zvýšené nárazové požadavky, nemohou podle náhlých potřeb závodů přistavit žádaný počet vagonů a tak nerovnoměrné plnění na závodech se přenáší do jiných úseků, v nichž se pak tvoří disproporce a závady. Stejně je tomu s náhle zvýšenými požadavky na příkon energie.

Diagram 4 představuje roční maximální zatížení elektráren, t. j. zatížení, které s největším vypětím stačí ještě elektrárny krýt. Je odvozen z předpokladu, že závody nepřekročí naplánované příkony energie, při čemž elektrárny počítají se zvýšeným srpnovým (t. j. žňová špička) a

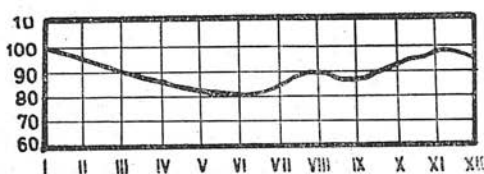

Diagram 4.

prosincovým (prosincová špička) zatížením. Jestliže však závody dohánějí v prosinci šturmovštinou, přesčasy a větším zatížením strojů svůj roční plán, a to zejména v prvních 3 týdnech prosince, znamená to prudké zvýšení energetické spotřeby, kterou výrobce nemůže již svým výkonem krýt.

Často není možné krýt tuto neplánovanou spotřebu proudu ani zapojením t. zv. špičkových elektráren, obvykle starých, se značnou specifickou spotřebou uhlí. V tom případě je nutno omezit odběr jiných spotřebitelů. Nejprve je omezována spotřeba civilní a nestačí-li ani toto snížení, přistupuje se i k vypínání některých závodů.

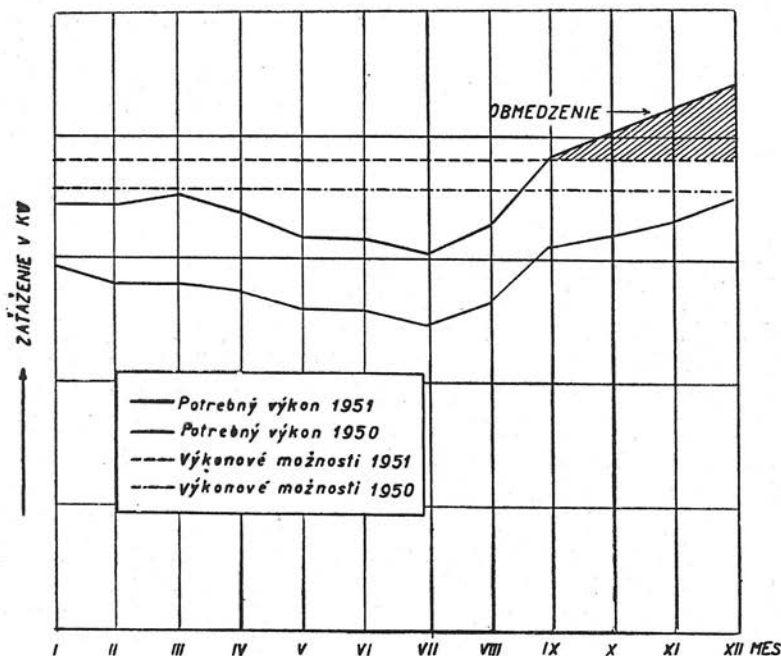

Diagram 5.

Maximální roční zatížení elektráren.

Tak diagram 5 ukazuje průběh spotřeby elektrického výkonu na Slovensku a možnosti jeho krytí v r. 1950 a 1951.

Také dohánění plánu před koncem týdne, obvykle v pátek, působí částečné potíže v zásobování proudem. Diagram maximálního týdenního zatížení elektráren představuje téměř pravidelný oblouk, vystupující zhruba ze 40% v neděli na 100% ve čtvrtek, kdežto v pátek jeví již mírné sestup-

nou linii. Neplánované zvýšení pátečního odběru proudu zatěžuje elektrárny, a to pravidelně právě ve špičkách.

Diagram 6 ukazuje průběh denního zatížení elektráren. Zcela zřejmé je špičkové zatížení mezi 3. a 7. hodinou a 15. a 19. hodinou. Nestačí-li celkový výkon elektráren (základních pro hlavní zatížení, i elektráren špičkových) krytí

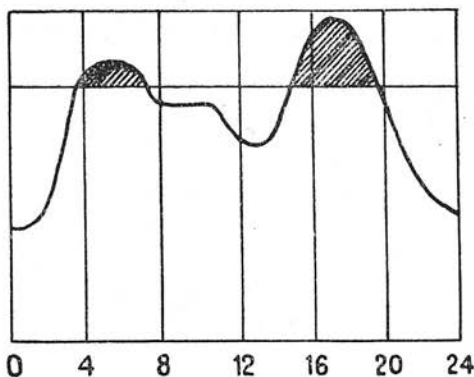

Diagram 6.

tuto zvýšenou spotřebu, jako je tomu na př. v zimních měsících, je třeba spotřebu v době největších špiček prudce omezit a proud vypínat. Šturmovština, jež se projevuje přesčas a přetěžováním strojů tyto špičky ještě zvětšuje a prodlužuje tak nutně dobu, po níž proud musí být vypnut. Dále je třeba vzít v úvahu skutečnost, že zatěžováním strojů nad jejich maximální výkon vznikají velké ztráty ve vedení. Tak na př. při 10% přetížení stroje představuje ztráta proudu ve vedení přibližně 20%. Většina těchto nepříznivých zjevů, ovlivňujících krytí spotřeby elektrického proudu, je takového rázu, že je ji možno odstranit nebo omezit rovnoměrným zdoláváním výrobních úkolů na závodech.

Je samozřejmé, že nerovnoměrné plnění narušuje také plán našeho exportu. Exportní termíny nemohou být dodrženy, když závod dohání plán až před koncem jednotlivých plánovacích údobí. To ovšem neznamená jen penálové úroky, které jsou na závod uvaleny. Neplněním exportu je ohroženo tempo výstavby v některé ze zemí lidových demokracií, pro níž byly dodávky určeny. Tak nerovnoměrné plnění plánu na závodě způsobuje, že závod místo aby svou prací pomáhal upevňovat světový mír, pomáhá táboru podněcovatelů války, protože brzdí výstavbu socialismu v některé lidové demokracii, která tvoří tábor míru a hráz proti imperialismu. V této souvislosti má velký význam dodržování termínů dodávek pro Sovětský svaz, jak o tom hovořil s. Dolanský na zářijové besedě ministrů r. 1952.

Když závod usilovně dohání plán tesně před uplynutím plánovacího období, snaží se splnit svůj úkol především v kvantitě, kdežto kvalita a předepsaný výrobní sortiment nebývá již dodržován.

Obyčejně si závody ulehčují svůj úkol tím, že plán dohánějí snadnějšími, méně pracnými sortimenty a vytvářejí tak vážnou disproporci ve struktuře investičních nebo spotřebních výrobků, které vyrábějí. Často se však stává, že přes všechnu námaň a šturmování plán před koncem jednotlivých údobí není dohnán a nesplněný zbytek „sklouzne“ do následujícího

údobí, jež ovšem s takovýmto „skluzem“ nepočítá. Skluzy se stávají příčinou dalších nových těžkostí a nepořádků a způsobují, že výroba ani v následujícím období neprobíhá rovnoměrně. Také spotřeba materiálu a procento zmetků se zvyšuje v obdobích šturmovštiny. Je samozřejmé, že v posledním týdnu nebo dnu před ukončením plánovacího období, kdy se v nedostatečně organisovaných závodech úkol překotně dohání přesčasy atd., kde se tedy šturmuje, že v takovýchto obdobích spoření materiálem a energií, jakost výroby a požadavek co nejmenšího procenta zmetků ustupuje před úkolem dohnat plán „za každou cenu“.

Sledování výroby každou hodinu umožní odhalit někde i skutečnost, že se procento zmetků zvyšuje v poslední nebo předposlední hodině před ukončením směny, kdy se ještě rychle dohání to, co bylo zbytečně zameškáno v předchozích hodinách.

Diagram 7 porovnává výši výroby s procentem zmetků ve druhé a sedmé hodině denní směny u pracovnice na soustruhu v menším závodě přesného

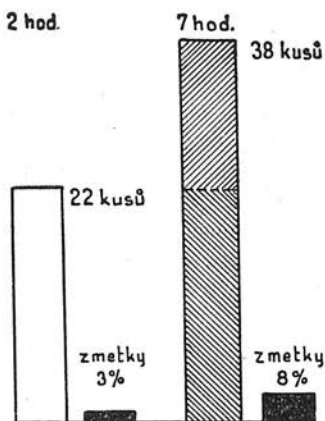

Diagram 7.

strojírenství. Tato pracovnice plní úkol typicky nerovnoměrně. Za směnu má opracovat 200 součástek, t. j. 25 kusů za hodinu. V první hodině opracovala 18 součástek, ve druhé 22 a tak celých 5 hodin zůstávala pod svým hodinovým plánem. Proto před koncem směny bylo třeba plán dohnat. V sedmé hodině opracovala 38 kusů. Průměrný počet zmetků u této pracovnice činí cca 4,5%, vzhledem k dosti přesné práci, přeměrování, kalibrování atd. Ve druhé hodině, při opracování 22 měla 3% zmetků, avšak v sedmé hodině, kdy opracovala 38 kusů, měla již 8% zmetků. Je jasné, že zavedením rovnoměrnosti, rytmičnosti do práce, bylo by možné u tohoto soustruhu bez zvláštního úsilí rozhodně snížit procento zmetků.

Údobí šturmovštiny znamená však také pro všechny pracující na závodě značné tělesné i duševní vypětí. Pozornost v přesčasových hodinách a ve dnech všeobecného shonu a nervosity ochabuje. Křivka úrazů je téměř na každém závodě částečně shodná s křivkou šturmovštiny. Tak nerovnoměrné plnění plánu a šturmování ohrožuje zdraví pracujícího člověka, zvyšuje závodní úrazovost a vyřazuje pracovníka často na dlouhou dobu z práce. Tak na př. ve velkém závodě přesného strojírenství v brněnském kraji provádí se stejně jako jinde odmašťování výrobků v trichlorethyle-

nové lázni. Při této práci je třeba dbát neustálé opatrnosti, poklop lázně po vsunutí předmětů rychle uzavírat atd. Rovnoměrnost, rytmičnost práce je tu součástí bezpečnosti práce. I tu však pracovníci plnili plán nerovnoměrně a před koncem měsíce šturmovali, při čemž opomíjeli předepsaná bezpečnostní opatření. Poklop lázně řádně neuzavírali, aby mohli ihned po vytažení odmaštěných předmětů vsunout do lázně další dávku. Na tomto pracovišti v důsledku nerovnoměrné, nerytmické práce došlo v několika případech k otravě trichlorethylenem, která se projevuje vleklým průběhem s velmi nepříjemnými následky. Ale i odolnost proti nemocem je při nadměrné námaze a tělesném i duševním vypětí značně snižována. Proto pravidelně po skončení údobí, v němž se plán překotně a usilovně doháněl, nastává doba zvýšené nemocnosti — doba všeobecného zvýšení absence.

Tak na př. závod přesného strojírenství, zaměstnávající zhruba 5000 pracovníků, vykazuje od listopadu do března tuto absenci:

Listopad 1950	Prosinec 1950	Leden 1951	Únor 1951	Březen 1951
9%	8,8%	13,5%	10,5%	9%

Vidíme, že největší absenci měl závod v lednu, tedy po prosincové šturmovštině. Unavený organismus pracujících, kteří byli vyčerpáni přesčasovými hodinami a nedělní prací, špatně odolával chřipkové nákaze, nachlazení a jiným běžným nemocem. Vysoké procento lednové absence se snižuje obvykle jen pozvolna. Na př. v uvedeném závodu kleslo procento absence na běžný průměr až v březnu.

Podobný obraz absenční křivky v průběhu od listopadu do března s jasným lednovým vrcholem dostaneme i v ostatních závodech, zejména ovšem tam, kde se v prosinci bezohledně šturmovalo. Závod, který plnil plán rovnoměrně, nemá lednové absenční procento tak vysoké. Lednový absenční vrchol je ovšem také jednou z příčin, proč lednový plán nebývá obvykle splněn. Nesplněné kvoty jsou přesouvány do dalších měsíců a porušují tím rovnoměrné plnění plánu. Nezbyvá než před koncem období opět šturmovat, čímž se zvýší úrazovost a nemocnost a tím i celková absence. Je to jakoby začarovaný kruh, řetěz následků a příčin, který je nutno rázně rozetnout.

4. PROBLÉMY PŘEPLŇOVÁNÍ PLÁNU

Až dosud bylo hovořeno o nerovnoměrném plnění plánu v tom smyslu, že plnění výrobních úkolů zůstává v určitých údobích pod sto procenty, aby pak bylo vysokým překračováním vyrovnáno a tak dosaženo splnění výrobních úkolů. Pod pojmem nerovnoměrného plnění je však nutno rozumět i kolísavé plnění plánu, které se pohybuje neustále nad sto procenty, takže naplánovaný výrobní úkol je v určitém časovém úseku vysoce pře-

kročen. Tak na př. v závodě vyrábějícím kožené spotřební výrobky (kufry, aktovky, kabelky atd.) probíhalo plnění plánu v r. 1951 takto:

leden 101%, únor 119%, březen 118%, duben 126%, květen 123%, červen 94%.

Plán byl tedy každý měsíc vysoce překročen a jen v červnu, kdy se již projevil značný nedostatek materiálu, nebylo dosaženo 100%. Tu je třeba odpovědět na zásadní otázku: Je takovéto nerovnoměrné přeplňování plánu žádoucí? Mají pracující vůbec usilovat o takovéto překračování plánu?

Je samozřejmé, že pracující na závodech musejí v každém případě a za všech okolností usilovat nejen o dosažení, nýbrž i překonání plánu, poněvadž tak nejlépe odkrývají rezervy v čase, v pracovních silách atd. Otázkou však zůstává, zda vedení závodů může připustit takovéto stálé přeplňování plánu.

Tu třeba rozlišit, v jakém úseku výroby se plán přeplňuje. Tak přeplňování plánu má velký význam v prvovýrobě, na př. v těžbě uhlí, rud, nafty, dále v hutích a na všech výrobních úsecích, které dodávají našemu průmyslu základní suroviny a polotovary a vyrábějí důležité výrobky investiční. Přeplňování plánu na takovýchto výrobních úsecích vytváří předpoklady k rychlejšímu rozvinutí výroby, k rychlejšímu tempu industrialisace, k rychlejšímu vybudování socialismu.

Dále je pravidelně žádoucí překonávání plánu v úsecích, které mají zajištěno dostatečné množství potřebného materiálu; v jiných případech kvantitativní překonávání plánu podporovat nelze.

Proto zaměřujeme socialistické soutěžení na kvantitativní překročení plánu především na úzká místa našeho hospodářství, na jeho úzké profily a zejména, jak již uvedeno, na prvovýrobu.

Jak si však má počínat závod, kde je plán překračován, kde však není dostatečně zajištěn materiál, potřebný ke zvýšené výrobě? Má vydat oběžník, v němž se přikazuje vedoucím, aby dbali toho, že plán nesmí být překročen, poněvadž není zajištěn materiál? Jistě, že takto postupovat není možno. V závodě, kde plán byl již v několika úsecích překročen a kde nejsou předpoklady k získání větších materiálových kvot, tam je třeba zaměřit socialistické soutěžení především na úsporu materiálu a na zvýšení kvality výroby. V této souvislosti je nutno si uvědomit, že mnohé výrobní způsoby a postupy v našich podnicích pocházejí ještě z doby kapitalistického hospodářství, kde se v četných případech materiálem přímo plýtvalo. Kapitalistickému podnikateli šlo často o to, aby v jednom výrobku prodal také co nejvíce materiálu, který vyrobil, aby výrobek mohl prodat co nejdražší. Proto v úspoře materiálu má naše výroba ve všech průmyslových odvětvích stále ještě velké možnosti, aniž by při tom byla snížena kvalita nebo trvanlivost, případně bezpečnost výrobku.

Soutěžení v úspoře materiálu, podle vzoru Lydie Korabelnikové, mělo

v našich závodech značný ohlas a mnohé závody, zejména textilní, dosáhly tímto způsobem významné úspěchy. V některých textilkách dokázali pracující pracovat celý jeden den v každém týdnu jen z uspořené materiálu. V kovozávodech se zase dosahuje úspor barevných kovů a jiného cenného materiálu.

Tak soutěžení v úspoře materiálu podstatně pomáhá budovat předpoklady i ke kvantitativnímu zvyšování výroby. — Na tomto poli má velké úkoly také náš výzkum, který se zaměřuje na vyřešení problémů úspornosti materiálu, nahrazení cenného materiálu domácími surovinami, umělými hmotami atd.

V závodech, kde přes všechna opatření a rozvinutí soutěže za úsporu materiálu není možno dosáhnout ještě plného materiálového krytí na kvantitativní překročení plánu, tam je třeba všechno připravit k tomu, aby produktivita dosažená v období největšího nebo průměrného překonávání plánu byla udržena i při plnění jen stoprocentním.

Zvýšenou produktivitu práce si udrží závod, který nemůže pro nedostatek materiálu vyrábět větší počet výrobků, obvykle tak, že převede určitý počet zaměstnanců na jiné pracovní úseky. Tak vyrobí původně naplánovaný počet výrobků, avšak s menším počtem zaměstnanců a dosahuje tak produktivity, jež byla již docílena, když závod s plným počtem zaměstnanců plnil plán v časových úsecích nerovnoměrně nad 100%. V kapitalistickém hospodářství by takové zvýšení produktivity práce znamenalo vyhození určitého počtu dělníků z práce. V socialistickém zřízení jsou přebyteční pracovníci přeřazeni na jiný výrobní úsek, aniž by utrpěli hmotnou újmu. Tak na př. závod vyrábějící spotřební kožené zboží, který byl uveden jako ukázka stabilního překračování plánu, zaměstnává přibližně 250 pracujících. Tento závod by musel snížit jejich počet cca o 37, když by zatím ještě nemohl nějakým způsobem získat materiálové krytí pro kvantitativní překračování plánu. Tím by dosáhl produktivity práce jakou docíloval, když během pěti měsíců roku 1951 překračoval plán průměrně o 17,4%. (Předpokládáno, že při plnění plánu na 100% rovná se předepsaná produktivita rovněž 100%.)

Jestliže by závod takové opatření neučinil a trvale překračoval plán kolísavě, avšak dosti vysoce nad 100% při nezajištěném materiálu a nerozvinuté soutěži za úsporu materiálu, vyčerpá by kvoty ze svého plánu hmotného zásobování před stanovenou dobou. V dalších měsících by nutně jeho plnění pro nedostatek materiálu podstatně klesalo, klesla by značně také produktivita práce a vznikaly by vážné disproporce uvnitř závodu. Je proto třeba neustále bedlivě sledovat nejen nerovnoměrné kolísání plánu kolem hranice 100%, nýbrž i přeplňování plánu a provádět nutná opatření k tomu, abychom předešli následkům, jež takové nerovnoměrné plnění vyvolává.

Musíme si ovšem uvědomit, že i naprosto reálně, progresivně a správně

metodicky postavený plán nevyklučuje při své realizaci možnost vniku disproporcí, a to jak negativního tak i pozitivního rázu. Mohou nastat totiž přírodní katastrofy, neúroda atd., nebo naopak mohou být dosaženy nepředvídané pokroky ve výrobě atd.

Tu plně platí Stalinův výrok, že ani nejlepší plán nemůže zachytit všechny rezervy ve výrobě. Aby takto vzniklé disproporce ať negativního či pozitivního rázu mohly být včas odstráněny, je nutno co nejrychleji vytvořit fondy státních rezerv, jejichž existenci předvídal již Marx.

V Kritice gotthajského programu vyvrací Marx Lassallův názor o „ne-zkráceném výtěžku z práce“ a při rozdělení společenského produktu uvádí zcela jasně nutnost vytvoření t. zv. rezervního fondu pro nepředvídané případy. Sovětské plánování, jak již bylo uvedeno ve zmínce o úkolech sovětského plánování, neobyčejně zdůrazňuje nutnost vytvoření fondu státních rezerv. Praxe opírá se tu přímo o usnesení Rady ministrů SSSR o úlohách Gosplanu.

Nejdůležitější úlohu mají státní rezervy zejména také v případě, že plán je na některých hospodářských úsecích předčasně splněn v důsledku prudkého rozvoje socialistického soutěžení a nečekaných úspěchů v zavedení nových, vysoce produktivních výrobních způsobů. Jinak jsou státní rezervy určeny také k tomu, aby vyrovnávaly náhlé zatížení některého hospodářského úseku tak, aby každá disproporce mohla být odstráněna rychle a bez škodlivých následků.

5. PŘÍČINY NEROVNOMĚRNÉHO PLNĚNÍ PLÁNU — BOJ ZA ROVNOMĚRNÉ PLNĚNÍ

Jestliže si rozebereme celý problém nerovnoměrného plnění plánu, nutně přijdeme k závěru, že příčinou všech nerovnoměrností a výkyvů ve výrobě je především špatná nebo nedostatečná organizace práce na závodech nebo v orgánech, které jsou závodu nadřazeny. Nerovnoměrné plnění plánu projevuje se pak v negativním smyslu šturmovštinou se všemi nepříznivými zjevy, jak byly v předchozích státech uvedeny. Pokud jde o nerovnoměrné plnění v pozitivním smyslu, to znamená překračování plánu v delších časových údobích, není ani toto ještě podchyceno správnou a pružnou organizační prací. Uvolňování rezerv děje se zdoluhavě, po neustálých urgencích. Jestliže je nutno na závodě učinit jiná opatření než uvolnění rezerv, je to opět prováděno nepružně a po průtazích, což je zase jen důsledkem nedostatečné organizace. Proto také Státní úřad plánovací ve své zprávě o plnění plánu ve třetím čtvrtletí r. 1951 uvádí jako hlavní příčiny neplnění plánu v klíčových odvětvích — stále vážné nedostatky ve způsobu řízení hospodářství a organizace práce na závodech.

Skutečný stav plánování na závodech neodpovídá pravidelně představám, jaké si vytváříme na podkladě zběžného průzkumu a informací. Vedoucí plánovacích oddělení předkládají obyčejně řady různých zajímavých diagramů, harmonogramů atd., nerozvádějí však dostatečně onu nejdůležitější skutečnost, jak se totiž projevuje plánování přímo na pracovištích, v dílnách a u strojů. Tam, kde je nevyužitý stroj, kde není zajištěn plynulý přísun materiálu ze skladiště, kde pracující nezná svůj denní a hodinový úkol, kde není přímo na jednotlivém pracovišti plán sledován jednoduchým a srozumitelným diagramem, tam plánování není dostatečné, tam se vytvářejí podmínky, z nichž vyrůstají nerovnoměrnosti a výkyvy při plnění výrobních úkolů. Úkol závodních i podnikových plánovačů, jako vůbec každého, kdo prakticky provádí plánovačské zásahy, nespočívá v administrativním zpracování čísel a faktů, nýbrž je to úkol živý, který je nutno plnit v co nejužším styku s pracovištěm, s člověkem, kterého se realizování plánu bude bezprostředně týkat.

V pracech sovětských ekonomů máme dostatek příkladů, jak provádět agitaci za rovnoměrné plnění plánu přímo na pracovišti. Žuravlev uvádí jako způsob agitace různou formu informativních plakátů a t. zv. hodinových plakátů, tabulí, které jasným a přehledným způsobem podávají zprávu o plnění plánu v každé hodině a jsou vyvěšeny přímo na jednotlivých pracovištích. Vhodným prostředkem agitace je také tisk, závodní časopis, fotografie, přednášky, letáky, bleskovky atd. Neobyčejně účinnou formou agitace je však diskuse, poskytnutí rady a vůbec přímý styk mistra, plánovače s pracujícím člověkem u stroje.

Skutečnost, že při udělení řádů za zásluhy a výstavbu naší země byl udělen řád také závodnímu plánovači ukazuje na to, že tu již máme vzory správné práce, správného a živého plánování na závodech. Nerovnoměrné plnění plánu na závodech je někdy zapříčiněno chybami v plánování orgánů závodu nadřazených. Pozdě dodané podklady, nesprávně stanovené výrobní úkoly, neprodiskutované nýbrž nadiktované termíny, nejasnost výrobního programu, časté změny atd., to všechno jsou příčiny, které postupně vyústí v nerovnoměrném plnění.

Pracující na závodech si však stále jasněji uvědomují, že příčiny většiny těžkostí ve výrobě spočívají především ve špatné organizaci práce, což se pak projevuje nerovnoměrným plněním plánu. Proto si důkladně rozebírají všechny podmínky, ze kterých se rozvíjí nerovnoměrné plnění a vyhlášují boj na široké frontě proti všem nerovnoměrnostem a výkyvům a zejména pak proti šturmovštině. Tak na příklad v Rosicko-oslavanském revíru dosáhli havíři výsledku v boji proti nerovnoměrnému plnění plánu, a to především proto, že se zaměřili na týdenní a denní sledování plánu a denní zveřejňování dosažených úspěchů. Na jiných závodech byl příčinou nerovnoměrného plnění plánu špatný rozpis výrobních úkolů, což je opět odraz nedostatečné organizace ve výrobě. V takových závodech se proto boj za

rovnoměrné plnění zaměřil na opravení a zpřesnění rozpisu a rozepsání úkolu až na jednotlivá pracoviště a nejkratší časové úseky.

Plán závodu, má-li být úspěšně plněn, musí být stále a systematicky kontrolován v krátkých časových úsecích. Problémy plnění plánu musejí být diskutovány ve strannických organisacích, na dílenských poradách i v desetiminutovkách, a to všemi pracujícími. Tak se správným organisováním a zejména správným zaměřením dílenských porad podařilo na některých závodech odkrýt a odstranit nejzávažnější příčiny nerovnoměrného plnění.

Nejde tu o nic jiného než o praktické provedení zásady adresnosti plánu. Výrobní úkol správně rozepsaný musí být adresován a přijat jednotlivými pracovníky, musí se stát jejich úkolem a jimi musí být v nejkratších časových údobích systematicky sledován a kontrolován. Jen tak může být každá nerovnoměrnost včas zachycena a odstraněna. Sledovat plán každou hodinu u každého pracovníka a neustále zdokonalovat celou organisaci výroby, to jsou nejdůležitější předpoklady k tomu, aby plán byl plněn rovnoměrně, bez výkyvů a šturmovštiny. Na našich závodech máme již dostatek vzorů úspěšného boje za rovnoměrné plnění plánu. Je jenom třeba využívat všechny zkušenosti a rozšiřovati je tam, kde nerovnoměrné plnění ohrožuje výrobu.

ZÁVĚR

Z rozboru problému nerovnoměrného plnění plánu vyplývá jasně, že nerovnoměrné plnění výrobních úkolů podstatně ohrožuje celkové splnění plánu našich závodů. Tak by představovalo vážnou brzdu našeho budování, kdyby nebylo všude včas odstraněno.

Je proto také samozřejmé, že třídní nepřítel využívá nerovnoměrného plnění, jež s sebou nese různé výkyvy a těžkosti, které tak doléhají na bedra pracujícího člověka. Nerovnoměrného plnění využívá nepřítel dvojím způsobem. Jednak tak, že se pokouší ukázat pracujícím, že plánování je věc nesmyslná a nemožná, že je příčinou všech potíží na závodě, že je to jen soubor vymyšlených čísel, která nemají být pro nikoho závazná atd. Za druhé pak tak, že svou činností se snaží, aby nerovnoměrnosti v plnění plánu zvětšoval, rozšiřoval disproporce, vyčerpával socialistickou akumulaci, způsoboval hluboké výkyvy v plnění výrobních úkolů a tím vším aby brzdil budovatelské úsilí našeho lidu a podlamoval jeho důvěru v plánování vůbec.

K tomuto cíli užívá, jak se ukázalo v řadě procesů se škůdci a rozvratníky, nejrůznějších method. Ty všechny mohou být však úspěšné jen tehdy, když plán a plánování ve všech svých úsecích a oblastech není podrobena široké kontrole pracujícího lidu.

*

Politické uvědomění našeho pracujícího člověka stále vzrůstá. Neustálou kontrolou plánu, jeho správným rozpisem a systematickým sledováním učí se odhalovat a pak také odstraňovat všechny těžkosti, jež jsou výsledkem chyb a někdy i výsledkem záměrné činnosti.

Boj za rovnoměrné plnění plánu znamená pak v této souvislosti boj za přímé uskutečňování socialismu, a to bez zbytečných oklik a zdržení. Tento boj přes všechny těžkosti a překážky náš pracující lid úspěšně podstupuje.

L I T E R A T U R A

1. Bolkowski, *Úvaha o šturmovštině v průmyslové výrobě*, *Gospodarska planova*, č. 12, 1950.
2. Braginskij, *Plánování průmyslové výroby*, SUP 1950.
3. Brejev, *Přednášky o hospodářském plánování*, Orbis.
4. Gottwald, *Referát na IX. sjezdu KSČ*.
Projev k nejlepším pracovníkům na Hradě 30. IV. 51.
Projevy na ÚV KSČ r. 1950 a 1951.
5. Hnilica, *Průběh zatížení v elektrárnách*, *Elektrotechnik* 11, 1951.
6. Kučera, *Vliv pracovní doby na výrobu elektřiny*, *Elektrotechnik* 11, 1951.
7. Sokorin, *O socialistickém plánování*, SUP 1950.
8. Stalin, *Otázky leninismu*, Svoboda, II. vyd. 1948, 258—268, 337—339, 360.
9. Zápotocký, *Referát na IX. sjezdu KSČ*.
Referát na schůzi představitelů národních podniků v dubnu 1951.
Mzdy, produktivita práce a socialistické soutěžení (Orbis).
10. Žuravlev, *Hořinový plán výroby*, *Práce*.
11. Zpráva SUP o plnění hospodářského plánu ve třetím čtvrtletí r. 1951.
12. Některé údaje o nemocnosti na závodech. Poskytl Ústav pracovního lékařství v Brně.

G. KOSIAČENKO

ŠTÁTNY PLÁN — ZÁVÄZNÝ ZÁKON

Štátne plánovanie národného hospodárstva je jednou zo základných zvláštností a rozhodujúcich predností socialistického systému hospodárstva pred kapitalistickým. Základným predpokladom a podmienkou plánovania národného hospodárstva je dobytie politickej moci pracujúcimi a socialistické zospoločenšenie výrobných prostriedkov.

Všetky výmysly buržoázných ekonomov o tzv. „plánovaní“ kapitalistického hospodárstva sú falošným podvodom, rozširovaným školenými služobníkmi imperialistickej buržoázie. Buržoázne hospodárstvo za nijakých podmienok, ba ani za podmienok štátno-monopolistického kapitalizmu nemôže uskutočniť plánovanie národného hospodárstva, pretože výrobné prostriedky sú v rukách súkromných kapitalistov, a preto ekonomické zákony kapitalizmu sú už v podstate živelné a antagonistické.

V dôsledku stanovenia spoločenského vlastníctva výrobných prostriedkov v našej krajine sa odstránili živelné kapitalistické zákony a tým aj živelný mechanizmus regulácie spoločenského procesu výroby, vlastný kapitalistickému systému hospodárstva. Jednotlivý podnik prestal byť samosprávnou jednotkou, vyrábajúcou na vlastné riziko tovary, ktorých realizácia je určovaná konjunktúrou kapitalistického trhu; zrušená je taktiež živelná forma vzťahov medzi podnikmi; podniky sa stali bezprostredne spoločenskými, medzi ktorými vznikla principiálne iná — plánovaná forma vzťahov.

Keď súkromné vlastníctvo výrobných prostriedkov rozdeľuje jednotlivé podniky a vytvára nesmieriteľné protirečenia, typické pre kapitalizmus, medzi spoločenským charakterom výrobného procesu a súkromným vlastníctvom výrobných prostriedkov — tak spoločenské vlastníctvo výrobných prostriedkov, ktoré je v úplnom súlade so spoločenským charakterom výrobného procesu, sjednocuje hospodársku činnosť podnikov v jeden bezprostredne spoločenský výrobný proces. Preto plánovanie v celoštátnom meradle je nielen možnosťou, ale aj nevyhnutnosťou socialistického hospodárstva, podmienkou jeho existovania a rozvíjania, jeho vlastnosťou vnútorne príslušnou socialistickej výrobe. Bez tejto podmienky, t. j. bez uskutočnenia plánovitých vzťahov medzi podnikmi socialistické hospodárstvo nemôže existovať a rozvíjať sa.

* Originál uverejnený v časopise Planovoje chozjajstvo, 1951, č. 1.

Odvodzujúc nevyhnutnosť plánovania národného hospodárstva s. Stalin určil tri základné úlohy socialistického plánovania:

Prvá dôležitá úloha — zabezpečiť samostatnosť a nezávislosť socialistického hospodárstva od kapitalistického obkolesenia, zabezpečiť sovietsky spôsob industrializácie, prednostné rozvítie ťažkého priemyslu a strojárstva;

druhá úloha — upevniť úplné panstvo socialistického hospodárstva a likvidovať pramene vzniku kapitalistických živlov;

tretia úloha — nepripustiť disproporcie, zabezpečiť rezervy materiálnych fondov a pracovných síl.

Národohospodárske plány socialistického hospodárstva sú vedecké plány. Ich neochvejným vedeckým základom je politická ekonomia socializmu rozpracovaná Leninom a Stalinom a vytváraná na základe zovšeobecňovania skúseností socialistického budovania v SSSR — zákonov budovania socializmu a komunizmu. Súdruh Stalin učí, že „strana proletariátu musí vychádzať tak pri vyznačovaní svojho programu, ako aj vo svojej praktickej činnosti predovšetkým zo zákonov vývinu výroby, zo zákonov hospodárskeho vývinu spoločnosti“.¹

Socialistický štát plánuje národné hospodárstvo vedome využíva zákony ekonomického rozvoja spoločnosti, ktorých sa zmocňuje, a ich účinnosť upravuje v záujme dosiahnutia veľkého historického cieľa — vybudovania komunizmu.

Vedeckosť našich plánov ďalej spočíva v tom, že sa v nich nachádza konkrétne stelesnenie pokrokovej vedy a techniky, pokrokové formy organizácie výroby a organizácie práce. Naše plány sú zakladané na vedeckom zovšeobecnení a využívaní skúseností novátorov a popredných budovateľov socialistickej výroby. V plánoch sa musí všestranne prihliadať na všetky možnosti zvýšenia výroby, zvýšenia akosti a zníženia vlastných nákladov na základe mobilizácie rezerv, skrytých vnútri národného hospodárstva. K týmto rezervám patrí lepšie využitie základných fondov — zariadenia a výrobných priestorov na základe širokého uplatnenia výsledkov popredných podnikov, stanovenie progresívnych noriem využitia obrábacích strojov, agregátov, zavedenie vyspelej technológie výroby, stanovenie progresívnych noriem spotreby surovín, paliva, elektrickej energie a materiálu na jednicu výroby. Väčšie rezervy sú vo zvýšení produktivity práce na základe rastu technického vybavenia a zlepšenia organizácie práce, v skrátení neprevádzkových výloh pri stratách, zavinených nepodarkami a pod.

Štátne plány rozvoja národného hospodárstva vychádzajú z politicko-hospodárskych úloh, vytýčených komunistickou stranou, vyplývajúcich z aktuálnych reálnych potrieb rozvoja sovietskej spoločnosti. Základnou úlohou v terajšom období historického rozvoja Sovietskeho sväzu, ktorá

¹ J. V. Stalin, *Otázky leninizmu*, Bratislava 1949, 652.

určuje obsah našich plánov, je uskutočňovanie postupného prechodu od socializmu ku komunizmu. Táto úloha sa rieši v podmienkach zostreného boja medzi táborom mieru, demokracie a socializmu vedeným Sovietskym sväzom a táborom imperializmu, vojny a reakcie vedeným vládnuťou imperialistickou klikou USA.

S. Stalin na predvolebnom shromaždení voličov stalinského volebného okruhu mesta Moskvy 9. februára 1946 ukázal veľkú perspektívu rozvoja našej vlasti a naznačil grandiózny program rastu nášho priemyslu. Dôležitou etapou realizácie tohto programu je povojnová päťročnica, ktorej úlohy sa úspešne splnili a prekročili. Ďalším skonkretizovaním tohto programu sú nariadenia vlády o výstavbe grandióznych stavieb stalinskej epochy — Kujbyševskej a Stalingradskej hydroelektrárne, Južnoukrajinského a Severo-krymského kanálu a Volgo-donského splavného kanálu.

Základné historické úlohy, ktoré strana kladie pred krajinu, nachádzajú konkrétne vyjadrenie v štátnych národohospodárskych plánoch.

Naše plány vyzbrojújú mnohomiliónové masy sovietskych ľudí veľkou perspektívou hospodárskeho a kultúrneho rozvoja našej vlasti. Preto ich prijímajú široké masy nášho ľudu ako svoju vlastnú záležitosť. V tom je veľká sila a reálnosť našich plánov. „Reálnosť nášho výrobného plánu — hovorí s. Stalin — to sú milióny pracujúcich tvoriacich nový život. Reálnosť nášho programu — to sú živí ľudia, to sme my s vami, naša vôľa k práci, naša pohotovosť pracovať podľa nových metód, naša odhodlanosť vyplniť plán.“²

Rozvoj socialistického súťaženia, rast tvorivej produktívnej iniciatívy širokých mas robotníckej triedy, kolchozníkov a inteligencie sú zaručujúcou podmienkou, zabezpečujúcou splnenie a prekročenie našich výrobných plánov.

Boľševické plány sú neslúčiteľné s byrokratickým fantastickým plánovaním, ktoré nie je v súhlase s praxou, ktorú nezovšeobecňuje a neberie do úvahy, ani so snižovaním plánovaných úloh, ktoré ignoruje rezervy rastu výroby, nemoobilizuje masy na zrýchlenie nášho rozvoja a tiahne nás späť. Boľševické plány sú nesmieriteľne nepriateľské voči samoľúbym zjavom úradníckych a lokálnych tendencií v plánovaní, voči všetkým pokusom zakrytia existujúcich vnútorných rezerv za účelom sníženia plánu a protipostavenia „záujmov“ jednotlivého podniku proti záujmom národného hospodárstva ako celku.

*

Plánovanie národného hospodárstva je vyjadrením hospodársko-organizačnej funkcie sovietskeho štátu. Národohospodársky plán je štátny zákon, ktorého plnenie je záväzné pre všetky podniky a hospodárske organizácie vo všetkých odvetviach národného hospodárstva — v priemysle, v poľnohospodárstve, v doprave, v stavitelstve atď.

² J. V. Stalin, *Otázky leninizmu*, Bratislava 1949, 412.

„Naše plány, poukazuje s. Stalin, nie sú plány — prognózy, nie sú plány dohadov, ale plány — direktívy, ktoré sú záväzné pre vedúce orgány a ktoré určujú smer nášho hospodárskeho rozvoja do budúcnosti v celoštátnom meradle.“³

To vyplýva zo samej podstaty socialistického systému hospodárstva ako hospodárstva plánovaného. V socialistickej ekonomike sa určuje činnosť každého podniku jedným národohospodárskym plánom, ktorý zachycuje výrobu a rozdelenie spoločenského produktu, činnosť mnohomiliónov ľudí tak vo sfére výroby a obehu, ako aj vo sfére bytovo-komunálnych služieb pre obyvateľstvo, kultúrnej výstavby, ochrany zdravia atď.

Plány jednotlivých podnikov sú súčasťou jedného národohospodárskeho plánu, s ktorým sú navzájom späté. To znamená, že stanovený plán výroby pre daný podnik tej alebo inej produkcie vyplýva z reálnej potreby národného hospodárstva v tom druhu výroby, ktorá je zahrnutá do materiálovej bilancie a do plánu rozdelenia produkcie spotrebiteľom v termíne dodávky a v určitom sortimente.

Tak isto kvalitatívni ukazovatelia plánu podniku — vzrast produktivity práce, zníženie noriem spotreby surovín, paliva, elektrickej energie a materiálu na jednicu výroby, zníženie nákladných výloh, zníženie odpadu a iných neprevádzkových výloh — vyčíslení v syntetickom ukazovateli majú znížiť vlastné náklady výroby v úlohe podniku, tiež vo finančnom pláne podniku a v predpokladanom pomere hospodárstva štátu so štátnym rozpočtom. Pričom v pláne predpokladaná ekonomia surovín, paliva a materiálov zahrnuje sa taktiež v materiálnych bilanciách a v plánoch zásobovania národného hospodárstva.

Je známe, že výrobný proces je v tom istom čase procesom spotreby výrobných prostriedkov; výrobná potreba je, ako poukazuje Marx, druhá stránka výroby. Preto výrobnému plánu národného hospodárstva odpovedá plán rozdelenia a potreby prostriedkov výroby, t. j. plán zásobovania národného hospodárstva, a výrobnému plánu podniku odpovedá plán zásobovania príslušného podniku surovinami, materiálom, palivom, elektrickou energiou atď. podľa stanovených noriem spotreby na jednicu výroby.

Všetky časti a ukazovatelia národohospodárskeho plánu sú spolu navzájom späté a tvoria jeden celok. Zachovanie plánom predvídaných národohospodárskych proporcií predpokladá bezpodmienečné splnenie plánu každým podnikom v hrubom objeme produkcie, v tovarovej výrobe a v danom sortimente. Lebo len pri podmienke splnenia plánu môžu sa plne uspokojovať potreby národného hospodárstva v každom druhu produkcie súhlasne s produkciou uvedenou v štátnom pláne materiálových bilancií a v pláne jej rozdelenia. Konečne štát počíta s nevyhnutnými rezervami a má možnosť predchádzať vzniku disproporcií a rýchle likvidovať nesrovnalosti, vzniknuté v niektorých úsekoch. Jednako však nesplnenie plánu niektorými

³ J. V. Stalin, *Sočinenija X*, 327.

podnikmi znamená, že národnému hospodárstvu bude chýbať časť nevyhnutnej produkcie.

V podmienkach rozvoja kooperácie osobitný význam má zladenie práce podnikov a zachovanie štátnej disciplíny v otázke plnenia plánu každým podnikom. Nesúčasná dodávka jednotlivých častí kompletného zariadenia alebo nesúčasnosť odlievania a kovania vopred plánovaných a dohovorených sdrúžených dodávok sťažuje rovnomernosť práce podnikom, zúčastneným na kooperácii výroby, a narušuje termíny dokončenia produkcie.

Od splnenia plánu v objeme výroby závisí množstvo prostriedkov, plyúcich do štátneho rozpočtu vo forme dane z obratu; od splnenia úlohy sníženia výrobných cen produkcie závisí veľkosť úspor podniku a odvod dosiahnutého výsledku do rozpočtu. Mobilizácia týchto prostriedkov a ich využitie na financovanie národného hospodárstva — na rozšírenie obrátových prostriedkov, základných fondov, na sociálne a kultúrne opatrenia atď. — majú výnimočne veľký význam pre celý chod rozšírenej socialistickej produkcie. V priamej závislosti od splnenia plánu priemyselnými podnikmi, ktoré vyrábajú predmety spotreby, je utváranie tržných fondov tovarov širokej spotreby a tým aj splnenie plánu tovarového obratu v drobnom.

Pracujúci našej krajiny majú veľký záujem na splnení štátnych plánov, na všemožnom rozvoji výroby, na vzraste produktivity práce, na rozšírení spoločenského bohatstva ako základu rastu ekonomickej sily našej vlasti a neustáleho zvyšovania materiálnej a kultúrnej úrovne života nášho ľudu.

Na základe rastu výroby, zvýšenia produktivity práce a sníženia výrobných cen produkcie sovietsky štát uskutočňuje systematické snížovanie cien na spotrebné predmety.

Stačí povedať, že v dôsledku sníženia cien tovarov širokej spotreby 1. marca 1950 zvýšila sa reálna mzda robotníkov a úradníkov o 15% a výdavky poľnohospodárov na zakupovanie zlacnených priemyselných výrobkov sa snížili o 16%. V dôsledku sníženia cien tovarov širokej spotreby, rastu reálnej mzdy robotníkov a úradníkov, zvýšenia peňažných a naturálnych príjmov poľnohospodárov, rastu platieb a výhod poskytnutých obyvateľstvu na účet štátu — príjmy robotníkov a úradníkov a príjmy pôdohospodárov v porovnávacích cenách sa zvýšili r. 1950 v porovnaní s r. 1949 o 19%. Systematické snížovanie cien tovarov širokej spotreby za účelom zvýšenia materiálnej úrovne života pracujúcich je možné iba v našom socialistickom systéme hospodárstva. Kapitalisti nikdy neprichádzajú so snižovaním cien širokej spotreby kvôli zvýšeniu materiálnej úrovne života pracujúcich más. Keď v dôsledku krízy alebo ťažkosti odbytu tovarov nastane klesnutie cien, vtedy z toho robotnícka trieda nemá nijaké výhody, pretože toto klesnutie cien je sprevádzané masovým uvoľňovaním pracujúcich z práce a snižením nominálnej, t. j. peňažnej mzdy.

V Sovietskom sväze sníženie cien vždy vedie k rastu reálnej mzdy robotníkov a úradníkov, k zväčšeniu príjmov pôdohospodárov a k vzrastu

materiálneho blahobytu všetkého ľudu — čo sa dosiahne na základe splnenia a prekračovania štátnych plánov.

Vo všetkých odvetviach národného hospodárstva sú dané všetky nevyhnutné predpoklady pre splnenie štátnych plánov v každom podniku. V rokoch stalinských päťročníc bola vytvorená mohutná výrobná kapacita, ktorej plné využitie umožní splňovať a prekračovať plán. Dosiahnuté meradlá rozvoja prvovýroby a vzrast socialistického poľnohospodárstva utvorily stálu surovinovú základňu pre všetky odvetvia výroby. Strana a vláda vychovaly početné kádre špecialistov všetkých odvetví hospodárstva a kvalifikovaných robotníkov, ovládajúcich novú techniku. S roka na rok sa zdokonaľuje práca materiálno-technického vybavenia podnikov, čo sa u nás uskutočňuje jediným štátnym plánom. Systematický rast objemu obrátov nákladu železničnej a vodnej dopravy zabezpečuje možnosť nepretržitej práce podnikov. Preto splnenie plánu každým podnikom závisí od práce samého podniku, od pravidelnej organizácie výroby a umenia vedúcich podnikov využívať všetky existujúce rezervy a možnosti rastu výroby.

Strana a vláda požadujú, aby každý podnik úplne plnil jemu predpísaný plán ako v kvantitatívnych, tak aj v kvalitatívnych ukazovateľoch.

Hoci v súčasnej dobe veľká väčšina našich podnikov plní a prekračuje stanovené im štátne plány, jednáko dosiať v niektorých odvetviach priemyslu jednotlivé podniky často neplnia stanovené im plány, zrejme predpokladajúc, že zlá práca ich podnikov sa splní na účet prekročenia plánov inými podnikmi.

Napr. Klimovský strojársky podnik Ministerstva strojárstva a náradiarstva roky neplní stanovený plán výroby tkáčskych stavov. V tomto podniku sa úplne nedostatočne organizovala príprava výroby, systematicky sa maril plán zavedenia výrobných výkonností. Cez roky povojnovej päťročnice podnik iba v jednom roku — 1949 — splnil plán výroby tkáčskych stavov. Vo všetkých ostatných rokoch, včítane aj r. 1950, podnik nespĺnil výrobný program. Zrejme si vedúci tohto podniku zvykli na svoju ľahobnú protištátnu prax a nesplnenie národohospodárskeho plánu považujú za vybavenú vec.

Podnik Ministerstva poľnohospodárskeho strojárstva Frunze v dôsledku nedostatočnej organizácie práce nedodal poľnohospodárstvu r. 1950 vyše troch tisíc kónských kosacích strojov, vyše desaťtisíc traktorových a kónských hrablí. V tomto podniku je veľa nepodarkov v prípravných úsekoch, najmä v odlievacom úseku nie je pripravený nevyhnutný výstroj pre výrobu traktorových hrablí.

Podnik Ural'selmaš nedodal poľnohospodárstvu r. 1950 vyše troch tisíc kusov lisov podborščikov (na seno). Medzitým pohotová výrobná kapacita podniku dovoľovala úplne splniť stanovené úlohy. Neplnenie plánu bolo zapríčinené v dôsledku zdržania prípravy výstroja na výrobu tohto stroja.

Sníženie akosti produkcie spôsobuje a doplňuje straty podnikom dostávajúcím neakostné suroviny alebo polotovary a zväčšuje množstvo nepo-

darkov pri výrobe konečného výrobku. Jednotlivé podniky robia nízko-kvalitné odlievania a kovanie a tým ohrozujú plnenie plánu podnikom, ktoré tieto polotovary ďalej spracovávajú. Napr. Krasnojarský podnik ťažkého strojárstva robí nízkokvalitné liatie oceľoliatiny pre podnik vyrábajúci turbíny. Tento je v dôsledku toho nútený vynakladať chýbajúce prostriedky a čas na „dohotovenie“, zavarenie švov, doliatie jednotlivých miest slievania. Toto prinieslo značné predĺženie cyklu zhotovenia jednej turbíny, takmer zdvojnásobenie normohodín a v dôsledku toho zvýšenie výrobnéj ceny tohto stroja. Uvedený príklad je jasným poukazom na škodu, ktorá sa spôsobuje národnému hospodárstvu snížením kvality produkcie.

Aké sú následky neplnenia plánu v sortimente produkcie, ukazuje tento fakt: Ministerstvo metalurgického priemyslu nedodalo v druhom a treťom kvartáli r. 1950 jednotlivé druhy mäkkého a tvrdého železa podniku „Červený aksaj“, v dôsledku čoho podnik nesplnil plán výroby traktorových kultivátorov.

Ministerstvo lesného a papiernického priemyslu nesplnilo plán produkcie základných druhov stavebného dreva a tak isto neplnilo plán zvýšenia produktivity práce a zníženia výrobnéj ceny dobývania a rúbania dreva, čo sa vysvetľuje úplne nedostatočným využitím mechanizácie pri úprave a vyvážaní dreva, slabej technologickej disciplíne v drevoobrábajúcich podnikoch, nedostatočným zavedením pokrokových metód práce a zlou organizáciou práce. Nesplnenie plánu produkcie dreva sa ukázalo pri práci na pilách a v drevoobrábajúcich podnikoch a pri zásobovaní jednotlivých spotrebiteľov drevom.

Strana a vláda požadujú splnenie plánu stanoveného pre podnik nielen v celkovej produkcii, ale aj vo všetkých druhoch produkcie, v pravom vyjadrení, v stanovenom sortimente a v akosti, ako aj vo zvyšovaní produktivity práce a v snížení výrobnéj ceny produkcie.

V usneseniach XVIII. konferencie VKS(b) sa uvádza:

„Bojovať za splnenie plánu, zabezpečiť plnenie plánu, pracovať podľa plánu — to znamená:

a) plniť ročné, štvrťročné a mesačné plány výroby nie v priemere, ako to bolo dosiaľ, ale rovnomerne podľa plánu, podľa vopred vypracovaného grafu produkcie hotových výrobkov;

b) plniť plán nielen v priemere podľa priemyslových odvetví, ako to bolo doteraz, ale plniť ich v každom jednotlivom podniku;

c) plniť plán nielen v priemere podniku, ako to bolo doteraz, ale plniť plán každodenne a v každej dielni, v každom oddelení, pri každom stroji a v každej smene;

d) plniť plán nielen čo do kvantitatívnych ukazovateľov, ale záväzne aj čo do akosti, úplnosti sortimentu, stanovených typov a plánom stanovených vlastných nákladov.“⁴

Pritom podnik musí zabezpečiť rovnomerné plnenie plánu. Nerovnomer-

⁴ Rezolúcia XVIII. Všesväzovej konferencie VKS(b), Gospolitizdat, 1941, 15, rusky.

ná výrobná produkcia a šturmovčina protirečia princípom plánovaného vedenia hospodárstva. Nerovnomerná výrobná produkcia utvára nepravidelný pracovný režim podniku, spôsobuje prestoj⁵ zariadenia a pracovnej sily a vedie k nevyužitiu výrobnej kapacity podniku. Nerovnomerná výrobná produkcia narušuje harmonickú prácu podnikov výrobné spojených, dochádza k porušeniu termínov sdrúžených dodávok a tým spôsobuje ťažkosti na jednotlivých úsekoch národného hospodárstva. Preto XVIII. strannická konferencia požadovala: „skoncovať s bezplánovitosťou — s nerovnomernou výrobnou produkciou, so šturmovčinou práce v podnikoch a pracovať podľa denne vypracovaného grafikonu, dostať sa k splneniu výrobného programu každým podnikom, továrňou, šachtou a železnicou.“⁶

V súčasnej dobe mnohé naše podniky dosahujú rovnomerné plnenie plánu, zlikvidovali neprípustnú prax šturmovčiny a uskutočňujú odbyť produkcie podľa plánu a grafikonu. Jednako je ešte dosť prípadov, keď podniky neuskutočňujú rovnomerné plnenie plánu a narušujú stanovené termíny odbytu produkcie na účet splnenia tejto výroby koncom mesiaca, štvrtroku alebo roku. Nerovnomerný odbyť produkcie cez mesiac vysvetľuje sa predovšetkým nedostatočným vnútrozávodným plánovaním, zlou organizáciou výroby v podniku, nezavedením denného grafikonu odbytu produkcie a tam, kde je zavedený — jeho narušovaním v dôsledku nedostatočných vzťahov medzi dielňami a tak isto nedostatočnou organizáciou zásobovania v podniku. Takáto chybná prax, zakrývajúca úhrnnými číslicami nerovnomernú prácu podniku, privádza k vážnym ťažkostiam pri práci podnikov, výrobné spojených, a k veľkým škodám v národnom hospodárstve.

Preto požiadavka bezpodmienečného splnenia plánu každým podnikom je nielen v tom, že podnik koncom plánovaného obdobia splní celkový plánovací úkol, ale v tom, aby sa plán plnil rovnomerne každodenne v každej dekáde podľa stanoveného grafikonu, v súhlase s plánovanými lehotami, aj vo výkonoch kooperovaných dodávok a v rámci hospodárskych smlúv.

Ďalej. Pre štát nie je dôležitá len otázka, aké množstvo tej alebo inej produkcie sa musí dorobiť, ale aj akými spoločenskými nákladmi sa táto produkcia dosiahne. Preto hospodársky rozpočet v podnikoch je jedným z najdôležitejších princípov plánovitého vedenia socialistických podnikov. Najmä v tom sa vyjadruje využitie hodnotového zákona socialistickým hospodárstvom v záujme socialistickej výstavby.

Nevyhnutnosť využitia hodnotového zákona v našom hospodárstve je podmienená zvláštnosťami socialistického štádia rozvoja našej sovietskej spoločnosti, socialistickým princípom rozdeľovania — v súhlase s množstvom a kvalitou vynaloženej práce každým robotníkom.

Hodnotový zákon v socialistickom hospodárstve sa využíva podľa eviden-

⁵ Zaháľanie zariadenia, pozn. prekl.

⁶ Rezolúcia XVIII. Všesväzovej konferencie VKS(b), Gospolitizdat, 1941, 15, rusky, 9.

cie a kontroly miery práce a miery potreby a ako prostriedok podnecovania k práci v záujme zrýchlenia našej cesty ku komunizmu. Nachádza svoje vyjadrenie v odmene za prácu vo forme úkolovej mzdy v štátnych podnikoch a v odmene v „trudodňoch“ — v kolchozoch.

Úkolová mzda, ako je známe, stanovuje sa u nás v závislosti od stupňa kvalifikácie práce a tiež v závislosti od obťažnosti práce. Týmto sa u nás úkolová mzda využíva ako dôležitý podnet k zvyšovaniu kvalifikácie práce, ako prostriedok na získavanie robotníkov pre kľúčové odvetvie národného hospodárstva a na zaisťovanie stálych kádrov pre nich. V podnikoch sa ustanovuje úkolovo-progresívna odmena za prácu ako podnet k zvyšovaniu a prekračovaniu stanovených noriem výrobnosti, ako podnet k vzrastu produktivity práce. Široké uplatnenie v podnikoch má systém prémiovania inžiniersko-technických pracovníkov a robotníkov, pracujúcich za časovú mzdu, za splnenie a prekračovanie plánu a snížovanie vlastných nákladov.

Hospodársky rozpočet poskytuje vedúcim podnikov určité práva vo veciach disponovania štátnym materiálnym majetkom a taktiež stanovenie rozsahu zodpovednosti za využitie týchto prostriedkov (kontrola rubľom), zodpovednosť za splnenie stanoveného plánu výroby, sníženia vlastných nákladov výroby a plánu akumulácie. Pri splnení a prekročení plánu výroby a plánu akumulácie sa odpočíta z plánovaného a nadplánovaného zisku k dispozícii riaditeľa podniku určité percento — riaditeľský fond, ktorý je jedným s doplňujúcich foriem povzbudenia kolektíva podniku. Ako vidieť, dôležitá zvláštnosť hospodárskeho rozpočtu v socialistických podnikoch spočíva v tom, že je nástrojom plnenia štátneho plánu.

Utúženie hospodárskeho rozpočtu je nevyhnutnou podmienkou splnenia a prekročenia štátneho plánu, tak ako je len možné na základe chozrazčotu zmobilizovať a využiť vnútorné rezervy podniku, rezervy využitia výrobných kapacít, ekonomii surovín a rezervy zvýšenia produktivity práce.

Strana a vláda dôsledne žiadajú, aby náklady fondu úkolových miezd odpovedaly splneniu výrobného programu, aby sa v podnikoch neutváraly prílišné nadnormatívne materiálne hodnoty, aby sa viedol boj za skrátenie akýchkoľvek neprevádzkových výloh, za zabraňovanie naplánovaných strát, za splnenie plánu akumulácie, aby sa načas uskutočňovali platby medzi hospodárskymi organizáciami a bankou poskytnutý úver na časové potreby sa v termíne vrátil banke. Splnenie týchto požiadaviek je dôležitým princípom vedenia chozrazčotných podnikov.

Neprípustným je taký stav vyskytujúci sa v niektorých podnikoch, keď pri plnení plánu podľa kvantitatívnych ukazovateľov neplní sa plán podľa kvalitatívnych ukazovateľov výroby, najmä v snížení vlastných nákladov. Takýto nesúlad v plnení kvantitatívnych a kvalitatívnych ukazovateľov plánu vedie k značným stratám v národnom hospodárstve, k mrhaniu materiálnymi a finančnými prostriedkami a tým k spomaleniu tempa rastu socialistickej akumulácie. Príkladom takej nejednotnosti môže poslúžiť podnik „Družnaja gorka“ Ministerstva strojárstva a náradiarstva,

ktorý r. 1950 značne prekročil plán v objeme výroby, ale úlohu sníženia vlastných nákladov danej produkcie nespĺnil o 4,4%. V podniku premrňali prostriedky v sume 860 tisíc rubľov v celej výrobe, z čoho pripadlo na nepodarky 285 tisíc rubľov, na nadmernú spotrebu surovín 55 tisíc rubľov, palív 380 tisíc rubľov a pomocný materiál 120 tisíc rubľov. Rovnako je to aj v podniku na polygrafické stroje v meste Romny toho istého ministerstva, ktorý hoci prekročil plán v objeme výroby, nespĺnil však úlohu sníženia vlastných nákladov výroby v dôsledku značných nepodarkov pri odlievaní a s tým spojených obrovských strát, ktoré boli vyše 600 tisíc rubľov.

Prípady nadplánovaných nákladov môžeme vidieť aj v niektorých podnikoch Ministerstva automobilového a traktorového priemyslu. Napr. Charkovská továreň na výrobu bicyklov prekročila náklady na cestovné a sťahovanie o 38,7%, kancelárske, správne, poštové a telegrafné náklady o 43,7%. Lepická továreň na traktory značne prekročila spotrebu materiálov na jeden traktor proti spotrebe stanovenej plánom a Altajská továreň na traktory prekročila spotrebu palív.

Štát poskytuje podniku nevyhnutné materiálne prostriedky — suroviny, palivo, materiály v súhlase s objemom produkcie, ktorú má podnik podľa plánu dosiahnuť. Množstvo týchto prostriedkov poskytovaných podniku určuje sa na základe normatívoov s prihliadnutím na potrebnú hospodárnosť pri použití týchto prostriedkov. Bezpodmienečná povinnosť spočíva v tom, aby zabezpečili najefektívnejšie využitie týchto prostriedkov, snížili na minimum všetky druhy strát a mobilizovali všetky vnútorné rezervy hospodárnosti. O veľkých možnostiach v tomto smere svedčí skúsenosť popredných podnikov a socialistické súťaženie o nadplánovanú produkciu z usparených surovín a materiálov, rozvinuté v rade priemyselných odvetví.

Správne využitie materiálnych prostriedkov predpokladá, že podniky nepripustia prekračovanie normatívu zásob materiálu, ktoré sú potom mŕtvou položkou bilancie podniku. Hromadenie takýchto prebytočných zásob prináša priamu škodu národnému hospodárstvu, pretože sa o ne znižuje množstvo surovín, palív a materiálov, ktoré sa môžu využiť v tomto roku v iných podnikoch v záujme zvýšenia spoločenskej výroby. Viaznutie spomenutých prebytočných zásob v podnikoch narušuje normálny obeh materiálnych hodnôt v národnom hospodárstve a spomaľuje tempo rozšírenej reprodukcie.

Medzitým mnohé podniky nevenujú dostatočnú starostlivosť odkrývaniu a realizácii prebytočných a pre daný podnik nepotrebných materiálnych hodnôt. V Charkovskej továrni na turbogenerátory Ministerstva ťažkého strojárstva nadnormatívne, úverom Gosbanku nekryté prebytky materiálnych hodnôt boli k 1. júlu 1950 7,1 mil. rubľov. Podnik v prvom štvrtroku vykázal prebytočných a nelikvidných materiálov na 1,3 mil. rubľov

a realizoval ich len na 0,7 mil. rubľov a v druhom štvrtroku sa vykazovaním prebytkov materiálov vôbec nezaoberal.

Trust Kujbyševtechsnabneft' Ministerstva naftového priemyslu ešte v apríli 1950 dostal od Hlavnej správy materiálo-technického zásobovania povolenie realizovať prostredníctvom odbytových organizácií prebytky materiálnych hodnôt na 3,4 mil. rubľov, no do 1. júla 1950 predložil odbytovým organizáciám súpisy len na 0,8 mil. rubľov.

Treba poznamenať, že aj odbytové organizácie sa veľmi nedostatočne starajú o vykazovanie a realizáciu nepotrebných hodnôt, ktoré sa v podnikoch nachádzajú.

Kujbyševská úradovňa Glavchimsbyta Ministerstva chemického priemyslu za prvý polrok 1950 realizovala len 82 tisíc rubľov prebytočných a podnikom nepotrebných hodnôt. Akú malú dôležitosť pripisuje tejto veci vedenie úradovne vidieť hoci aj z toho, že prácu spojenú s realizáciou prebytku materiálnych hodnôt prideliť pracovníkovi kádrového oddelenia.

Jednotlivé odbytové organizácie odmietajú prijímať prebytočné materiály. Tak Uralská úradovňa Glavsbyta Ministerstva obrábacích strojov z predložených jej na realizáciu prebytočných materiálov v sume 22,5 mil. rubľov prijala za svojej pôsobnosti od podnikov iba za 2,8 mil. rubľov materiálu.

Vyskytujú sa tak isto prípady, že nadriadené organizácie zdržujú vydávanie povolení na realizáciu prebytkov materiálnych hodnôt podnikom. Napr. podnik „Zaporožstal“ Ministerstva hutného priemyslu predložil Hlavnej správe Ministerstva súpisy prebytočného a nepotrebného materiálu na 4 mil. rubľov a povolenie na realizáciu dostal len na 0,6 mil. rubľov.

Podnik „Andrejev“ toho istého ministerstva nemôže realizovať prebytky vykázané ešte r. 1949 na sumu 1,1 mil. rubľov pre nerozhodnutie Glavky ministerstva. V Novočerkaskom podniku Ministerstva uhoľného priemyslu z nachádzajúcich sa prebytkov v sume 1,1 mil. rubľov materiálnych hodnôt je rozhodnuté realizovať iba v sume 100 tisíc rubľov.

Spomenuté Hlavné správy ministerstiev zrejme vychádzajú z úvahy udržovať podnikom nepotrebné materiálne hodnoty „pre zásobu“ a nepočítajú s celoštátnymi záujmami.

Mimoriadne veľký význam pri plnení štátneho plánu má dodržiavanie správneho pomeru medzi rastom miezd a produktivity práce. Nemeniteľným zákonom socialistickej výroby je prevyšujúce tempo rastu produktivity práce v pomere k rastu miezd. V tomto spočíva jedna z nevyhnutných podmienok sníženia vlastných nákladov a rastu socialistickej akumulácie. Iba pri spomenutom pomere rastu produktivity práce a miezd je možné systematické snížovanie cien priemyselnej výroby a tým vzrast reálnych miezd robotníkov a úradníkov.

Jednou z dôležitých povinností vedúcich podnikov a ministerstiev je dodržiavanie štátnej disciplíny v otázke prekračovania mzdových fondov. V štátnom pláne stanovený mzdový fond robotníkov a úradníkov je orga-

nicky späť s plánom sníženia vlastných nákladov, s plánom akumulácie v podnikoch, s plánom obratu tovaru a so štátnym rozpočtom. Preto je potrebný rozhodný boj proti prekračovaniu mzdových fondov každého druhu a nadmernému vydávaniu štátnych prostriedkov.

Doteraz vedúci jednotlivých podnikov nevenujú tejto otázke takú pozornosť, akú by si zaslúžila, nevedú boj proti šafáreniu so štátnymi prostriedkami a pripúšťajú prekračovanie mzdových fondov.

Napr. jednotlivé Glavky Ministerstva pre stavbu podnikov ťažkého priemyslu r. 1950 nespĺnili plán produktivity práce, čím značne prekročili mzdové fondy. A aj napriek tomu ministerstvo r. 1950 na zasadnutiach kolégia neprejednávalo otázky, spojené s neplnením plánu práce. Nikto z vedúcich stavebných organizácií sa nebral na zodpovednosť za prekročenie mzdových fondov.

V jednotlivých priemyselných podnikoch celkom nedostatočne sa stavia otázka normovania práce. Je známe, aký význam pripisuje strana a vláda normovaniu práce. S. Stalin zdôrazňoval: „Bez technických noriem je plánovanie hospodárstvo nemysliteľné. Technické normy sú potrebné okrem iného aj na to, aby sa zaostávajúce masy približovali k popredným. Technické normy sú veľkou riadiacou silou, ktorá organizuje vo výrobe široké masy pracovníkov okolo popredných elementov robotnickej triedy.“

Správne stanovené normy výrobnosti sú veľmi dôležitou podmienkou pri plánovaní produktivity práce a usmerňovaní miezd. Zastaralé nízke normy výrobnosti sú brzdou rozvíjania produktivity práce. Nízke normy pri úkolovo-progresívnej mzde, najmä pri silnom stupni progresivity vedú k neúmernému pomeru rastu produktivity práce a miezd, k porušovaniu pomeru úrovne miezd medzi jednotlivými kategóriami robotníkov a k prekročeniu stanoveného mzdového fondu.

Stanovené normy výrobnosti nemôžu ostávať nezmeniteľné a nehybné. Rýchly rast mechanizácie práce v našom priemysle, neustále zdokonaľovanie zariadenia a technológie výroby a taktiež i kvalifikácia pracujúcich privádza k rýchlemu snižovaniu potreby pracovného času na jednicu výroby. V súhlase s tým musia sa meniť a zdokonaľovať normy výrobnosti. V opačnom prípade sa tieto normy stávajú brzdou rozvoja výroby.

Jednako sa aj doteraz stretávame s takými vedúcimi podnikov, ktorí nevenujú dostatočnú pozornosť tomuto veľmi dôležitému úseku práce. Sú prípady, keď v dôsledku nezodpovednosti vedúcich podnikov a nekontrolovateľnosti so strany ministerstva stav normovania v podnikoch nemožno charakterizovať ináč, ako znevažovanie so strany tých pracovníkov, ktorým je táto dôležitá úloha sverená. Uvediem príklad. Ministerstvo geológie má neveľký podnik „Burovaja technika“. V tomto podniku splnenie noriem výrobnosti r. 1950 bolo (v priemere podniku) 214%. V prvej polovici toho roku plnenie noriem v jednotlivých mesiacoch bolo od 185% do 220%. V auguste sa z príkazu ministerstva preverili normy výrobnosti, pričom sa v príkaze určovalo zvýšenie noriem iba o 14,9%. Úloha veľmi nedosta-

točná, keď sa zoberie do úvahy, že existujúce normy sa prekračujú viac ako dva razy. Previerka noriem mala úplne formálny charakter. To sa potvrdzuje dynamikou plnenia noriem výrobnosti v nasledujúcich mesiacoch po ich previerke. Tak v júli, t. j. do previerky noriem faktické splnenie noriem bolo 194,5%. V auguste, t. j. po previerke noriem splnenie noriem bolo 196%, v septembri 222%, v októbri 236% a v celku za rok, ako je vyššie spomenuté — 214%.

Nie menej prekvapujúce príklady sú v tomto podniku pri určovaní noriem potreby pracovného času pre jednotlivé druhy prác. Zámočníkovi oddelenia č. 2 sa uložilo prevrtať hriadeľ osi s konzolou. Čas na jeden kus sa stanovil 20 minút a na 10 kusov 3 hodiny 20 minút. Na opracovanie týchto dielcov sa stanovila norma potreby času 2 hod. 30 min. na kus a na 10 kusov 25 hodín, spolu 28 hodín 20 minút. V skutočnosti bola táto práca urobená za 8 hodín, t. j. norma bola splnená na 354,1%.

Sváračovi toho istého oddelenia sa uložilo prerezať 18 drážok autogénom v dĺžke 100 cm. Čas na opracovanie 6 kusov sa stanovil na 9 hodín. V skutočnosti sa táto práca vykonala za 3 hodiny, t. j. norma bola splnená na 300%.

Frézárovi tretej kategórie v tomto oddelení sa uložilo opracovať zábery na 14 súčiastkach. Práca sa ohodnotila podľa štvrtej kategórie a stanovila sa na 7 hodín. Ďalej sa mu uložilo narezať do súčiastok ozubenie v tej istej kategórii, pričom sa práca ohodnotila podľa šiestej kategórie. Čas na rezanie zubov sa stanovil na 35 hodín. V skutočnosti spotrebovaný čas bol 16 hodín, t. j. norma bola splnená na 218,7%.

Prirodzene, že pri takom „normovaní“ práce mzda robotníkov v tomto podniku značne prevyšuje mzdu robotníkov vedúcich odvetví priemyslu, čo je priamym porušovaním socialistického princípu odmeny za prácu.

Konečne v tomto podniku o nijakom dôslednom snížení vlastných nákladov pri takom korupčnom vzťahu k určovaniu miezd nemôže byť ani reči.

Žiaľbohu, podobné fakty sa vyskytujú aj v iných podnikoch. Tak v podnikoch Glavtorgmaš Ministerstva obchodu SSSR splnenie noriem v septembri r. 1950 bolo na 207%, čo tak isto svedčí o zabudnutí veci normovania práce ako so strany vedúcich podnikov, tak aj so strany ministerstva a jeho Hlavnej správy.

V podniku Uchtomskij Ministerstva poľnohospodárskeho strojárstva bola previerka noriem v marci 1950. Jednako už v apríli splnenie noriem výrobnosti pomocnými robotníkmi značne prevyšovalo splnenie noriem hlavnými robotníkmi. Tak v kováčsko-lisovačskej dielni plnili normy výrobnosti pomocní robotníci na 183% a hlavní robotníci na 157%; v mechanicko-montážnej dielni splnili normy pomocní robotníci na 154% a hlavní robotníci na 146%.

V tomto podniku je veľmi vysoký stupeň progresivity. Napr. pri obrábacích prácach pri prekročení noriem od 1 do 10% nad normatív ohodnotenie

sa zvyšuje dvakrát a pri prekročení noriem nad 10% ohodnotenie sa zvyšuje trikrát. Pri tak vysokom stupni progresivity v porovnateľne veľkom prekročení noriem výrobnosti doplatky pri progresivite dosahujú veľké rozmery a tvoria v mechanickej dielni spomenutého podniku cez 20% a v odlievacej dielni kujnej liatiny 14%, čo je zrejme nesprávne.

V jednotlivých, najmä v pomocných podnikoch sú so strany ministerstva nesprávne stavané úlohy produktivity práce. Napr. Ministerstvo výstavby strojárnskych podnikov stanovilo pomocným podnikom, nachádzajúcim sa v bilancii stavieb, produktivitu práce na r. 1951 nižšiu ako sa v skutočnosti dosiahla r. 1950. Ministerstvo naftového priemyslu stanovilo na r. 1951 produktivitu práce pomocným a vedľajším podnikom nachádzajúcim sa v bilancii stavieb nižšiu ako sa v skutočnosti dosiahla r. 1950. Konečne podobné „plánovanie“ môže priniesť podnikom iba škodu. Tieto fakty svedčia o odtrhnutosti vedúcich hlavných správ spomenutých ministerstiev od skutočného stavu veci v budovaní pomocných podnikov. Podobné plánovanie privádza k zdražovaniu produkcie v pomocných podnikoch a tým k zdražovaniu výstavby.

Aby sa mohlo zabezpečiť bezpodmienečné plnenie plánu každým podnikom, je nevyhnutná konkrétna systematická a všestranná previerka plnenia plánu.

Strana a vláda neraz poukazovali na výnimočnú dôležitosť previerky splnenia plánu, zdôraznenie ktorej spočíva najmä v tom, aby sa včas odhalovali zaostávajúce úseky a priebehom plnenia plánu robily opatrenia k predchádzaniu a likvidácii ich zaostávania. Preto skutočná boľševická previerka splnenia plánu musí spočívať nie vo vyzdvihovaní hromadných „stredných“ čísel splnenia plánu oblasti ako celku, ale v detailnom preskúmaní práce každého podniku, v odkrývaní nedostatkov, v jeho uskutočňovaní a v poskytovaní nevyhnutnej pomoci pri likvidácii týchto nedostatkov.

Medzitým niektorí hospodárski vedúci namiesto organizácie činne previerky plnenia plánu a rozhodného boja s každým prípadom nesplnenia úloh štátneho plánu uspokojujú sa s tým, že plán je v rámci odvetvia v „priemere“ splnený a za „priemernými“ číslami zakrývajú zlú prácu tých podnikov, ktoré systematicky neplnia plán. Taká protištátna prax v zásade protirečí socialistickým princípom plánovania národného hospodárstva.

Tak isto nemožno dopustiť, aby jednotlivé podniky dosahovali pokračovanie plánu na účet druhoradej alebo „výhodnejšej“ výroby, hoci národné hospodárstvo nevykazuje potrebu prekročenia plánu v tomto druhu produkcie. Treba pokračovať plán a povzbudzovať robotníkov za pokračovanie plánu v podniku v tých druhoch výroby, na ktoré má národné hospodárstvo zvýšenú potrebu.

Každý hospodársky vedúci musí stavať do popredia predovšetkým záujmy štátu a záujmy ľudu. Preto nesplnenie plánu tým alebo iným podnikom, alebo porušovanie sortimentu a akosti výroby musí sa považovať ako priame porušenie štátnych záujmov a ako priama škoda pre ľud.

Štátny plán je neporušiteľný zákon pre každý podnik. Prísne dodržiavanie plánovacej disciplíny, bezpodmienečné splnenie štátneho plánu je svätou povinnosťou každého hospodárskeho vedúceho. To žiada sovietsky ľud, strana a vláda. To si vyžadujú veľké úlohy budovania komunizmu, o ktoré zápasí sovietsky ľud pod vedením svojho veľkého vodcu s. Stalina.

MARXISTICKO-LENINSKÁ ŠTATISTIKA A JEJ ÚLOHY
VO VÝSTAVBE SOCIALIZMU

V. I. Lenin už pred Veľkou októbrovou revolúciou, no ešte dôraznejšie bezprostredne po nej, učil, že v revolúcii zvíťazivší proletariát si nevyhnutne musí vybudovať svoj aparát evidencie a kontroly, ak si chce udržať svoje víťazstvo. „Evidencia a kontrola, to je to *hlavné*, čo je potrebné, aby sa uviedla do pohybu a aby správne fungovala *prvá fáza* komunistickej spoločnosti.“¹ „Bez všestrannej štátnej evidencie a kontroly nad výrobou a rozdeľovaním výrobkov sa vláda pracujúceho ľudu, sloboda pracujúceho ľudu udržať *nemôže* a návrat pod jarmo kapitalizmu je nevyhnutný.“² V. I. Lenin, vytyčujúc najbližšie úlohy sovietskej moci, dôrazne pripomínal, že zavedenie všeobecnej evidencie a kontroly je otázkou boja nielen proti nedôvere nás k všetkému štátnemu, proti nenávisti, ktorú ako dedičstvo zanechal odveký utláčajúci štát, ale aj proti návykom a tradíciám buržoázie a maloburžoázných vrstiev zvlášť, ktoré prekážajú *štátnej* kontrole a podporujú nedotknuteľnosť „posvätného súkromného vlastníctva“, „posvätného“ súkromného podnikania.³ „Boj za vnesenie myšlienky *sovietskej* — štátnej — kontroly a evidencie do nás, za uskutočnenie tejto myšlienky, za zúčtovanie s prekliatou minulosťou, ktorá naučila ľudí hľadať na dobývanie každodenného chleba ako na súkromnú vec, na kúpu a predaj ako na úmluvu, „týkajúcu sa len mňa samého“ — tento boj je veľkým, historicky významným bojom socialistickej uvedomenosti proti buržoázno-anarchistickej živelnosti“.⁴

Už zakladatelia marxizmu predvídali veľký význam evidencie a štatistiky za socializmu. Marx poukázal, že kapitalistická výroba potrebuje vedenie kníh viac ako roztrieštená výroba remeselná a roľnícka a že výroba kolektívna bude potrebovať evidenciu naliehavejšie, než výroba kapitalistická.⁵ No boli to V. I. Lenin a J. V. Stalin, ktorí prvý raz rozvinuli úplnú teóriu socialistickej evidencie a štatistiky.

Lenin a Stalin 1. stanovili základný význam štatistiky ako jedného z naj-

¹ V. I. Lenin, *Štát a revolúcia*, Pravda, 1949, 103.

² V. I. Lenin, *Vybrané spisy* II, Svoboda, 1951, 307.

³ V. I. Lenin, c. d., 306 — 307.

⁴ V. I. Lenin, c. d., 307.

⁵ K. Marx, *Kapitál* II, 1935, 83.

mocnejších nástrojov sociálneho poznávania a aktívnej výstavby socialistického hospodárstva,

2. určili vzájomný pomer medzi štatistikou a politickou ekonomikou a položili štatistiku na teoretickú základňu politickej ekonomie a filozofie marxizmu-leninizmu,

3. formulovali najdôležitejšie tézy pre určenie predmetu a metódy štatistiky ako spoločenskej vedy,

4. vytýčili úlohy štatistiky v socializme,

5. dali nespočetné základné pokyny pre organizáciu evidencie a štatistiky ako sústavy všestrannej kontroly národného hospodárstva.

Podľa pokynov Lenina a Stalina vybuďovala sa v Sovietskom sväze prvá marxisticko-leninská štatistika ako štatistika socialistickej spoločnosti. Vybuďovala sa bojom proti maloburžoáznej živelnosti, proti rozličným likvidátorským snahám, postupným získavaním dôvery pracujúcich mas. Sovietska štatistika je čo do významu, základu, predmetu, čo do úloh a organizácie kvalitatívne novou štatistikou, ktorá sa zásadne líši od buržoáznej štatistiky. Sovietska štatistika je jedným z najdôležitejších nástrojov štátnej kontroly. Odzrkadľuje ako všeobšiahla vedecká sústava objektívne všetky zjavy a procesy hospodárskeho, spoločenského a kultúrneho života. Sovietska štatistika sa stala nevyhnutným nástrojom hospodárskeho plánovania, technického pokroku, mocným nástrojom budovania socializmu a komunizmu.

Politické a ekonomické predpoklady pre upevnenie a rozvoj socialistickej štatistiky u nás priniesol až víťazný február r. 1948. Víťazstvo robotníckej triedy postavilo našu štatistiku pred tie isté úlohy ako Veľká októbrová revolúcia štatistiku v Sovietskom sväze: organizovať univerzálnu všadeprítomnú a všetko obsahujúcu štátnu kontrolu, účinne hájiť záujmy proletariátu, odhaľovať zločinné vplyvy a zásahy triedneho nepriateľa, upevňovať politické a ekonomické základy našej k socializmu spejúcej ľudovej demokracie. Nakoľko však v našej ekonomike prechodného obdobia sa vcelku uplatňujú tie isté vývojové zákonnosti ako v Sovietskom sväze v období novej hospodárskej politiky, musí i naša štatistika dobojovať boj, ktorý sovietska štatistika už víťazne skončila. Je to jednak boj za čistotu marxisticko-leninskej teórie v štatistike a za dôsledné presadenie leninskej a stalinskej ideológie do základov našej štatistiky a jednak boj za jej jednotnú organizovanosť. I u nás prichodí skončiť s bezduchým akademizmom, matematickým formalizmom, samoučelným štatistikárením a vzápätí skončiť s nedôverou pracujúcich mas, s maloburžoáznu uzavretosťou oproti štatistike, so znevažovaním významu štatistiky ako dôsledku nedostatočnej organizovanosti a štatistickej byrokracie.

I. TEORETICKÉ ZÁKLADY SOCIALISTICKEJ ŠTATISTIKY

Štatistika bola od svojich prvých počiatkov vývinu dôležitým nástrojom poznávania spoločenských a hospodárskych zjavov. Vznikla z praktických, hospodárskych potrieb vládnúcich tried. Bola teda od svojich počiatkov nerozlučne spätá s národohospodárskymi úvahami. Sledovala a sledovala spoločenské zjavy a procesy tak, ako ich odhaľovala politická ekonomia. Politická ekonomia sa stala teoretickou základňou štatistiky a štatistika nevyhnutným poznávacím nástrojom politickej ekonomie.

Tento vzájomný vzťah oboch týchto spoločenských vied sa stáva s postupným vývinom kapitalizmu stále užším, i keď si to štatistici vždy neuvedomovali. Tak ako sa politická ekonomia snažila preniknúť do podstaty hospodárskych a spoločenských zjavov, tak aj štatistika zdokonaľovala svoje poznávacie nástroje, svoju metodológiu. Tak ako politická ekonomia kladla svoje otázky, tak odpovedala aj štatistika. Kým predmarxistická buržoázna politická ekonomia bojovala proti zvyškom feudalizmu, bola pokroková. Jej pokrokovosť sledovala aj štatistika. Len čo však buržoázia upevnila svoj kapitalistický poriadok a vyhlásila ho za večný a nemenniteľný, zvrhla sa politická ekonomia na vulgárnu obhajobu kapitalizmu. Tomuto osudu neunikla ani štatistika. Zaťal čo u J. Graunta, W. Pettyho a iných „politických aritmetikov“ načíadzame ešte smelé úsilie poznať a vysvetliť spoločenskú skutočnosť, zvrhuje sa toto úsilie u ďalších pokračovateľov buržoáznej štatistiky alebo na bezmocné hľadanie číselných variácií hospodárskych zjavov, alebo na snahu ospravedlňovať a obhajovať kapitalistickú skutočnosť. J. Süßmilch videl v spoločenských zákonitostiach uskutočňovanie „božského poriadku“, A. Quetelet, otec buržoáznej štatistiky, prejavy zákonov prozreteľnosti, ktoré udržiavajú človeka a spoločenský poriadok.“

Sviazanosť buržoáznej štatistiky s vulgárnou politickou ekonomikou nedovolila štatistike prekročiť úzky rámec poznávania, ktorý jej vymedzila buržoázna spoločnosť. Nemohla poskytnúť iné dáta, než aké potreboval pre svoju záchranu kapitalizmus. Neboly to už údaje, ktoré by odhalily triedne protiklady, ani údaje poukazujúce na potrebu pozmeniť daný spoločenský poriadok, ale číselné dôkazy dokonalosti, stálosti a večnosti kapitalistického poriadku. Štatistika sa stala postupne nástrojom falzifikácie skutočnosti.

Vulgárna politická ekonomia v období imperializmu nemôže už maskovať zjavné a stále väčšie sa prehlbujúce protirečenia teóriami stálosti a večnosti. Utieka sa preto k idealistickým teóriám nepoznateľnosti spoločenských a hospodárskych zjavov, od jalového empirizmu k agnosticizmu. Štatistika v službách týchto teórií opúšťa už napospol akýkoľvek ohľad na hmotnú podstatu pozorovaných zjavov, stáva sa prázdnu náukou o formálno-matematických konštrukciách a vzorcoch, v ktorých už nie je nijaký vzťah k objektívnej spoločenskej a hospodárskej skutočnosti. Štatistika stráca v imperializme svoj obsah a tým i akýkoľvek smysel.

Vedeckú základňu mohla štatistika dostať až dialektickou materialistickou filozofiou a marxistickou politickou ekonomikou. Marx vyvrátil svojou prácou Queteletov názor, ktorý sa stal potom podstatnou súčasťou buržoáznej štatistickej teórie, ako by štatistika mala za úlohu iba vypočítavať priemerné hodnoty a skúmať číselné variácie rozličných znakov a zjavov. Quetelet a po ňom všetci stúpenci formálne matematickej školy sa domnievali, že úlohou štatistiky je matematickými operáciami počtu pravdepodobnosti vylúčiť zo zjavov náhodné odchýlky, aby sa tak objavily zákonitosti, ktoré tieto zjavy v ich hromadnosti riadia. Marx svojimi prácami skoncoval s týmto vulgárnym empirizmom a položil vedecké základy pre analýzu spoločenských zjavov z ich podstaty, z ich prirodzenosti.

Tým, že buržoázna štatistika študovala iba kvantitatívnu formu zjavov, ich vonkajšiu povahu a početnosť ich výskytu, stratila akékoľvek spojenie s ich stránkou kvalitatívnou, s historickou, triednou a miestnou svojráznosťou, ktorá ich v podstate navzájom odlišuje. Jednostranný, izolovaný spôsob skúmania kvantitatívnej povahy zjavov odtrhol štatistiku od jej materiálneho obsahu a znemožnil jej objasniť skutočné príčinné vzťahy a zákonitosti vývinu. Marx priznal Queteletovi zásluhu v tom, že poukázal na vnútornú nutnosť i zdanlivo náhodných zjavov spoločenského života, no vytkol Queteletovi, že sa mu nepodarilo vyložiť túto nutnosť.⁶

Marxova téza o prvenstve ekonomie pri štatisticko-ekonomickom skúmaní mohla nájsť všestranné rozvinutie až v sovietskej štatistike. Lenin učil, že spoločenské zjavy možno štatisticky študovať len na základe všestrannej spoločensko-ekonomickej analýzy, ktorá musí určiť spoločenskú triednu povahu zjavov. Bez tohto nemôže štatistické pozorovanie a štúdium nič poskytnúť. Bez poznania podstaty pozorovaných spoločenských zjavov a procesov nemôže štatistika vykonať ani najjednoduchšiu evidenciu.⁷ Lenin neraz upozorňoval na chyby, ktorých sa dopúšťajú národohospodári tým, že sa dajú opojiť štatistickými radmi ako takými. „Rady čísel pôsobia pútavo“ — píše v liste V. V. K n i p o v i č o v i —; odporúčal by som autorovi, aby počítal s týmto nebezpečenstvom; naši „školometi“ týmto spôsobom rozhodne *hrdúsia* živý marxistický obsah dát. Utápajú triedny boj v radoch a radoch čísel.“⁸

Opretie štatistiky o politickú ekonomiu je zvýraznené aj v definícii štatistiky, ktorá bola prijatá na začiatku r. 1950 metodologickou radou Ústredného štatistického úradu SSSR. Podľa tejto definície je *štatistika spoločenskou vedou, ktorá študujúci sociálne ekonomické zjavy a procesy, typy a formy zjavov a procesov, vyjadruje ich pomocou číselných dát,*

⁶ K. Marx — F. Engels, *Sočinenija* XXVI, 1935, 7.

⁷ Pozri čl. *Za marxisticko-leninskú teóriu štatistiky*, Vestník štatistiky, č. 2, 1950, 16—17.

⁸ V. I. Lenin, *Sočinenija*, XV, 511.

*náležitým spôsobom shromaždených a spracovaných na podklade všestrannej analýzy spoločensko-ekonomických vzťahov.*⁹

Základom tejto definície je poznanie, že predmetom štatistiky sú spoločenské zjavy, spoločenské procesy. To znamená, že štatistika je veda spoločenská a historická. Skutočnosť, že štatistika je v úzkej spojitosti s ostatnými spoločenskými vedami, najmä s marxisticko-leninskou filozofiou a politickou ekonomikou, má základný význam pre všetku štatistickú prácu a pre ďalší rozvoj štatistickej teórie a praxe. Táto väzba určuje nielen vedecký základ štatistiky, ale aj celú vnútornú stavbu štatistického skúmania, od zisťovania a spracovania až k analýze pozorovaných zjavov.

Priradenosť štatistiky k filozofii a politickej ekonomii neznamená jej podriadenosť alebo nesamostatnosť. Historický materializmus študuje ľudskú spoločnosť s hľadiska obecných zákonov jej vývinu, politická ekonomia s hľadiska podmienok a foriem spoločenskej výroby, smeny a rozdeľovania. Štatistika v pomere k týmto vedám je veda samostatná, ktorá skúma a vysvetľuje sociálno-ekonomické zjavy číselne na základe všestrannej kvalitatívnej analýzy.

Rozličnosť hľadísk, s ktorými pristupujú spomenuté sociálne vedy k štúdiu spoločnosti, nijako neznamená ich vzájomnú izolovanosť. Ba práve naopak. Lenin a Stalin vo svojich prácach jasne ukázali na dvojstrannosť, vzájomné prelínanie vzťahu medzi politickou ekonomikou a štatistikou. Zdôrazňovali, že bez ekonomiky nemožno robiť závery zo štatistiky, no súčasne, že nie je mysliteľné štúdium národohospodárskej skutočnosti bez štatistických údajov. Jedine pochopením tohto vzájomného vzťahu, jeho uvedomením možno správne určiť úlohy štatistiky ako nástroja sociálneho poznávania.

Redakčný článok orgánu Ústredného štatistického úradu SSSR vytyčuje základné úlohy štatistiky takto: štatistika

1. študuje spoločenské zjavy, aby určila ich číselnú charakteristiku, evidenciu veľkosti a tempo rozvoja celého súboru spoločenských vzťahov, ktoré vyjadrujú spoločensko-ekonomickú formáciu;

2. prepracováva teóriu a zdokonaľuje prax štatistického pozorovania spoločenských zjavov súpismi, výberovým zisťovaním a spracovaním evidenčných údajov;

3. zobrazuje konkrétne formy ekonomického a politického stavu a vývinu jednotlivých štátov alebo odvetví národného hospodárstva prostredníctvom číselných ukazovateľov, charakterizujúcich ekonomické a politické vzťahy.¹⁰

Tieto úlohy môže splniť iba štatistika spočívajúca na marxisticko-leninskej filozofii. V súhlase a na podklade základných téz materialistickej dialektiky musí štatistika sledovať sociálne ekonomické zjavy v ich celku,

⁹ Metodologická porada v Ústrednom štatistickom úrade SSSR, Vestník štatistiky, 1950, č. 1.

¹⁰ Vestník štatistiky 1950, č. 2, 19.

v ich vzájomnej súvislosti, v ich zmenách, v raste od nepatrných a skrytých kvantitatívnych zmien k zmenám základným, kvalitatívnym. Len štatistika, spočívajúca na zásadách tak jasne vyjadrených v Stalinovom diele *O dialektickom a historickom materializme*, môže odhaľovať nové, pokrokové, hoci zatiaľ v zázrodku vznikajúce prvky, ktorým patrí budúcnosť. Na podklade takto zistených prvkov ukazuje a popisuje štatistika v socializme smer budúceho vývinu. Zisťovanie pokrokových skúseností vo všetkých odvetviach národného hospodárstva za účelom ich zovšeobecnenia je jedným z najdôležitejších úloh štatistiky v socializme.¹¹

Ako z definície vyplýva, študuje marxisticko-leninská štatistika spoločenské vzťahy. Je zrejmé, že tu ide o spoločenské vzťahy v triednej spoločnosti, o triedne vzťahy. Tým je daná aj triednosť a stranníckosť štatistiky ako vedy. Štatistika bola a je aj v kapitalizme triedna a strannícka. No bola na strane vykorisťovateľov a slúžila reakčnému a odumierajúcemu poriadku. Boli to Marx a Engels, ktorí prví poukázali na triednu povahu buržoáznej štatistiky a očiaľovali jej reakčnú tendenciu.¹² Súčasne však poukazovali na novú funkciu novej štatistiky, ktorú si musí vybudovať robotnícka trieda a ktorá má slúžiť jej záujmom. Marx zdôrazňoval, že „socialisti sa musia usilovať o presné a pozitívne poznanie tých pomerov, v ktorých pracuje a do pohybu dostáva tá trieda, ktorej patrí budúcnosť.“¹³ Marx a Engels vložili už do stanov I. internacionály požiadavku, aby si robotníci vybudovali štatistiku pre informáciu o svojom položení a hnutí v rozličných krajinách, štatistiku, ktorá, sprístupnená širokým vrstvám, by viedla k poznaniu pravdy, ktorú buržoázna štatistika zakrýva.¹⁴

Marxove a Engelsove požiadavky našly široké rozvinutie v dielach Lenina a Stalina a v sovietskej štatistike. Lenin ešte v období reakcie, keď sa robotnícka trieda Ruska pripravovala na revolúciu, písal, že pre uvedomelých robotníkov niet dôležitejšej úlohy ako tej, aby štúdiom objektívnych dát poznali hnutie svojej triedy, podstatu hnutia, jeho úlohy, podmienky a praktické formy...¹⁵ Lenin neraz zdôraznil politickú úlohu štatistiky. Žiadal, aby štatistika prestala byť výlučnou kompetenciou „erárnych ľudí“, — ako je to v kapitalizme, — ale aby sa vniesla do nás, „aby sa pracujúci postupne sami naučili chápať a vedieť, ako a koľko treba pracovať, ako a koľko možno odpočívať, aby porovnanie pracovných výsledkov hospodárstva jednotlivých komún sa stalo predmetom všeobecného

¹¹ V. Gruzín, *Marxismus a statistika*, Statistický zpravodaj, 1949, č. 9, 298.

¹² Pozri napr. Marxovo odhalenie falzifikácií parlamentnej štatistiky v Anglicku o životnej úrovni priemyselného robotníctva v I. sv. Kapitulu, 442, nem.: alebo Engelsovo odsúdenie falošných dát, uverejnených o situácii robotníctva v Anglicku v spise *Postavenie robotníckej triedy v Anglicku*, čes. vyd. 1950, 140.

¹³ K. Marx a F. Engels, *Soč.* XV, 1935, 493.

¹⁴ Pozri L. Kaskareva, *Štatistika v dielach Marxa a Engelsa*, Vestnik statistiki, 1950, č. 5, 35.

¹⁵ V. I. Lenin, *Sočinenija*, XX, 355—356.

záujmu a štúdia, aby vynikajúce komúny boli okamžite odmeňované.¹⁶

Buržoázna štatistika sa rada zahaľovala pláštikom „objektivismu“, odvoľavajúc sa na exaktnosť svojej matematickej metódy. Takýto a jemu podobný „objektivismus“ je však vyvrátený už samou teoretickou základňou buržoáznej štatistiky, idealistickou filozofiou a teóriou pravdepodobnosti.

Štatistika, budovaná na základe, ktorý nepripúšťa možnosť vystihnúť materiálnu podstatu spoločenských zjavov a procesov, ktorý vylučuje rozhodujúci význam triednych vzťahov, štatistika, ktorá *nehodnotí*, kriticky neanalyzuje klady a zápory existujúceho spoločenského poriadku — takáto štatistika nemôže mať nič spoločného s objektivnosťou.

Skutočne objektívna môže byť štatistika iba v socializme. V socializme je štatistika poznávacím nástrojom najpokrokovejšej triedy, triedy robotníckej. Priamo a otvorene zastáva jej názor, slúži jej záujmom a záujmom všetkých pracujúcich. Nezakrýva, no naopak, odhaľuje triedne vzťahy a triedne rozpory. Nemaskuje a neokrašľuje chyby, ale poukazuje na ne. Odrzkadľuje skutočnosť takú, aká je. Je strannícka, lebo je objektívna, a objektívna, lebo je strannícka. Neuteká od skutočnosti, lebo v nej kotví. Nebude hľadať vznik nespokojnosti a sociálnych bojov v idiotskom náhľade Dr. Mayera, ktorý citoval ešte r. 1929 štatistik prof. Dr. Dobroslav Krejčí, a podľa ktorého ako by nespokojnosť a sociálne boje boli spôsobené tým, že sa ľudstvo príliš prejedá;¹⁷ nebude merať „sociálnu kapilaritu“, t. j. zmeny sociálneho postavenia obyvateľstva s hľadiska biologicko-dedičného, ako to robí profesor štatistiky vo Florencii, Livio Livi;¹⁸ nebude skúmať frekvenciu dvoj-troj- a viacslabičných slov v dielach Shakespeara, Bacona alebo v prekladoch biblie, ako to robí Sir William P. Elderton,¹⁹ ale bude sa zapodievať tým, čím sa zapodievali pracujúci: prácou, výrobou, budovaním socializmu.

II. PREDMET A METÓDA ŠTATISTIKY

Výsledky metodologickej porady v Ústrednom štatistickom úrade SSSR majú veľký význam pre odhalenie buržoázneho chápania predmetu a metódy štatistiky aj u nás. Všetky učebnice štatistiky, ktoré sa používaly na našich vysokých a odborných školách do r. 1950, definovaly predmet štatistiky formalisticky. V učebnici Yulea sa pokladá štatistika za vedu, ktorá objasňuje „číselné údaje, ktoré sú výrazom účinku množstva príčin“;²⁰

¹⁶ V. I. Lenin. *Sočinenija*, XXII. 456.

¹⁷ Československý štatistický obzor, 1929, 645.

¹⁸ Livio Livi, *Sur la mesure de la capillarité sociale*, výňatok z prednášky na kongrese ISI v Berne 1949.

¹⁹ Journal of the Royal Statistical Society CXII, Series A, 1949, 4. časť, 436 n.

²⁰ Úvod do teorie štatistiky, 1926, 6.

y učebnici st. Kohna je štatistický súbor „súhrn predmetov určitého druhu, t. j. jedincov niektorého obecného rodového pojmu“,²¹ v rukoväti Horáčkovej je štatistika „vedou formálnou alebo metodologickej povahy, ktorá je charakterizovaná jednotným spôsobom kolektívneho pozorovania hromadných javov“.²²

Všetky tieto definície charakterizuje formálno-matematické chápanie štatistiky ako univerzálnej metódy, resp. vedy o hromadných zjavoch, na ktorých sa uplatňujú schémy zákona veľkých čísel. V diskusii o pojme štatistického súboru uvádza Dr. C. H o r á č e k ml. úplne jasne, že za základ štatistickej teórie sa „celkom všeobecne — okrem nepatrných výnimiek málo významných autorov — uznáva zákon veľkých čísel“ a že predmetom štatistickej metódy je štatistický súbor, ak z neho môžeme vypočítať napr. aritmetický priemer a ak má tento aritmetický priemer rozumný zmysel.²³

V čom máme vidieť škodlivosť takéhoto formalistického ponímania obsahu štatistiky?

Ak je štatistika veda o akýchkoľvek hromadných zjavoch, nemôže mať vlastný predmet. Stáva sa zbierkou pracovných matematických poučiek, univerzálnou metódou na skúmanie zjavov bez ohľadu na ich obsah a podstatu. Takéto vymedzenie štatistiky vychádza z nesprávneho názoru, ako by povaha spoločenských a prírodných zjavov bola totožná a ako by medzi zákonitosťami spoločnosti a prírody nebolo nijakých rozdielností. C. Horáček v spomenutej diskusii pripúšťa možnosť štatistiky skúmať hromadu kameňa, vzniklú vetraním horniny, alebo množstvo vodných srážok, nameraných behom roka na určitom mieste práve tak, ako úmrtnosť obyvateľstva v jednotlivých okresoch.

Základom takéhoto chápania štatistiky je teória o existovaní osobitných štatistických zákonitostí, ktoré sú vlastné všetkým hromadným zjavom a ktoré má štatistika skúmať a odhaľovať. Touto teóriou sa stavajú matematické zákony proti zákonom spoločenským jednak preto, aby sa nimi nahradila ekonomická analýza technickými postupmi, jednak preto, aby sa dokázala mimohistoričnosť a univerzálna platnosť štatistikou „objavených“ spoločenských zákonov. Už Quetelet tvrdil, že v spoločenskom živote sa uplatňuje zákon veľkých čísel so železnou nutnosťou. Preto prakticky pokladal za zbytočné bojovať proti zločinnosti a proti biede, tvrdiac, že stálosť týchto zjavov, odzrkadlená v štatistických dátach, má platnosť prírodných zákonov. Za takýto mimohistorický a železný zákon, „objavený“ štatistikou, pokladal aj Malthus svoj zákon o geometrickom raste obyvateľstva, P e a r l svoj zákon o rozmnožovaní ľudí logistickou krivkou, americkí štatistickí svoj „harwardský barometer“, ktorý metódami extrapolácie predpovedal z radu bývalých konjunktúr budúcu konjunktúru

²¹ K o h n, *Základy teorie statistické metody*, 1929, 11.

²² C. H o r á č e k, *Rukověť statistiky*, 1946, 10.

²³ O pojmu statistického souboru, *Čs. statistický obzor*, 1938, 77.

(pravdaže, celkom falošne) atď. Nie je ťažko v takto budovanej meštiackej štatistike nájsť reakčnú snahu — „nadhistoričnosťou“ a „objektívnosťou“ takýchto „zákonov“ podoprieť buržoáznú teóriu o stálosti a nezmeniteľnosti kapitalistického poriadku a úsilie odvieť pozornosť robotníckej triedy od revolučného boja proti kapitalizmu.

No škodlivosť buržoáznej teórie o predmete štatistiky sa prejavuje aj inými dôsledkami. Idealistickí buržoázni štatistickí pokladajú svet za náhodné nakupenie predmetov a zjavov. V nekonečnej rozmanitosti a složitosti nemôžeme vraj poznať podstatu jednotlivosti. Zákonnosť, ovládajúcu prírodu a spoločnosť, môžeme pozorovať len abstrakciou od jednotlivosti, iba v jej veľkom počte, v jej priemerných hodnotách.

Táto teória je odôvodnením reálnej platnosti paušálnych a fiktívnych prímerov, potrebných pre maskovanie nesmieriteľných protirečení v kapitalizme, pre okrasňovanie kapitalistického poriadku. Lebo čo znamená, ak oficiálna štatistika v kapitalistických štátoch oznámi, že priemerné dieťa dostáva dosť mlieka pre svoju výživu? Iba úsilie maskovať, že podľa pravdy a skutočnosti polovica alebo aj viac ako polovica detí nedostáva toľko mlieka, koľko potrebuje priemerné dieťa k svojmu životu. Zvyšovanie priemerných hodnôt životnej úrovne pracujúcich započítavaním nesmieriteľných príjmov riaditeľov a iných vedúcich funkcionárov do robotníckych miezd, štatistické snížovanie priemerných životných nákladov vynechávaním najdôležitejších spotrebných článkov atď. je iba nepatrnou ukážkou zbrani, zhotovených teóriou poznateľnosti sveta v jeho priemerných hodnotách. Quetelet veril v reálne existovanie „priemerného človeka“. Nechápal, že v kapitalistickej spoločnosti nemôže vzniknúť priemerný človek zo statkára, kapitalistu, robotníka a roľníka. „Queteletova teória o priemernom človeku popiera nesmieriteľnosť triednych protirečení v kapitalistickej spoločnosti“²⁴

Teória poznateľnosti spoločenských vzťahov iba v ich hromadnosti je falošná aj preto, že redukuje úlohu štatistiky iba na skúmanie celej masy zjavov. Je zrejmé, ako hovorí A. G. Michajlov, že zákonitosti vývoja socialistickej spoločnosti sa dostatočne prejavujú v ktoromkoľvek štátnom a družstevnom podniku SSSR, že rozdielnosti medzi kolchozom a hospodárstvami roľníkov — jednotlivcov — sú jasné aj pri skúmaní jednotlivých prípadov.²⁵

Tvrdenie matematickej školy, že predmetom štatistiky sú súbory, ktoré pripúšťajú variáciu, t. j. na ktoré možno aplikovať poučky zákona veľkých čísel, je v podstate likvidátorským tvrdením. Výstižne poznamenal u nás už r. 1938 A. Boháč, že by bolo nesmyslom definovať drevo ako vec, ktorá môže byť hoblovaná. No jednáko matematická štatistika takto robí.

²⁴ Vestník štatistiky, 1950, č. 2, 16.

²⁵ N. G. Michajlov, *Protiv znetvořování marxisticko-leninského učení o statistice*, Štatistický zpravodaj, 1950, č. 8—9, 258.

Definuje predmet štatistiky podľa pravidiel výberu, rozptylu atď., teda podľa nástrojov, ktoré si štatistika vytvorila na štúdium štatistických čísel.²⁶ Je zrejme, že je celý rad spoločenských a hospodárskych skutočností (napr. obyvateľstvo, jeho triedne, národnostné a pod. rozloženie), ktoré sú predmetom štatistiky, na ktoré však nijako nemožno aplikovať zákon veľkých čísel. Zotrvávať na hľadiskách formálno-matematického smeru v štatistike znamená vylúčiť zo štatistiky celú praktickú časť, pokiaľ sa táto neopiera o teóriu pravdepodobnosti.

Tvrdenie, že štatistika študuje živelné, náhodné alebo masové zjavy, na ktoré možno aplikovať poučky počtu pravdepodobnosti, vedie logicky k teórii odumierania štatistiky v socialistickej spoločnosti, k teórii, že nakoľko socialisticke hospodárstvo, plánované hospodárstvo, nepredstavuje súbor nezávislých prvkov, nie je predmetom štatistiky, ale evidencie.²⁷ Metodologická porada Ústredného štatistického úradu, diskutujúc o týchto škodlivých záveroch, právom odsúdila každé pridržiavanie sa buržoáznej formálno-matematickej teórie štatistiky, ktorá zbavuje štatistiku svojej triednej, strannickej povahy a ktorá odtrhuje štatistiku od aktuálnych otázok socialistickej výstavby.

Vedecká štatistika, spočívajúca na marxisticko-leninskej filozofii a politickej ekonomii, je veda spoločenská. Jej predmetom sú spoločensko-hospodárske zjavy a procesy. Neskúma matematické zákonitosti ani pravdepodobnosti, ale konkrétnu sociálnu skutočnosť. Používa schémy teórie pravdepodobnosti a iných matematických postupov ako technickej pomôcky skúmania. Neskúma pritom iba masu, veľký počet zjavov, ale spojuje skúmanie jednotlivého so skúmaním osobitného (skupín) a všeobecného (celého súboru) v ich nerozbornosti, v ich procese vývoja.²⁸ Skúma a objasňuje teda typy, formy zjavov a procesov, ich podstatu a podstatné rozdielnosti.

Je nehynúcou Leninovou zásluhou, že skoncoval s paušálnym skúmaním spoločenských zjavov, s ich bezmocným popisovaním s hľadiska ich kvantitatívneho soslupenia, a že na čelo štatistiky postavil požiadavku kvalitatívneho rozlišovania rozličných sociálnych foriem a typov. „Štatistika — učil Lenin — musí vykazovať nie ľubovoľné stĺpce čísel, lež číselné osvetlenie rozličných typov študovaného zjavu, ktoré život so sebou priniesol a prináša.“²⁹

Leninova základná poučka o určujúcom význame politickej ekonomie nerozlučne spojila predmet a metódu sociálno-hospodárskej štatistiky. Táto poučka našla svoj výraz aj v novej definícii, podľa ktorej štatistikou skúmané skutočné typy sociálnych zjavov a sociálno-ekonomické formy a procesy musia byť vyjadrené pomocou číselných údajov, náležitým spôsobom

²⁶ Čs. štatistický obzor, 1938, 86.

²⁷ Vestník štatistiky, 1950, č. 2, 18.

²⁸ N. G. Michajlov, c. d., 20.

²⁹ V. I. Lenin, Sočinenija XVIII, 4. vyd., 240.

shromaždených a spracovaných na podklade všestrannej analýzy spoločensko-hospodárskych vzťahov.³⁰

Základom všestrannej analýzy, ktorá predchádza a sprevádza celý postup štatistického skúmania, je marxistická dialektická metóda.

Marxistická dialektická metóda prikazuje štatistike, aby sociálno-ekonomické zjavy skúmala vcelku, v súvislosti s okolitými podmienkami, s hľadiska ich pôhybu, ich zmeny a vývinu, zrodu a odumierania, v ich kvalitatívnom prechode od jednoduchého k vyššiemu, v ich vnútorných protikladoch, v premene kvantitatívnych zmien na kvalitatívne.³¹

Dialektická metóda učí, že všetky spoločenské zjavy v priebehu ich vývinu prechádzajú vnútornými zmenami. Skutočnosť, že v priebehu týchto zmien, v dôsledku ktorých vznikajú nové prvky pri odumieraní starých a v dôsledku ktorých sa mení i samotný proces — táto skutočnosť je základnou typologického triedenia v štatistike a základnou pre riešenie metodologickej otázky všeobecných, skupinových a progresívnych priemerov. Len vedecká štatistika, ktorá sa díva na svoj predmet ako na súvislý, zákonite usporiadaný celok, môže vystihnúť typy a formy zjavov a procesov v ich reálnej podobe. Len štatistika, ktorá vystihuje všetko nové, čo sa rodí, čomu patrí budúcnosť, i keď sa ešte nestalo všeobecným priemerom, môže zistiť skutočné kvalitatívne zmeny a skutočné vnútorné rozpory spoločenského a hospodárskeho vývinu.

Ostáva Leninovou zásluhou, že formuloval pre štatistiku najdôležitejšie tézy metódy triedenia ako kvalitatívnej diferenciácie typov a foriem. „Hospodárska štatistika — hovoril Lenin — musí mať nevyhnutne za základ triedenia na skupiny veľkosť a typy hospodárstiev.“³² Lenin nazval holé kvantitatívne varččné triedenie za „hru na číslice“ a videl v ňom právom prejav formalizmu pre apologetiku kapitalizmu.

Základné účely triedenia podľa N. Gračeva sú tieto:

1. Odhaliť na podklade národohospodárskej teórie sociálno-ekonomické typy zjavov, kategórie hospodárstiev a podnikov atď. a nájsť vhodné formy pre ich štatistické vyjadrenie;

2. určiť na podklade národohospodárskej teórie tých činiteľov, ktorí spôsobujú zmenu povahy sociálno-ekonomických typov, ako aj určiť pôsobenie týchto činiteľov a mieru ich vzájomných súvislostí;

3. skúmať v jednotlivých skupinách typov kvantitatívne zmeny znaku, tvoriaceho základ triedenia, a taktó štatisticky vyjadriť rozdielnosť medzi jednotlivými skupinami.³³

Význam triedenia na skupiny je daný jeho všestranným použitím pri

³⁰ V. Čermenskij, *O studijních osnovách teórie štatistiky pro odborné školy USU SSSR*, Štatistický zpravodaj, 1950, č. 8—9, 265.

³¹ Pozri hlavné črty marxistickej dialektickej metódy v diele J. V. Stalina *O dialektickom a historickom materializme*, Otázky leninizmu, Bratislava 1948, 634—637.

³² V. I. Lenin, *Sočinenija* III, 4. vyd., 78.

³³ N. Gračev, *Metóda štatistického triedenia*, Vestnik štatistiky, 1949, č. 1, 62.

sostavení a rozboroch dát plánovaného hospodárstva. Umožňuje štúdium ekonomickej štruktúry, procesov, výrobného systému a rozličných typov výrobných procesov. Len použitím tejto metódy možno postúpiť k praktickej a účinnej kontrole plnenia plánu, poukázať na nové progresívne skúsenosti, odhaľovať zaostávajúce podniky, závady, rezervy pre plnenie a prekročenie plánu. Je zrejmé, že bez správneho triedenia nezískame spoľahlivé údaje o využívaní zariadení, surovín, palív, hmôt, pracovného času, nedostaneme správny obraz o vývine miezd a produktivity. Veľký význam — ako hovorí A. Ježov — má táto metóda aj pri zisťovaní a predchádzaní disproporcií v jednotlivých odvetviach národného hospodárstva.³⁴

Štúdium triedenia na skupiny je v úzkej súvislosti aj s otázkou metódy priemerov. Lenin vo svojich prácach často spájal metódu triedenia a priemerov pri skúmaní hospodárskych procesov. Všeobecným priemerom pripisoval iba obmedzenú úlohu a varoval pred ich nekritickým používaním najmä v procesoch prechodu od starých hospodárskych foriem k novým. Všeobecné, paušálne priemery neodhaľujú, naopak, zakrývajú kvalitatívne rozdielnosti, ktoré existujú medzi rozličnými typmi, zakrývajú vynikajúce kvalitatívne zmeny a procesy premien, sú preto fiktívne. I s. Stalin neraz poukázal na škodlivosť používania paušálnych priemerov a výslovne povedal, že metóda používania priemerných nekorigovaných čísel nie je vedeckou metódou.³⁵

Vedecké použitie skupinových a progresívnych priemerov má veľký význam pre správne hodnotenie práce plánujúcich jednotiek. Bez tejto metódy nemôžu riadiace orgány posúdiť výkony podľa jednotlivých typov, úzke profily, vynikajúce výkony, ktoré sú rozlišujúce pri skúmaní plnenia plánu a na ktoré sa majú pracovníci orientovať.

Správne použitie metódy triedenia a skupinových priemerov, pravda, predpokladá predchádzajúci ekonomický rozbor. Len keď je zistená podstata typov a foriem, ich ekonomická odlišnosť a osobitosť, možno pristúpiť k ich číselnému osvetleniu. Štatistik musí byť preto predovšetkým dobrým národohospodárom. Len tak zvládne úlohy, ktoré pre jeho prácu vyplývajú z potrieb ekonomie socializmu.

III. ÚLOHY SOCIALISTICKEJ ŠTATISTIKY

Výstavba socializmu je vedecky organizovaná práca, ktorú u nás uskutočňuje ľudovodemokratický štát. Aby túto výstavbu urýchlene uskutočnil, potrebuje presnú číselnú základňu o všetkých silách a prostriedkoch, ktoré má k dispozícii, o hospodárení s týmito silami a o výsledkoch svojho

³⁴ A. Ježov, *Metóda štatistického triedenia na skupiny, Planovoje chozajstvo*, 1947, č. 3, 51.

³⁵ Pozri *Otázky leninizmu*, 301.

hospodárenia. Náš ľudovodemokratický štát uskutočňuje vedecky poznané a vedecky kontrolované zákony hospodárskeho a sociálneho vývinu prostredníctvom plánu. Plánovanie však nemôže sa diať anarchicky a živelne. S. Stalin na XIII. sjazdu VKS(b), poukazujúc na nedostatky štátneho aparátu, hovoril: „Nijaká budovateľská práca, nijaká štátna práca, nijaká plánovacia práca nie je možná bez správnej evidencie. A evidencia nie je možná bez štatistiky. Evidencia bez štatistiky sa nepohne ani o krok vpred.“³⁶

Socialistický plán je vedúcou organizačnou zásadou štatistiky, socialistická štatistika — nezbytnou podmienkou plánovania. Tento vzájomný pomer určuje konkrétne úlohy našej sociálno-ekonomickej štatistiky. V tejto stati si všimnime len niektoré najdôležitejšie.

S. Stalin nás učí, že plány v sústave socialistického hospodárstva „nie sú ani plány-predpovede, ani plány-dohady, ale *plány-direktívy*, ktoré sú záväzné pre vedúce orgány a ktoré určujú smer budúceho hospodárskeho vývinu pre celú krajinu.“³⁷

Podmienkou uskutočnenia každej direktívy je jeho kontrola. Kontrola je boľševický spôsob vedenia a riadenia. „Každý vedúci, ak chce riadiť — povedal s. J. Dolanský — nesmie pri vydávaní nevyhnutných príkazov, smerníc, pri operatívnych zásahoch zabúdať na to, aby súčasne plnenie týchto úloh zabezpečoval dobrou kontrolou.“³⁸

Plány-direktívy sa vo svojej prevažnej väčšine vydávajú vo forme čísel. Bude teda aj ich kontrola vykonávaná a vyjadrená číselnou formou. Nástrojom tejto formy kontroly je štatistika. Jej úlohou je sledovať plnenie všetkých častí plánu, objaviť a poukázať včas na nedostatky v jeho plnení, zistiť príčiny zaostávania, odhaliť disproporcie, vznikajúce v dôsledku nerovnomerného plnenia, skryté rezervy, ktoré by umožnili rýchlejší vzostup výroby a konečne poskytnúť hospodársky a politický rozbor príčin a činiteľov, ovplyvňujúcich plnenie plánu. „Štatistici nech netárajú o pláne vo všeobecnosti — hovorí s. Lenin — ale nech skúmajú plnenie našich plánov v ich častiach, chyby, ktorých sme sa dopustili v praktických otázkach a spôsoby, ako napraviť tieto chyby. Bez takéhoto skúmania sme slepi.“³⁹

Naša štatistika sa prepracováva k leninským zásadám kontrolnej funkcie socialistickej štatistiky len postupne. Diskusia, ktorá u nás prebieha o situácii v štatistike, odhalila rad nedostatkov, vyplývajúcich z nejasnosti o vlastných základoch štatistiky, z nejednotnosti teórie a praxe a z nedostatočného uvedomenia funkcie štatistiky v plánovanom hospodárstve.⁴⁰

Jedným z najväznejších nedostatkov našej štatistiky je skutočnosť, že

³⁶ Stenograf. zpráva, 130.

³⁷ J. V. Stalin, *Sočinenija* X, 327.

³⁸ Z prejavu na zasadnutí ÚV KSČ 6. sept. 1951, *Pravda*, 1951, 32.

³⁹ V. I. Lenin, *Sočinenija* XXVI, 172.

⁴⁰ Pozri články v časopise *Štatistický zpravodaj*, 1950, č. 10—12; *Štatistický obzor*, 1950, č. 1—2 a 1951, č. 1—2; *Hospodář*, 1951, č. 10, 13, 15, 22, 27, 28.

pre svoju kontrolnú činnosť nemôže sa vždy a všade opierať o presné hospodárske dáta, čerpané priamo z prevádzky plánujúcich jednotiek. Je to zapríčinené nezladenosťou vo vedení rozličných druhov evidencií, nejednotnosťou našej sústavy národohospodárskej evidencie.

Evidencia, rovnako ako plán, predstavuje v socialistickom hospodárstve cieľavedomú činnosť všetkých pracujúcich, usilujúcich o vybudovanie socialistickej spoločnosti.

V Sovietskom sväze je národohospodárska evidencia organizovaná v jednotnej sústave, zakotvenej aj v Stalinskej ústave. Táto jednotná sústava sa člení na 3 základné druhy evidencií: operatívna evidencia, ktorá je registráciou všetkých tých skutočností, ktoré sú nevyhnutné pre vedenie a riadenie hospodárstva; účtovná evidencia, ktorá je vyčerpávajúcou registráciou všetkých hospodárskych procesov, pokiaľ složky tohoto procesu možno vyjadriť v peniazoch; štatistika, do ktorej patria všetky štatistické práce od zisťovania až po štatistické rozbory. Štatistika v tejto sústave je organizujúcim princípom, nakoľko koordinuje všetky druhy evidencií s hľadiska potrieb národohospodárskeho plánu.⁴¹

Ináč je to u nás. Naša sústava nevychádza z potrieb celého národného hospodárstva, z potrieb plánu, ale z potrieb viac-menej subjektívnych, z potrieb jednotlivých ako by navzájom izolovaných podnikov. Je to škodlivý pozostatok kapitalizmu, v ktorom evidencia neslúžila pracujúcim, ale triednym záujmom monopolistov. Nie je zriedkavým zjavom, že si u nás organizačné jednotky vedú rozdielne evidenciu pracovníkov, rozdielne záznamy o mzdách, materiále, normách a pod., že iná je náplň znakov sledovaných operatívnou evidenciou a iná v štatistike. Nie div, že závody a podniky sa domnievajú, že vystačia s operatívnymi záznamami a pokladajú štatistiku za zbytočnosť a obťažnú nadprácu. Vyplýva to, pravda, aj z nepochopenia funkcie štatistiky pri riadení závodov a podnikov v socialistickom hospodárstve. Pre operatívnu evidenciu stačí napr. zistiť množstvo výrobkov jednotlivých robotníkov, no štatistika má širšiu funkciu. Vypočítava produktivitu práce priemerného, vynikajúceho i zaostávajúceho pracovníka, zovšeobecňuje individuálne ukazovateľov operatívnej evidencie a skúma takto závislosti a súvislosti zjavov, ich dynamiku rozvoja a teda ich ekonomické dôsledky.

Dôsledkom roztrieštenosti je častá nepodloženosť štatistických údajov prvotnými dokladmi, obťažnosť spracovávania, neporovnateľnosť údajov navzájom a s plánom, oneskorenosť získavania údajov atď., teda okolnosti, nepripúšťajúce robiť systematické závery a rozbory o plnení plánovaných úloh. Štatistika, nepodopretá operatívnou evidenciou, nemôže kontrolovať a tým zabezpečovať rytmickosť plnenia plánu, prispievať k riešeniu otázky kvality vo výrobe, časových strát, vynikajúcich výkonov, súťaženia a pod.

⁴¹ Pozri čl. I. Pisareva, *Soustava evidence a statistiky národního hospodárství SSSR*. Otázky statistiky, SÚS, 1950, č. 1. (21); S. S. Ostroumov, *Evidence a statistika*, Otázky statistiky, 1950, č. 5. (25).

Takáto nepodložená štatistika nemôže slúžiť teda ani podniku samotnému, tým menej záujmom vyšším. celohospodárskym.

Ostáva preto prvoradou úlohou našej štatistiky prispieť k vybudovaniu sústavy evidencie podľa sovietskeho vzoru tak, aby táto vychádzala zo skutočných potrieb národohospodárskeho plánu, aby komplexne zachytila všetky dôležité hospodárske a sociálne skutočnosti v ich vzájomnej súvislosti, aby bola v súhlase s metodikou zostavovania a kontroly plánu, aby bola srozumiteľná pre všetkých pracovníkov, ktorým má slúžiť.

Zásada reálneho plánu, jeho operatívnej kontroly vyžaduje okrem iného, aby sa všetka plánovacia činnosť opierala o rýchle a objektívne hospodárske údaje. Čo do obsahu, majú teda štatistické údaje verne odzrkadľovať skutočnosť, čo do formy, majú sa vyjadriť zhustene, srozumiteľne a prehľadne. „Správnosť, operatívnosť, aktuálnosť... prísna hodnovernosť, prísne overovanie všetkých vykazovaných údajov je zákonom sovietskej štatistiky“⁴² a musí sa stať zákonom aj našej štatistiky.

Známa téza V. I. Lenina, že „štatistika musí ilustrovať spoločenské a národohospodárske vzťahy, stanovené všestranným rozborom a nesmie sa meniť na samoúčel, ako to u nás príliš často býva“⁴³, platí doslovne pre terajšiu fázu nášho boja o socialistickú štatistiku. Lenin žiadal, aby štatistika svojim štatistickým obrazom zachytila národohospodárske skutočnosti vcelku, v ich vzájomných súvislostiach, aby charakterizovala „najpodstatnejšie rysy a tendencie študovaného javu“⁴⁴.

Naša štatistika sa nevymanila ešte úplne z buržoáznych prežitkov samoúčelnosti a byrokratičnosti. Často žiada údaje pre svoj hlavný cieľ nepotrebné, bez rozlíšenia medzi údajmi dôležitými a nedôležitými. Nespráva sa leninským heslom, „radšej menej, ale lepšie“, vyčerpáva sa zisťovaním a kontrolou menej významných a dielových úloh tak, že jej neostávajú sily na zisťovanie tých skutočností, ktoré sú s hľadiska výstavby hlavným článkom nášho hospodárstva. Sú to predovšetkým otázky zaistenia štatistických podkladov pre sledovanie surovinovej základne, hmotného zosobovania, kontroly mzdových fondov, úrody poľnohospodárskych plodín atď. Naša štatistika stojí pred vážnymi úlohami doriešiť metodologické otázky využitia kapacity výrobných zariadení, sledovania technicko-hospodárskych noriem, odkryvania skrytých rezerv, zisťovania vývinu produktivity práce v jednotlivých úsekoch, mzdových nákladov, konštrukcie cenových indexov, indexu životných nákladov, ocenenia poľnohospodárskej produkcie, klasifikácie povolania obyvateľstva atď. atď.

Požadovanie nadmerných dielových a často málo významných dát, paralelnosť a príliš složitá metóda zisťovania, častá neprehľadnosť dotazníkov a návodov nielenže donedávna nedovoľovala našej štatistike sústrediť sa na

⁴² Slovar spravočnik po sociálno-ekonomičeskoj statistike, 2. vyd., 1948, 6.

⁴³ V. I. Lenin, Sočinenija III, 394.

⁴⁴ V. S. Nemčinov, Otázky statistické vědy v pracích V. I. Lenina, Otázky statistiky, 1949, č. 19, 7—8.

najpodstatnejšie otázky nášho hospodárstva, ale nutne vyústily do zaťažovania administratívy, do oneskorovania v predkladaní a v znižovaní významu overovania správnosti a vieryhodnosti údajov. Lenin nám prikazuje: ... „potrebujeme ekonomiku v smysle sbierania, *starostlivého overovania* a štúdia faktov skutočnej výstavby nového života. Či sú tu v *skutočnosti* úspechy veľkých tovární, poľnohospodárskych komún, výborov chudoby, miestnych soviетov národného hospodárstva vo výstavbe novej ekonomiky? Aké sú tieto úspechy? Či sú preukázané? Či nejde o rozprávky, chvastúnstvo, sľuby inteligentov („zavádza sa“, „bol zostavený plán“, „dá vame do chodu sily“, „teraz ručíme“, „zlepšenie je nepočiybné“) a podobné šarlatánske plány, ktorých „sme“ takými dobrými majstrami? Čím byly dosiahnuté úspechy? Ako ich ešte viac rozšíriť“⁴⁵ V týchto slovách Lenina, ako aj v slovách s. Stalina o nevyhnutnosti „poskytovať objektívne údaje bez akéhokoľvek zaujatého mienenia“⁴⁶, sa štatistike jasne určuje úloha sústavného a všestranného overovania údajov na každom stupni zisťovania a spracovania. Táto úloha je tým vážnejšia, že na jednej strane sa mnohí pracovníci a vedúci v našich závodoch a podnikoch ešte nezbavili úsilia prikrásliť skutočný stav, a že sa na druhej strane v zostrujúcom triednom boji rozširuje počet tých dedinských boháčov, ktorí sa všemožne usilujú zatajiť údaje a tak oklamať pracujúcich a štát.

Len na základe včasných a dôkladne overených dát môže štatistika prispieť k časove poslednej, ale významom prvoradej úlohe, k štatistickým prehľadom a k štatisticko-ekonomickému rozboru.

Vedúcou zásadou štatistiky, vyplývajúcou z jej predmetu a metódy, je sledovať a číselne osvetliť súvislosti medzi jednotlivými údajmi, či už v rámci závodu, úseku, či s prizeraním na národné hospodárstvo ako celok. Má sledovať vývin vo výrobe, tempo vzrastu, jeho pomer k plánovaným úlohám a pod. V podniku je iste dôležité vedieť, aké množstvo a v akej hodnote sa niečo za určitý čas vyrobilo. Ale pre riadenie podniku ostanú tieto údaje izolované a holé, ak analytickou cestou nie sú osvetlené s hľadiska vlastných nákladov, mzdových nákladov, spotreby hmôt, energie atď., ak nie sú porovnané s plánom, s výsledkami, dosiahnutými za určité predchádzajúce obdobie, a ak konečne nevystihujú významné výkony pracovných skupín alebo jednotlivcov, prípadne neodhalia chyby a závažné nedostatky.

Štatistické prehľady nemajú obsahovať čísla, ktoré nie sú potrebné a použiteľné pre riadenie podniku alebo aj celého hospodárstva. Úlohou štatistiky je shrnúť pozoruhodné údaje do prehľadných, zhustených tabuliek, vyjadriť ich pomernými a priemernými číslami, časovými radami a graficky tak, aby samy upozornily na súvislosti, ktoré sú s hľadiska triedneho boja a s hľadiska výstavby najpotrebnejšie. „Celá otázka spočíva v tom

⁴⁵ V. I. Lenin, *Sočinenija* XXIII, 3. vyd., 212—213.

⁴⁶ J. V. Stalin, *Sočinenija* VII, 329—330.

— hovoril V. I. Lenin — ako spracovať údaje, aby *neprišli nazmar*, aby podľa nich bolo možné študovať *všetky* stránky složitého a mnohotvárneho procesu“.⁴⁷

Lenin varoval pred „štatistickým kreténstvom“, pri ktorom — ako sa vyjadril — „pre stromy nevidno les“, kedy za hromadami čísel miznú ekonomické typy zjavov, proti štatistickej rutíne, proti „horovaniu pre štatistiku“, proti „štatistickej máni“, „nedostatku politicko-ekonomického rozumu a premyslenosti“. Lenin i Stalin žiadali, aby sa štatistické podklady analyzovaly, vedecky spracovali, aby poskytli správne závery pre riadenie priemyslu, aby sa údaje porovnávaly, objasňovali príčiny neúspechov. Lenin a Stalin neustále varovali pred vytrhávaním jednotlivých skutočností, pred operovaním s jednotlivými príkladmi s úmyslom za každú cenu dokázať nejakú zaujatú myšlienku. Žiadajú, aby zjavy a skutočnosti, ktoré majú byť presne zachytené, ktoré majú byť overené, boli pozorované ako celok a vo vzájomnej súvislosti. Len za týchto podmienok môže byť zaistené skutočne vedecké, marxistické pojmovanie spoločenských zjavov.⁴⁸

IV. ORGANIZÁCIA SOCIALISTICKEJ ŠTATISTIKY

V socializme je štatistika vecou štátneho významu, vecou všetkých pracujúcich, nutným elementom spoločnosti. Jej funkcia: byť nástrojom budovania socializmu, poskytovať strane a vláde podklady pre rozbor pre plánovanie, kontrolu a riadenie národného hospodárstva; jej úlohy: byť vieryhodná, včasná, pohotová, prehľadná a srozumiteľná nutne vyžaduje neodvislosť, jednotnú organizovanosť a ústredné vedenie.

Jednotná organizovanosť a ústredné vedenie sa nemôže dosiahnuť iba nejakým administratívnym opatrením alebo nariadením — musí byť vybojované proti živelnosti, partikulárnym miestnym záujmom a vplyvom, proti podceňovaniu štatistiky, proti uzavretosti, nedisciplinovanosti a falzifikačným tendenciám.

Úspešným bojom proti takýmto kapitalistickým prežitkom, ktorý sa viedol aj v počiatkoch sovietskeho zriadenia, dosiahla dnes sovietska štatistika úroveň, ktorú aj americkí publicisti — u ktorých iste nemožno predpokladať prílišnú sympatiu k SSSR — pokladajú podľa Gy. Piklera za „ôsmy div sveta“. „Organizácia štatistiky v Sovietskom sväze — hovorí s. Pikler — je veľkolepá nielen svojím rozsahom, ale predovšetkým svojou na všetko sa rozprestierajúcou úplnosťou, prísnou a dôslednou logikou, presnosťou, vedeckou sústavnosťou, pohyblivosťou a rýchlosťou.“⁴⁹

⁴⁷ V. I. Lenin, *Sočinenija* XVII, 184.

⁴⁸ B. M. Volin, *Statistika a politika*, 1951, 10.

⁴⁹ Gy. Pikler, *Organizácia štatistiky v Sovietskom sväze*, *Statistikai szemle*, 1951, č. 10, 865.

Veďuce zásady organizácie sovietskej štatistiky, vyslovené V. I. Leninom v nariadení o štátnej štatistike z 25. júla 1918, sú tieto:

1. V štáte musí existovať jednotná, zdola až hore centralizovaná sústava štátnych štatistických orgánov.

2. Popri štátnej štatistike musí existovať štatistika rezortná, ktorú metodologicky riadi štátna štatistika.

3. Štátna štatistika sa musí zaoberať metodologickým štúdiom národného hospodárstva ako celku.

Keďže sú tieto zásady aj zásadami našej novej organizácie štatistickej služby, prichodí bližšie ukázať, ako sa dnes odzrkadľujú v organizácii štatistiky v Sovietskom sväze.⁵⁰

Sústava štátnej štatistiky je v SSSR vybudovaná na princípe nezávislosti a ústredného riadenia. Ústredný štatistický úrad SSSR je dnes priradený k ministerskej rade a má rozvetvenú samostatnú sieť vlastných úradov v každej republike, oblasti a vo väčších mestách, a sieť inšpektorátov v rajónoch a v menších mestách. Republikánske ministerské rady a nižšie výkonné orgány nemajú svoj vlastný štatistický aparát. Ich predsedov informujú miestne orgány ústrednej štatistickej služby.

Hlavné úlohy Ústredného štatistického úradu vytýčil Soviet ministrov r. 1940 takto: spracovávať a včas predkladať vláde hodnoverné, vedecky podložené štatistické údaje, ukazujúce priebeh plnenia štátnych plánov, rast socialistického národného hospodárstva a kultúry, zdrojov materiálu v národnom hospodárstve a ich využitie, vzájomné vzťahy v rozvoji rozličných odvetví hospodárstva a rezervy pre prekročenie plánu.

Okrem týchto má ÚŠÚ za úlohu vypracovávať v duchu učenia marxizmu-leninizmu metódu evidencie a štatistiky, zabezpečovať jednotu evidencie, vypracovávať jednotnú sústavu štatistického výkazníctva, prísne bdieť nad jej zachovávaním, riadiť evidenčnú činnosť ministerstiev a iných orgánov, kontrolovať správnosť a spoľahlivosť ich štatistiky; vydávať štvrťročne verejnú zprávu o plnení plánu, napomáhať a organizovať mechanizáciu účtovných a štatistických prác, a konečne vychovávať pre svoju a pre potrebu miestnych orgánov, kolchozov a sovchozov schopné a kvalitné kádre.

ÚŠÚ predkladá výsledky iba vrcholným riadiacim orgánom, ako je predseda a jeho námestníci Ministerskej rady SSSR, Gosplanu, a niekoľkým iným. Ministerstvá získavajú údaje pre riadenie svojho úseku prostredníctvom vlastného štatistického aparátu po organizačnej linke.

Celá štatistická služba SSSR spočíva teda na paralelnosti získavania a predkladania štatistických údajov. Základom, na ktorom stojí celá stavba, sú *bežné* evidenčné záznamy, z ktorých vedúci podniku, kolchozu, nemocnice atď. podáva pravidelné hlásenia o plnení štátnych úloh jednak prostredníctvom miestnych orgánov štátnej štatistiky Ústrednému štatistic-

⁵⁰ Podľa statí cit. *Slovara spravočníka* ... str. 21—31; cit. Gy. Píklera a čl. Fr. Herbsta v časopise *Plánované hospodárství*, 1951, č. 7 a v časopise *Hospodář*, 1951, č. 15.

kému úradu a jednak prostredníctvom nadriadených orgánov príslušným ministerstvám. Takto najdôležitejšie údaje prebehnú sieťou ÚŠÚ a tie isté údaje, spracované a doplnené pre priame riadenie, aj štatistickou sieťou riadiacimi orgánov a k ministrom. Ministerstvo zostaví výsledky za celý úsek a predloží ich Ústrednému štatistickému úradu, ktorý ich porovná s údajmi, získanými vlastnou cestou.

Rozsah zpráv, ktoré minister potrebuje od podnikov pre vedenie svojho úseku, musí byť schválený vládou. Rovnako si zaisťuje i ÚŠÚ u ministerstiev údaje potrebné pre sledovanie národného hospodárstva a navrhuje preto vláde na schválenie typové dotazníky a smernice záväzné pre ministerstvá. Pri tomto postupe je najdôležitejšie, aby zpravodajské miesta podchytily svoju činnosť čo najpodrobnejšie, z tých potom aby stupňovite nadriadené orgány vyberali, čo pre svoju riadiacu činnosť potrebujú a postúpili údaje v spracovaných sumároch vrcholným orgánom štátnej a rezortnej štatistiky.

Dokumenty, ktoré sú potrebné pre sledovanie národného hospodárstva, schvaľuje s konečnou platnosťou vláda. Bez schválenia vlády nesmú byť štatistické zisťovania rozšírené, ani podstatne zmenené. Tým, že vláda tieto dokumenty schvaľuje, sú to vlastne jej dokumenty, a preto tiež iba vláda určuje, kto môže dostať výsledky a ako majú byť publikované.

Táto pevná, dôsledná a logicky súbrená sústava národohospodárskej evidencie je zaručená v čl. 14 stalinskej ústavy a v celom rade zákonov a nariadení. Bolo by však mylné domnievať sa — ako hovorí s. Pí k l e r —, že vážnosť a význam štatistiky v SSSR vychodí iba z jej normatívnej úpravy. Svoju autoritu získala sovietska štatistika húževnatým bojom a vytrvalou prácou.

Všimnime si teraz hlavných zásad organizácie národohospodárskej evidencie a československej štatistickej služby, zakotvených v zákone č. 108 z 19. decembra 1951 a vo vládnom nariadení č. 109 zo 4. decembra 1951.

Základom novej úpravy je zriadenie centralizovanej sústavy štátnych štatistických orgánov na čele so štátnym štatistickým úradom, ktorý je priamym orgánom vlády pre veci štatistiky. Štátny úrad štatistický sa opiera vo svojej práci jednak o výsledky získané od vlastných oblastných orgánov a z osobitných zisťovaní, jednak o údaje z rezortnej štatistiky, hlásené jednotlivými ministerstvami.

Úlohou štátneho úradu štatistického podľa novej úpravy je:

1. predkladať vláde a štátnemu úradu plánovaciemu včas správne a vedecky odôvodnené zprávy a rozbor o plnení jednotného hospodárskeho plánu, o rozvoji národného hospodárstva a kultúry, o stave hmotných zdrojov národného hospodárstva a o ich využití a o rezervách umožňujúcich prekračovanie plánu;

2. poskytovať štatistické údaje aj iným orgánom určeným vládou, pokiaľ ich potrebujú pre plnenie svojich úloh;

3. vypracovávať a schvaľovať sústavu štatistických ukazovateľov pre

celé národné hospodárstvo v súlade s požiadavkami jednotného hospodárskeho plánu a riadenia národného hospodárstva;

4. zdokonaľovať organizáciu a metodologiu štatistiky;

5. riadiť organizáciu štatistiky na rezortoch, preverovať ich stav a hodnotnosť štatistických údajov vykazovaných rezortami;

6. schvaľovať na základe zmocnenia vlády vzory štatistických výkazov, starať sa o ich racionalizáciu a preverovať zachovávanie vzorov a termínov predkladania výkazov;

7. organizovať z príkazu vlády osobitné štatistické zisťovania (súpisy, výberové zisťovania a pod.);

8. usmerňovať operatívno-technickú evidenciu na rezortoch;

9. viesť prípravu a školenie odborných štatistických kádrov a spolupôbiť pri ich rozmiestňovaní;

10. vydávať odbornú štatistickú literatúru a popularizovať štatistiku v širokých vrstvách pracujúcich;

11. starať sa o mechanizáciu evidencie na celom území republiky.

Podkladom evidencie sú primárne operatívne a účtovné doklady, ktorými sa vykazujú jednotlivé úkony alebo zjavy. Sústavu primárnych dokladov stanoví príslušné ministerstvo po schválení SÚS; typové vzory účtovnej evidencie schvaľuje ministerstvo financií v dohode so štátnym úradom štatistickým.

Výkazy zostavené na podklade evidencie slúžia v podnikoch, závodoch a pod. predovšetkým pre operatívne vedenie činnosti a majú byť prerokované a kriticky hodnotené na prevádzkových schôdzkach s hľadiska potrieb celej prevádzky. Tieto výkazy, za ktoré je zodpovedný riaditeľ podniku, predkladá podnik alebo závod jednak nadriadenej složke smerom na ministerstvo, jednak spolu s rozborom v predpísaných lehotách príslušnému oblastnému orgánu SÚS.

Základom novej sústavy organizácie štatistiky u nás je teda podľa sovietskeho vzoru paralelnosť štatistického zpravodajstva po linke ústrednej a rezortnej štatistickej služby. Len touto úpravou sa aj u nás zaručí, aby informovanosť vlády nespočívala iba na zpravodajstve operatívnych orgánov, aby sa zaistila účinná kontrola štatistiky týchto orgánov a aby operatívne orgány samy bojovaly o spoľahlivosť vlastného zpravodajstva.

Ministerstvám vymedzilo citované vládne nariadenie najmä tieto úlohy:

1. riadiť a kontrolovať všetku štatistickú činnosť podriadených orgánov, navrhovať vzory pravidelných rezortných štatistických výkazov a predkladať ich štátnemu úradu štatistickému na schválenie, zostavovať zo štatistických výkazov podriadených orgánov rezortné úhrny a rozbor;

2. predkladať z takto získaných podkladov štátnemu úradu štatistickému údaje potrebné pre kontrolu plnenia jednotného hospodárskeho plánu, pre sledovanie rozvoja hospodárstva a pre rozhodovanie vlády, a to v rozsahu, úprave a lehotách, ktoré stanoví štátny úrad štatistický.

Ministerstvá ani iné orgány alebo organizácie nemajú právo bez súhlasu

vlády alebo štátneho úradu štatistického zavádzať nové formy štatistických výkazov alebo požadovať štatistické údaje, ktoré nie sú zahrnuté v schválených výkazoch.

Štátny úrad štatistický neopiera sa však — ako sme už spomenuli — iba o údaje získané rezortnou linkou, ale overuje ich údajmi, ktoré dostáva zo siete vlastných oblastných orgánov. Oblastným orgánom SÚS na Slovensku je slovenský štatistický úrad a pre obvody krajov krajská štatistická služba, ktorej je podriadená okresná služba štátneho úradu štatistického. Táto oblastná služba je vo svojej činnosti nezávislá na orgánoch ľudovej správy a riadi sa pracovným plánom a pokynami nadriadených štatistických orgánov. Jej úlohou je:

1. preverovať na mieste samom hodnotnosť štatistických údajov vykazovaných rezortnými štatistickými orgánmi;

2. zostavovať z podkladov, ktoré dostáva od závodov, podnikov a príslušných referátov národných výborov územné úhrny a rozbery, predkladať ich štátnemu úradu štatistickému (na Slovensku slovenskému štatistickému úradu) a v medziach stanovených vládou tiež národným výborom, prípadne iným orgánom v kraji alebo okrese;

3. zaisťovať evidenciu o plnení jednotného hospodárskeho plánu v kraji a okrese;

4. preverovať štatistickú činnosť rezortných orgánov v kraji a okrese, usilovať sa o dodržovanie evidenčnej a štatistickej kázy a bojovať najmä proti požadovaniu a predkladaniu nezákonných výkazov, a konečne

5. vykonávať, prípadne riadiť vykonávanie osobitných súpisov podľa plánov schválených SÚS.

Normatívnym zakotvením tejto novej úpravy nie je ešte práca a boj o organizáciu socialistickej štatistiky u nás skončená. Naopak, je to iba začiatok. Začiatok práce proti nezákonným, neodborným, divokým zisťovaniam, ktoré i dosiaľ sťažovali štatistickú prácu, proti miestnym záujmom a zásadom, ktoré sa i naďalej budú usilovať o prikrášľovanie výsledkov svojej činnosti a o zatajovanie svojich chýb. No súčasne je to iba začiatok hĺževnatej systematickej práce na dosiahnutie takej odbornej a politickej úrovne štatistických kádrov, aké strana, vláda a robotnícka trieda potrebuje pre dobudovanie socialistickej štatistiky.

A. KARAVAJEV

O UPEVNENÍ MATERIÁLNO-VÝROBNEJ ZÁKLADNE KOLCHOZOV*

Sovietsky ľud získal v povojnovom období pod múdрым vedením veľkého Stalina nové pozoruhodné úspechy v mierovej hospodárskej i kultúrnej výstavbe. O tomto predovšetkým jasne hovorí uverejnená zpráva o výsledkoch splnenia štvrtého (prvého povojnového) päťročného plánu SSSR za roky 1946 až 1950. Výsledky povojnovej päťročnice sú víťazstvom veľkej veci Lenina a Stalina, sú novým svedectvom o obrovských prednostiach socialistického systému hospodárstva, ktorý zabezpečuje ustavičný a mocný vzrast všetkých oblastí národného hospodárstva veľkej krajiny víťazného socializmu.

V socialistickom poľnohospodárstve, ako i v iných oblastiach národného hospodárstva krajiny dosiahla strana v minulých piatich rokoch nové obrovské úspechy. Nielenže sa dosiahla predvojnová úroveň vo všetkých odvetviach poľnohospodárskej výroby, ale sa aj mnohokrát prekročila. Za toto päťročie urobilo poľnohospodárstvo našej krajiny nový veľký krok na ceste svojho technického zdokonalenia, pozdvihnutia poľnohospodárskej úrovne, všestranného rozvoja, čím sa utvorily predpoklady pre ešte mocnejší vzrast socialistického poľnohospodárstva v najbližšej budúcnosti.

Základom dosiahnutých úspechov v rozvoji poľnohospodárstva našej krajiny je víťazstvo a upevnenie socialistického systému hospodárstva, víťazstvo a upevnenie kolchozného zriadenia, ktorého tvorcom a organizátorom je veľký Stalin. Kolektívizácia poľnohospodárstva je jedno z najväčších víťazstiev, ktoré dosiahla strana Lenina a Stalina v boji za víťazstvo socializmu v našej vlasti. Výsledkom kolektívizácie bolo, že sa SSSR „premenil z krajiny maloroľníckeho hospodárstva na krajinu najväčších poľnohospodárstiev na svete“.¹

Víťazstvom kolchozného zriadenia boli s konečnou platnosťou zničené kapitalistické živly v našej krajine. Kulactvo ako trieda bolo rozbité a likvidované na základe úplnej kolektívizácie. Roľníctvo oslobodené od vykorisťovania začalo stavať svoj život na nových, socialistických základoch. Pod vedením Komunistickej strany sa kolchozné zriadenie zmenilo na mohutnú silu a dokázalo svoju životaschopnosť a neochvejnú pevnosť. Vi-

* Originál uverejnený v čas. *Voprosy ekonomiki*, 1951, č. 5.

¹ J. V. Stalin, *Otázky leninizmu*, Bratislava, III. vyd., 450.

ťažne prekonalo ťažkosti prvého rekonštrukčného obdobia, keď bolo treba zlomiť odpor kontrarevolučných, pravičiarских a trockistických elementov a pozostatkov rozbitého kulactva. Úspešne prekonalo ťažké skúšky vojny proti fašistickému Nemecku — vojny, ktorej meradlá a ťažkosti nemajú obdoby v dejinách. Pomocou kolchozného zriadenia sa úspešne rozriešili složité úlohy povojnovej obnovy socialistického poľnohospodárstva a jeho ďalšieho rozvoja. Napriek všetkým výpočtom nepriateľov SSSR najťažšie skúšky vojnovej doby neoslabilo, ale ešte viac upevnili dôveru najširších mas sovietskeho roľníctva v kolchozy ako v jedine správnu cestu pre pracujúcich roľníkov. Celé dejiny kolchozného zriadenia potvrdili skvelé slová s. Stalina, ktoré povedal ešte r. 1934, že „pracujúce roľníctvo, naše sovietske roľníctvo, sa definitívne a nenávratne postavilo pod červenú zástavu socializmu“.²

Sila kolchozov a ich autorita v širokých masách sovietskeho roľníctva má svoj pôvod v ohromných prednostiach socialistických veľkopodnikov pred akoukoľvek inou, nesocialistickou formou hospodárstva. Cesta rozvoja kolchozov je jasným potvrdením týchto predností.

Základom rozvoja a upevnenia kolchozov ako socialistických podnikov je spoločenské, socialistické vlastníctvo výrobných prostriedkov a nástrojov. V tom je základ a zábezpeka nových, socialistických vzťahov na dedine, kolektívnej súdružskej práce, ktorá je oslobodená od každého vykoisťovania a ktorá je nevyčerpatelným zdrojom rastu spoločenského bohatstva a blahobytu ľudových mas.

Víťazstvo kolchozného zriadenia na dedine a upevnenie spoločenského, socialistického vlastníctva ako základne jeho rozvoja zabezpečilo utvorenie obrovskej socialistickej veľkovýroby v poľnohospodárstve našej vlasti. Táto socialistická výroba, ako poukazoval s. Stalin, „je schopná úplne využiť výdobytky vedy a novú techniku a dopredu pohnúť sedemmiliónovými krokmi rozvoj nášho poľnohospodárstva“.³

Kolchozy (spolu so sovchozmi) sú nielen najväčšie, ale i najlepšie mechanizované a najpokrokovejšie poľnohospodárske podniky na svete. Vďaka širokému využitiu súčasnej techniky a výdobytkov pokrokovej sovietskej agronomie, vďaka vzrastu samostatnosti a tvorivej iniciatívy kolchozných mas, vďaka upevneniu novej, súdružskej pracovnej disciplíny prebieha v kolchozoch ustavičný rozvoj všetkých odvetví poľnohospodárstva. S roka na rok vzrastá materiálna i kultúrna úroveň života kolchozníkov a zvyšuje sa ich socialistická uvedomelosť. „Veľký význam kolchozov — hovorí s. Stalin — je najmä v tom, že predstavujú základňu pre použitie strojov a traktorov v poľnohospodárstve, že tvoria základňu pre pretvorenie roľníka, pre prebudovanie jeho psychologie v duchu socializmu.“⁴

² J. V. Stalin, *Otázky leninizmu*, Bratislava, III. vyd., 533.

³ J. V. Stalin, *Sočinenija XII*, 59.

⁴ J. V. Stalin, *Sočinenija XII*, 165.

Kolektivizácia utvorila úplne nové podmienky pre rozvoj výrobných síl v najširšej, životne nevyhnutnej a súčasne v minulosti najzaostalejšej oblasti národného hospodárstva krajiny práve tým, že drobné a zaostalé poľnohospodárstvo zmenila na veľké a vysoko mechanizované spoločenské hospodárstvo.

Rozvoj kolchozov sa uskutočňuje na základe slúčenia dvoch foriem socialistického vlastníctva, zúčastnených na kolchoznej výrobe:

a) štátneho, celonárodného vlastníctva (zem, traktory a iné složité poľnohospodárske stroje, štátny systém zavlažovacích kanálov atď.),

b) spoločenského vlastníctva kolchozov (ťažný a úžitkový dobytok, stroje a poľnohospodársky inventár, výrobné a iné stavby a zariadenia atď.). Toto má mimoriadny význam a rozhodujúci vplyv na rozvoj kolchozov. Štátne vlastníctvo ako najvyššia forma socialistického vlastníctva má vedúcu úlohu vo všeobecnom rozvoji kolchoznej výroby a má stále sa zosilňujúci vplyv na rozvoj a upevnenie spoločenského vlastníctva samotných kolchozov.

Základným výrobným prostriedkom v poľnohospodárstve je pôda: Pôda v SSSR nie je súkromným majetkom, ale patrí socialistickému štátu, tvorí celonárodný majetok. To je jedna z najväčších predností sovietskeho systému hospodárstva. Znárodnenie pôdy bolo najdôležitejšou podmienkou socialistickej prestavby pôdohospodárstva Sovietskeho sväzu.

Roľníctvo cárskeho Ruska trpelo nedostatkom pôdy. Zem bola hlavným zdrojom existencie pracujúcich dediny, ale obrovský podiel pôdy, súcej na obrábanie, a k tomu ešte pôdy najlepšej, patrili statkárom, kulaťom a špekulantom. Väčšina roľníkov skladala sa z bezzemkov a poľnohospodárskych robotníkov, vlastníacich málo alebo nijakú pôdu, z chudobných a biednych stredných roľníkov, ktorých statkári a kulaci bezoľadne vykorisťovali.

Až Veľká októbrová socialistická revolúcia a likvidácia panstva statkárov priniesla roľníkom pôdu. Sovietska vláda dala do rúk pracujúcich roľníkov naraz 152 miliónov ha úrodnej pôdy, okrem tej pôdy, ktorú pracujúci roľníci užívali už pred revolúciou. S víťazstvom kolchozného zriadenia prešla všetka kulacká pôda do užívania kolchozov. Sovietska vláda dala kolchozom do bezplatného a večného užívania viac ako 370 miliónov ha pôdy, čím utvorila trvalý základ pre ich vývoj a rozkvet. Zem, ktorá bola prostriedkom na vykorisťovanie más, zmenila sa na nástroj budovania veľkej pokrokovej socialistickej poľnohospodárskej výroby, na nevyčerpaateľný zdroj sily a pevnosti kolchozného zriadenia.

Sovietska vláda nielenže pridělila kolchozom pôdu, ale im aj všemožne pomáhala ovládať ju pomocou najnovšej techniky a výdobytkov vedy, pomáha neprestajne zvyšovať produktivitu a úroveň poľnohospodárskej výroby, pomáha kolchozom všestranne sa rozvinúť a stať sa hospodárstvom s vysokou tržnosťou a na tomto základe dosiahnuť vzrast materiálnej i kultúrnej úrovne všetkých kolchozníkov.

Iba v prvej poveljovskej päťročnici poukázala vláda na financovanie poľno-

hospodárstva zo štátneho rozpočtu okolo 120 miliárd rubľov. Väčšia časť uvoľnených prostriedkov išla na zariadenie kolchozov a sovchozov najnovšou technikou, na zvýšenie poľnohospodárskej úrovne, na prípravu kádrov špecialistov a organizátorov veľkého socialistického poľnohospodárstva. „Socialistická industrializácia a kolektivizácia poľnohospodárstva našej krajiny, ktoré sa stalo medzi poľnohospodárstvami všetkých ostatných krajín najlepšie vybaveným súčasnou technikou.“⁵

V predvečer Veľkej vlasteneckej vojny bolo v SSSR viac ako 7 tisíc strojno-traktorových staníc, v ktorých sa sústreďovali tisíce traktorov, 153,4 tisíc kombajnov a tisíce iných strojov. Táto mohutná technika bola postavená do služieb kolchozného hnutia sovietskeho roľníctva. MTS (Strojno-traktorové stanice) obrobili r. 1940 svojimi traktormi 110,7 miliónov hektárov, čiže 94,1% všetkých kolchozných plôch. V roku 1949 MTS vykonaly o 19% viac poľnohospodárskych prác, ako v predvojnovom roku 1940, a v r. 1950 urobili o 15% viac prác ako r. 1949.

Počet strojno-traktorových staníc v našej vlasti je dnes už 8400. Značne sa zdokonalilo aj ich technické vybavenie. Za päť rokov sa dodalo poľnohospodárstvu 536 tisíc traktorov (prepočítané na traktory o výkonnosti 15 konských sil), 93 tisíc obilných kombajnov (z nich 39 tisíc samochodných), 341 tisíc traktorových pluhov, 254 tisíc traktorových sejačiek, 249 tisíc traktorových kultivátorov a veľké množstvo iných strojov na obrábanie pôdy, siatie a sber úrody. Veľká väčšina týchto traktorov a strojov nachádza sa na strojno-traktorových staniciach. Na zdroje energie, ktoré boli zapojené do kolchoznej výroby, a to traktory, automobily a iné pohony z MTS, ešte r. 1937 pripadlo 65,7% a na zdroje zo samých kolchozov (hlavne kone) pripadlo 34,3%.

Špecifická dôležitosť štátnych zdrojov energie v kolchoznej výrobe sa teraz značne zvýšila. Pomocou strojno-traktorových staníc sa kolchozy zariaďujú vysoko výkonnými a hospodárnymi traktormi, kombajnami a inými strojmi dokonalejších konštrukcií, ktoré socialistický priemysel vyrába v stále vzrastajúcom rozsahu. R. 1950 sa výroba traktorov zväčšila v porovnaní s rokom 1940 3,8-krát, výroba kombajnov sa zväčšila 3,6-krát, výroba traktorových pluhov 3,1-krát, výroba traktorových sejačiek 5,5-krát a výroba traktorových kultivátorov 3,1-krát. Priemysel zaviedol a rozvinul masovú výrobu viac ako 150 nových vysokovýkonných poľnohospodárskych strojov.

Rýchlý rast technického vybavenia kolchozov pomáha im úspešne si osvojiť najpokrokovejší systém poľnohospodárstva. Opierajúc sa o pomoc MTS zavádzajú kolchozy trávopoľné oševné postupy, široko zakorenújú správny systém obrábania pôdy, minerálne hnojenie, zavlažovanie, vytvárajú ochranné lesné pásy atď. Toto všetko nesmierne zvyšuje úrod-

⁵ J. V. Stalin, *Otázky leninizmu*, Bratislava, III. vyd., 686.

nosť pôdy a tvorí pevnú základňu pre získanie vysokých a trvalých úrod všetkých poľnohospodárskych kultúr.

V kolchoznej výrobe, v rozvoji a upevnení spoločného hospodárenia má stále väčšiu úlohu elektrifikácia poľnohospodárstva. V rokoch povojnovej stalinskej päťročnice urobil sovietsky štát v elektrifikácii poľnohospodárstva veľký krok dopredu. Len výkon kolchozných elektrární sa oproti r. 1940 zväčšil ku koncu r. 1950 2,8-krát. V našej vlasti rastie počet rajónov a oblastí úplne elektrifikovaných, čo dokonale mení tvárnosť sovietskej dediny. Uskutočnením veľkých stalinských stavieb komunizmu sa ohromne zväčší význam elektrifikácie poľnohospodárstva. Kolchozy dostanú od štátu miliardy kilowatt hodín lacnej elektrickej energie pre použitie v spoločnej výrobe a pre zavlažovanie pôdy. Elektrifikácia má najväčšiu úlohu v zakončení komplexnej mechanizácie poľnohospodárstva.

Vybavenie kolchozov novou technikou a rast mechanizácie a elektrifikácie poľnohospodárstva nielenže veľmi uľahčuje prácu kolchozníkov, ale i nesmierne zvyšuje jej výrobnosť. Vybavenie kolchozov novými, dokonalejšími strojmi, v to počítajúc stroje, poháňané elektromotorom, dovoľuje mechanizovať stále väčšie množstvo pracovných procesov vo všetkých odvetviach hospodárstva. Práve toto je rozhodujúca podmienka všeobecného rozvoja poľnohospodárstva, podmienka zvýšenia poľnohospodárskej úrovne organizačno-hospodárskeho upevnenia kolchozov a prevýchovy kolchozníkov v duchu socializmu.

Rýchly vzrast a upevnenie vedúcej úlohy štátneho vlastníctva v poľnohospodárstve naliehavo stavia pred každý kolchoz ako jednu z najdôležitejších a neodkladných úloh všemožne zväčšovať a upevňovať spoločenské vlastníctvo samotných kolchozov. Bez všemožného zväčšovania a upevňovania spoločenského vlastníctva kolchozov a ich materiálno-výrobnej základne nemožno úplne zabezpečiť produktívne využitie pôdy a novej techniky. Ako sme už poukázali, v kolchozoch sa spájajú dve formy socialistického vlastníctva. V tom spočíva veľká sila kolchozného zriadenia. Prax nezvratne dokázala, že vysoká produktivita práce na kolchozoch je zabezpečená správnym dôkladným slúčením mocnej techniky MTS na jednej strane so všetkými materiálnymi, pracovnými a výrobnými prostriedkami kolchozov na strane druhej. Toto spojenie je nevyhnutnou podmienkou ďalšieho upevnenia kolchozného zriadenia. Každé podceňovanie úlohy a významu spoločenského vlastníctva kolchozov, podceňovanie nevyhnutnosti jeho najväčšieho rozšírenia a upevnenia môže spôsobiť ohromnú škodu veci kolchozov, veci socializmu. Rozvoj krajiny na ceste ku komunizmu bude sa uskutočňovať tým rýchlejšie, čím rýchlejšie bude prebiehať proces rozmnožovania socialistického vlastníctva v oboch jeho formách. Teda štátne i kolchozné vlastníctvo je ekonomickým základom sovietskej socialistickej spoločnosti a kolchozného zriadenia; je hlavnou podmienkou rozvoja výrobných síl a upevnenia socialistických výrobných vzťahov.

Spoločenské vlastníctvo kolchozov za roky ich existencie ohromne

vzrástlo. Spolu s výrobnými prostriedkami, ktoré sú vlastníctvom socialistického štátu, zmenilo sa spoločenské vlastníctvo na mohutný faktor rozvoja výrobných síl v poľnohospodárstve, na neochvejný základ nového spoločenského zriadenia na dedine. Hodnota základných výrobných fondov kolchozov bola už ku koncu druhej stalinskej päťročnice 17.104,8 miliónov rubľov oproti 748,8 miliónov rubľov 1. januára 1930. Základom týchto fondov sú nedeliteľné fondy kolchozov. Podľa údajov ročných bilancií kolchozov ich celková hodnota 1. januára 1940 bola 21,7 miliárd rubľov. Od r. 1940 do r. 1950 sa nedeliteľné fondy kolchozov zväčšili 1,6 krát, bez ohľadu na ohromné škody, spôsobené vojnou.

S roka na rok vkladajú kolchozy do spoločenských fondov stále viac prostriedkov na rozšírenie svojej materiálno-výrobnej základne. Spoločenské fondy kolchozov pozostávajú takmer úplne z materiálových hodnôt, vytvorených kolektívnou prácou kolchozníkov za pomoci socialistického štátu na základe širšieho využitia najnovšej techniky a na základe rastu úrovne sovietskeho poľnohospodárstva. Spoločenskými fondami kolchozov sú stroje a rôzny poľnohospodársky inventár, ťažný a úžitkový dobytok, ktorého možno v mnohých kolchozoch napočítať na tisíce kusov, ďalej sú to pevné stavby pre spoločný chov dobytka, zariadenia pre ochranu kolchoznej produkcie, garáže, dielne, pomocné podniky, elektrárne s elektrotechnickým vybavením, rozličné zariadenia (vodovod, zavlažovacie systémy a i.), ovocné a iné sady, spoločenské a obytné domy, kultúrne stavby atď. Čím širšia je materiálno-výrobná základňa kolchozu, čím je mnohohotvárnejšia, tým sú výrobné možnosti hospodárstva bohatšie, tým plnšie a produktívnejšie sa využije pôda daná každému kolchozu do večného užívania, tým lepšie sa využije práca kolchozníkov a MTS. O tom svedčí celá kolchozná prax, predovšetkým skúsenosť pokrokových artelov, ktoré sa opierajú nielen o mocnú techniku MTS, ale aj o vlastnú, vysoko vyvinutú materiálno-výrobnú základňu.

Popredné kolchozy pomocou svojich výrobných prostriedkov nielenže zabezpečujú čo najplnšie a najhospodárnejšie využitie traktorov, kombajnov a iných strojov MTS, ale, opierajúc sa o pomoc MTS a o svoju materiálno-výrobnú základňu úspešne rozvíjajú všetky odvetvia spoločenského hospodárstva. A práve takýmto spôsobom sa dosiahne najlepšie využitie spoločenskej pôdy a pracovných zdrojov kolchozov a ustavičný rast ich spoločenskej výroby.

Počet pokrokových kolchozov, o ktorých s. Stalin povedal, že sú pýchou našej strany, pýchou sovietskej moci, sa s roka na rok zväčšuje. Najdôležitejšou zvláštnosťou týchto kolchozov je to, že sa v nich uskutočňuje, vďaka schopnému vedeniu a na základe správneho spojenia štátnych prostriedkov výroby s výrobnými prostriedkami samotného kolchozu, vysoké hromadenie hodnôt v spoločenskom hospodárstve. Toto vytvára nové a nové možnosti ďalšieho rozkvetu výroby.

Nakoľko základnou formou vlastníctva kolchozov je kolchozno-kooperatívna forma vlastníctva, rozvíja sa každý kolchoz ako samostatné kolektívne socialistické hospodárstvo podľa jednotného národného hospodárskeho plánu, pod vedením a za všestrannej pomoci boľševickej strany a socialistického štátu. Táto pomoc je nevyhnutnou podmienkou úspešného rozvoja kolchozov. Každý kolchoz má všetky možnosti pre svoj neustály rast. U nás nie sú a nemôžu byť objektívne príčiny pre zaostávanie kolchozov. Úspechy každého kolchozu závisia však v prvom rade na kolchoze samotnom, na jeho organizácii práce, na vŕahu kolchozníkov k práci, k spoločenskému vlastníctvu, k jeho ochrane a rozmnožovaniu.

S. Stalin hovorí: „Aby sa kolchozníci stali zámožní, na to treba len jedno — pracovať v kolchoze poctivo, správne využívať traktory a stroje, správne využívať ťažný dobytok, správne obrábať pôdu a chrániť kolchozné vlastníctvo.“⁶

Veľký Stalin ukázal kolchozníkom jedine správnu cestu k upevneniu kolchozov, k trvalému rozkvetu ich spoločnej výroby a k zvýšeniu ich blahobytu. Pre úspešné napredovanie touto cestou treba, aby všetci kolchozníci pracovali poctivo, aby sa pôda a všetky výrobné prostriedky využívaly čo najhospodárnejšie, aby kolchozníci chránili a rozmnožovali spoločenský majetok, ktorý je hlavným základom úspešného rozvoja každého kolchozu. Je nevyhnutne potrebné neľútostne bojovať s akýmikoľvek prejavmi ne-hospodárnosti, treba zaviesť vo všetkom čo najprísnejšiu hospodárnosť a šetrnosť, rázne zamedziť akékoľvek pokusy o rozpredávanie a rozkrádanie tak štátneho, ako i kolchozného spoločenského majetku, ktorý je materiálnoú základňou kolchozného zriadenia.

Základnou úlohou všetkých vedúcich kolchozníkov je ochrana a všemožné rozmnožovanie spoločenského vlastníctva. V tom spočíva podstata socialistického budovania na dedine. Tým sa utvoria nevyhnutné materiálne predpoklady pre urýchlenie vzrastu spoločenského hospodárstva každého kolchozu, pre upevnenie socialistických vzťahov v týchto kolchozoch, pre zaistenie socialistickej prevýchovy kolchozníkov a pre ďalšie zvýšenie materiálnej a kultúrnej úrovne ich života.

Vodcovia a organizátori boľševickej strany a sovietskeho štátu, Lenin a Stalin, učia sovietskych ľudí najstarostlivejšiemu vzťahu k spoločnému, socialistickému vlastníctvu. Lenin hovoriac k robotníkom, vojakom, roľníkom a všetkým pracujúcim, písal v novembri r. 1917: „Strážte a chráňte ako zreničku v oku pôdu, obilie, továrne, nástroje, produkty, dopravu — všetko toto bude odtiaľ úplne vašim, celonárodným majetkom.“⁷

S. Stalin učí, že „jednou z hlavných úloh strany je boj za ochranu spoločenského vlastníctva, boj všetkými spôsobmi a všetkými prostriedkami, ktoré nám dali do rúk zákony sovietskej moci“.⁸

⁶ J. V. Stalin, *Otázky leninizmu*, Bratislava, III. vyd., 493.

⁷ V. I. Lenin, *Sočinenija XXVI*, 266.

⁸ J. V. Stalin, *Otázky leninizmu*, Bratislava, III. vyd., 464.

Sovietska vláda prehlásila spoločenské, socialistické vlastníctvo za sväté a nedotknuteľné. „Každý občan SSSR — hovorí sa v Ústave SSSR — je povinný chrániť a upevňovať spoločenský, socialistický majetok ako *ne-deliteľný materiálny* základ sovietskeho zriadenia, ako zdroj bohatstva a sily vlasti, ako zdroj blahobytného a kultúrneho života všetkých pracujúcich.

Osoby, strojace úklady na spoločenský, socialistický majetok, sú nepriateľmi ľudu.“

Stalinské stanovy poľnohospodárskeho artela, ktoré sú základným zákonom kolchozného života, označujú akékoľvek rozkrádanie spoločenského, kolchozného a štátneho majetku za zradu celej veci kolchozov, za pomoc nepriateľom ľudu.

Stanovy poľnohospodárskeho artela vyplývajú z najdôležitejšieho stalinského výroku o spojení spoločenského a osobného vlastníctva v kolchoze pri vedúcej úlohe spoločenského vlastníctva. Osobný blahobyt kolchozníka závisí predovšetkým od rastu spoločenského bohatstva kolchozu.

Strana a sovietska vláda, ktorá preukazuje kolchozom obrovskú pomoc pri rozvoji a upevnení ich ekonomickej základne a ich spoločného hospodárstva, vychováva v kolchozníkoch pocit zodpovednosti za všemožné zväčšenie spoločenského majetku. Stalinská starosť o rozmnoženie a ochranu spoločenského vlastníctva je vyjadrená vo všetkých dôležitejších usneseniach, týkajúcich sa poľnohospodárstva.

Ešte r. 1939 odsúdila strana a vláda protištátnu činnosť niektorých rajónnych a oblastných stranníckych organizácií, vedení kolchozov a orgánov zemskej správy, ktoré pripustili rozpredávanie kolchoznej pôdy pre súkromné využitie kolchozníkov. Rozkrádanie spoločnej pôdy kolchozov, ako ukazovalo usnesenie ÚV VKS(b) a Rady ľudových komisárov SSSR z 27. mája 1939, vedie k tomu, že záujmy spoločenského hospodárstva kolchozu sú obetované súkromným, korupčným elementom, ktoré využívajú kolchoz za účelom špekulácie a osobného zisku. V tomto usnesení sa hovorí: „Trebá uzákoniť, že spoločná pôda kolchozu je nedotknuteľná a jej veľkosť za žiadnych okolností nemožno zmenšovať bez osobitného svolenia vlády SSSR. Spoločná pôda kolchozu môže byť len zväčšená... Každý pokus, odrezat' zo spoločnej pôdy kolchozu v prospech súkromného hospodárstva kolchozníkov, tiež akékoľvek zväčšenie vedľajších pozemkov nad hranicu, predvídanú stanovami poľnohospodárskeho artela, bude sa považovať za trestný čin a vinníci budú podliehať súdnemu stíhaniu.“

V usnesení z 19. septembra 1946 v súvislosti s novými prípadmi rozkrádania spoločnej pôdy kolchozov a roznášania kolchozného majetku označila Rada ministrov SSSR a ÚV VKS(b) takéto zneužívanie a narušenie za „veľmi škodlivé pre kolchozné záujmy a krajne nebezpečné pre celé socialistické budovanie našej krajiny“.

Februárové zasadnutie ÚV VKS(b) (r. 1947), ktoré prijalo z iniciatívy s. Stalina historické usnesenie o miere rozvoja poľnohospodárstva v po-

vojnovom období, vyzdvihlo ako jednu z hlavných úloh strany v kolchoznej výstavbe rozmnožovanie spoločenského vlastníctva kolchozov.

Mnohé pokrokové artely rozvinuly podľa vzoru priemyselných podnikov boj za prísnu hospodárnosť na každom úseku, boj proti nehospodárnosti, boj na ochranu spoločenského (štátneho i kolchozného) vlastníctva a za jeho všemožné zväčšovanie. Pokrokové kolchozy a kolchozníci húževnate bojujú proti rozvratným tendenciám niektorých zaostalých členov artelov, ktorí sa snažia uchytiť čím viac pre seba a kolchozu a štátu dať čím menej. Čestní kolchozníci neľutujú síl na to, aby dosiahli vyššiu produktivitu práce, ľahšie využitie pôdy, traktorov, ťažného dobytku, a takýmto spôsobom zvýšili výrobnosť a tržnosť hospodárstva, zväčšili úspory a tak upevnili materiálno-výrobnú základňu kolchozu.

Mnohé kolchozy, ktoré sa držali rád boľševickej strany a sovietskej vlády vo veci rozmnožovania a ochrany spoločenského vlastníctva, získaly v posledných rokoch pekné úspechy pri upevnení svojej materiálno-výrobnej základne a na tomto základe dosiahly rozvoj spoločenského hospodárstva, zvýšenie výrobnosti práce a upevnenie pracovnej disciplíny.

Uskutočnenie veľkého stalinského plánu pretvorenia prírody, stavby ďalších gigantických elektrární a zavlažovacích kanálov, sú novým obdobím v rozvoji socialistického poľnohospodárstva. Prednosti veľkej socialistickej výroby v poľnohospodárstve a v chove dobytky sa budú s roka na rok silnejšie prejavovať. Toto urýchlí uskutočnenie historickej úlohy, ktorou je vytvorenie hojnosti produktov v našej krajine. Avšak nové, bohatšie možnosti, ktoré sa otvárajú pred kolchozmi v súvislosti s uskutočňovaním stalinského plánu pretvorenia prírody a vybavovaním kolchozov najnovšou technikou, možno úspešne realizovať len na základe ďalšieho organizačno-hospodárskeho upevnenia kolchozov, len v tom prípade, keď súčasne s rastom štátneho majetku bude v každom kolchoze rásť a upevňovať sa vlastná materiálno-výrobná základňa.

*

Posledný rok prvej povojnovej päťročnice sa vyznačuje najväčšou údaľosťou v kolchoznom hnutí a v živote kolchozného roľníctva. Pod vedením boľševickej strany bolo vykonané opatrenie, ktoré má ohromný národohospodársky význam, totiž zväčšenie malých kolchozov. Je to jasné svedectvo trvanlivosti kolchozného zriadenia a znak jeho vzrastajúcej sily. Tento fakt bol umožnený len vďaka ustavičnej starostlivosti boľševickej strany, sovietskej vlády a veľkého Stalina o materiálno-technické vybavenie a o organizačno-hospodárske upevnenie kolchozov.

Malé kolchozy majú predovšetkým tú nevýhodu, že v nich nemožno naplno využiť novú techniku, ktorou štát v stále väčších rozmeroch vyzbrojuje kolchozy na cestu MTS. Ďalšou číňbou malých kolchozov je, že majú obyčajne slabú vlastnú materiálno-výrobnú základňu. Význam zväčšenia kolchozov spočíva v tom, že sa rozširuje a upevňuje ich materiálno-výrobná základňa a vytvárajú sa podmienky pre najúplnejšie využitie štátnych vý-

robných prostriedkov, na základe ich správneho spojenia s výrobnými prostriedkami samotných kolchozov.

Okrem popredných, prospievajúcich kolchozov sú v našej krajine i kolchozy zaostávajúce, ktorých existencia brzdí všeobecný rozkvet socialistického poľnohospodárstva. Výskum na takýchto kolchozoch ukazuje, že ich zaostávanie je podmienené na jednej strane veľkými nedostatkami vo vedení hospodárstva a na druhej strane ich slabou materiálo-výrobnou základňou. V zaostávajúcich kolchozoch sa najmä z týchto dôvodov slabo využili možnosti hospodárskeho rozvoja. Chýbalo tu nevyhnutné spojenie štátnych a kolchozných výrobných prostriedkov. Možno sa o tom ľahko presvedčiť na konkrétnych príkladoch. Uvedieme údaje dvoch susedných kolchozov Ačitského rajónu v Sverdlovskej oblasti, a to kolchozu Zaria a kolchozu Róza Luxemburgová, ktoré sa ešte r. 1945 slúčili do jedného kolchozu.

	Kolchoz Zaria	Kolchoz Róza Luxemburg.	Údaje kolchozu Róza Luxemburgová k údajom kolchozu Zaria (v %)
Spolu pôdy (v ha)	3.264	3.911	119,8
Z toho:			
ornej pôdy	1.615	1.378	85,3
pasienkov	539	691	128,2
pôdy pre pestovanie krmív	241	559	231,9
Nevyužitej ornej pôdy (v ha)	—	800	—
Práce schopní kolchovníci	187	299	159,9
Elektromotory	23	niet	—
Ťažné kone a voly	142	48	33,8
Dojné kravy	93	18	19,3
Prasnice	26	niet	—
Ovce	250	58	23,2
Nedeliteľné fondy (v tis. rubľov)	3.726	250	6,7
Peňažné prostriedky na účte finančných investícií (v tis. rubľov)	1.065	74	6,9
Peňažné prostriedky na bežnom účte (v tis. rubľov)	872	52	5,9
Ročný peňažný dôchodok (v tis. rubľov)	3.200	86	2,7

Čísla ukazujú ohromný rozdiel vo všeobecnej úrovni rozvoja dvoch kolchozov, ktoré sa nachádzali v rovnakých podmienkach.

Kolchoz Zaria, ktorého nedeliteľný fond r. 1935 činil vo vyhodnotení iba 32.000 rubľov, zväčšil tento svoj fond za desať rokov na 3,7 miliónov rubľov. To dodalo kolchozu nové sily, zväčšilo jeho výrobné možnosti,

urýchlilo tempo rozvoja spoločenského hospodárstva a bolo pevným základom pre rast blahobytu a kultúrneho života kolchozníkov. Tento kolchoz celú svoju pôdu úplne zvládol a ustavične zvyšoval poľnohospodársku úroveň.

V kolchoze Róza Luxemburgová, ktorý mal všetky možnosti pre úspešný rozvoj spoločenského hospodárstva, bol nedeliteľný fond v dobe slúčenia takmer 15-krát menší ako v kolchoze Zaria. Na účte kapitálových investícií mal tento kolchoz 14-krát menej, jeho ročný peňažitý dôchodok za rok 1944 bol 37-krát menší. 800 ha ornej pôdy sa neobrobilo. Slabosť vlastnej materiálno-výrobnej základne brzdila rozvoj jeho spoločenského hospodárstva, prekážala plnému využitiu poskytnutej mu pôdy a techniky MTS.

Uvedieme iný príklad, ktorý dokazuje to isté. Ide o kolchozy Krasnyj okt'abr a Iskra z Vožgaľského rajónu Kirovskej oblasti. Prvý z nich je jedným z popredných kolchozov v našej krajine a má silnú materiálno-výrobnú základňu. Obidva kolchozy používajú traktory MTS a nachádzajú sa v úplne rovnakých podmienkach. Predsa však materiálno-výrobná základňa kolchozu Iskra je značne slabšia ako kolchozu Krasnyj okt'abr a výsledky jeho hospodárenia sú omnoho menšie. Jasne o tom svedčia nasledujúce dáta za rok 1949, uvedené v článku riaditeľa voronežského Inštitútu ekonomiky poľnohospodárstva, M. P. Gorškova.⁹

	Kolchoz Krasnyj okt'abr	Kolchoz Iskra
Spolu pôdy (v ha)	2.114	1.146
Nedeliteľné fondy (v rubľoch):		
na 1 dvor	51.306	7.916
na 1 ha pôdy	4.567	568
Počet kusov spoločného dobytku prevedený na priemerné kusy veľkého rožného statku:		
spolu	773	143
na 100 ha pôdy	509	13.7
Peňažitý dôchodok zo všetkých odvetví (v rubľoch):	32	
spolu		166.078
na 1 ha pôdy	2,034.982	159
Peňažitý dôchodok z chovu dobytku (v rubľoch)	1.372	
spolu		133
na 1 ha pôdy	1,146.397	139.532

⁹ Porov. *Socialistické zemědělství, 14/1, 1951.*

Hoci kolchoz Krasnyj okt'abr má len 2-krát viac zeme ako kolchoz Iskra, jeho peňažný dôchodok bol r. 1949 viac ako 12-krát väčší. Vysvetľuje sa to tým, že kolchoz Krasnyj okt'abr, keďže má silnejšiu materiálno-výrobnú základňu (jeho nedeliteľné fondy, prepočítané na 1 ha pôdy, sú 8-krát vyššie ako nedeliteľné fondy kolchozu Iskra), má možnosť rozvíjať svoje spoločenské hospodárstvo všestrannejšie, viesť ho na vyššej poľnohospodárskej úrovni a ustavične zvyšovať tržnosť všetkých odvetví. V obidvoch kolchozoch je vyvinutý spoločenský chov dobytka. Avšak Krasnyj okt'abr súčasne s chovom dobytka (čo do počtu kusov a čo do produktívnosti má omnoho lepšie výsledky ako kolchoz Iskra) úspešne rozvíja i všetky ostatné odvetvia spoločenského hospodárstva, ktoré mu r. 1949 vyniesly 43,6% celkového ročného peňažného dôchodku. Kolchoz Iskra, ktorého celkový dôchodok bol 12-krát menší ako dôchodok kolchozu Krasnyj okt'abr, získal ho hlavne chovom dobytka (84,2%). To je dôkazom jednostrannosti rozvoja hospodárstva kolchozu Iskra.

O ochromnom vplyve materiálno-výrobnej základne kolchozov na rozvoj a upevnenie ich hospodárstva a na tempo ich rozšírenej reprodukcie hovoria i údaje, získané výskumom, ktorý bol vykonaný v kolchozoch v Brjuchoveckom rajóne Krasnodarského kraja. V rajóne je 36 kolchozov, ktoré boli rozdelené do troch skupín podľa toho, ako sú zabezpečené vlastnými výrobnými prostriedkami. Analýzu výsledkov hospodárskej činnosti za r. 1949 podľa skupín kolchozov ukazuje nasledovná tabuľka:

	Skupiny kolchozov		
	I	II	III
Spolu pôdy priemerne na 1 kolchoz (v ha)	2.634	2.420	2.435
z toho ornej pôdy	2.375	2.155	2.126
Základné prostriedky výroby (v rubľoch) na 1 kolchoz	271.525	469.957	1.079.058
na 1 ha ornej pôdy	114	218	507
Celková produkcia v % vzhľadom na I. skupinu (prepočítané na 1 kolchoz)	100.0	117.6	296.4
Peňažný dôchodok v % vzhľadom na I. skupinu	100.0	145.7	434.7
Srážky do nedeliteľných fondov v % vzhľadom na I. skupinu	100.0	151.2	447.6

Všetky tri skupiny kolchozov majú pomerne rovnaké množstvo pôdy a rovnako používajú strojno-tractorový park MTS. Avšak zabezpečenie vlastnými výrobnými prostriedkami je v týchto skupinách rôzne, pričom je

zvlášť veľký rozdiel medzi prvou a treťou skupinou. Ukázalo sa to na výsledkoch hospodárenia kolchozov. Celková produkcia kolchozov tretej skupiny je takmer 3-krát väčšia ako kolchozov prvej skupiny, ich peňažný dôchodok je takmer 4,4-krát väčší a ich príspevky do nedeliteľných fondov sú 4,5-krát väčšie, ako príspevky kolchozov prvej skupiny. Na tomto príklade jasne vidno jeden z podstatných nedostatkov vedenia zaostávajúcich kolchozov, ktorých vedúci nevenovali pozornosť hlavným úlohám, t. j. pozdvihnutiu spoločenskej výroby, zväčšeniu a ochrane socialistického vlastníctva kolchozu a upevneniu jeho materiálno-výrobnej základne, čo sa i stalo jednou z najhlavnejších príčin vážneho zaostávania časti kolchozov.

Analýza činnosti v týchto kolchozoch ukazuje, že kolchozy, ktoré sú lepšie vybavené vlastnými výrobnými prostriedkami, majú možnosť plšie využiť štátne výrobné prostriedky a novú techniku, majú možnosť všestrannejšie rozvíjať svoje spoločenské hospodárstvo, zvyšovať jeho tržnosť, vyrábať viac produktov a peňaží pre rozdelenie podľa „trudodní“.

Úloha zväčšenia spoločenského vlastníctva kolchozov ako jedna z hlavných podmienok vzrastu ich výroby môže sa úspešne riešiť iba zlepšením celej organizačnej práce v kolchozoch a podstatným zlepšením vedenia každého kolchozu.

„Kolchozy, ako socialistická forma organizácie hospodárstva — učí s. Stalin — môžu robiť zázraky v budovaní hospodárstva, ak v ich čele stoja skutoční revolucionári, boľševici, komunisti.“¹⁰

V tomto smysle prvoradou a najdôležitejšou úlohou pri zväčšovaní malých kolchozov je starostlivý výber vedúcich v každom kolchoze z radov veci oddaných, skutočných boľševikov, ktorí sú schopní úspešne viesť veľké socialistické hospodárstvo, aké predstavuje každý z našich kolchozov. Od toho v prvom rade závisí úspešný rozvoj každého kolchozu, úspešné plnenie ich výrobných úloh, ktoré sú hlavnými úlohami. Zväčšenie malých kolchozov utvorí nové, priaznivé podmienky pre organizačno-hospodárske upevnenie kolchozov a vzrast ich materiálno-výrobnej základne, čo je najnevyhnutnejšou podmienkou rozvoja výrobných síl socializmu na dedine. Kolchozy môžu úspešne rozvíjať všetky odvetvia spoločenského hospodárstva len vtedy, keď sa budú opierať o pevnú materiálno-výrobnú základňu, pozostávajúcu z výrobných prostriedkov MTS a samotného kolchozu.

Skúsenosti popredných kolchozov našej krajiny presvedčivo ukazujú, aký ohromný výsledok prináša každodenná starostlivosť o rozvoj spoločenského hospodárstva, o ochranu a zväčšenie spoločenského majetku a o upevnenie vlastnej materiálno-výrobnej základne. Práve toto názorne dosvedčujú vyššie uvedené výsledky hospodárenia kolchozov Zar'a a Krasnyj okt'abr. Na skúsenostiach kolchozu Krasnyj okt'abr jasne vidieť tie zásadné zmeny v živote roľníctva, ktoré prináša kolchozná zriadenie, keď starostlivosť o zväčšenie a ochranu spoločenského majetku, o všemožný rozvoj spoločens-

¹⁰ J. V. Stalin, *Otázky leninizmu*, Bratislava, III. vyd., 477.

ského hospodárstva kolchozu, starostlivosť o upevnenie jeho materiálo-výrobnej základne je stredom pozornosti vedenia i všetkých členov kolchozu. Vysoká tržnosť kolchozu Krasnyj okťabr, materiálne zabezpečenie kolchozníkov a vysoká úroveň ich života je priamy výsledok úspešného rozvoja spoločenského hospodárstva. Kolchozníci dostávajú za odpracované „trudodni“ veľa peňazí a rôznych prostriedkov, žijú v pohodlných domoch s elektrickým osvetlením a vodovodom, majú rádioprijímače a moderný nábytok. V kolchoze je krásny dom kultúry, sanatórium, spoločenské jedálne a iné kultúrno-spoločenské zariadenia.

Veľké kolchozy sú obyčajne popredné. Úspech týchto kolchozov spočíva v tej skutočnosti, že plocha ich polí, ako aj vlastná materiálo-výrobná základňa im dovoľuje čo najlepšie využiť novú techniku a výtobytky agronomie, sústavne zvyšovať poľnohospodársku úroveň a úspešne rozvíjať všetky odvetvia spoločenského hospodárstva. Malé kolchozy nemaly takéto podmienky, a to v značnej miere určovalo nižšie tempo a všeobecne nízku úroveň ich rozvoja. Tu vidíme, prečo je zväčšenie malých kolchozov rozhodným predpokladom ich organizačno-hospodárskeho upevnenia. Výsledky zväčšenia malých kolchozov sa však prejavia tým skôr, čím rýchlejšie budú tieto kolchozy organizačne upevnené, čím rýchlejšie bude rásť a silnieť ich spoločenské vlastníctvo. To potvrdzuje skúsenosť z práce mnohých už zväčšených kolchozov. Také kolchozy ako Trud v Moskovskej oblasti, Timirjazev v Gorského oblasti, XVII. Sjazd strany v Ivanovovskej oblasti a iné vďaka správnej organizácii práce, vďaka tomu, že stredom pozornosti všetkých kolchozníkov bola starosť o rozvoj spoločenského hospodárstva a o upevnenie spoločenského vlastníctva, zmenily sa v mocné kolektívne podniky. Rozšírenie pozdvihlo tieto kolchozy na nový stupeň, urobilo ich životnejšími, všestrannejšie rozvitými s vysokou tržnosťou ich hospodárstiev.

Aký ohromný výsledok prináša upevnenie materiálo-výrobnej základne kolchozov, možno sledovať na príklade spomínaného už kolchozu Róza Luxemburgová, ktorý sa slúčil r. 1945 s popredným kolchozom Zaria. Spojený kolchoz sa sústredil na upevnenie materiálo-výrobnej základne a za päť rokov zväčšil svoj nedeliteľný fond o viac ako 60%, t. j. z 3.976 tisíc rubľov na 6.258 tisíc rubľov a veľmi rozšíril použitie elektrickej energie vo výrobe. Počet elektromotorov pracujúcich v jeho hospodárstve sa zväčšil z 23 na 74. Mnohé pracovné procesy sú úplne elektrifikované. Silná materiálo-výrobná základňa, pozostávajúca zo štátnych a vlastných výrobných prostriedkov, zabezpečila mnohostranný rozvoj hospodárstva kolchozu. Ohromne vzrástla jeho produkcia tovarov. R. 1949 spojený kolchoz odovzdal a predal štátu 65,6 tisíc pudov* obilia oproti 32,9 tisícom pudov, ktoré odovzdávaly oba artely pred spojením; mäsa odovzdal takmer 3-krát viac a mlieka takmer 3½-krát viac ako pred spojením. Tempo

* 1 pud = 16,375 kg (pozn. prekl.)

vzrastu spoločenského hospodárstva v dôsledku spojenia silne vzrástlo. S roka na rok rastie tiež materiálna a kultúrna úroveň života kolchozníkov. Také veľké úspechy bolo možné dosiahnuť len boľševickým vedením hospodárstva, upevnením jeho materiálno-výrobnej základne a pomocou socialistického štátu.

V spojených kolchozoch sa značne zväčšila výmera pôdy, v to počítajúc ornú plochu a zvýšil sa i počet kolchozných pracovníkov. To vytvorilo podmienky pre použitie novej techniky a pre všestranný rozvoj spoločenského hospodárstva. Mnohé zväčšené kolchozy zaznamenaly ohromný význam vzrastu spoločenského vlastníctva pre ďalší rozvoj a upevnenie svojho hospodárstva a rozvinuly boj za zvýšenie režimu hospodárnosti a zväčšenie akumulácie. Na jar r. 1950 sa začalo v Tuapsinskom rajóne z iniciatívy kolchozníkov poľnohospodárskeho artela Udarnik široké hnutie za hospodárnosť a úspornosť v kolchoznej výrobe. Zvýšená starostlivosť o neporušenie kolchozného majetku a o predĺženie používateľnosti inventára a strojov zabezpečila získanie dodatočných a nadplánovaných dôchodkov. Len za dva a pol mesiaca po začiatku tohto hnutia dostali kolchozy 157 tisíc rubľov dodatočných dôchodkov. Podobné hnutie sa rozvinulo i v iných rajónoch Krasnodarského kraja, na Ukrajine a v iných oblastiach. Hospodárnosťou získané dodatočné prostriedky používajú sa na rozšírenie materiálno-výrobnej základne kolchozov. Tak Leninov kolchoz v Kirovogradskej oblasti, ktorý v júni r. 1950 sjednotil päť malých arteľov, ani nie za celý polrok postavil z prostriedkov, získaných hospodárnosťou a mobilizáciou vnútorných rezerv, elektrárňu, mlyn, závod na výrobu olejov, tehelňu i stajňu pre 100 kusov dobytky, získal aparatúru pre mechanizáciu farmy na mliečne výrobky a pre zavlažovanie záhrady v rozlohe 46 ha.

Kalininov kolchoz v Rostovskej oblasti, ktorý vznikol spojením dvoch arteľov, sústredil celý kolektív kolchozníkov na upevnenie svojej materiálno-výrobnej základne. Zrýchleným tempom tu postavil úplne zmechanizovanú stajňu pre 130 kusov dobytky a krásny sklad zeleniny, ktorý pojme 100 ton.

Zväčšenie malých kolchozov znovu nastolilo otázky organizácie všetkých odvetví spoločenskej výroby kolchozov. V kolchozoch sa vytvoria veľké lány polí, na veľkých plochách sa zavádzajú správne oševné postupy, vytvárajú sa veľké brigády so zariadenými poľnými stanmi, stavajú sa veľké strediská pre chov dobytky, sklady, úschovne atď. V plnej miere povstala otázka stavebných materiálov pre nové stavby. Je nevyhnutne potrebné úplne využiť vnútorné prostriedky každého kolchozu. Musí sa prejavíť pozorný, mimoriadne šetrný a hospodárny spôsob prestavby hospodárstva a musí byť zabezpečená ochrana kolchozného majetku. V žiadnom prípade nemožno pripustiť, aby boli staré staviská, ktoré nevyhovujú požiadavkám kolektívneho hospodárstva, roztrádané, ale môžu a musia byť úplne využité na novú výstavbu. Takouto cestou môžu kolchozy skrátiť dobu svojej hospodárskej

výstavby, môžu ušetriť kolchoznú prostriedky a prácu, ktorá bola predtým vložená do výstavby a môžu upevniť svoju materiálno-výrobnú základňu.

Zväčšenie malých artelov predstavuje vlastne spojenie spoločenského, socialistického vlastníctva radu kolchozov, ktoré rastie a upevňuje sa v tesnom a nerozbornom sväzku s upevnením vedúcej úlohy štátneho vlastníctva v kolchoznej výrobe. Zväčšenie kolchozov nie je teda jednoduché, mechanické spojenie prostriedkov výroby malých kolchozov, ale je to utvorenie nového, ekonomicky silnejšieho hospodárstva na väčšej materiálno-technickej základni. Vďaka tomuto sa výrobné možnosti kolchozov silne zväčšujú, čo zase značne urýchľuje tempo ich hospodárskeho vzrastu. Nové možnosti rozvoja výroby môžu však ostať nerealizované, ak všetky kolchozy spolu a každý osobitne nebudú systematicky bojovať za všemožné posilnenie a rozšírenie svojej materiálno-výrobnej základne a za ochranu spoločenského vlastníctva. Taký boj treba viesť plánovite a organizovane, so zreteľom na všetky zvláštnosti a možnosti daného rajónu alebo kolchozu. V tejto súvislosti nadobúda mimoriadny význam prax zostavovania perspektívnych plánov kolchozu, čo svedčí o správnom postupe pri rozvoji spoločenského hospodárstva. Perspektívne plánovanie musí vychádzať zo základného zamerania na konečný cieľ, ktorým je ďalší rozkvet všetkých odvetví spoločenského hospodárstva kolchozu, zvyšovanie úrodnosti poľnohospodárskych kultúr a produktívnosti spoločenského chovu dobytku, zväčšenie tržnosti a dôchodku každého kolchozu a zvýšenie materiálnej a kultúrnej úrovne života kolchozníkov. To možno dosiahnuť len na základe prísnej evidencie a mobilizácie všetkých rezerv každého kolchozu, na základe správneho zadenia ľudí a správnej organizácie práce a na základe všemožného upevňovania materiálno-výrobnej základne.

Prax objavila nové cesty a formy zveľaďovania a upevňovania materiálno-výrobnej základne kolchozov. Mimoriadny význam má vytvorenie medzikolchozných podnikov, ako sú elektrárne, podniky pre výrobu stavebných materiálov a iné. To, čo nemôže urobiť jeden kolchoz sám, svojimi silami, môže sa zdolať na základe kooperácie, spojených síl a prostriedkov radu artelov. Toto silne upevní ekonomickú základňu rozvoja každého kolchozu a urýchlí tempo rastu jeho spoločenského hospodárstva. Takýto spôsob ďalšieho upevňovania materiálno-výrobnej základne kolchozov musí najšť čo najširšie použitie v praxi kolchozného budovania.

V povojnových rokoch boli v celom rade rajónov našej krajiny postavené veľké medzikolchoznú hydroelektrárne. Ich význam je veľký. Napr. Kuzminská hydroelektráreň (Rybnovský rajón Rjazanskej oblasti) o výkonnosti 1.000 kW_h zásobuje 88 kolchozov. Skúsenosti z práce tejto elektrárne ukázaly, že budovanie podobných podnikov pomáha rýchlo zveľaďovať a upevniť spoločenské hospodárstvo kolchozov na základe širokej mechanizácie a elektrifikácie výrobných procesov.

Strana postavila úlohu organizačne a hospodársky upevniť zväčšené kolchozy, zveľaďiť a upevniť ich materiálno-výrobnú základňu. Úloha vše-

možného rozvoja socialistického poľnohospodárstva vyžaduje rozhodný boj proti každému prejavu živelnosti a ľahostajnosti v týchto otázkach. „...Prechod ku kolektívnemu hospodárstvu ako prevládajúcej forme hospodárstva — poukazuje s. Stalin — nezmenšuje, ale zväčšuje našu starostlivosť o poľnohospodárstvo, nezmenšuje, ale zväčšuje vedúcu úlohu komunistov pri zveľaďovaní poľnohospodárstva. Ponechať vec samú na seba je teraz pre rozvoj poľnohospodárstva nebezpečnejšie ako inčedy.“¹¹

V dnešnom štádiu kolchoznej výstavby, keď sa riešia najdôležitejšie úlohy rozvoja kolchoznej výroby, má tento výrok s. Stalina obrovský význam.

Dalšie úlohy v oblasti kolchoznej výstavby môžu byť úspešne splnené len na základe všestranného rozvoja spoločenského hospodárstva každého kolchozu, na základe zvýšenia produktivity a tržnosti všetkých jeho odvetví. Toto vyžaduje obrovskú organizačnú a výchovnú prácu, ktorá sa musí v každom kolchoze robiť každodenne a dôsledne. Bez takejto práce nemožno úspešne riešiť ani jeden hospodársky problém, nemožno úspešne rozvíjať spoločenské hospodárstvo kolchozov, upevňovať spoločenské vlastníctvo, ktoré je ekonomickým základom rozvoja každého kolchozu.

Nemožno ignorovať tú základnú skutočnosť, že rozvoj kolchozov sa uskutocňuje prostredníctvom prekonávania ťažkostí pri ich raste, prostredníctvom boja nového so starým, pokrokového, progresívneho s prežitkami minulosti. V kolchoznej socialistickej forme hospodárstva sú skryté nevyčerpatelne možnosti rastu spoločenského bohatstva a na tomto základe i možnosti zvýšenia hmotnej a kultúrnej úrovne života kolchozných mas. Celý problém spočíva v tom, aby sa účelne využili tieto bohaté možnosti, aby sa uviedly do činnosti všetky zdroje výrobného rozvoja kolchozov a aby sa postavily do služby urýchlenia tempa vzrastu spoločenského hospodárstva každého kolchozu. V tejto súvislosti úloha všemožného upevňovania materiálno-výrobnej základne každého kolchozu dostáva vážnejší význam. Treba preto nielen rázne pozdvihnúť všeobecnú úroveň vedenia hospodárstva v každom kolchoze, ale treba pozdvihnúť i aktivitu kolchozných mas v boji za úspešné riešenie úloh, stojacich pred každým kolchozom a za prekonanie ťažkostí, stojacich v ceste tomuto úsiliu. V boji za uskutočnenie týchto úloh nesmierne vzrastá úloha kolchozných strannických a komсомolských organizácií, ktoré v dôsledku zväčšenia kolchozov vzrástly čo do počtu a organizačne zosilnely.

Kolchozy pod vedením boľševickej strany a veľkého Stalina upevňujú spoločenské vlastníctvo ako nevyhnutný základ svojho rozvoja a ozbrojené veľkými skúsenosťami socialistického budovania idú bezpečne vpred, k ďalšiemu rozkvetu kolchozného hnutia.

¹¹ J. V. Stalin, *Otázky leninizmu*, Bratislava, III. vyd., 473—474.

UPEVNENIE A ROZVINUTIE ZÁKLADOV SOCIALIZMU — PODMIENKA VÝSTAVBY KOMUNIZMU*

V našej krajine sa buduje mohutná stavba komunizmu. Podľa geniálneho plánu a pod múdрым vedením veľkého tvorcu nového sveta, s. Stalina, buduje ju obetavo všetok sovietsky ľud.

Vyššia fáza komunizmu dozrieva na báze socializmu. Pre prechod od socializmu ku komunizmu nie je potrebné tvoriť iný spôsob výroby, ale predovšetkým treba upevniť a rozvinúť všetky základy socialistického spoločenského zriadenia.

V. I. Lenin povedal, že komunizmus ako „najvyššia forma spoločnosti... môže sa rozvíjať iba vtedy, ak sa celkom upevní socializmus“.¹ Táto Leninova téza sa skvele potvrdila. Spolu s víťazstvom socializmu a s prijatím Stalinskej ústavy vstúpila naša krajina do obdobia postupného prechodu ku komunizmu.

Lenin a Stalin rozvíjali vo svojich prácach tézu o postupnom pretváraní sovietskej spoločnosti podľa zásad komunizmu. Túto zákonitosť vývoja novej spoločnosti zvlášť silne zdôrazňuje J. V. Stalin v práci *Marxizmus a otázky jazykovedy*.

Čo podmieňuje túto vývinovú zákonitosť sovietskej spoločnosti?

Predovšetkým vlastnosť socialistickej základne, spoločnej obom fázam komunizmu, zbavenej antagonistických protirečení, podkladom ktorej je spoločenské vlastníctvo výrobných prostriedkov. Kapitalistická základňa, založená na súkromnom vlastníctve a vyvolávajúca nesmieriteľné protirečenia medzi buržoáziou a proletariátom, nevyhnutne zanikne v priebehu triedneho boja. Socialistická základňa sa rozvíja a bude sa ustavične rozvíjať, pretože táto základňa poskytuje rozvoju výrobných síl neohraničené možnosti. Nositeľmi socialistickej základne sú sami tvorcovia materiálnych a duchovných hodnôt — pracujúci, medzi ktorými sa ustavične utužujú vzťahy vzájomnej pomoci a súdružskej spolupráce. Podľa toho, ako rastú a rozvíjajú sa produktívne sily, rozvíjajú sa aj výrobné vzťahy smerom ku komunizmu.

Postupné pretvorenie sovietskej spoločnosti na zásadách komunizmu je určované aj charakterom novej nadstavby. Nadstavba kapitalistickej spo-

* Originál uverejnený v časopise *Voprosy filosofii*, 1951, č. 2.

¹ V. I. Lenin, *Sočinenija* 30, 260.

ločnosti predstavuje záujmy nepatrnej menšiny — vykorisťovateľov, slúži zachovaniu antagonistického zriadenia a nevyhnutne zaniká v dôsledku proletárskej revolúcie. Socialistická nadstavba vyjadruje základné záujmy všetkého ľudu, slúži budovaniu komunizmu a rozvíja sa súčasne s rozvojom socialistickej základne.

Hlavným organizátorom prechodu od socializmu ku komunizmu je politická nadstavba, sovietsky štát, vedený stranou Lenina a Stalina. Sovietsky štát organizuje aktívnu budovateľskú účasť všetkého ľudu na výstavbe novej spoločnosti a v plánovitom poriadku pripravuje a uskutočňuje všetky podujatia, ktoré zabezpečujú vývoj našej spoločnosti na ceste ku komunizmu.

Ak hybná sila vývoja antagonistickej spoločnosti — triedny boj robotnickej triedy proti buržoázii — nevyhnutne vedie k revolučnému svrhnutiu existujúcich hospodárskych vzťahov, k zničeniu buržoázneho štátu, hybné sily vývoja socialistickej spoločnosti, spočívajúce v nerozbornej jednote záujmov všetkého ľudu, zabezpečujú ustavičný postupný rozvoj socialistickeho zriadenia a postupné dozrievanie a rozkvet vyššej fázy komunizmu.

Ak teda socializmus vzniká z kapitalizmu revolučnou cestou ako dôsledok násilného zničenia buržoáznych výrobných vzťahov, zbúrania všetkých základov a opôr kapitalizmu, likvidácie jeho základne a nadstavby, komunizmus dozrieva na svojom vlastnom základe, postupne ako sa rozvíjajú všetky opory nového spoločenského zriadenia, spoločné obom fázam komunizmu, v ustavičnom rozvoji základne a nadstavby socialistickeho zriadenia.

Grandióznosť výstavby komunizmu vyplýva z podstatných rozdielov komunizmu a socializmu. Lenin písal, že nemožno preskočiť z prvej fázy komunizmu naraz do druhej, vyššej fázy a obísť nevyhnutné obdobie prerastania socializmu do komunizmu. Toto prerastanie socializmu do komunizmu neoslabuje opory socializmu, ale prebieha v dôsledku ustavičného upevňovania a rozvíjania všetkých jeho základov.

Zákonitosti prechodu od socializmu ku komunizmu odhalily Leninove a Stalinove práce a ich konkrétnym vyjadrením sú stalinské plány komunistickeho budovania a päťročné plány vývinu národného hospodárstva.

Každá nová stalinská päťročnica zabezpečuje ďalší nezvratný rozvoj *hospodárskych* základov socializmu. Vyjadruje to rozvoj dvoch foriem spoločenského socialistickeho vlastníctva, a to vlastníctva štátneho a kolchozno-kooperatívneho, dôsledné uplatnenie zásady odmeny podľa práce, zvýšenie kultúrnej a technickej úrovne robotníkov a roľníkov, ustavičný vzrast produktivity práce a systematické zvyšovanie materiálnej úrovne života ľudu. Výsledky plnenia štvrtého (prvého povojnového) päťročného plánu SSSR v r. 1946—1950 jasne demonštrujú ďalší rozvoj socialistickeho hospodárstva a značia nový veľký krok vpred na ceste ku komunizmu.

Prechod ku komunizmu sa uskutočňuje nezvratným upevňovaním a zosilňovaním *politického* základu socializmu — sovietov poslancov pracujú-

cich a socialistického štátu ako celku. Jasne sa to prejavuje v uskutočnení Leninovho odkazu o bezvýhradnom zapojení celého obyvateľstva do vedomého a každodenného spravovania krajiny.

Prechod ku komunizmu sa úžasne urýchljuje v rozvíjaní duchovných základov, *ideologických* opôr socialistického zriadenia, marxisticko-leninskej ideológie a v zosilňovaní boja na tejto báze za vykorenenie kapitalistických prežitkov vo vedomí ľudí, v rozvíjaní boja za komunistickú výchovu mas.

V procese upevňovania a rozvíjania základov socializmu vo všetkých oblastiach spoločenského života postupne rozvíjajú mocné puky komunizmu a pevne sa zakoreňujú v sovietskej skutočnosti.

Ešte na úsvite upevňovania nového sovietskeho zriadenia učil nás Lenin vidieť zárodky komunizmu v živých príkladoch a vzoroch socialistického budovania. „Bližšie k životu — ukazoval Lenin. Viac pozornosti tomu, ako robotnícka a roľnícka masa *v skutočnosti* buduje niečo nové svojou každodennou prácou. Viac *kontrolovať*, nakoľko je toto nové *komunistickým*.“² V tomto období pojem „komunizmus“, ukazoval Lenin, bol ešte „veľmi vzdialený“. Aj Lenin volal sovietskych ľudí všemožne pomáhať rastu toho, čo je nové, komunistické a približovať jeho úplné víťazstvo.

Lenin vyjadroval pevné presvedčenie o víťazstve komunizmu. „... Ak bude proletárska štátna moc podporovať zárodky komunizmu, neuvádnú,“ hovoril Lenin, „ale sa rozrastú a rozvinú na úplný komunizmus.“³

Všetko nové, komunistické sa v našej vlasti rozvíja, utvrdzuje, prebija si cestu v ostrom boji proti všetkému starému, vyžitému, proti skostnatenosti, rutíne, zbabelosti, ľahostajnosti, proti jednotlivým nepriateľským prejavom, ktoré podporuje kapitalistický svet. Sovietske spoločenské a štátne zriadenie, najpokrokovejšie na svete, je nevysychajúcim prameňom víťazstva nového nad starým, zdrojom nezadržateľného rastu všetkého nového, komunistického.

Všetko nové, komunistické, rozsieva, podporuje a pestuje veľká strana Lenina a Stalina, strana novátorov, vyzbrojená najpokrokovejšou ideológiou, strana, ktorá dokonale ovláda leninsko-stalinský spôsob vedenia ľudu v boji za komunizmus, t. j. obrovský revolučný rozmach, boľševickú neústupnosť a vecnosť. Komunistická strana vidí zárodky toho, čo je nové, pokrokové a zabezpečuje ich rozvoj celou silou svojich organizátorských schopností. S láskou pestuje zrnká komunizmu, cstražito ich „opatrjuje“, smelo a múdro usmerňuje ich vývin na ceste k úplnému komunizmu.

*

Sovietsky ľud, plniac geniálny plán výstavby komunizmu, načrtnutý s. Stalinom, obetavo buduje materiálno-technickú bázu komunizmu.

Sovietsky štát vytvoril veľkú socialistickú výrobu v priemysle i v pôdohospodárstve, opatrnil všetky odvetvia národného hospodárstva najpokroko-

² V. I. Lenin, *Sočinenija* 28, 80.

³ V. I. Lenin, *Sočinenija* 25, 338.

vejšou technikou na svete a na tomto základe uskutočňuje ďalší rozvoj produktívnych síl krajiny, čo je pre prechod ku komunizmu nevyhnutné. Lenin, keď určoval všeobecnú úlohu boja za komunizmus, hovoril o nevyhnutnosti „dostihnúť popredné krajiny a predstihnúť ich aj *hospodársky*“.⁴

Lenin neraz vyjadroval pevné presvedčenie, že sovietska moc hospodársky dostihne a predstihne vyvinuté kapitalistické krajiny.

V podmienkach víťazstva socializmu, keď SSSR v tempe rozvoja a v technike výroby predbehol všetky kapitalistické krajiny, označil s. Stalin za základnú hospodársku úlohu SSSR dostihnúť a predstihnúť predné kapitalistické krajiny v priemyselnej produkcii na jedného obyvateľa.

Po vojne vo svojej reči 9. februára 1946 vykreslil s. Stalin v konkrétnych číslach plán veľkých prác pre dosiahnutie nového, mocného pozdvižnutia národného hospodárstva. Sovietsky štát, ukazuje s. Stalin, uskutočňovaním tohto plánu veľkých prác rozširuje civilný priemysel, rozvíja budovanie nových mohutných hydroelektrární a zavlažovacích systémov a pokračuje v politike snížovania cien.

Ak naša vlasť splní stalinský program komunistickej výstavby, hospodársky predstihne vo veľkej miere USA.

Víťazné splnenie prvej povojnej päťročnice svedčí o tom, že stalinský program mohutného hospodárskeho vzrastu SSSR je reálny.

Je známe, že v predvečer vojny r. 1940 sa vyrobilo viac ako 18 miliónov ton ocele. R. 1950 prevýšila výroba ocele predvojnovú úroveň o 49%.

R. 1940 sa vyrobilo 15 miliónov ton liatiny. R. 1950 prevýšila výroba liatiny predvojnovú úroveň o 29%.

R. 1940 sa dobylo 166 miliónov ton uhlia. R. 1950 ťažba uhlia prevýšila predvojnovú úroveň o 57%.

R. 1940 sa vyťažilo 31 miliónov ton nafty. R. 1950 stúpila ťažba nafty 22% nad predvojnovú úroveň. R. 1950 sa zvýšila celková predvojnová výroba priemyslu o 75%.

Všetky tieto čísla, charakterizujúce tempo rozvoja socialistického priemyslu, svedčia o tom, že naša vlasť priebehom nasledujúcich 10—15 rokov prekročí veľký stalinský plán ročnej výroby liatiny a vyrobí okolo 50 miliónov ton liatiny, 60 miliónov ton ocele, vyťaží asi 500 miliónov ton uhlia a 60 miliónov ton nafty.

Tento gigantický rozvoj produktívnych síl krajiny utvorí materiálno-technickú bázu komunizmu. Aby sa táto báza vytvorila, treba ďalej ustavične rozvíjať štátny a ľudový majetok, ktorý dnes tvorí 9/10 výrobných fondov krajiny, treba upevniť kolchozno-kooperatívny majetok a ustavične zvyšovať úroveň jeho organizácie a technického vybavenia.

Nevyhnutnou podmienkou vytvorenia materiálno-technickej bázy komunizmu je dosiahnutie vyššej techniky tak v priemyselnej, ako aj v pôdohos-

⁴ V. I. Lenin, *Sočinenija* 25, 338.

podárskej oblasti. *Súčasťami technickej bázy komunizmu sú: komplexná mechanizácia práce, automatizácia priemyselnej výroby, chemizácia mnohých odvetví hospodárstva, elektrifikácia celej krajiny, využitie nových druhov energie (napr. atómovej) vo výrobných procesoch.*

V socializme sa postupne rozvíjajú črty vyššej, komunistickej techniky. Vidíme ich vo všestrannom rozvoji elektrifikácie krajiny, mechanizácie práce a automatizácie výroby, v úspechoch rýchlotaľby a rýchlostného obrábania kovov, rýchlostných metód stavania atď. Všetky tieto črty komunistickej techniky rozvinú sa v plnej šírke v neďalekej budúcnosti.

V kapitalizme sa nemôže uskutočniť v rozvinutej forme ani jeden z týchto najdôležitejších prvkov technickej základne komunizmu. Dokonca v tak technicky vyvinutej krajine, ako sú USA, nie je zavedená komplexná mechanizácia práce. Iba v období vojny v USA ako-tak rozšírily automatickú výrobu na bežiacom páse.

Súčasne s mechanizáciou špeciálnych procesov výroby v každom podniku USA existujú oddelenia, kde prevláda nekvalifikovaná práca. Vztahuje sa to najmä na oddelenia, kde je vysoká teplota a nezdravá práca, keďže v nich používaná lacná práca černochov je pre kapitalistov výhodnejšia ako zmechanizovanie. V tej istej dobe, keď v našej vlasti v podmienkach prechodu od socializmu ku komunizmu prebieha priame napredovanie na ceste k úplnej mechanizácii práce a automatizácii výroby, v kapitalistických krajinách, aj v USA sa dodávky strojov pre priemysel snižujú. Táto tendencia odzrkadľuje proces zahnívania kapitalizmu.

Otvorené priznanie nemeckých novín Frankfurter Zeitung o tom, čo zadržuje v kapitalizme uskutočnenie mechanizácie, hovorí: „... Stroj sa odlišuje od robotníka tým, že ho za klesania konjunktúry nemožno prepustiť. Robotníkov možno vyhodiť na ulicu a tým pri snižujúcom sa odbyte snížiť produkciu; netreba na nich viac tratiť ani plácu, ani výdavky, spojené so sociálnym zákonodarstvom... Naproti tomu stroje nemožno šetriť a znižovať ich počet ani v zlých pomeroch: stroj pohlcuje percentá a amortizáciu bez ohľadu na to, či pracuje, alebo nie.“

V podmienkach kapitalizmu je nemožná i elektrifikácia všetkých odvetví národného hospodárstva.

Lenin ukazoval, že uskutočnenie elektrifikácie celej krajiny, ktoré predpokladá plánovité zavedenie elektrickej energie do všetkých odvetví národného hospodárstva a ktoré vyžaduje vytvorenie jedinej celoštátnej elektrickej siete, je v kapitalizme nemožné. Lenin hovoril, že súčasná pokroková technika naliehavo požaduje *elektrifikáciu celej krajiny a radu susedných krajín podľa jedného plánu*; že takáto práca je v súčasnej dobe úplne uskutočniteľná, ale nemôže byť vykonaná v podmienkach neorganizovaného, anarchického kapitalistického zriadenia. Vytvoreniu jedinej siete prechádzajú protirečenia vnútri kapitalistickej triedy. Lúpežnícke záujmy monopolov nedovolia napr. rozumne a plánovite využiť energetické rezervy USA. Monopolisti, ktorí vládnu v uhoľnom i naftovom priemysle, bojujú proti budo-

vaniu elektrární všetkými prostriedkami. Existuje i nepriateľstvo medzi vládcami železníc a vodnej dopravy atď. Len v socialistickej krajine je možné a uskutočňuje sa plánovité a komplexné využitie všetkých energetických rezerv krajiny, postavenie jedinej celoštátnej siete s vysokým napätím.

V kapitalistických podmienkach je nemožný nielen plánovitý rozvoj všetkých energetických rezerv, ale je nemožné i komplexné využitie existujúcich elektrární. Mnohé priemyselné elektrárne by sa mohli využiť ako energetická základňa na zavlažovanie pôdy, na zavodňovanie suchých oblastí, pre lodnú dopravu a rybné hospodárstvo atď., ale sa nevyužívajú. Z 50 zavlažovacích hrádzí má priemerne 12 hydroenergetické inštalácie. V Anglicku sa v poľnohospodárstve elektrina takmer vôbec nepoužíva. Drobné súkromné hospodárstvo vylučuje možnosť využiť v pôdohospodárstve súčasnú vyspelú techniku.

Kapitalizmus sa ukázal tiež ako nepriateľ využitia atómovej energie pre mierové účely a pre záujmy ľudových mas. Kapitalisti sa bránia využitiu atómovej energie pre mierové účely, pretože to ohrozuje ich terajšie zisky zo starých investícií v mnohých odvetviach výroby, pretože to vedie k bankrotu monopolov radu odvetví, v priemysle palív a elektriny. Využitie atómovej energie pre mierové účely spôsobí v podmienkach kapitalizmu novú mnohomiliónovú nezamestnanosť a ešte viac vyostří protirečenia kapitalistickej spoločnosti.

„Civilizované barbarstvo“, tak ocenil Lenin koristnícky boj hľstky miliónárov proti uskutočneniu zreých technických problémov. Táto výstižná charakteristika, ktorú vyriekol Lenin v súvislosti s históriou hanebného pádu projektu tunela pod kanálom La Manche, oddeľujúcim Anglicko od Francúzska, odhaľuje povahu zahŕňajúceho kapitalizmu.

„Kamkoľvek sa pohneš — písal Lenin — na každom kroku stretávaš účely, ktoré je ľudstvo plne schopné okamžite vyriešiť. Prekáža kapitalizmus . . .

Civilizácia, sloboda i bohatstvo v kapitalizme vyvolávajú myšlienku na prejedeneho bočáča, ktorý zažíva hnije a nedovolí žiť tomu, čo je mladé.

Ale mladé rastie a vyjde na povrch bez hocakých ohľadov.“⁵

Čo je nemožné v kapitalizme, uskutočňuje sa v socializme, najmä v podmienkach prechodu od socializmu ku komunizmu v SSSR. Dokončuje sa mechanizácia namáhavých a ťažkých prác v najdôležitejších odvetviach nášho priemyslu. V uhoľnom priemysle sú úplne zmechanizované také namáhavé práce, ako je rúbanie a odsun uhlia, jeho doprava a nakladanie do železničných vagónov. Pri dokončení komplexnej mechanizácie šácht majú obrovský význam banské kombajny, ktoré náš priemysel vyrába v stále väčšom množstve. Vytvárajú sa technické predpoklady pre uskutočnenie komplexnej mechanizácie dobývania uhlia, počnúc rúbaním a končiac nakladaním uhlia do vozňov. V uhoľnom priemysle začaly pokusy s použitím

⁵ V. I. Lenin, *Sočinenija* XIX, 349.

automatického riadenia strojov a mechanizmov a s riadením na diaľku. Všestranná a úplná mechanizácia práce privedie k automatizácii dobývania uhlia. Nie je ďaleko čas, keď budú vysokoškvalifikovaní pracovníci viesť proces dobývania uhlia pomocou dokonalých strojov s povrchu zeme. Úspešne na tom pracujú naši vedecko-technickí pracovníci.

Úplná mechanizácia namáhavých a složitých procesov v stavbe strojov a hút sa v zŕsade uskutočnila.

Takmer úplne sú zmechanizované pozemné a betónárske práce na väčších stalinských stavbách. Napr. na stavbe Volgo-donského kanálu sú základné stavebné práce zmechanizované viac ako na 90 percent, kým pozemné práce sú zmechanizované na 97 percent.

Každý rok sa vyrába stále viac nových strojov, ktoré nahrádzajú fyzickú prácu. Náš priemysel si už osvojil a vyrába napr. obrovské kráčajúce exkavátory s drapákom o obsahu 14 i viac kubických metrov. Náš strojový priemysel chystá pre veľké stavby komunizmu ešte mohutnejšie exkavátory s drapákom o obsahu až 22 kubických metrov. Každý z týchto strojov na pozemné práce nahrádza prácu viac ako 10 tisíc kopáčov.

V poľnohospodárstve sú takmer úplne zmechanizované práce s pestovaním obilných a iných kultúr. Riešenie úlohy komplexnej mechanizácie poľnohospodárstva pokračuje podľa toho, v akej miere sa rozvíjajú všetky druhy strojno-traktorových staníc, v to počítajúc aj stanice s elektrickými traktormi, stanice so zamierením na melioráciu pôdy, dobytkárske stanice, stanice pre pestovanie lesov, stavebné stanice a i.

Žatva pomocou kombajnov mechanizuje mnohé pracovné procesy a znižuje pracovné straty na jednotku žatevnej plochy v porovnaní s ručnou prácou stonásobne. Napr. jeden kombajnista sožne dvoma spojenými kombajnami „Stalincami“ denne 75 ha, čo znamená náhradu práce 950 ľudí, 150 koní, 37 kosačiek a 20 žentúrových mláťačiek.

Spolu s rýchlym tempom rozvoja elektrifikácie krajiny ožhaľujú sa veľké perspektívy pre výstavbu najproduktívnejších strojových staníc, staníc s elektrickými traktormi. Na poliach Uraljiny, Moskovskej a Riazanskej oblasti, na Urale a v Uzbekistane sa elektrické traktory zjavily už dnes. Z iniciatívy J. V. Stalina sa r. 1949 zorganizovaly tri prvé stanice s elektrickými traktormi a strojmi, a to rybnovská, baženovská a korsunsko-ševčenkovská. Komplexná elektrifikácia hospodárstva je zavedená v mnohých kolchozoch. Sejba, skladanie do stôrov, mlaťba, triedenie a mletie zrna, príprava a prísun krmu pre dobytok, dojenie, polievanie záhrad striekaním, strihanie oviec a pod. robí sa pomocou elektrickej energie. Elektrická energia uvádza do činnosti všetky agregáty zámočnických, stolárskych a kováčskych dielní, tehelní a iných pomocných kolchozných podnikov. Nie je ďaleko čas, keď aj v poľnohospodárstve všetky práce výrobného procesu, od orby až po získanie konečného produktu, budú vykonávať systavy dokonalých strojov, poháňaných elektrinou. Pomocou elektrických traktorov,

kombajnov a iných elektrických strojov sa dosiahne všestranná mechanizácia poľnohospodárstva.

Jasným príkladom všestrannej mechanizácie pomocou elektriny je podmoskovský dobytkársky sovchoz Lesnyje poľany. Tento sovchoz je veľkým a složitým hospodárstvom, kde sa využívajú všetky najnovšie výtobytky vedeckého a technického myslenia. Všetky základné výrobné procesy mliečneho dobytkárskeho hospodárstva, ako je dojenie, napájanie, kŕmenie, príprava krmov, sú mechanizované. Sovchoz sa zmenil na školu pokrokových metód vedenia dobytkárskeho hospodárstva, na školu mechanizácie pôdohospodárstva.

Celý kolektív sovchozu — traktoristi, agronomovia, dojičky a zootecnici — sa ustavične učí, doplňuje svoje vedomosti a zúčastňuje sa v experimentálnej práci na zdokonaľovaní metód chovu dobytká, mechanizácie a pod.

Druhá, tvorivá práca kolektívu sovchozu, založená na súčasnej technike, vykazuje veľké výsledky. Čo do produktivnosti dojného dobytká je sovchoz Lesnyje poľany na jednom z prvých miest v Sovietskom sväze. Sovchoz ustavične zvyšuje dojivosť; najdôležitejším úspechom sovchozu je dosiahnutá rovnomerná dojivosť, nezávislá od sezóny.

Všestranná mechanizácia pracovných procesov v priemysle sa postupne mení na automatizáciu výroby. Vytvorilo sa už nové odvetvie vedy — veda o automatickosti; prvenstvo v jej rozpracovávaní majú sovietski vedci. V našej vlasti sa vyrába každý rok viac automatických strojov, stavajú sa automatické strojové linky, osvojujú sa nové druhy zariadení a aparátov pre automatizáciu kontroly a pre regulovanie výrobných procesov. R. 1950 sa úspešne vykonávaly práce na ďalšom zaužívaní automatických pásových strojových línií pre opracovanie súčiastok a montáž skupín a strojov, na použití automatizácie kontroly chodu tepelných procesov vo vysokých a Siemens-martinských peciach, na zaužívaní automatizovania manipulácie so zariadením tepelných a vodných elektrární atď. Dve tretiny oblastných elektrární pracuje s automatickou manipuláciou agregátmi.

Bežiacie pásy agregátov automaticky vykonávajú celý komplex procesov. Každý taký pás robí od začiatku do konca obrábanie súčiastok. Dnes sa vyrábajú také typy strojov a mechanizmov, ktoré zaručujú postupný prechod od automatických agregátov nielen k automatickým oddeleniam, ale k celým automatickým podnikom. V rokoch povojnovej päťročnice sa vyrobilo 26 automatických strojových pásov. Podľa slov s. Stalina sovietsky strovorobný závod-automat bol postavený prvý na svete; sú v ňom automatizované všetky výrobné procesy, počnúc od nakladania suroviny po zabalenie hotových výrobkov. Pracovníci tohto podniku, ktorí sú výbornými technikmi, zamestnávajú sú len zladzovaním a riadením složitejších strojových pásov.

V našej vlasti sa vybudovaly mohutné a najdokonalejšie na svete zautomatizované betonárske závody. Svetová stavebná technika ešte nepoznala také závody. Všetku prácu v nich vykonávajú mechanizmy a automaty za

kontroly niekoľkých kvalifikovaných pracovníkov. Personál automatického betonárskeho závodu tvorí osem ľudí za smenu, a to: dispečer, traja operatéri, elektromontér a traja zámočníci. V automatizovanom závode na stavbe Volgo-donského kanálu pozostáva personál jednej smeny zo šiestich ľudí. *Závody-automaty sú predobrazom podnikov komunistickej spoločnosti, kde bude každá práca prácou kvalifikovanou a tvorivou.*

Postupne sa vytvárajú predpoklady pre úplnú automatizáciu mnohých odvetví výroby. V ťažkom priemysle $\frac{4}{5}$ liatiny a ocele sa vyrábajú v zmechanizovaných vysokých a Siemens-martinských peciach. Napr. v oddelení Siemens-martinských pecí novogatčinského metalurgického závodu stojí vedľa každej pece rozvodná doska automatického riadenia. Pracovník s nej riadi tavbu, sleduje proces činnosti automatov a výrobu ocele bez najmenej fyzickej námahy.

Automatizujú sa aj výrobné procesy v potravinárskom priemysle. Automaty a poloautomaty dávkujú, rozdeľujú a balia produkty, čím oslobodzujú od fyzickej práce mnoho stoviek ľudí. Automaticky sa regulujú tepelné procesy pri pečení chleba, výrobe konzerv, liehu, cukru atď. Zautomatizované sú i mnohé naše hydroelektrárne, pracujú i hydrocentrály, ktoré sa riadia a kontrolujú úplne automaticky.

Význam elektrifikácie ako rozhodujúceho momentu materiálnej a technickej základne komunizmu určuje to, že použitie elektrickej energie je univerzálne pre všetky výrobné procesy. Táto zvláštnosť elektriny spôsobuje to, že je účelné premeniť aj iné, nové zdroje energie na elektrickú energiu. Treba predpokladať, že na atómovej energii, na tejto „atómovej horľavine“, budú založené také mohutné elektrárne, aké sa teraz budujú na Volge.

Lenin vyzdvihol veľkú ideu vybudovania jedinej siete elektrární po celej krajine ako najdôležitejšiu podmienku utvorenia technickej základne komunizmu. V súvislosti s vypracovaním plánu GOELRO (Štátnej komisie pre elektrifikáciu Ruska) písal Lenin v liste G. M. Kržižanovskému: „Či neurobiť zvláštny článok o „štátnom pláne“ siete elektrární s mapou alebo soznamom (počtom), s perspektívami, schopnými sústreďovať energiu celej krajiny?“⁶

Veľké stavby komunizmu, ktoré sa dnes budujú, zaistia postavenie siete s vysokým napätím v celej strednej časti SSSR a sjednotia do jedného energetického systému elektrárne mnohých oblastí našej vlasti. Ďalší rozvoj elektrifikácie povedie k vytvoreniu jedinej celoštátnej siete s vysokým napätím, ktorá bude slúžiť ako elektrotechnická základňa komunizmu. Najdôležitejšie články tejto všeobecnej siete s vysokým napätím sú už teraz hotové. Elektrárne Moskvy, Ivanova, Gorkého, Jaroslavl'a, Rybinska a iných miest tvoria jediný energetický systém.

Prechod od socializmu ku komunizmu zaručuje nielen vybudovanie jedi-

⁶ V. I. Lenin, *Sočinenija* 35, 371.

nej vysokovoltovej siete, ale aj komplexné využitie energetických rezerv. Naše hydroelektrárne pomáhajú mocnému rozkvetu priemyslu a pôdohospodárstva, využívajú sa pre zásobovanie vodou, irigáciu, transport, v rybnom hospodárstve atď.

Nové hydrotechnické zariadenia zabezpečujú zavlažovanie a zavodnenie viac ako 28 miliónov hektárov pôdy, čo preyšuje územie Anglicka, Belgicka, Holandska, Švajčiarska a Dánska spolu.

Len úroda pšenice na zavlažovanej pôde značne preyšuje úrodu pšenice v celej Kanade, čo znamená potravu pre 70 miliónov ľudí.

Veľké vodné uzly, ktoré sa práve budujú, sú tiež zrejmyimi črtami komunizmu. Takéhoto vskutku obrovského rozmachu a tempa, takéhoto smelého technického plánu výstavby nepoznala nielen epocha kapitalizmu, ale ani história budovania socializmu v našej vlasti. Je známe, že najsilnejšie hydroelektrárne USA sú Grand-Kuli na rieke Columbia s 972 tisíc kilowattmi a Buolder-Damm na rieke Colorado s 1030 tisíc kilowattmi. Prvá z týchto elektrární sa stavia približne 20 rokov a ešte nie je hotová, druhá sa stavia už viac ako 40 rokov, podnes však nepracuje celá. Naše najväčšie elektrárne, t. j. Kujbyševská, Stalingradská a Kachovská, ktoré budú postavené za rekordne krátky čas, za 5—6 rokov, budú mať spoločný výkon viac ako 4 milióny kilowattov. Za rok, priemerný čo do množstva vody, dodajú 22 miliárd kWh elektrickej energie. Z týchto dát vidno, že naše nové hydroelektrárne značne predstihnú najmocnejšie americké hydroelektrárne tak výkonom, ako aj nevidaným tempom ich vybudovania.

V období výstavby socializmu v našej vlasti bol Dneprostroj najväčšou stavbou. Ale aj ten je trikrát menší v porovnaní s veľkými stavbami komunizmu, Kujbyševskou a Stalingradskou hydroelektrárnou. Pritom treba uvážiť, že nové hydrocentrály a kanály sú len časťou veľkého stalinského plánu pretvorenia prírody. Nie je ďaleko deň, keď napr. mohutné rieky našej vlasti (Jenisej, Ob), ktoré tečú do Ladového mora, obrátia sa na juh, do nádrže Aralského a Kaspického jazera, čím vzniknú nové mohutné zdroje pre výstavbu nových mocných elektrární, kanálov, zavlažovacích zariadení a zmenia vzhľad našej vlasti.

Len komunizmus je schopný úplne podriadiť prírodu vôli organizovaného ľudstva. Len komunizmus môže účelne a plánovite pretvoriť prírodu, obrátiť tok riek do potrebného smeru a vzkriesiť nové zdroje bohatstva. Aj to, čo je pre komunizmus charakteristické, začína sa uskutočňovať v našej dobe veľkým stalinským plánom pretvorenia prírody.

Taká úroveň kultúrneho a technického rozvoja nás, ktorá dáva možnosť ovládnuť dokonalé mechanizmy a stroje a ich pomocou vztyčovať originálne stavby komunistického spoločnosti a pretvárať prírodu obrovskej krajiny, súvisí so zárodkami komunizmu.

Je známe, že výstavbe veľkolepých hydrocentrál a kanálov preukazujú veľkú pomoc kolchozníci. Tento pozoruhodný fakt ukazuje, ako vyrástla

všeobecná kultúrna a technická úroveň celej masy obyvateľstva, a to nielen mestského, ale aj roľníckeho.

V našej vlasti je takmer každý veľký podnik učebným kombinátom. Základy sú „naše univerzity“, hrdo hovoria robotníci.

Uvedieme charakteristický príklad. V moskovskom autozávoде, pomenovanom podľa Stalina, pracujú vo všetkých oddeleniach stachanovskej školy, rôzne kurzy zvýšenia kvalifikácie a krúžky technického minima. Mnoho tisíc ľudí sa učí v školách robotníckej mládeže a v kurzoch cudzích rečí. Viac ako 1300 mladých robotníkov študuje na automechanickej strednej technickej škole a asi 200 ľudí študuje na Inštitúte kovopriemyslu. Mnohé naše podniky doplňujú veľkú časť špecialistov z vlastných, nimi pripravených kádrov. Stachanovec, ktorý svoju tvorivú prácu spája so štúdiom v škole robotníckej mládeže, na technike, na inštitúte, je už typický pre sovietskú skutočnosť. Stachanovec moskovského závodu na meracie aparatúry „Kaliber“ N. R. o s s i j s k i j, charakterizujúci svoj podnik ako školu komunizmu, píše:

„Možno povedať, že celý náš závod sa učí a v štúdiu prejavuje každý takú usilovnosť, ako v práci. Doslovne pred očami sa rúca protirečenie medzi prácou duševnou a fyzickou. Medzi robotníkmi je mnoho študentov; niektorí sa chystajú na skúšky, aby dosiahli diplomy.“

Súdrh Rossijskij, keď rozpráva o vlastnej tvorivej ceste, hovorí:

„V závode som získal dobrú špecializáciu, naučil som sa ovládať najsložitějšíu techniku, dosiahol som vysokú kultúru sovietskej socialistickej výroby. Takmer všetky tieto roky sa učím: zpočiatku v závodnej učňovskej škole, potom v kurzoch majstrov, v oblastnej strannickej škole a nakoniec v nástrojovej strednej technickej škole. Sám cítim, ako moje vedomosti s roka na rok rastú, ako rastie a šíri sa môj obzor. Vychoval ma závod, strana a štát, urobil ma skutočným sovietskym človekom, slobodným, silným, šťastným a ja sa s radosťou odplácam za to všetkým, čím môžem — svojou čestnou, obetavou prácou.“

Prejav s. Rossijského na spoločnom zasadnutí spolupracovníkov Inštitútu filozofie Akadémie vied SSSR o skúsenostiach kolektívnej stachanovskej práce, jeho odpovede na mnohé otázky názorne odhalily črty pokrokového, politicky zrelého sovietskeho robotníka s vysokou výrobnou a spoločenskou kultúrou, ktorý odzrkadľuje postup štátu k veci komunizmu. Tieto komunistické črty sa stanú majetkom miliónov robotníkov a roľníkov našej krajiny.

V procese komunistického budovania nezmenia sa len črty robotníkov a roľníkov, ktorí sa svojou úrovňou stále viac blížia inžiniersko-technickým pracovníkom, ale aj črty samých týchto inžiniersko-technických pracovníkov, ktorí poväčšine vyšli z lona ľudu a ktorí k vede prišli zo závodov a polí. Túto osobitosť našej vedeckej inteligencie pozoruhodne vyjadril akademik S. I. V a v i l o v. Vo svojom prejave na X. sjazde odborových organizácií hovoril: „Ani v jednej krajine na svete, okrem Sovietskeho sväzu, neexistuje“

tujú slová rovnako mocné . . . významom i smyslom, ako sú sovietske slová „vedecký pracovník“. . . Vedeckí pracovníci, to je náš osobitný, sovietsky pojem. V týchto dvoch slovách je jednoducho a priamo vyjadrená veľká myšlienka o nevyhnutnosti prekonať rozdiel medzi fyzickou a rozumovou prácou, myšlienka záväzná pre všetkých účastníkov socialistického budovania.

V sovietskej krajine, skôr ako hocikde inde na svete, stal si do jedného radu s robotníkmi a kolchozníkmi špecialista rozumovej práce, vedecký pracovník. Všetci spolu splňajú jednu úlohu, úlohu nevidaných rozmerov a významu — úlohu vybudovania komunizmu.“⁷

Do vedeckej práce sa postupne zainteresujú robotníci a roľníci, čo jasne svedčí o rozhodnom odstránení protikladu medzi fyzickou a rozumovou prácou. Poprední stachanovci vystupujú s prednáškami a referátmi pred širokým poslucháčstvom, pred študentmi a profesormi; v spolupráci s vedekými pracovníkmi píše knihy, uverejňujú svoju bohatú tvorivú skúsenosť s prestavbou technologického procesu, aby pomohli zvýšiť produktivitu práce, zlepšiť kvalitu produkcie atď.

V leningradskom závode Krasnyj vyboržec vedie asi 20 stachanovcov vedecko-výskumné práce na riešení výrobných otázok. Tejto otázke sa venovalo osobitné zasadnutie závodnej vedecko-technickej rady, ktorá sa skladá nielen z vedcov a inžinierov, ale aj zo stachanovcov. Vedeckú prácu píše vzdelaný stachanovec, triedič materiálu závodu, člen Sovietskeho výboru obrancov mieru G. Dubinin. Uverejňuje nielen svoje skúsenosti, ale aj skúsenosti triedenia kovov najlepších stachanovcov rôznych miest našej vlasti. Mnohí kolchozníci sú i členmi vedeckých rád a inštitútov, píše práce, v ktorých uverejňujú nové poznatky v rozvoji pôdohospodárstva.

Nachádzame sa v takom štádiu komunistickej výstavby, keď pokrokoví roľníci a robotníci začali už *harmonicky spájať vysokoproduktívnu fyzickú prácu s prácou tvorivou, inšpirovanou rozumovou prácou*. Taká je vedúca tendencia rozvoja priemyslu a pôdohospodárstva.

Proces odstránenia protirečenia medzi fyzickou a rozumovou prácou nachádza svoje vyjadrenie v mnohých faktoch sovietskej skutočnosti: v pomerne rýchlejšom vzraste množstva kvalifikovaných pracovníkov v porovnaní s celkovým vzrastom množstva pracujúcich vo výrobe, v prudkom vzraste armády zlepšovateľov a vynálezcov z vrstvy robotníkov a roľníkov. O rýchlom tempe vzrastu armády zlepšovateľov svedčia fakty z dvoch posledných rokov: r. 1949 sa vyskytlo 450 tisíc vynálezov a zlepšovacích návrhov, použitých v priemyselných podnikoch, a r. 1950 až 600 tisíc. Stále sa rozširuje a prehĺbuje rozvíjanie spolupráce pracovníkov vedy a výroby. Táto spolupráca pomáha vytvoriť tesnejší sväzok medzi teóriou a praxou, súčasne mení továrne a závody na vedecké laboratóriá, mení vedecké ústavy na najlepších pomocníkov výroby.

⁷ X. sjazd odborových sväzov SSSR, stenograf, protokol, Profizdat, 1949, 136.

Procesy, ktoré sú pre priemysel a pre pôdohospodárstvo charakteristické, svedčia aj o úspechoch v ničení zvyškov niekdajšieho protirečenia medzi mestom a dedinou. Pretvárajú sa historické mestá. Preplánovaním ulíc, námestí, stavaním nových budov, parkov, štadiónov, zelene atď. prinášajú sa črty, zodpovedajúce veľkým princípom komunizmu. Črty komunistického mesta veľmi názorne vidno na príklade Moskvy, ktorú stalinský plán rekonštrukcie premieňa na skutočné hlavné mesto komunistickej spoločnosti. Podľa príkladu Moskvy sa menia aj iné veľké mestá našej krajiny.

Stavajú sa stovky a tisíce nových socialistických miest. Zdvihajú sa obytné domy a stánky výroby podľa posledných slov techniky a vedy. *Mnohé naše priemyselné podniky sa menia na skutočné paláce práce, ktoré zodpovedajú vysokým technickým, kultúrnym a hygienickým požiadavkám ľudí, nadšených budovateľov komunizmu.*

Postupne rastie kultúrna a technická úroveň socialistických dedín.

Zväčšenie malých kolchozov, značné zvýšenie úrodnosti všetkých poľnohospodárskych plodín, rozvoj spoločenského chovu dobytka a značné zvýšenie jeho produktivity — to všetko vytvára predpoklady ďalšieho kultúrneho a technického rastu dediny. Zväčšenie kolchozov znamená nové obdobie v rozvoji kolchozného zriadenia a veľký krok na ceste ku komunizmu, čo je aj pochopiteľné, lebo komunizmus predpokladá vysoké technické vybavenie výroby nielen v priemyselnej, ale aj v poľnohospodárskej oblasti. Zväčšenie kolchozov zabezpečuje všestranný rozvoj poľnohospodárskej výroby. Tak na dedine, ako aj v meste rozvíja sa vzorná výroba, založená na súčasnej vede a technike a na vysokej socialistickej kultúre práce. Komunistické formy práce, najsložitějšíe stroje, elektrina, rádio, film, školy, divadlá, knižnice, štadióny atď. majú svoje pevné miesto v spôsobe života poľnohospodárskych pracovníkov. V roľníckych miestach vznikajú vysoké školy (porov. Počinky v Gorkovskej oblasti, Mesiagutovo v Baškirskej ASSR a i.). Ustavične sa zvyšuje percento kvalifikovaných pracovníkov z radov roľníckeho obyvateľstva. Dôchodky a potreby roľníckeho obyvateľstva postupne rastú.

Likvidácia protirečenia medzi mestom a dedinou neznamenaá všeobecné odstránenie rozdielov medzi priemyslom a poľnohospodárstvom. Lenin a Stalin vždy hovoril o odstránení protirečenia medzi priemyslom a poľnohospodárstvom, a nie o zmiznutí rozdielov medzi nimi; i v komunizme totiž priemysel a poľnohospodárstvo budú rôznymi odvetviami národného hospodárstva. I v komunizme charakter priemyslu ostane odlišným od charakteru poľnohospodárstva. „Sú zvláštnosti poľnohospodárstva, ktoré *absolútne nemožno odstrániť* (ak odhliadneme od veľmi vzdialenej a veľmi problematickej možnosti laboratórnej prípravy bielkovín a potravy). Tieto zvláštnosti spôsobujú, že veľké strojové vybavenie v poľnohospodárstve sa nikdy nebude vyznačovať *všetkými* tými črtami, ktoré má v priemysle“.⁸

⁸ V. I. Lenin, *Sočinenija* 5, 125.

Jednou z najdôležitejších zvláštností poľnohospodárstva je jeho sezónnosť, spojená s prírodnými podmienkami vedenia poľnohospodárstva a rozvoja chovu dobytká. V komunizme, v podmienkach všestranného rozvoja všetkých odvetví poľnohospodárstva, bude sezónnosť poľnohospodárskej práce stlačená na minimum, ale nebude odstránená sezónnosť *vo výrobe* poľnohospodárskych produktov.

Iná zvláštnosť poľnohospodárstva sa viaže na použitie techniky. V komunizme sa bude používať najvyššia technika tak v oblasti priemyselnej, ako aj poľnohospodárskej. To je jedna z najzákladnejších podmienok zničenia protikladu medzi priemyslom a poľnohospodárstvom.

V oblasti priemyslu je možná a v praxi sa postupne uskutočňuje úplná automatizácia výroby; v oblasti poľnohospodárstva sa automatizácia v takom meradle nedá uskutočniť. Tu bude na mieste všestranná komplexná, mechanizácia poľnohospodárskej práce s prvkami automatizácie tam, kde je to možné. V oblasti priemyslu sa vytvoria závody-automaty. V poľnohospodárskej oblasti nemožno hovoriť o vytvorení automatických tovární na výrobu obilia alebo závodov-automatov na chov dobytká. Tu sa uskutočňuje komplexná mechanizácia poľnohospodárskej práce. Automatizácia bude mať v poľnohospodárstve miesto najmä v procesoch spracovania poľnohospodárskych produktov a chovu dobytká.

Tu vidno, prečo odstránenie protirečenia medzi mestom a dedinou, medzi priemyslom a poľnohospodárstvom nebude znamenať odstránenie prirodzených rozdielov medzi priemyslom a poľnohospodárstvom ako dvoma najdôležitejšími odvetviami národného hospodárstva.

Socialistické súťaženie ako komunistická metóda budovania stalo sa všeobecným spôsobom práce pre všetky vrstvy sovietskej spoločnosti. Komunistická práca sa v našej krajine postupne utvrdzuje na základe upevnenia socialistického princípu rozdeľovania podľa práce, vďaka vysokej technike organizácie výroby a záslužnou rastúceho socialistického uvedomenia sovietskych ľudí.

Súdruh Stalin učí, že v komunizme práca, ktorá bude rovnakou povinnosťou všetkých, bude súčasne „dobrovoľnou prácou pre spoločnosť“.⁹ Zárodok tejto dobrovoľnej, komunistickej práce objavil V. I. Lenin ešte v komunistických dňoch práce v prvých rokoch sovietskej vlády, keď stovky radových robotníkov prejavili obetavú starostlivosť o zvýšenie produktivity práce, o ochranu spoločenského majetku a starostlivosť o záujmy rodného štátu. Dnes milióny sovietskych ľudí v obetavom boji za komunizmus rozvíjajú súťaženie o najlepšie využitie produktívnych síl, o zmenu a zlepšenie technológie výroby, o vysokú kvalitu produkcie, súťaženie v šetrení surovinami a materiálom, v hospodárnom zaobchádzaní s národným majetkom, v socialistickej starostlivosti o zariadenie, v uverejňovaní

⁹ J. V. Stalin, *Beseda s nemeckým spisovateľom Emilom Ludwigom* 13. decembra 1931, Gospolitizdat, 1933, 12.

a rozširovaní stachanovských skúseností, v zaužívaní stredne progresívnych noriem a rýchlostných metód práce, v kolektívno-stachanovských metódach práce, súťaženie o vysokú dokonalosť výroby atď., atď. Starostlivosť o spoločenské záujmy sa prejavuje i v takých formách, ako je sebakontrola pokrokových robotníkov, vykonávaná na produktoch nimi vyrobených. Mnohí stachanovci majú právo označovať kvalitu svojich výrobkov vlastnou značkou. Sovietski ľudia sa cítia hospodármi nielen vo svojom podniku, ale aj hospodármi celej krajiny. Pocit zodpovednosti starostlivého hospodára nad všetkými ľudovými bohatstvami je komunistickou črtou. Sovietski ľudia, ktorým sa práca stala vecou cti, slávy a hrdinstva, podujímajú sa dobrovoľne na uskutočnenie konkrétnych socialistických záväzkov, ako je plnenie a prekračovanie plánov, ktoré tvoria ohnivkú veľkého stalinského plánu komunistickej výstavby.

Taký vysoký ideový motív spolu s materiálnymi povzbudeniami stále jasnejšie vystupuje ako najdôležitejšia sila v činnosti sovietskych ľudí, čo v svojom rozvoji privedie komunistickú prácu k úplnému víťazstvu.

V. I. Lenin, keď hovoril o práci v komunistickej spoločnosti, písal: „Komunistická práca v najužšom a prísnom smysle slova je bezplatná práca, v prospech spoločnosti, práca, ktorá nevyrába pre odbavenie určitej povinností, pre získanie práva na isté produkty, ktorá nevyrába podľa predtým stanovených a uzákonených noriem, ale je to práca dobrovoľná, práca okrem normy, práca vynakladaná bez myšlienky na odplatu, nepodmienená odmenou, práca zo zvyku pracovať pre spoločenský úžitok, práca podľa uvedomelého vzťahu (ktorý sa zmenil na zvyk) k nevyhnutnosti práce na ošoh spoločnosti, práca ako potreba zdravého organizmu.“¹⁰

Zárodky tejto komunistickej práce sa zjavujú v spoločenskej, bezplatnej práci miliónov sovietskych ľudí, zúčastnených v mnohých organizáciách, ktoré bojujú za spoločný cieľ, za úplné víťazstvo komunizmu.

Milióny sovietskych ľudí zvykajú si hľadiť na prácu nielen ako na prostriedok pre udržanie života, ako na prostriedok k získaniu práva na materiálne výhody a pre uspokojenie svojich rastúcich kultúrnych potrieb. *Práca sovietskych ľudí stáva sa viac a viac uvedomelým, dobrovoľným a tvorivým plnením vlastných najhlavnejších a najčestnejších povinností k spoločnosti.* Nadšená práca ako prejav tvorivých schopností stáva sa postupne vlastnosťou všetkých sovietskych ľudí. „Nemôžem žiť bez práce“, „V práci v mene komunizmu nachádzam nadšenie a smysel života“, „Som sovietsky človek a viac než hocičo na svete milujem svoju vlasť a svoju prácu“, „Práca sa stala mne, ako aj miliónom sovietskych ľudí veľkou radosťou a šťastím“, hovoria sovietski ľudia.

Najstarší robotník závodu Elektrosila, nazvaného menom S. M. Kirova, s. F. K o k a r e v, keď hovorí o vzpruhách komunistickej práce, píše v článku *Radosť zo slobodnej práce:*

¹⁰ V. I. Lenin, *Sočinenija* 30, 482.

„Štvrt storočia pracujem v Elektrosile. Dávno som mohol odísť do penzie. Vnukovia a deti mi ustavične vravia: ‚Načo pracuješ? Hľa, akú máš rodinu, všetci sa majú dobre, môžu ťa úplne zabezpečiť a ešte i penziu dostávaš...‘

O to nejde, odpovedám im. — Aj sám viem, že som už dávno mohol zo závodu odísť. Ale akože odídeš! Veď závod mi je druhým domovom, na druhý domov mi vyrástol, zmenil sa. *Práca sa zmenila, aj ľudia sú iní. Ako by som mohol sedieť so založenými rukami, keď viem, že je predo mnou ešte mnoho zaujímavej a uchvacujúcej práce!*

A ja sa so závodom nerozídem, ako bývalo zvykom, pretože *považujem za veľké šťastie prácu pre blaho svojej vlasti.*“¹¹

Tie isté myšlienky, ktoré sa staly všeobecnou vlastnosťou budovateľov komunizmu v našej krajine, pekne vyjadril zamestnanec Triochgorki s. Ivan Vasil'jevič Belikov. V reči k mladým voličom kombinátu povedal:

„Dívam sa na ľudí nášho kombinátu a jasne vidím, prečo všetci tak tuho pracujú. Taká slávna práca nie je veru pre osobný zisk. Súdim podľa seba. Rokov mám už nemálo. Mohol by som aj doma sedieť, penziu brať, noviny čítať, kvety pestovať. A stále z Triochgorki neodchádzam, nemôžem sa s ňou rozlúčiť, nemôžem žiť bez práce... *Milujem prácu, práca mi je zo všetkého najdôležitejšou, pretože ju spoločnosť potrebuje. Toto je tá potreba práce, bez ktorej nemôžem žiť.*“¹²

Práca sa postupne stáva najhlavnejšou životnou potrebou i poľnohospodárskych pracovníkov, čo sa dosahuje na základe správneho spojenia osobných záujmov kolchozníkov so spoločenskými záujmami.

Hrdina socialistickej práce Ferapont Golovatyj píše v článku *Náš život — vrchovatá čaša*: „Nikdy nezabudnem na slová našej kolchozničky Taťjany Gnidovej. Túto pracovnicu, ktorá so svojim krúžkom vypestovala bohatú úrodu pšenice, odmenila vláda vyznamenaním Pracovnej červenej zástavy. Na kolchoznom zasadnutí jej gratulovali k vyznamenaníu. Taťjana všetko vypočula, potom si pýtala slovo.

„Chcem vám povedať — začala — že som dostala nie jednu, ale dve odmeny. A obidve sú môjmu srdcu milé...“

Všetci sme si, samozrejme, vymenili pohľady a začali kolchozničku počúvať ešte pozornejšie.

„Nemyslite si — pokračovala — že som sa preriekla. V podstate padly na môj žreb dve odmeny, dve radosti. Jedna — tu hľa toto vyznamenanie, za ktoré z celej duše ďakujem svojej rodnej vláde, a druhá odmena je moja práca. Je pre mňa vždy sviatkom, vždy veľkým šťastím...“

„Sama práca sa nám stala odmenou. A aké je príjemné a radostné vidieť jej výsledky.“

Tvorivý vzťah k práci stáva sa v našej vlasti všeobecným, typickým, mení sa na zvyk. Potvrdzujú sa Marxove a Engelsove slová o tom, že dobro-

¹¹ *Pod slnkom Stalinskej ústavy*, Profizdat, 1950, 60.

¹² *Nas vyrastil Stalin*, Profizdat, 1950, 48—49.

voľná produktívna činnosť je zo všetkých nám známych pôžitkov najvyšší pôžitok.

Boľševická strana a sovietska vláda podporujú morálne i materiálne nový pomer k práci. Odmeňovanie pokrokových sovietskych ľudí vyznamenaniami a medailami SSSR, udelenie veľkého mena hrdinu socialistickej práce, laureátov Stalinových prémie má vynikajúci význam pre pestovanie komunistických zárodkov v práci.

Proces premeny práce na prvú životnú potrebu sa urýchľuje vďaka vzrastu vplyvu sovietskej verejnej mienky, ktorá je, ako ukazoval s. Stalin, veľkou, ostražitou a morálnou kontrolou. Ešte r. 1924 vo svojom referáte na XIII. sjazde strany s. Stalin hovoril, že vplyv sovietskej verejnej mienky „vo veci odhalenia a nápravy nedostatkov našej sovietskej spoločnosti... je omnoho vážnejší ako sila administratívneho tlaku“.¹³

Mocným nástrojom formovania sovietskej verejnej mienky je kritika a sebakritika, nová dialektická zákonitosť rozvoja komunistickej formácie. Kritika a sebakritika ako nová hybná sila rozvoja našej spoločnosti dvíha ľudí stále vyššie, zbavuje ich nedostatkov a slabostí. V rozvíjaní kritiky a sebakritiky, zamierenej na upevnenie a rozkvet nového spoločenského zriadenia, vidíme tiež nezdolateľné črty komunizmu.

Rastúce viľazstvo komunistického pomeru k práci zabezpečuje vzrast produktivity práce, čo je, ako učí Lenin i Stalin, najdôležitejší prostriedok prechodu od socializmu ku komunizmu. Ešte v období predvojnových päťročnic predstihla naša krajina, čo do úrovne produktivity práce v rade najdôležitejších oblastí priemyslu, mnohé kapitalistické krajiny. Aj po vojne sa dosiahly v tomto smere obrovské úspechy. R. 1950 produktivita práce robotníkov v priemysle vzrástla v porovnaní s r. 1940 o 37%. Vzory komunistickej produktivity práce ukazujú naše prvotriedne socialistické podniky v priemysle i poľnohospodárstve. Produktivita práce v našej krajine ustavične rastie, najmä vplyvom prechodu na kolektívno-stachanovské metódy práce. Každý rok je viac takých závodov a tovární, ktoré množstvom a kvalitou výroby značne prekračujú výsledky podobných podnikov hociktorej kapitalistickej krajiny.

Napr. Kuznecký kovorobný závod, pomenovaný podľa s. Stalina, dosiahol najvyššiu výrobnosť Siemens-martinských pecí na svete, pričom vyrába len výrobnú oceľ.

Vysokú komunistickú produktivitu práce dosahuje aj poľnohospodárstvo. Pod múdрым vedením strany sa uskutočňuje hlavná úloha súčasnej etapy rozvoja poľnohospodárstva, a to zvýšenie úrodnosti, rozvoj chovu dobytky, zvýšenie jeho produktivity.

Táto hlavná úloha poľnohospodárstva sa rieši na podklade priameho uskutočňovania politiky strany v oblasti kolchozného budovania a na podklade prísneho dodržiavania stanov poľnohospodárskeho artela. Pokrokoví

¹³ J. V. Stalin, *Sočinenija* 6, 212.

kolchozníci už teraz na podklade vedeckých metód získavajú z hektáru 90 q pšenice, 80—100 q bavlny, 500 i viac q repy. Hrdinovia socialistickej práce majú tieto koeficienty veľké. Napr. sibírska kolchozníčka Anna Sergejevová vypestovala úrodu jarnej pšenice s priemerným výnosom viac ako 90 q z hektáru. Kolchozníčka A. A. Parmuzinová na Ukrajine a Surakan Kajazarovová v Kirgízii získavajú 500 až 1000 q repy z hektáru.

Priemerná úrodnosť prevýši vplyvom uskutočnenia stalinského plánu pretvorenia prírody, ktorý je rozpočítaný na 15 rokov, tú úrodnosť, ktorú teraz dosiahli hrdinovia práce. Za tento čas sa uskutoční gigantický skok aj v rozvoji chovu dobytky, ktorého produktivita sa priblíži svetovým rekordom, dosiahnutým poprednými pracovníkmi socialistickeho poľnohospodárstva. Majstri sovietskeho chovu dobytky už teraz získavajú 10 i viac tisíc litrov mlieka od jednej kravy za rok a viac ako 1 kg denného zvýšenia váhy jedného kusu dobytky. V sochoze Karavajevo v Kostromskej oblasti a v kolchoze Stalin v Moskovskej oblasti nadoja dojičky za rok až 10 tisíc litrov mlieka od jednej kravy.

Neodkladne sa blížieme k tomu materiálnemu nadbytku, ktorý je nevyhnutný pre uskutočnenie komunistického princípu rozdeľovania podľa potrieb. „Len vtedy, keď sa podarí vytvoriť taký poriadok, hovorí s. Stalin, v ktorom ľudia za svoju prácu dostávajú od spoločnosti nie podľa množstva a kvality práce, ale podľa svojich potrieb, budeme môcť povedať, že sme vybudovali komunistickú spoločnosť.“¹⁴

To znamená, že úplné uskutočnenie princípu rozdeľovania podľa potrieb nie je začiatkom, ale *ukončením* historického procesu budovania komunistickej spoločnosti. Klasici marxizmu-leninizmu vždy bojovali proti konzumnému pristupovaniu ku komunizmu. V úplnom súhlase so zákonitostami spoločenského rozvoja naša strana učí, že v rozvoji ľubovoľného spoločenského zriadenia, zahrnujúc aj socialistický, hlavný a určujúci je rozvoj výroby. Tu vidno, prečo má v stalinskom pláne komunistickej výstavby prvoradý význam utvorenie materiálno-technickej základne komunizmu. Len na základe gigantického a všestranného rozvoja produktívnych síl spoločnosti, na základe zničenia protirečenia medzi fyzickou a rozumovou prácou, protirečenia medzi mestom a dedinou, na základe toho, že ľudia začnú zo zvyku dobrovoľne pracovať podľa svojich schopností, budú sa spoločenské bohatstvá, ako predpovedal Marx, hrnúť prúdom a budú vytvorené podmienky pre úplné víťazstvo komunistickej spoločnosti. Na uskutočnenie vedúceho princípu komunizmu: „každý podľa svojich schopností, každému podľa potrieb“, ide socialistická spoločnosť postupne po ceste systematického a priameho pozdvíhovania materiálnej a kultúrnej úrovne celej masy obyvateľstva našej krajiny. To je zákon rozvoja sovietskej spoločnosti.

¹⁴ Beseda s. Stalina s predsedom amerického novinárskeho sväzu Scrips-Howard Newspapers p. Roy Howardom, Gospolizdat, 1938, 6.

Vzrast národného dôchodku sovietskej spoločnosti je najvšeobecnejším vyjadrením rastu materiálneho blahobytu všetkých pracujúcich. Národný dôchodok v našej vlasti, oslobodený od kapitalistických nešvárov, rastie veľmi rýchlo. Národný dôchodok sa r. 1950 zväčšil oproti r. 1940 v porovnávacích cenách o 64%.

Súdruh Stalin učí, že „otázka rozdelenia národného dôchodku podľa tried je najzákladnejšou otázkou s hľadiska materiálneho a kultúrneho postavenia robotníkov a roľníkov“.¹⁵

Oproti kapitalistickým krajinám, kde si levský podiel národného dôchodku prisvojujú vykorisťovateľské triedy, v SSSR ostáva celý národný dôchodok v rukách pracujúcich; zčasti sa používa na ďalšie rozšírenie výroby, na privedenie nových kádrov pracujúcich do výroby a zčasti na priame zvýšenie dôchodkov robotníkov, roľníkov a inteligencie.

R. 1950 išlo 74% národného dôchodku na uspokojenie osobných materiálnych a kultúrnych potrieb robotníkov, roľníkov a inteligencie; 26% ostalo k dispozícii štátu, kolchozom a kooperatívnym organizáciám k ďalšiemu rozšíreniu socialistickej výroby a na iné celoštátne a spoločenské potreby.

Uskutočňovanie socialistickeho princípu rozdeľovania podľa práce všetkými prostriedkami je najzákladnejšou podmienkou sústavného zvyšovania materiálnej úrovne pracujúcich. Tento princíp rozvíja materiálny záujem pracujúcich o výsledky ich práce, spája osobné záujmy každého pracujúceho so záujmami budovania komunizmu.

V socializme sú ľudia odmeňovaní za svoju prácu tak, že odmena zodpovedá práci, ktorú pre spoločnosť vykonali. V komunizme, keď bude nadmerná hojnosť materiálnych statkov, budú pracovníci za svoju prácu dostávať už podľa svojich rastúcich potrieb. Súdruh Stalin učí, že „vo vyššej fáze komunizmu bude každý pracovať podľa svojich schopností a za svoju prácu bude dostávať podľa svojich potrieb“.¹⁶

Teda pracovníci komunistického spoločnosti, pracujúc podľa svojich schopností, môžu za to, t. j. za svoju prácu dostávať podľa svojich rozumných potrieb.

Pretože v základe socialistickeho i komunistického princípu rozdeľovania je *jediny princíp práce — rovnaká povinnosť pracovať podľa schopností* — je jasné, že postupný prechod ku komunizmu sa uskutočňuje prostredníctvom ustavičného rozvíjania komunistického uvedomenia celej masy ľudu, prostredníctvom zvýšenia jeho kultúrnej a technickej úrovne a prostredníctvom vkorenenia do vedomia masy toho, že právo na všestranné uspokojenie svojich rastúcich potrieb sa získava vysokoproduktívnou prácou.

¹⁵ J. V. Stalin, *Sočinenija* 12, 293.

¹⁶ J. V. Stalin, *Beseda s nemeckým spisovateľom Emilom Ludwigom* 13. decembra 1931, 12.

Priamy vzrast hospodárnosti, zvýšenie produktivity práce, ktoré zabezpečuje zväčšenie potrebných fondov a na tomto základe i systematické snižovanie cien, je jedna z najlepších ciest ku komunizmu, k uskutočneniu jeho základného princípu: „každý podľa schopností, každému podľa potrieb“. Sniženie cien nie je kampaň, ale zákon hospodárstva na ceste ku komunizmu. Súdruh Stalin pri posezení s dopisovateľom Pravdy hovoril, že sovietsky štát pokračuje v politike systematického snižovania cien masevej spotreby. Štyri razy uskutočnené sníženie cien malo obrovský vplyv na zvýšenie materiálneho položenía *celej masy obyvateľstva* a na ďalšie zvýšenie jeho kúpnej sily.

Dôležitou podmienkou systematického zvyšovania materiálnej a kultúrnej úrovne pracujúcich je *ustavičné zvyšovanie štátnych výdavkov na sociálne a kultúrne podniky*. Sovietske zriadenie zabezpečuje študentom štipendiá, bezplatnú lekársku pomoc, lacnejší a bezplatný pobyt v sanatóriách, stavia domy oddychu a detské útulky, vypláca sociálne poistenie, podpory mnohoročným a slobodným matkám, penzie zo sociálneho poistenia, platené dovolenky na viac ako dva týždne a rad iných podpôr a výhod.

Všetky tieto výdaje zvyšujú faktický dôchodok pracujúcich. Ešte r. 1927 na posezení s prvou americkou delegáciou robotníkov s. Stalin hovoril, že „robotníci dostávajú u nás vo všetkých odvetviach priemyslu okrem obyčajného peňažného platu ešte asi tretinu dôchodku na poistenie, na zlepšenie spôsobu života, na kultúrne ciele atď.“¹⁷

Štátne výdavky na sociálne a kultúrne podniky ustavične rastú. R. 1950 tvorily viac ako 120 miliárd rubľov, t. j. takmer dvakrát viac ako v predvojnovom r. 1940. Za posledných päť rokov sú tieto výdaje spolu 524,5 miliárd rubľov. Na r. 1951 je určené na sociálne a kultúrne podniky 120,8 miliárd rubľov, t. j. viac ako 26% všetkých výdavkov štátneho rozpočtu.

V podmienkach socializmu výdavky na sociálne a kultúrne podujatia rastú pomerne rýchlejšie ako vo všeobecnosti národný dôchodok. Je to jedna zo zákonitostí nášho rozvoja, smerujúceho ku komunizmu. *Štátne výdavky na sociálne a kultúrne podujatia sa budú zvyšovať, budú stále dokonalejšie uspokojovať mnohé spoločenské a osobné potreby sovietskych ľudí.*

Príprava organizačno-technických predpokladov pre prechod ku komunistickému princípu rozdeľovania sa uskutočňuje všemožným upevňovaním a všestranným rozvíjaním sovietskeho obchodu, vzornou kultúrnou službou stále rastúcim potrebám všetkého ľudu. R. 1950 obrat v drobnom predaji štátneho a družstevného obchodu značne prevýšil úroveň predvojnového r. 1940. Zväčšovaním obchodnej siete, zlepšovaním jej kvality, zdokonaľovaním všetkých orgánov sovietskeho obchodu pripravuje sovietsky štát aparát rozdeľovania v komunizme. V procese rozhodného upevňovania základného princípu socializmu, v procese vytvárania prekypu-

¹⁷ J. V. Stalin, *Sočinenija* 10, 141.

júceho nadbytku výrobkov a systematického snižovania cien, v procese rozvoja sovietskeho obchodu a zväčšovania výdavkov na sociálne a kultúrne podujatia *bude sa postupne odstraňovať odlišnosť v materiálnom zabezpečení ľudí*. Takto všetky podujatia *v dôsledku všestranného rozvoja produktívnych síl a priameho rastu komunistického uvedomenia všetkého obyvateľstva* vedú rôznym spôsobom k uskutočneniu hlavného princípu komunistickej spoločnosti.

*

V úzkom sväzku s vytvorením materiálnych základov komunizmu rozvíja sa u nás i duchovná kultúra. Prostredníctvom kritiky a sebakritiky, prostredníctvom slobodných a tvorivých diskusií odstraňujú sa posledné zvyšky idealizmu a metafyziky vo všetkých odvetviach sovietskej vedy a vykoreňujú sa kapitalistické prežitky z vedomia sovietskych ľudí. *Postupne, krok za krokom podkladajú sa všetky odvetvia sovietskej vedy pevnou filozofickou bázou — dialektickým a historickým materializmom, ktorým je teoretickým základom komunizmu.*

Mičurinská biológia, pavlovovská fyziológia, sovietska jazykoveda a iné odvetvia vedy sú vďaka Stalinovmu géniu vyvedené na širokú cestu bez-
hraničného rozvoja. Všestranne poznať svet, aby sa mohol pretvoriť v zá-
ujmoch ľudu; táto komunistická črta sa stáva pre sovietsku vedu cha-
rakteristickou. Mičurinská biológia pomáha hlbokým odhaľovaním záko-
nov živej prírody vytvoriť hojný nadbytok potravinárskych výrobkov a
surovín pre priemysel. Úspechy fyziky, chémie a radu iných odvetví prí-
rodných vied napomáhajú vytvorenie technickej základne komunizmu.
Úspechy pavlovovskej fyziológie a medicíny všeobecne napomáhajú upev-
niť zdravie tvorcov komunizmu a predĺžiť ich život. Sovietska jazykoveda,
ozbrojená geniálnymi dielami J. V. Stalina, napomáha ďalší rozkvet našej
kultúry, národnej formou a socialistickej obsahom, čím pripravuje pred-
poklady pre úplné víťazstvo komunistickej kultúry.

Rastúce komunistické uvedomenie nášho ľudu jasne vyjadruje mohut-
nejúca morálno-politická jednota sovietskej spoločnosti, rastúca družba
medzi národmi našej zeme, životodarný sovietsky patriotizmus, všeludové
socialistické súťaženie, kritika a sebakritika. Tieto veľké hybné sily roz-
voja sovietskej spoločnosti sa ukazujú stále plnšie a hlbšie v podmienkach
postupného prechodu od socializmu ku komunizmu.

Rozvoj reálnych črt komunizmu môžeme veľmi názorne použiť v spo-
ločensko-politickom živote. Všetky vrstvy sovietskej spoločnosti, rovnopráv-
ne vo všetkých sférach hospodárskeho, politického, spoločenského a kul-
túrneho života, aktívne sa zúčastňujú na vedení krajiny, spoločenskej vý-
roby a na rozdeľovaní jej produkcie. Lenin písal, že „keď sa *všetci* naučia
viesť a budú vlastne samostatne viesť spoločenskú výrobu, budú samo-
statne uskutočňovať i účtovanie a kontrolu, potom *nevyhnutnosť* plniť
jednoduché základné pravidlá každého ľudského spolunažívania stane sa
veľmi skoro *zvykom*.

A vtedy budú dokorán otvorené dvere k prechodu od prvej fázy komunistickej spoločnosti k jej vyššej fáze...“¹⁸

Lenin ďalej ukazoval, že ideme „cez sovietsky štát k postupnému zničeniu štátu systematickým zapojovaním vždy väčšieho počtu občanov, neskôršie k zapojeniu *každého* občana do bezprostredného a *každodenného* nesenia svojej časti bremena na vedení štátu“.¹⁹

Súdrh Stalin rozvinul túto tézu a ukázal, že len sovietska forma štátu, zapojujúca masové organizácie pracujúcich „do ustavičnej a bezpodmienečnej účasti na vedení štátu, je schopná pripraviť to odumieranie štátnosti, ktoré je jedným zo základných prvkov budúcej bezštátnej komunistickej spoločnosti“.²⁰

Ďalej tvorivo rozvíjajúc marxizmus, s. Stalin ukázal na nevyhnutnosť štátu i v komunizme v podmienkach kapitalistického obklúčenia. Štát získa v komunizme svoju najväčšiu, všestrannú dokonalosť, čím bude pripravovať predpoklady pre svoje odumieranie v podmienkach konečného víťazstva komunizmu. Jednačo však i po odumretí štátu ostane, ako učí Lenin a Stalin, hospodárske vedenie. Toto hospodárske vedenie sa bude konečne vykonávať demokraticky.

Marx, keď vysmieval nesmyselné myšlienky anarchistov, ktorí hovorili, že v budúcej spoločnosti nebude nijaké vedenie, píše vo svojich konšpektoch o Bakuninovej knihe *Štátnosť a anarchia*: „Keď zmizne triedne panstvo, nebude existovať štát v dnešnom politickom smysle slova... Charakter volieb závisí... od hospodárskych základov, od hospodárskych sväzkov voličov medzi sebou, a od tej chvíle, ako tieto funkcie prestaly byť politickými, 1. neexistujú viac vládne funkcie; 2. rozdelenie všeobecných funkcií sa stáva vecnou otázkou, ktorá neposkytne nijakej nadvlády; 3. tieto voľby nemajú vonkoncom dnešný politický charakter.“²¹

V. I. Lenin vyjadrujúc tie isté myšlienky písal: „Nečakáme príchod takého spoločenského poriadku, keď by sa nezachovával princíp podriadenia sa menšiny väčšine.“²² Ohodnotenie a vypracovanie plánov rozvoja národného hospodárstva, voľba orgánov hospodárskeho vedenia, ktoré budú povolané uskutočňovať dodržovanie prijatých plánov atď., toto všetko bude prebiehať na zásade hospodárskej demokracie. Predpoklady tohto budúceho vedenia sa tvoria už v našej dobe.

Sovietska spoločnosť je dnes v takom štádiu dozrievania komunizmu, keď sa už celá masa ustavične a bezprostredne zúčastňuje na vedení krajiny. Táto rozhodná účasť sovietskych občanov na vedení zeme je vyjadrená každodennou činnosťou mnohých strannických, štátnych, odborových, komsomolských, družstevných a iných spoločenských organizácií. Všetci

¹⁸ V. I. Lenin, *Sočinenija* 25, 446.

¹⁹ V. I. Lenin, *Sočinenija* 27, 130.

²⁰ J. V. Stalin, *Sočinenija* 6, 122.

²¹ K. Marx i F. Engels, *Sočinenija* XV, 191.

²² V. I. Lenin, *Sočinenija* 25, 428.

sovietski občania sa aktívne zúčastňujú na zostavovaní a posudzovaní kandidátok a na voľbách poslancov do miestnych soviетov, do najvyšších rád sväzových a autonómnych republík a do Najvyššej rady SSSR. Milióny ľudí vedú sústavnú agitačno-propagačnú prácu, aktívne sa zúčastňujú na práci v mnohých stálych komisiách pri soviетoch, ktorých počet ustavične rastie. Historický proces dozrievania komunizmu je charakterizovaný i tým významným faktorom, že voľby prebiehajú na vždy vyššej ideovo-politickej a organizačnej úrovni. Výsledky volieb ukazujú, že množstvo v nich zúčastnených a počet hlasujúcich za kandidátov stalinského bloku komunistov a bezpartajných sa blíži k 100 percentám. Vo všetkých republikách všetci voliči jednohlasne a s veľkým nadšením dávajú svoje hlasy prvému vŕeľudovému poslancovi, veľkému vodcovi komunizmu, s. Stalinovi.

Voľby orgánov sovietskej moci jasne demonštrujú, že ľud srástol s komunizmom, ukazujú úplnú jednotu tvorcov nového sveta, neporušiteľnú jednotu ľudu a jeho sjednotenosť okolo svojej strany, svojho milovaného a múdreho vodcu a učiteľa s. Stalina.

Takej jednoty niet a nemôže byť v kapitalizme, kde je nesmieriteľné protirečenie medzi ľudom a buržoáznym štátom, ktorý predstavuje a chráni záujmy mizivej menšiny, záujmy vykorisťovateľov. Toto protirečenie, ktoré spôsobuje rozkol buržoáznej spoločnosti na nepriateľské triedy, ustavične sa vyostreje, čo dokazuje aj fakt, že percento zúčastnených na prezidentských voľbách a najmä percento hlasujúcich za kandidátov buržoázných strán sa pravidelne stále znižuje.

Tak sa na pozadí rodiaceho a rastúceho komunizmu zvlášť jasne obnažujú nešváry upadajúceho, odumierajúceho kapitalizmu.

*

V úzkej súvislosti so zmenami v spoločenskom živote prebiehajú i zmeny v súkromnom živote ľudí. Engels ukazoval, že na rozdiel od buržoáznej a maloburžoáznej rodiny, založenej pravidelne na vypočítavosti a na obchode, bude budúca, vyššia forma rodiny, rodina komunistickej spoločnosti, založená na vzájomnej láske rovnoprávných ľudí, mužov a žien, vstupujúcich do manželstva . . . „Zničenie kapitalistickej výroby a ňou vytvorených vlastníckych vzťahov — hovorí Engels — odstráni všetky vedľajšie hospodárske dôvody, ktoré majú ešte dnes taký veľký vplyv na výber druhu. Potom už neostane nijaký iný motív okrem vzájomnej náklonnosti.

Pretože pohlavná láska je prirodzene výlučná . . . manželstvo založené na pohlavnej láske je prirodzenou monogamiou.“²³

Socializmus oslobodil osobnosť od všetkých foriem sociálneho útlaku, čím v našej krajine odstraňuje po veky existujúci sobáš z vypočítavosti. Rastie a silnie to, čo je pre komunizmus charakteristické — sovietska rodina, založená na princípe lásky a rovnoprávnosti muža a ženy. Všetko

²³ K. Marx i F. Engels, *Izbrannyye proizvedeniya* II, 1949, 226.

čisté, vznešené a ušľachtilé vo vzájomnom vzťahu ľudí, mužov a žien, manželov, rodičov a detí plne sa rozvíja na ceste ku komunizmu.

V najlepších dielach sovietskej literatúry sú vykreslené črty komunizmu v práci, vo vzájomných vzťahoch medzi ľuďmi a v spôsobe života. V umeleckých obrazoch sovietskej literatúry ukazujú sa nové, komunistické črty sovietskeho človeka: *všestranný harmonický rozvoj schopností, vysoká ideovosť, kryštálická čestnosť, tvorivý vzťah k práci, hospodárske hľadisko pri všetkých životných javoch, životodarný optimizmus, pripravenosť a schopnosť prekonať hocaké ťažkosti v mene víťazstva komunizmu*. V tom je obrovská výchovná a pretvárajúca sila našej literatúry, ktorá kultivuje komunistickú morálku a pomáha priblížiť sa k vytúženému cieľu ľudstva — ku komunizmu.

Skvelé črty komunizmu s láskou vychováva tvorca šťastia ľudu — veľký Stalin.

Strana a sovietsky štát, vyzbrojené stalinským programom komunistického budovania, inšpirujú a organizujú všetkých pracujúcich k úspešnej výstavbe komunizmu. Veľká strana Lenina a Stalina využíva nevyčerateľné možnosti sovietskeho zriadenia, zabezpečuje mierovú tvorivú prácu sovietskeho ľudu, čím zvyšuje tempo budovania komunizmu.

Veľká strana boľševikov, ktorá vznikla začiatkom XX. stor. vyhlásila za nevyhnutné víťazstvo komunistickej revolúcie, povolanej začať novú jar ľudstva. Uprostred XX. stor. pod vedením strany Lenina a Stalina, komunizmus sa pevne zakoreňuje na jednej šestine zemegule a stavia historické cesty úplného a konečného oslobodenia ľudstva. Druhá polovica XX. stor. prinesie nové víťazstvá komunizmu na celom svete.

*

Z knihy *Učenie Lenina a Stalina o socializme a komunizme*, ktorú do tlače pripravil Inštitút filozofie Akadémie vied SSSR.

KEYNES — IDEOLOG IMPERIALISTICKEJ REAKCIE A VOJNY

Všeobecná kríza kapitalizmu prehĺbila do krajnej miery všetky proti-rečenia kapitalizmu, odhalila jeho odporne rany a dokázala úplnú neudržateľnosť kapitalistického hospodárskeho systému. Najdôležitejší znak všeobecnej krízy kapitalizmu sa prejavuje v rozdvojení sveta na dva systémy — systém kapitalistický a systém socialistický. Postupujúce hnutie kapitalizmu vystupuje zvlášť jasne pri jeho porovnávaní s rastúcim a stále silnejúcim socialistickým hospodárskym systémom v SSSR. Všeobecná kríza kapitalizmu znamená, že „kapitalizmus už nepredstavuje jediný a všetko ovládajúci systém svetového hospodárstva, ale že súčasne s kapitalistickým hospodárskym systémom existuje systém socialistický, ktorý rastie, prosperuje a stojí proti kapitalistickému systému a už hľadím faktom svojej existencie dokazuje prehĺtosť kapitalizmu a otriasa jeho základy“ (J. V. Stalin, *Sočinenija* XI, 246.)

Všeobecná kríza kapitalizmu, prehĺbujúc krízu buržoáznej ideológie, bije aj do opotrebovaných a nechutných dogiem vulgárnej buržoáznej politickej ekonomie a vnáša zmätok do tábora učných ospevovateľov kapitalizmu. Mnohé úskoky, ku ktorým sa buržoázni národohospodári uchýlili, aby oklamali pracujúcich, ukázaly sa nevhodnými v nových podmienkach. Monopolistická buržoázia potrebovala od svojich zbrojnošov „preorientovania“ objavenie iných spôsobov na oklamanie masy, spôsoby, ktoré by vyhovovali novým okolnostiam.

Za všeobecnej krízy kapitalizmu bolo stále ťažšie jednoducho zakrývať chyby kapitalizmu. Bolo ťažké, ba nemožné ďalej mlčať o nezamestnanosti, ktorá v období všeobecnej krízy kapitalizmu dostala masový, chronický charakter. Divoké výmysly učných lokajov buržoázie, líčiacich nezamestnanosť ako dôsledok dobrovoľného vzdaľovania sa pracujúcich od práce, zrejme skrachovali.

Práve tak bolo tiež nemožné presvedčiť ľudovú masu, že nezamestnanosť je zjav trvalý a neodstrániteľný. Veď vedľa hnijúceho kapitalistického hospodárskeho systému rastie a rozkvitá socialistický hospodársky systém v SSSR, kde sa nezamestnanosť zlikvidovala a ľudia už dávno zabudli na jej biedu a zúfalstvo.

Nezamestnanosť sa stala v kapitalistických zemiach najťažším hospodárskym a politickým problémom. V tejto súvislosti postavila finančná

oligarchia pred predstaviteľov buržoázneho hospodárskeho názoru úlohu objasniť masám nezamestnanosť tak, aby kapitalizmus bol zbavený zodpovednosti za túto biedu a aby bola vzbudená ilúzia o možnosti premoženia nezamestnanosti v rámci kapitalistického systému.

Obdobie všeobecnej krízy kapitalizmu prinieslo neobyčajné prehĺbenie a zostrenie hospodárskych kríz z nadvýroby. Kríza v r. 1919—1921 viedla k zníženiu produkcie výrobného priemyslu USA o 22,6% a kríza v r. 1929—1933 o 47,1%. Hospodárske krízy v r. 1919—1921 a 1929—1933 spôsobili nevidaný vzrast nezamestnanosti, obrovský rozklad výrobných síl, zostrenie triednych rozdielov, ale aj zostrenie protirečení na medzinárodnom poli. Kríza v r. 1929—1933 zachvátila všetky priemyselné krajiny kapitalistického sveta. Po tejto kríze prišla depresia zvláštneho druhu, ktorá však už nevedla k novému rozvoju a rozkvetu. Priemysel kapitalistických zemí nedosiahol ani úroveň z r. 1929 a vstúpil v druhej polovici r. 1937 do novej hospodárskej krízy. Vo svetle týchto skutočností utrpeli chválospěvy učených lokajov buržoázie o súkromnom podnikaní a o všemohúcnosti kapitalistického hospodárskeho systému viditeľnú porážku. S. Stalin, podávajúc charakteristiku o vplyve hospodárskej krízy v r. 1929—1931, povedal: „Padajú ilúzie o všemohúcnosti kapitalizmu všeobecne a o všemohúcnosti severoamerického kapitalizmu zvlášť.“

Stále viac slabnú víťazné piesne k pocte dolára a kapitalistickej racionalizácie. Stále viac sa zosilňuje pesimistické skučanie o „chybách“ kapitalizmu.“ (J. V. Stalin, *Sočinenija* XII, 236.)

Práve v dobe, v ktorej sa kapitalistické krajiny zmiatly v otrasoch hospodárskych kríz, hospodárstvo SSSR zbavené výrobných kríz stúpalo neochvejne ďalej a ďalej... Pracujúce masy kapitalistických zemí sa náorne presvedčili o tom, že rozprávky buržoáznych národohospodárov o krízach ako o večnom a neodstrániteľnom jave sú holé táraniny, vykonštruované na oklamanie dôverčivých ľudí.

V tejto súvislosti potrebuje monopolistická buržoázia od svojich učených služob rýchlú „prestavbu“ a dáva im objednávku na tému „teoretické odôvodnenie“ ako premôcť anarchiu výroby a hospodárskej krízy v rámci kapitalizmu na základe kapitalistického vlastníctva.

V období všeobecnej krízy kapitalizmu sa zosilňuje boj buržoáznych vlád s monopolmi. Buržoázne vlády sa menia na vojensko-polícajnú prišeru, ktorá deptá pracujúcich a vysáva z nich pot a krv v prospech hŕstky magnátov kapitálu, v mene ich nesmiernych ziskov. Svetové vojny, vyplývajúce z kríz kapitalistického svetového systému, rastú v nesmiernych rozmeroch a zúfalstvo a bieda pracujúcich, ktorá je výsledkom týchto vojen, vymyká sa každému opisu. Militarizácia hospodárstva, vojenské prípravy a vojny sa stávajú stále väčším prameňom ziskov pre monopoly. V tejto súvislosti dáva monopolistická buržoázia svojim učeným služob príkaz opisovať buržoázny štát, ktorý sa nachádza v rukách najväčších monopolov, ako nadtriedny orgán pracujúcich v záujme celého obyvateľstva,

ktorý prostredníctvom „úprav“ ekonomiky môže likvidovať výrobnú anarchiu, krízu a nezamestnanosť. Monopolistická buržoázia potrebuje od svojich ospevovateľov „teoretické odôvodnenie“ „dobrodenia“ politiky expanzie a vojny pre hospodársky rozvoj.

Tento príkaz monopolistickej buržoázie vyplnil anglický buržoázny národohospodár Keynes, ten istý Keynes, o ktorom V. I. Lenin napísal, že „je dobre známy meštiak, nesmieriteľný nepriateľ boľševizmu, ktorý si ho predstavuje — ako anglický občan — v znetvorenej a hroznej zvieracej podobe. (V. I. Lenin, *Sočinenija* XXXI, 195.)

Keynes napísal niekoľko štúdií o hospodárskych otázkach, najmä o otázkach peňažného obehu. Najväčšiu slávu medzi buržoáznymi národohospodármi získal Keynes r. 1935 po vydaní knihy *Všeobecná teória zamestnanosti, úrokov a peňazí*, ktorá obsahuje súhrn jeho názorov. Keynes sa stal pravou modlou súčasných ospevovateľov kapitalistickej sústavy. Publikovaním tejto knižky dal Keynes základ celému smeru buržoázných národohospodárov, nazvanému keynesizmus. Keynesizmus — ideologický produkt všeobecnej krízy kapitalizmu.

Keynes vystupuje ako reformátor, ktorý kritizuje dogmy národohospodárskej „klasickej školy“ (tak totiž nazýva vulgárnu buržoáznu politickú ekonomiu podľa štýlu Marshallovho, Pigovho a jej ďalších novších predstaviteľov). Keynes musel priznať niektoré bolesti kapitalizmu. Hovorí o „smutných nedostatkoch hospodárskeho systému“, o paradoxe „biedy uprostred blahobytu“, ktorý sa prejavuje v kapitalistickom hospodárskom systéme. Priznáva skutočnosť mnohomiliónovej nezamestnanosti a tvrdí, že „svet ďalej nestrpí nezamestnanosť...“.

Keynes robí však toto priznanie len preto, aby s penou na ústach hneď dokazoval, že kapitalizmus nemá vcelku viny „na svojich smutných nedostatkoch“ a že tieto nedostatky možno celkom premôcť v rámci kapitalistického systému. Priznáva existujúcu masovú nezamestnanosť, aj obrovské nebezpečenstvo tejto choroby a píše: „Je však možné pomocou správnej analýzy problému vyliečiť túto chorobu a zachovať súčasne tak výkonnosť, ako aj slobodu“, t. j. kapitalistický systém s jeho sústavou exploatacie.

Keynesova kniha, napísaná na oslavu kapitalizmu a na oňlupovanie nás, predstavuje produkt rozkladu buržoázneho národného hospodárstva, z ktorého na míle páchne čarodejníctvo a šarlatánstvo, ozdobené riadnou dávkou demagogie.

*

Buržoázni vedci sa dokonca boja používať slovo „nezamestnanosť“ a radšej dávajú prednosť neurčitému termínu „zamestnanosť“. Miesto otázky o príčinách nezamestnanosti Keynes vo svojej knihe stavia otázku o príčinách určujúcich výšku „zamestnanosti“. Jeho cieľom je sviest čitateľa od jasného rozlíšenia otázky do džungle učeného mudrovania. Pritom používa rad úskokov, ktoré nemajú nič spoločné s vedou.

Keynes používa veľmi obľúbený manéver buržoázných národohospodárov — zámenu objektívnych hospodárskych zákonov kapitalizmu s ľubovoľne vymyslenými „psychologickými zákonmi“, ktoré ako by mali všeobecný, mimohistorický, nadtriedny charakter.

Podľa Keynesa celková otázka, určujúca pri danom predpoklade úroveň zamestnanosti, je v priamej závislosti od dvoch psychologických faktorov: túžba ľudstva po väčšej spotrebe (hovorí sa o osobnej spotrebe) a túžba po investíciách. Hlavným psychologickým zákonom pre kohokoľvek je vraj to, že ľudia majú sklon zväčšovať svoju spotrebu so vzrastajúcim dôchodkom, nie však v takej miere, v akej dôchodok rastie. So vzrastom dôchodku sa ešte vo väčšej miere zväčšuje tá jeho časť, ktorá sa ušetri. Tu je jasná chyba celkovej otázky. Keynes pri formulácii ním vymysleného „psychologického zákona“ snaží sa očistiť kapitalizmus a sňať s neho zodpovednosť za nezamestnanosť. Celá vec vraj neleží v kapitalizme, ale v psychológii ľudí, vždy túžiacich skôr vo väčšej miere šetriť než spotrebovať svoje dôchodky úmerne k ich rastu. V tejto súvislosti prichádza Keynes k záveru, že vo všeobecnom blahobyte musia žiť ľudia horšie ako vo všeobecnej biede a že so vzrastom bohatstva sa musí zväčšovať nezamestnanosť a snižovať životná úroveň obyvateľstva. Tento Keynesov záver jasne ukazuje podstatu kapitalizmu. V kapitalizme sa teda úmerne s hromadením kapitálu a bohatstva na jednej strane zväčšuje bieda a nedostatok na druhej strane, zhoršuje sa postavenie pracujúcich, rastie nezamestnanosť. Keynes sa snaží vyhlásiť tento zákon kapitalizmu za všeobecný, platný pre všetky časy a všetky národy. Toto Keynesovo tvrdenie je teraz prekonané skutočným životom.

V SSSR, kde panuje socialistický hospodársky systém a rozvinutie všeobecného bohatstva, vzrast národného dôchodku vedie k ustavičnému rozvoju blahobytu národa.

Pri formulácii „psychologického zákona“ Keynes sa snaží ďalej zahľadiť a zakryť vlastné protirečenia kapitalizmu medzi vzrastom výrobných možností, vypočítaných na dosiahnutie maximálneho zisku, a medzi zodpovedajúcim skrátením nákupných schopností pracujúcich, ktorých životná úroveň klesá do krajného minima. Keynes sa snaží postaviť problém tak, ako by všetci ľudia v kapitalistickej spoločnosti mali stále rastúce dôchodky, podľa ktorých stále zvyšujú svoju potrebu a tiež ustavične a ešte vo väčšej miere zvyšujú svoje úspory. Je však dobre známe, že v kapitalizme platí zákon, ktorý sa týka absolútneho ožobračovania pracujúcej triedy. „Túžba po vzrastajúcej spotrebe“ u pracujúcich v kapitalistickej sústave nie je v nijakom prípade krytá ich úbohými dôchodkami. Je viac než pochopiteľné, že pracujúci v kapitalizme nemôžu si ukladať úspory zo svojich miezd a len strešteni ospevovatelia kapitalizmu môžu tárať o „na neskoršiu dobu odloženom dopyte“ pracujúcich.

V. I. Lenin písal: „Tá časť bohatstva, produkovaná námezdným pra-

covníkom, ktorú dostane vo forme mzdy, je taká malá, že sotva stačí na uspokojenie jeho vlastných životných potrieb.

Proletár je taktó pozbavený akejkoľvek možnosti ušetriť si niečo zo svojej mzdy pre prípad straty pracovnej schopnosti, spôsobenej zmrzačením, nemocou, starobou, invaliditou alebo nezamestnanosťou, ktorá je nerozlučne spojená s kapitalistickým spôsobom výroby.“ (V. I. Lenin, *Sočinenija* XVII, 426.)

Pracujúci ľud predstavuje hlavnú časť obyvateľstva a jeho dopyt je rozhodujúcim faktorom „celkového dopytu“ obyvateľstva. „Psychologický zákon“ sa hodil Keynesovi na to, aby sňal s kapitalizmu zodpovednosť za nezamestnanosť a svalil ju na plecia pracujúcich. Keď sa dopyt pracujúcich javí ako rozhodujúci faktor na trhu, vtedy oni sami sú vlastne pôvodcovia nezamestnanosti. Miesto toho, aby utrácali všetky svoje dôchodky na nákupy spotrebných výrobkov, ukladajú vraj značnú časť svojich zárobkov a tak vytvárajú odložený potenciálny dopyt na účet dnešného zmenšeného reálneho dopytu. Práve taký záver logicky vyplýva zo zákona, ktorý vykonštruoval Keynes.

Je jasné, že keby úspory boli totožné s ukladaním kapitálu, potom by sa zmenšenie osobnej spotreby kompenzovalo so zväčšením výroby. Celý problém, ako tvrdí Keynes, spočíva v tom, že úspory a investície sú dve rôzne veci. Výška investícií závisí od „pohnútok k investovaniu“ a od „rozpočtu do budúcnosti“, pričom rozhodujúcu úlohu má výška očakávaného zisku a výška úrokovania.

Keynes venuje „rozpočtom do budúcnosti“ značnú pozornosť. Je však jasné, že v kapitalizme v podmienkach súkromného vlastníctva a výrobnjej anarchie pri neznalosti potrieb trhu nemôže byť reč o nejakom skutocnom „rozpočte do budúcnosti“ ani na 5 týždňov, tým menej na 5 rokov. Nakoniec po dlhých úvahách sám Keynes je nútený urobiť toto priznanie.

Ak teda nie je nijaký racionálny podklad pre „rozpočty do budúcnosti“ a v kapitalizme ani byť nemôže, akým spôsobom sa vykonávajú rozpočty jednotlivých firiem, investujúcich kapitál do výroby? Keynes prichádza k záveru, že tieto „rozpočty“ nie sú ničím iným ako čisto psychologickým faktorom, od ktorého závisí nálada k podnikaniu. „V kapitalistickej sústave — píše Keynes — trh podlieha vplyvu striedania optimistickej a pesimistickej nálady, ktorá i keď nie je ničím odôvodnená, predsa je len v určitom smysle rozhodujúca, pretože neexistuje solídny základ pre rozumné plány.“ „Činnosť súkromného podnikateľa — píše ďalej Keynes — závisí od spontánneho optimizmu...“ „Keď pocit radosti zo života slabne, podnikanie zomiera a hynie.“ Nevyplýva teda z toho, že pre zvýšenie konjunktúry trhu a zväčšenie investícií treba predovšetkým zabezpečiť dobrú náladu kapitalistov a vytvoriť pre nich príslušnú situáciu? Keynes tiež píše: „... Hospodársky rozkvet v omnoho väčšej miere závisí od existencie politickej a sociálnej atmosféry, hodiacej sa k nálade stredného podnikateľa.“ „Ak strach monopolistov — pokračuje Keynes — pred politickými zme-

nami dusí podnikanie, netreba to považovať za výsledok racionálneho rozpočtu alebo politického spiknutia. Je to jednoducho dôsledok porušenia delikátnej rovnováhy spontánneho optimizmu. Pri hodnotení výhliadok investícií musíme vziať do úvahy nervy, sklon k hysterii a dokonca zlé trávenie a reagovanie na zmenu počasia u tých, od spontánnej aktivity ktorých podnikanie predovšetkým závisí.“

Verný sluha monopolov teda nie nadarmo stratil týmto spôsobom toľko miesta pre neplodné vývody o „rozpočtoch do budúcnosti“. Smysel všetkých týchto úvah sa prejavuje v poslednom citáte. Pokiaľ investície (a teda aj zamestnanosť, ako tvrdí Keynes) celkom závisia od životnej radosti a „spontánneho optimizmu“ podnikateľov, treba, aby sa ako „oko v hlave“ chránila „delikátna rovnováha spontánneho optimizmu“ u podnikateľov, aby neboli rozčulovaní štrajkami, požiadavkami o zvýšenie miezd, ale naopak je nevyhnutné obšľastňovať ich dušu zavedením „tvrdého poriadku“, zvýšením vykorisťovania robotníckej triedy, snížením miezd.

Keynes počíta, že sníženie mzdy „bude priaznivé pre investície“, „môže vyvolať optimistickú náladu medzi podnikateľmi“, aj keď na druhej strane „nespokojnosť pracujúcich môže neutralizovať tento priaznivý faktor“. Či z toho nie je jasné, že teraz skutočne treba „tvrdé“ vmešovanie vlády do hospodárskeho života v záujme monopolov?

Je samozrejmé, že vykorisťovateľské triedy vždy používaly v širokej miere vládu ako obušok proti pracujúcim. Avšak v období všeobecnej krízy kapitalizmu, keď sa pod nohami vládnúcej triedy chveje pôda, keď sa triedne protirečenia vyostrujú do krajnosti, finančná oligarchia sa ešte pevnejšie chytá páky štátnej moci za účelom „budovania poriadku“ a udržania svojej moci.

V. I. Lenin vyhlásil: „Imperializmus, epocha bankového kapitálu, epocha gigantických kapitalistických monopolov, epocha prerastania monopolistického kapitalizmu do štátno-monopolistického kapitalizmu, prejavuje neobyčajné zosilnenie štátneho stroja, neslýchaný vzrast jeho úradnickeho a vojenského aparátu v súvislosti so zosilnením útlaku proletariátu ako v monarchistických, tak aj v slobodných republikánskych zemiach.“ (V. I. Lenin, *Sočinenija* XXV, 389.)

Keynes tým, že propaguje vytvorenie „ politickej a sociálnej atmosféry, prospievajúcej duchu stredného podnikateľa“ za pomoci štátnej moci, podtrhuje osobitný význam, ktorý štátna moc prikladá „uspokojeniu ducha“ a zabezpečeniu nadziskov finančnej oligarchie v období všeobecnej krízy kapitalizmu.

Keynesovi nasledovníci konkretizovali jeho závery, týkajúce sa udržania „poriadku“ a skrotenia pracujúcej triedy. Beveridge, autor presláveného *Plánu na zabezpečenie plnej zamestnanosti* stavia sa za slobodu kapitalistov vykorisťovať pracujúcu triedu pri najvýhodnejších podmienkach a verejne trvá na zákaze štrajkov, na likvidovaní kolektívnych smlúv,

„zamrznutí“ miezd — a na všetkom tom, čo s takou bezohľadnosťou zastávajú teraz americkí a anglickí monopolisti.

Obrovský význam „v plánoch do budúcnosti“ a v dôsledku toho v pomere k investíciám Keynes pripisuje výške úroku. Každý podnikateľ pri riešení otázky investícií počíta s práve platnou výškou úrokovej sadzby. Ak sa tzv. „hraničný efekt kapitálu“ (t. j. faktická výška zisku) bude podľa mienky alebo nálady podnikateľa rovnať, alebo bude nižšia ako výška úrokovej sadzby, vtedy sa sporenie nezmení na investície. Všetko závisí od toho, tvrdí Keynes, do akej miery je priaznivá výška úrokovej sadzby pre investície s ohľadom na hraničný efekt kapitálu. Objem investícií, píše ďalej, bude stúpať do toho bodu grafu, znázorňujúceho dopyty po investíciách, v ktorom sa hraničný efekt kapitálu bude rovnať tržnej výške úrokovej sadzby. Výška sadzby tvorí takto hranice pre investície, a to veľmi úzke hranice pod vplyvom stability úrokovej sadzby s jednej strany a sníženia výnosu kapitálu s druhej strany, ktorú Keynes, ako aj všetci vulgárni národohospodári, objasňuje zväčšením masy kapitálu. To pomáha sporeniu a zabraňuje prevádzaniu úspor do investícií. Nedostatok investícií, tvrdí Keynes, vytvára obrovský prelom do celkového dopytu obyvateľstva, čo vedie k nezamestnanosti. „Hospodársky rozvoj Veľkej Británie a USA po prvej svetovej vojne — píše Keynes — dáva príklad toho, ako vysoká úroková sadzba ovplyvňuje podmienky šetrenia na systém laissez faire stanovením rozumnej úrovne zamestnanosti a takej životnej úrovne, ktorá môže byť zabezpečená technickými podmienkami výroby.“

Z toho robí Keynes záver o nevyhnutnosti regulácie úrokovej sadzby. Vláda sa musí starať o to, píše ďalej, aby snížila výšku sadzby, „opierajúc sa o zákony a zvyklosti a odvolávajúc sa dokonca na morálku“.

Keynes, vôbec nešetriac farbami, kreslí lákavý a mnohosľubný obraz, ktorý vyplýva z tohto opatrenia vlády: investície budú vzrastať, nezamestnanosť sa zmenší, zmiznú „mnohé odpudzujúce znaky kapitalizmu“.

Tichou, bezbolestnou smrťou skončia rentieri a „so zmiznutím tejto vrstvy zlepši sa i mnoho iného“. Súčasne s tým sa uvoľní pre podnikateľov široké pole pre výhodné dlhodobé investície. Týmto spôsobom sa vlk nažerie a ovca ostane celá. Nakoniec vidí Keynes v sníženej úrokovej sadzbe prostriedok i pre boj s periodickými krízami nadvýroby. Po takomto podlízavom vychvaľovaní nového univerzálneho prostriedku na vyličenie všetkých alebo takmer všetkých nemocí kapitalizmu vzniká u nepredpojatého čitateľa otázka: Je to tak? A skutočne — pozorná úvaha ukáže, že sníženie úrokovej sadzby, odporúčané Keynesom, je práve taký šarlatánsky prostriedok ako mnohé ostatné podobné recepty. Aby sme sa o tom presvedčili, stačí pozrieť sa na dáta, ktoré charakterizujú skutočnú dynamiku percentovej sadzby z pôžičiek. Tieto dáta ukazujú, že v skutočnosti v kapitalizme možno pozorovať tendencie na sníženie tohto percenta. Tento proces sa zosilňuje v období všeobecnej krízy kapitalizmu v dôsledku

vzrastu požičiavaného kapitálu, ktorý nenachádza upotrebenie v podnikaní.

Ak úroveň sadzby nevzrastá, ale klesá, znamená to, že sama kapitalistická činnosť poskytuje dostatočný materiál na previerku tohto receptu „ozdravenia kapitalizmu“. Je dobre známe, že v období všeobecnej krízy kapitalizmu súčasne so snížením výšky percenta vzniká nie zmenšenie, ale neobyčajný vzrast nezamestnanosti, nie zlepšenie, ale naopak — prehlbenie krízy. Rentieri tiež nemiznú, ale naopak prosperujú. Majiteľom akcií sa vzhľadom na zvýšenie kurzu darí ešte lepšie. Všetko toto dostatočne demaskuje demagogický charakter Keynesom navrhovaného prostriedku pre „ozdravenie kapitalizmu“ prostredníctvom sníženia úrokovej sadzby.

Je nevyhnutné pripomenúť, že i sám autor tohto receptu, nerozvinúc na jeho obhajobu všetku svoju pseudoučenú argumentáciu, priznáva, že pochybuje o jeho účinnosti.

Keynes píše doslovne toto: „Pokiaľ sa mňa týka, cítim teraz určitý skepticizmus k možnosti úspechu čisto peňažnej politiky, smerujúcej k regulácii výšky úrokovej sadzby.“ Pýtame sa: Prečo teda toľko zbytočnej námahy? Ale na to mal Keynes svoje osobitné dôvody. Učený päťolizač monopolistickej buržoázie snažil sa demagogickými povedačkami o snížení úrokovej sadzby a „odumieraní rentierov“ postrašiť čitateľa, odpútať pozornosť pracujúcich od hľadania skutočných prostriedkov na zlepšenie ich života, t. j. od zápasu proti kapitalistickému systému.

Keynes, priznávajúc svoje pochybnosti o regulácii výšky úrokovej sadzby ako prostriedku na ozdravenie kapitalizmu, obracia celú svoju pozornosť na hľadanie „takých premenlivých veličín, ktoré podliehajú uvedomelej kontrole alebo riadeniu so strany centrálnych úradov, pravda, v rámci toho hospodárskeho systému, v ktorom žijeme“, t. j. v rámci kapitalizmu. Prvé miesto medzi týmito veličinami určuje Keynes štátnemu regulovaniu investícií. Hlavný prostriedok k problému „ozdravenia“ kapitalizmu vidí teraz Keynes v tom, že buržoázny štát „bude brať na seba stále väčšiu zodpovednosť za priamu organizáciu investícií“, t. j. bude sám uskutočňovať vo väčšej miere kapitálové investície na účet vzrastu zdaňovania obyvateľstva. Tieto dane majú podľa Keynesa a keynesovcov dvojaký význam: na jednej strane zvyšujú „sklon k spotrebe“ (ďalej uvidíme, čo to znamená), na druhej strane predstavujú prameň pre zväčšenie investícií v rukách štátu. Keynes to nazýva „socializáciou investícií“.

„... Dostatočne široká socializácia investícií — vyhlasuje ďalej — ukáže sa jedinečným prostriedkom, ktorý by zabezpečil priblíženie k plnej zamestnanosti“ ... Používajúc na demagogické účely slovo „socializácia“, Keynes sa obáva, že by snáď mohol rozrušiť nervy a pokaziť „delikátnu rovnováhu spontánneho optimizmu“ svojich chlebobarcov. Preto sa ponáhľa s objasnením, že sa tu — preboha — vôbec nehovorí o socializme alebo o nejakom ohrožovaní záujmu monopolov.

O tom, že Keynesom navrhovaná „socializácia investícií“ sleduje len záujmy monopolov a nie záujmy nás, možno sa ľahko presvedčiť, ak sa

podívame na navrhované opatrenia pri ich praktickom použití. Socializácia investícií sa už dávno a široko používa imperialistickými vládamí pre väčšie výhody finančnej oligarchie. V období druhej svetovej vojny v USA kapitálové investície vo výrobnom priemysle tvorily v období od júla 1940 do júna 1945 25.792 miliónov dolárov, z čoho na účet súkromných vkladov pripadlo 8623 miliónov dolárov a na účet štátnych vkladov 17.169 miliónov dolárov, t. j. dvojnásobok. A skutočne, socializácia investícií je celkom v Keynesovom duchu. Táto „socializácia“ sa robila v záujme najväčších monopolov na účet pracujúcich. Buržoázna vláda, subvencujúc stavbu nových podnikov, zabezpečovala monopolistom všetky výhody exploatacie týchto závodov. Najväčšie monopoly bohatly na výstavbe závodov, a to na účet štátneho rozpočtu a exploatovaly práve tieto závody vo forme bezplatného prenájmu po celú dobu vojny, a len čo vojna skončila, dostaly potom za nepatrnú čiastku štátne podniky do svojho majetku.

Ten istý obraz bolo možno pozorovať aj v Anglicku. E d w a r d s v knihe *Chemické trusty v Anglicku* odhalil túto veľmi významnú okolnosť. Po prvej svetovej vojne sa vytvoril nový chemický priemysel na základe štátnych subvencií a ukoristených nemeckých patentov. Desiatky štátnych tovární boli odovzdané súkromným firmám. Za druhej svetovej vojny boli vytvorené zo štátnych prostriedkov veľké centrá chemického priemyslu. Tieto podniky alebo pracovali v prenájme, alebo pracovali bezprostredne pre Ministerstvo výroby prostredníctvom riaditeľov a technikov, pridelených podľa dispozícií vlády veľkými monopolmi.

Trusty využívaly svoju politickú moc na to, aby sa im daly k dispozícii tieto továrne tak, ako to bolo po vojne r. 1914—1918.

Takéto bezplatné odovzдание štátneho majetku kapitalistickým monopolom sa praktizovalo nielen v chemickom priemysle, ale aj v iných odvetviach anglického priemyslu. Po vojne v Anglicku súčasne s fiktívnou nacionalizáciou niektorých nevýnosných odvetví — uhoľného, železničnej a vodnej dopravy, energetiky, okolo čoho narobili labouristi toľko hľuku, uskutočňoval sa (samozrejme celkom potichu) proces neprivatizácie, t. j. prevedenia štátnych tovární a závodov, postavených na účet poplatníkov, do rúk monopolistov. Anglickí priemyselní magnáti mali veľké zisky i na „nacionalizácii“, lebo dostali za technicky zastaralé šachty, železnice a podniky dvojnásobnú cenu a získali aj na reprivatizácii, pretože dostali zadarmo nové podniky. Nie malé sumy vyrábaly veľké monopoly na „štátnych investíciách“ aj vtedy, keď podniky, vybudované na účet štátnej pokladnice, ostávaly určitú dobu v štátnej správe. Veľkí monopolisti používali štátny majetok ako zvláštnu pumpu na prečerpanie štátnych prostriedkov do vlastných vreciek. V. I. Lenin ukázal, že „štátny monopol v kapitalistickom systéme je len prostriedkom na zvýšenie a posilnenie dôchodku milionárov, blízkyh bankrotu v tom alebo onom odvetví priemyslu“. (V. L. L e n i n, *Sočinenija XXII*, 205).

Štátne investície v kapitalizme nielenže nezlepšia postavenie pracujú-

cih, ale naopak posilňujú vykorisťovanie práce. Znamenajú zväčšenie daňového bremena, zavedenie policajného režimu v závodoch, sníženie reálnej mzdy. Ako ukazujú skúsenosti, štátne investície sú v kapitalizme usmerňované predovšetkým na výstavbu vojenských podnikov, vojenských základní a iných zariadení vojenského charakteru, t. j. závodenie v zbrojení a príprava nových vojen, prinášajúcich pracujúcim nové utrpenia. O tom jasne svedčí prípad fašistického Nemecka a v terajšej dobe príklad Anglicka a USA. Tieto fakty súčasne ukazujú, že ani štátne investície, či už sú akékoľvek veľké, ba ani akékoľvek iné investície v kapitalizme nemôžu viesť k likvidácii nezamestnanosti. V USA dosiahla armáda nezamestnaných v povojnovej dobe obrovské rozmery napriek veľkým dimenziám štátnych investícií, určených na výstavbu vojenských základní, vojenských závodov atď. Celý problém je v tom, že príčina nezamestnanosti neväzí v objeme investícií, ani v nálade podnikateľov, ale v podstate kapitalistického systému hospodárenia. Zvýšenie nezamestnanosti v období imperalizmu je dôsledkom toho, že monopoly zosilňujú vykorisťovanie pracujúcich, dvíhajú ceny a obmedzujú výrobu, aby si zabezpečili monopolistické nadzisky. Učený sluha monopolistickej buržoázie, pravda, úplne mlčí o úlohe monopolov.

Keď uviedol, že príčinou nezamestnanosti je nedostatok „skutočného dopytu“ a predovšetkým nedostatok investícií, Keynes sa snaží ospravedlniť kapitalizmus a presvedčiť pracujúcich o možnosti odstránenia nezamestnanosti v rámci kapitalizmu. Ale nezamestnanosť je neoddeliteľná črta kapitalizmu. Rezervná armáda pracujúcich dáva kapitálu slobodnú ruku a javí sa s ňou ako mocný prostriedok v rukách kapitálu pre nátlak na pracovné podmienky robotníctva, pre sníženie miezd. Súdruh Stalin ukazuje, že „ani jeden kapitalista nikdy a za nijakú cenu nesúhlasil s úplnou likvidáciou nezamestnanosti, s odstránením rezervnej armády nezamestnaných, ktorých určením je tlačiť na trh práce, zabezpečovať lacné námezdné pracovné sily“. (J. V. Stalin, *Voprosy leninizma*, 10. vyd., 660.)

Klasici marxizmu-leninizmu učia, že nezamestnanosť má korene v samej podstate kapitalizmu a že ju nemožno v rámci kapitalizmu odstrániť.

Z tohto jasne vyplýva, že všetky recepty, sľubujúce odstrániť nezamestnanosť pri zachovaní kapitalizmu, sledujú len obalamutenie pracujúcich. Aby sa odstránila nezamestnanosť, je nevyhnutné odstrániť kapitalistický systém. Toto potvrdzujú historické skúsenosti svetového dosahu socialistického usporiadania v SSSR.

Keynes, uvádzajúc ako príčinu nezamestnanosti nedostatok investícií, vychádza z predpokladu, že existujúci kapitalizmus nie je schopný zapojiť všetkých robotníkov do výroby. Ale tento predpoklad je v priamom protirečení so skutočnosťou. Problém je v tom, že v období všeobecnej krízy kapitalizmu vzniká súčasne s chronickou masovou nezamestnanosťou veľké, chronické nevyužitie kapacity podnikov. Tento stav chronického nevyužitia kapacity závodov súčasne s nezamestnanosťou podrezáva priamo

v koreňoch Keynesovu tézu o tom, že celý problém je v nedostatku investícií.

Čarodejnú kuchyňu liečebných prostriedkov pre boj s nezamestnanosťou a s inými nedostatkami kapitalizmu Keynes odporúča tiež doplniť „reguláciou túžby k spotrebe“. Neúspešný „telesný lekár kapitalizmu“ poznamenáva, že problém zabezpečenia vzrastu investícií v takej miere, aby „sa vyplnila trhlina medzi čistým dôchodkom a spotrebou, stáva sa stále obťažnejším úmerne so zväčšovaním kapitálu“. Preto navrhuje postupovať s oboch strán — zaviesť reguláciu veľkosti investícií a urobiť kroky, ktoré by smerovali k zväčšeniu „sklonu k spotrebe“. Ďalej píše, „čo všetko podnikneme v oblasti investícií, ak bude možné podporovať plnú zamestnanosť pri existujúcom sklone k spotrebe“. Je teda zrejmé, že sám Keynes nie je presvedčený o účinnosti svojho hlavného receptu — štátneho „regulovania investícií“ — bez súčasného „regulovania k spotrebe“.

Ako to vlastne Keynes myslí s tou „reguláciou sklonu k spotrebe“? Pokiaľ ide o robotnícku triedu, táto regulácia znamená sníženie reálnej mzdy. Keynes tvrdí, že sníženie mzdy je podmienkou vzrastu zamestnanosti, lebo sa tým u podnikateľov zvyšuje „radosť zo života“ a zvyšujú sa podmienky pre investície. Pokiaľ ide o sníženie reálnej mzdy, Keynes priamo podčiarkuje úlohu inflácie. V tejto súvislosti hlása Keynes zvýšenie daňového bremena. Týmto spôsobom „regulácia sklonu k spotrebe“ pracujúcej triedy znamená v skutočnosti program útoku na životnú úroveň pracujúcej triedy a na druhej strane vzrast spotreby vládnúcich tried a neproduktívnych spotrieb všetkého druhu. Keynes velebí Malthusa za to, že zdôrazňoval význam vzrastu neproduktívnej spotreby lordov a kapitalistov pre zvýšenie dopytu a rozvinutie kapitalistickej výroby. Keynes závidí starému Egyptu, ktorý podľa jeho slov bol šťastný, lebo mal také obrovské zásoby neproduktívnej spotreby, ako bola stavba pyramíd. Zemetrasenie — podľa Keynesovho názoru — bolo by blahodarné pre kapitalistickú sústavu, lebo by zvyšovalo odbyt. Je pochopiteľné, že ešte väčšie nadšenie vzbudzujú u tohto „oduševneného“ advokáta monopolov vojny ako prostriedok na zväčšenie odbytového trhu a vzrastu neproduktívnej spotreby. Štátna „regulácia investícií“, ktorá v kapitalizme označuje predovšetkým vojenské budovanie, potrebuje pre svoje „doplnenie“ vo veľkých rozmeroch tiež vojenskú spotrebu. „Stavba pyramíd, zemetrasenie, dokonca aj vojny — píše Keynes — môžu poslúžiť na zväčšenie bohatstva.“ Pravda, pokračuje ďalej s nezakrývaným cynizmom, bolo by možné stavať domy atď., „ale ak stoja v ceste politické a praktické ťažkosti, je lepšie ako nič to, čo sme vyššie uviedli“.

Keynes sa tu jasne demaskuje ako najhorší nepriateľ pracujúcich, ako verný otrok imperialistickej reakcie. Kapitalizmus hynie zaživa a dusí sa pod ťarchou produktívnych síl. Hnieť kapitalizmu vedie k obrovskému vzrastu neproduktívnej spotreby a k nesmyselnému ničeniu produktívnych síl. Keynes ako ideolog imperialistickej buržoázie miesto záveru o svrnutí kapitalizmu dochádza k inému záveru: nech sa zväčšuje neproduktívna spo-

treba, nech sa ničia produktívne sily, nech príde zemetrasenie a vojny — všetko to je vítané, len keď . . . len keď sa predĺži ešte trvanie kapitalizmu, podporí sa jeho zhnitý pilier a zabezpečí vzrast zisku monopolov. S tohto hľadiska Keynes, v smysle názoru monopolistov, venuje osobitnú pozornosť vojne a vojenským spotrebám. „Regulácia sklonu k spotrebe“ v skutočnosti sa mení so vzrastom vojenských objednávok, obohacujúcich najväčšie monopoly.

Keynes teoreticky „odôvodnil“ neustály vzrast daní a nafukovanie štátnych dlhov v kapitalistických zemiach k financovaniu rastúcich vojenských rozpočtov. „Vojny — písal Keynes — sú jedinou formou veľkých výdavkov na účet obrovských pôžičiek, ktoré vládni činitelia považujú za odôvodnené!“

Súčasne Keynesovi stúpenci verejne ospevujú a uvádzajú do praxe reakčnú a militaristickú podstatu jeho „teórie“. Teoreticky „odôvodňujú prudký vzrast štátnych dlhov za účelom financovania vojny“. Americký národohospodár Kenneth Bolding tvrdí, že „jedinou prijateľnou metódou spotreby vo veľkom meradle je vojna a k tejto metóde sa národy zrejme uchýľujú, keď sa bremeno nadbytku stane príliš ťažkým“. Podľa názoru Bouldinga niet nijakého iného spôsobu na dosiahnutie „plnej zamestnanosti“, iba vojna.

Americký profesor keynesovského razenia Aires opisuje úlohu vojny takto: „Vojny XX. stor. môžu byť smrteľnou agóniou kapitalizmu. Ale vojna môže tiež slúžiť na to, aby predĺžila agóniu, lebo veľká chyba kapitalizmu — nedostatok spotreby — dokonale sa koriguje vojnou.“ Anglickí keynesovci nezostávajú pozadu za svojimi americkými bratmi. Beweridge doporučuje pre boj s nezamestnanosťou a krízami svetovú vojnu. Keynesovci vyzdvihujú takýmto spôsobom militarizáciu hospodárstva a vojnu ako všespasiteľný prostriedok boja proti nezamestnanosti a krízam.

Ale „regulácia“ spotreby zadaním bohatých vojenských objednávok monopolistom na účet štátnej pokladnice znamená súčasne obrovský vzrast daní, sníženie miezd a vojenské otroctvo pre pracujúcich. Národy sveta už videly a teraz vidia v praxi program hospodárskej militarizácie — rozvírenie novej vojny v zemiach angloamerického bloku — a s odporom sa od neho odvracajú.

Dôkazom toho je hnutie národov proti novej vojne a za trvalý mier.

Keynes a keynesovci, ako aj obhajcovia štátno-monopolistického kapitalizmu akéhokoľvek iného druhu horujú za štátnu reguláciu hospodárskeho života a snažia sa predstaviť buržoázny štát ako nejakú nadtriednu silu, ktorá by bola schopná premôcť výrobnú anarchiu a zaviesť zásady plánovania do kapitalistického hospodárenia. Je však dobre známe, že buržoázna vláda je nástrojom vykorisťovateľov na potlačenie pracujúcich. Súdruh Stalin vo svojej geniálnej práci *O marxizme v jazykovede* zdôrazniac najvýznamnejšiu aktívnu úlohu nadstavby ukázal, že nadstavba hrá služobnú úlohu vo vzťahu k svojej základni. „Keď nadstavba odmietne túto

svoju služobnosť základni, ak prejde z pozície aktívnej ochrany svojej základne na pozíciu ľahostajného pomeru k nej, ľahostajného pomeru k triedam, ihneď stratí svoju kvalitu a prestane byť nadstavbou.“ Týmto spôsobom sa nejaví buržoázny štát ako nadtriedna sila, je len zbraňou monopolistickej buržoázie pre potlačenie pracujúcich a pre posilnenie a obohatenie panstva monopolistov.

Buržoázny štát, stojac na stráži kapitalistickej základne, nemôže premôcť podstatné zákony a chyby kapitalizmu: výrobnú anarchiu, krízy, nezamestnanosť a zaviesť plánované hospodárstvo, zabezpečiť právo na prácu atď. Buržoázne hospodárstvo sa nachádza v rukách kapitalistického vedenia, t. j. veľkých monopolov a prejavuje sa takto ako nástroj kapitalizmu. Jeho „regulácia“ činnosti, konaná v záujme monopolistov, vedie len k zostreniu a prehĺbeniu kapitalistických protirečení. O tom jasne svedčí celá história rozvoja monopolistického kapitalizmu. Súdruh Stalin v rozhovore s anglickým spisovateľom H. G. Wellsom poukázal, že nemožno dosiahnuť likvidáciu výrobnéj anarchie a plánovaného regulovania hospodárstva na základe kapitalistického systému.

Plánované hospodárstvo predpokladá likvidáciu nezamestnanosti a rozšírenie tých odvetví, ktorých produkcia je zvlášť potrebná ľudovým masám. Toto nemožno dosiahnuť v kapitalizme. „Ak sa neoslobodíte od kapitalizmu, ak sa nezabavíte princípu súkromného vlastníctva na výrobné prostriedky, nevytvoríte plánované hospodárstvo“ — povedal s. Stalin.

Plánované hospodárstvo je možné len na základe spoločného majetku výrobných prostriedkov, ako to už bolo dokázané skúsenosťami v SSSR, ktoré majú celosvetový, historický význam.

*

Čo vlastne predstavuje Keynesov program? Ako sme už videli, je to program štátneho „regulovania“ hospodárskeho života v záujme monopolistov, program vojny a reakcie, program štátno-monopolistického kapitalizmu. Rozumie sa, že štátno-monopolistický kapitalizmus nie je Keynesovým vynálezom. Srastanie monopolov s buržoáznou vládou pri vládnúcej úlohe monopolov a štátne regulovanie hospodárskeho života v záujme hrstky monopolistov sa rozšírilo v Nemecku a v iných zemiach a práve tak aj v Anglicku už dávno predtým, než sa objavila Keynesova kniha. Lenin ešte po prvej svetovej vojne dokázal, že vojna, pokiaľ ide o rozvinutie štátno-monopolistického kapitalizmu, urobila to, „čo sa neuskutočnilo za 25 rokov. Poštátnenie priemyslu postupovalo vpred nielen v Nemecku, ale i v Anglicku“. (V. I. Lenin, *Sočinenija* XXIV, 210.)

Takýmto spôsobom sa štátne zasahovanie do hospodárskeho života v kapitalistických zemiach v praxi široko rozvinulo ešte pred uverejnením Keynesovho receptu a tento vo svojej knihe opísal a teoreticky odôvodnil s hľadiska monopolistickej buržoázie to, čo už v skutočnosti existovalo. Pritom podľa príkladu všetkých ospevovateľov kapitalizmu Keynes, používajúc učené zahmlňovanie, snažil sa zobrazit svoj program obohatenia

monopolistov a zdeptania pracujúcich ako starosť o záujmy pracujúcich, o likvidáciu kríz a nezamestnanosti.

Dnes už, pravda, nie je pre ospevovateľov kapitalizmu také ľahké vykladať svoje učnosti.

Samy kapitalistické prejavy v období všeobecnej krízy kapitalizmu rozbíjajú ich vlastné cigánstva a ukazujú svoju tvár verných prisluhovateľov kapitálu, hlásateľov reakcie a vojny. Program militarizácie hospodárskeho života a jeho „regulácia“ v záujme monopolov, hlásaná keynesovcami, teraz po druhej svetovej vojne sa pevne uskutočňuje tak v Amerike, ako aj v Anglicku. Proces srastania monopolov s vládnym aparátom dosiahol v poslednej dobe ďalší rozkvet v týchto zemiach. Aparát buržoáznej vlády, javiaci sa ako nástroj hŕstky monopolistov, „reguluje“ hospodársky život v prospech najväčších magnátov kapitálu. Vážnym faktorom tohto „regulovania“ sa zdá obrovský vojenský rozpočet, ktorý až dosiaľ nemá príklad v dejinách v dobe mieru. V rozpočte USA na r. 1951—1952 len priame vojenské položky predstavujú 57,2 miliárd dolárov, pričom sa však do tohto obnosu nepočítajú položky, určené pre agresiu na Kórei, na ktorú sa počíta asi 5 miliárd dolárov. Mimo toho je v rozpočte asi 7,5 miliárd dolárov na ďalšie vyzbrojovanie satelitov USA, 5,7 miliárd dolárov na budovanie vojenských základní a 1,5 miliardy dolárov na výrobu atómovej zbrane. Štátne dlhy USA predstavovali r. 1939 sumu 42 miliárd dolárov a r. 1951 okolo 260 miliárd dolárov. Ak sa na toto dívame len s hľadiska úrokov zo štátneho dlhu držiteľom obligácií, predovšetkým najväčší kapitalisti inkasujú v povojnovej dobe ročne 5—6 miliárd dolárov, získaných prostredníctvom daní z vrecák pracujúcich. Vojenský rozpočet v Anglicku dosiahol obrovské rozmery. Na priamy pokyn Wall Streetu anglický premiér Attlee v januári 1951 vyhlásil nový program zosilnenia zbrojenia a prípravy k vojne. Súhlasne s týmto programom predstavujú priame vojenské výdaje v najbližších troch rokoch 4700 miliónov libier šterlingov, priemerne po 1600 miliónov ročne. Podľa tohto programu musí sa výroba zbraní v Anglicku zväčšiť v r. 1951—52 na dvojnásobok a v r. 1953—54 na štvornásobok pri porovnaní s r. 1950—51. Vyzbrojovacie hospodárstvo zmarshalizovaných zemí spôsobilo obrovský vzrast štátnych dlhov v Anglicku, Francúzsku, Taliansku a v ostatných kapitalistických zemiach.

Nafúkané vojenské rozpočty v Anglicku a USA sú prameňom vzrastu štátnych investícií, t. j. obrovskej vojenskej výroby a tiež prameňom zvýšenia „sklonu k spotrebe“ monopolistov na účet obrovských vojenských objednávok, subvencií zo štátnej pokladnice a nevidaných nadziskov. Zisky amerických monopolistov (do zaplatenia daní) vzrástly z 19,7 miliárd r. 1945 na 40,5 miliárd r. 1950, t. j. o dvojnásobok. Zisky amerických korporácií predstavovali za päť povojnových rokov čiastku 155,7 miliárd dolárov proti 107,4 miliardam získaných za päť vojnových rokov (1941—1945). Ani anglickí monopolisti nezostávajú pozadu za svojimi americkými bratmi, ktorí si tiež poriadne plnia svoje kapsy z vojenských dodávok.

Toto nevidané obohatcovanie z vojenských dodávok je dôsledkom štátneho „regulovania“ ekonomiky zeme, uskutočneného špeciálne vytvorenými vojensko-hospodárskymi organizáciami, na čele ktorých stoja predstavitelia najväčších monopolov. Je ľahko pochopiteľné, že ceny objednávok „sa regulujú“ takým spôsobom, aby sa neporušil „spontánny optimizmus“ zákazníkov, vydierajúcich štátnu pokladnicu. Je pozoruhodné, že napr. ceny zbrojného materiálu USA na začiatku r. 1951 boli dvakrát a dokonca i trikrát vyššie než r. 1945. Takéto zlaté plody zbrojenia a rozvíjania vojny zbierajú monopolisti. Tak to všetko beží podľa Keynesa.

Politika vyzbrojovania sa však inakšie prejavuje pracujúcim, ktorým prináša zosilnenie policajného útlaku a pokračujúce zbedačenie. Obrovské vojenské rozpočty znamenajú obrovské zvýšenie daňového bremena. V USA položka daní vo federálnom rozpočte v povojnových rokoch bola priemerne okolo 40 miliárd dolárov ročne, čo znamená osemnásobné zvýšenie v porovnaní s r. 1939—1940. Po rozpútaní vojny na Kórei krivka daní v USA začala prudko stúpať: dane pohlcujú 40% zárobku robotníctva a úradníctva. Aj v Anglicku neustále rastú. Labouristi, ktorí sa po vojne dostali ku kormidlu štátneho zriadenia, môžu sa „pýšiť“ tým, že premenili Anglicko na zem s najväčším daňovým zaťažením: anglický robotník je nútený platiť vo forme daní (priamych i nepriamych) viac než 50% svojho príjmu. Vo výške tejto čiastky, zadržanej buržoáznym štátnym aparátom, prejavuje sa nepochybné úloha štátneho „regulovania“ v kapitalizme.

Súčasne so „zamrznutím“ zárobku pracujúcich ustavične rastie v Anglicku a USA drahota a tým sa aj reálna mzda — celkom podľa Keynesa — ustavične snižuje v dôsledku inflácie. R. 1949 úroveň miezd pracujúcich v USA bola o 20—25% nižšia než predvojnová úroveň a r. 1951 sa ešte snížila. Rovnaký obraz vidíme v Anglicku. Labouristickí vodcovia v predvoľbnom vyhlásení r. 1945 slávnostne sľúbili, že obyvateľstvu Anglicka bude zabezpečené „dobré zásobovanie potravinami a rastúci životný štandard“. Všetko to, ako aj ostatné sľuby pravičiarских labouristov sa ukázali zrejším podvodom. V skutočnosti pracujúca trieda Anglicka utrpela po vojne sníženiu reálnej mzdy, obrovský vzrast daní a cien, lístkový systém v rozdeľovaní výrobkov, hlad a biedu.

Anglický buržoázny časopis Sunday grafic bol prinútený v júli 1951 urobiť toto priznanie: „Nikto, dokonca ani ministri nepopierajú vážnosť nášho postavenia. Dusí nás inflácia, hodnota životných potrieb rastie s neobyčajnou rýchlosťou. Neuplynie ani jeden deň, aby ceny celého radu bežných životných potrieb nestúpaly ešte ďalej.“ Militarizácia anglického hospodárstva znamená obmedzenie v oblasti civilného priemyslu, spomalenie civilného budovania, najmä obytných domov. Ešte na konci r. 1948 labouristický denník New Statesman and Nation napísal, že obmedzenie budovania obytných domov v Anglicku, ako i škôl a nemocníc sa deje pod heslom „kanóny miesto bytov“. To sú výsledky uskutočnenia programu pravičiarских labouristov — Keynesových nasledovníkov. Kde je Keynesom sľu-

bovaný rozkvet, plná zamestnanosť, odstránenie „odporných črt kapitalizmu“? Niet ich! Naopak, rozpory kapitalizmu sa stále zostrujú a odporne vlastnosti kapitalizmu vystupujú na svetlo v plnej svojej ohyzdnosti.

V týchto okolnostiach robotníci a všetci pokrokoví ľudia v kapitalistických krajinách stále viac začínajú chápať reakčnú podstatu Keynesovho učenia a ostatných „lekárov“ kapitalizmu, snažiacich sa priviesť národy do priepasti novej svetovej vojny. Je stále jasnejšie, že ideológia keynesovcov je ideológiou imperialistickej reakcie a vojny. Nie nadarmo prijali Keynesovu knihu s nadšením Hitlerovci a i teraz slúži ako symbol viery americko-anglickým podpaľačom vojny. Je charakteristické, že keynesovstvo — táto ideológia monopolistickej buržoázie — ako by prehovorilo priamo z duše pravičiarских socialistov a bolo prijaté anglickými labouristami ako základný kameň v ich programe „demokratického socializmu“. Keynesove živé závery o možnosti likvidácie nezamestnanosti, anarchie výroby a kríz, o možnosti plánovania a „plnej zamestnanosti“ v kapitalizme sa vytrvalo používajú pravičiarскими socialistami na oklamanie nás. Demagogické heslo „ekonomickej demokracie“, rozvinuté v deklarácii pravičiarsky-socialistickej internacionály, vo svojej podstate má ideologiu keynesovstva. Sama kapitalistická činnosť strháva však nemilosrdne masku z podvodníkov a žonglérov a ukazuje šarlatánsky charakter ich receptu. Všetkým pokrokovým ľuďom na svete sa stáva jasným, že nepochybná príčina kríz a nezamestnanosti je skrytá v samej podstate kapitalizmu a že cesta, odporúčaná Keynesom, vedie v skutočnosti k vzrastajúcemu posilňovaniu monopolov, k zosilneniu reakcie a k rozvíreniu nových vojen. Demaskovanie lživej Keynesovej teórie a jeho stúpcov slúži boju za mier a demokraciu proti imperialistickej reakcii a vojne.

AKO DOPLÁCAJÚ NÁRODY NA HORÚČKOVITÉ ZBROJENIE V KAPITALISTICKÝCH KRAJINÁCH

Súdrh Stalin vyhlásil v rozhovore s dopisovateľom Pravdy vo februári 1951, že „mier bude zachovaný a upevnený, ak ľud vezme vec zachovania mieru do svojich rúk a bude ju dôsledne brániť. Vojna sa môže stať nevyhnutnou, ak sa podnecovateľom vojny podarí opriať sieťou lži ľudové masy, oklamať ich a zavliecť do novej svetovej vojny“.¹ J. V. Stalin zdôraznil prvoradý význam širokej kampane za záchranu mieru, ktorá je prostriedkom na odhalenie zločinných machinácií vojnových štváčov.

II. svetový kongres obrancov mieru, konaný vo Varšave v novembri 1951 a reprezentujúci národy 80 krajín, konštatoval, že národy nesú na svojich pleciah ťarchu bremena horúčkovitého zbrojenia a obrovských vojnových rozpočtov. V prípise kongresu Organizácii spojených národov sa hovorí: „Sústredíme pozornosť na to, že prechod radu krajín na vojnové hospodárstvo vždy väčšími narušuje národohospodársku spoluprácu i medzištátnu výmenu, a to tak surovín, ako aj priemyselných výrobkov, škodlivo pôsobí na životnú úroveň mnohých národov, prekáža hospodárskemu pokroku a účinnej spolupráci medzi všetkými krajinami a napokon, je pareniskom konfliktov, ktoré vážne ohrozujú mier“.²

*

Za jedno pokolenie v prvej polovici XX. stor. národy zemegule zažily biedy dvoch svetových vojen, ktoré vyvolaly a rozpútalý sily medzinárodnej imperialistickej reakcie.

Prvá svetová vojna v r. 1914—1918 svojimi meradlami a dôsledkami ďaleko predstihla všetky predchádzajúce vojny v dejinách ľudstva. Do vojny boli zatiahnuté gigantické masy obyvateľstva zemegule. Obyvateľstvo krajín, ktoré sa aktívne zúčastnily na vojne, pozostávalo asi z 800 miliónov ľudí. V čase vojny armády v každej z krajín, ktoré viedly vojnu, sa zdesaťnásobili a okrúhle číslo zmobilizovaných a ozbrojených síl pre-

* Originál uverejnený v časopise Voprosy ekonomiki, 1951, č. 10.

¹ J. V. Stalin, *Rozhovor s dopisovateľom Pravdy*, Bratislava 1951, 14.

² Pravda, 23. XI. 1950.

kročilo 66 miliónov ľudí. V mnohých krajinách takmer všetci dospelí mužovia boli na dlhý čas trvalo odtrhnutí od produktívnej práce a v poslednom období vojny sa priberali do vojska starci, nedospeli a chronicky chorí.

Asi 10 miliónov padlých, 6 miliónov nezvestných a zajatcov, vyše 20 miliónov ranených, v tom počte viac ako 6 miliónov ťažko ranených, navždy zmrzačených, tisíce rozbitých miest a dedín, milióny zničených roľníckych osadlostí, hlad a bieda ľudových mäs — také boli niektoré z hlavných výsledkov tejto vojny o rozdelenie sveta medzi skupinami imperialistických zbojníkov. Podľa oficiálnych údajov, ktoré ani zďaleka nie sú úplné, priame výdavky na vojnu, nerátajúc do toho škody, zapríčinené veľkým vojnovým pustošením, boli 200 miliónov dolárov.

Za takýchto okolností prvá svetová vojna až do základov otriasla svetom a spôsobila kolosálne škody krajinám, ktoré viedly vojnu. Pohltila práve toľko ľudských životov, koľko zahynulo v Europe v dôsledku vojen za 1000 predchádzajúcich rokov. Vojna vyvolala obrovský vzrast drahoty, rozpútala infláciu, ktorá viedla k prudkému poklesu reálnej mzdy robotníkov a zamestnancov, reálnych dôchodkov roľníkov, inteligencie a penzistov. V európskych krajinách sa prvý raz zaviedly odberné listky na predmety dennej spotreby. Spotreba ľudových mäs sa prudko zmenšila. Z vojny zbohatla iba klika najväčších monopolov, ktoré dostaly výhodné štátne vojnové objednávky.

Z vojny zvlášť ťažily americké korporácie, ktorých čisté zisky vzrástly podľa platených daní v čase od r. 1914 do r. 1918 viac ako dvojnásobne. V. I. Lenin písal v auguste r. 1918, že „americkí miliardári zbohatli väčšmi ako hocikto iný. Urobili si dlžníkov zo všetkých krajín, i najbohatších. Nahromadili stovky miliónov dolárov. Na každom jednom dolári vidieť stopy špiny... Na každom dolári sú stopy krvi z toho mora krvi, ktorú prelialo 10 miliónov zabitých a 20 miliónov zmrzačených“...³

V. M. Molotov vo svojom preslove na konferencii Spojených národov v San Francisku 26. apríla 1945 zdôraznil, že druhá svetová vojna v mnohom prevýšila prvú svetovú vojnu v rozvíjaní sa vojnových udalostí aj pokiaľ ide o rozsah zúčastnených armád, množstvo ľudských obetí, nesčíselné škody, neslýchané kruté dôsledky na život mnohých národov. „Hitlerovské Nemecko, ktoré začalo túto vojnu, neštítalo sa nijakých zločinov, len aby uvalilo svoju vládu na Europu a otvorilo cestu k svetovláde germánskeho imperializmu. Masové vraždy detí, žien a starcov, kynoženie celých národností, dôsledné ničenie pokojných občanov, nepohodlných fašistom, barbarské ničenie kultúry a bezbranných kultúrnych činiteľov, spustoše-

³ V. I. Lenin, *Sočinenija* 28, 46.

nie mnohých tisícov miest a dedín, zrútenie hospodárskeho života celých národov a nesčíselné straty — na to sa nedá zabudnúť . . .“⁴

Ak sa v prvej svetovej vojne zúčastnili štáty s obyvateľstvom, ktorého počet dosahoval polovicu obyvateľstva celého sveta, tak do druhej svetovej vojny boli zatiahnuté štáty, ktorých obyvateľstvo tvorilo viac ako 95 % obyvateľstva celého sveta. Pritom na rozdiel od prvej svetovej vojny vojnové udalosti sa neodohrávaly iba v Európe, ale aj v Ázii, severnej Afrike a na mnohých tichomorských ostrovoch. Okružle číslo osôb zmobilizovaných do armády vo všetkých štátoch, ktoré sa zúčastnili na vojne, dosiahlo počet 110 miliónov.

Podľa údajov, ktoré uverejnil Vatikán na základe odhadov viacerých medzinárodných organizácií, počet padlých za druhej svetovej vojny, a to tak vojakov, ako aj civilných osôb, dosiahol 21,1 miliónov, počet ranených 34,4 miliónov.⁵ Do týchto údajov nie sú zahrnuté milióny ľudí, ktorí zahynuli v hitlerovských koncentračných táborech a umreli od hladu a epidémií, ktoré spôsobily vojna a fašistické zločiny. Taktiež nie sú zarátané do týchto odhadov straty Číny za 8 rokov vojny proti japonským imperialistom (od r. 1937 do r. 1945), ktoré podľa neúplných údajov dosahujú 10 miliónov ľudí. Za druhú svetovú vojnu bol zvlášť veľký počet obetí medzi civilným obyvateľstvom. Desiatky miliónov ľudí bolo zmrzačených. Milióny detí stratilo svojich rodičov. Vo všeobecnosti ľudské obeť v druhej svetovej vojne boli vari 5 ráz väčšie ako v prvej.

Podľa približných výpočtov amerických buržoázných štatistik bezprostredné vojnové výdavky kapitalistických štátov, ktoré viedly vojnu, vydané na základe štátnych rozpočtov, dosahujú za roky druhej svetovej vojny 925 miliárd dolárov. Tieto stovky miliárd dolárov boli vyžmýkané z vrecák pracujúcich daňových poplatníkov a uložené do sefov monopolov. Vojnové výdavky druhej svetovej vojny prevýšily asi 5-násobne vojnové výdavky prvej svetovej vojny.⁶

Výdavky sovietskeho štátu na vojnu s Nemeckom ako i s Japonskom a straty na dôchodkoch, ktoré utrpely v dôsledku okupácie štátne podniky, družstvá, kolchozy i obyvateľstvo Sovietskeho sväzu, dávajú iba za čas vojny sumu nie menej ako 357 miliárd dolárov. Do vyššie uvedenej sumy vojnových výdavkov štátov, ktoré viedly vojnu, nie sú zarátané vojnové trovy Číny a kolosálne škody, spôsobené hospodárstvu i kultúre mnohých krajín vojnovými udalosťami a lúpežným hospodárením nemecko-fašistických okupantov.

⁴ V. M. Molotov, *Otázky dnešnej politiky*. Gospolitizdat, 1948, 10.

⁵ The World Almanac, 1947, 521.

⁶ The World Almanac, 1947, 523.

Zvlášť veľké straty utrpel cez vojnu Sovietsky sväz, ktorý sa stal obeťou vpádu niekoľkých miliónov vojakov fašistického Nemecka a jeho satelitov. Vpád okupantov spôsobil našej krajine obrovské utrpenia. Podľa údajov Mimoriadnej štátnej komisie na základe zistení a vyšetroaní zločinov nemeckých uchvatiteľov a ich spojencov, na území Sovietskeho sväzu fašisti úplne alebo čiastočne zničili a vypálili 1710 miest a viac ako 70.000 dedín a osád; vypálili a zničili vyše 6 miliónov budov a o prístrešie obrali okolo 25 miliónov ľudí; zničili 31.850 priemyselných podnikov, v ktorých bolo zamestnaných okolo 4 miliónov robotníkov; zničili alebo odviezli 239 tisíc elektrických motorov, 170 tisíc kovorobných strojov, rozbili 65 tisíc km železničných koľajníc, 4100 staníc, 36 tisíc poštových a telegrafných zariadení, telefonných staníc a iných zpravodajských podnikov; zničili alebo zrúcali 40 tisíc nemocníc alebo iných liečebných zariadení, 84 tisíc škôl, technik, vyšších škôl, vedecko-výskumných ústavov, 43 tisíc verejných knižníc; rozvrátili a vyplienili 98 tisíc kolchozov, 1876 sovchozov a 2870 strojno-tractorových staníc, porazili, odobrali alebo odohnali do Nemecka 7 miliónov koní, 17 miliónov rožného statku, 20 miliónov ošipaných, 27 miliónov oviec a kôz, 110 miliónov domácej hydiny.

Mimoriadna štátna komisia zistila na základe početných listín a dokladov, že okružla suma priamych škôd, spôsobených národnému hospodárstvu SSSR a jednotlivým vidieckym i mestským obyvateľom, odhaduje sa na 679 miliárd rubľov alebo 128 miliárd dolárov.

Druhá svetová vojna rozvrátila medzinárodné národohospodárske sväzky, vyvolala v hospodárstve kapitalistických krajín, ktoré viedly vojnu, nikdy nebývalé disproporcie, silné omedzenia civilnej výroby, vzrast výnosu veľkokapitálu a rozmáhanie finančných systémov a peňažného úveru. Výdavky na vojnu v kapitalistických krajinách sa zakrývaly najmä zvýšením daní pracujúcich, ako aj vydávaním dlhopisov a papierových peňazí a vo fašistickom Nemecku a militaristickom Japonsku okrem toho aj priamym okrádaním národov okupovaných území. Obrovský vzrast daňového bremena a inflácia, sprevádzaná rýchlym vzrastom cien, urýchlily pokles životnej úrovne širokých ľudových mas kapitalistických krajín. Ba aj v Spojených štátoch amerických, na ktorých území sa neodohraly vojnové udalosti a ktoré neskúsily letecké nálety a útlak nepriateľskej okupácie, snížilo sa zásobovanie obyvateľstva spotrebným tovarom priemerne o 25 %. V európskych kapitalistických krajinách pokles spotreby pracujúcich bol ešte omnoho väčší.

Ohromné rozpočtové schodky kapitalistických krajín, ktoré viedly vojnu, vyrovnávaly sa štátnymi pôžičkami, čo viedlo k nebývalému vzrastu štátneho dlhu. Napr. štátny dlh USA vzrástol zo 42 miliárd dolárov r. 1938

na 259 miliárd dolárov r. 1945, t. j. viac ako 6 razy, štátny dlh Anglicka obdobne z 8 miliárd libier šterlingov na 25,9 miliárd libier šterlingov, čiže viac ako dvojnásobne a r. 1951 prekročil 30 miliárd libier šterlingov, čo je 2,7 razy viacej, ako je národný dôchodok krajiny. Ešte väčšmi vzrástly štátne dlhy Francúzska a Talianska. Ku koncu vojny štátny dlh mnohých kapitalistických krajín prevyšoval nielen ich národný dôchodok, ale aj národný majetok. Keď sa obligácie vojnových pôžičiek sústredily do rúk ústavov malej skupiny finančných monopolov a poisťovní a výplata úrokov z nich sa čerpala z vrecák miliónov pracujúcich daňových poplatníkov, vtedy sa ešte väčšmi snížila ich biedna životná úroveň. Množstvá vojnových dlhov ukazujú, akú obrovskú daň boľy ľudové masy nútené vyplácať za desaťročia veľkým monopolistom a bankárom.

Vojna priniesla robotníkom všetkých kapitalistických krajín režim vojenského poriadku v podnikoch, militarizáciu práce a predĺženie pracovného času. V týchto krajinách bola zavedená nútená práca v ešte väčšom masovom meradle ako v časoch, keď ešte nebola vojna. V hitlerovskom Nemecku dosiahol počet cudzích robotníkov, privezených násilím z krajín ukupovaných fašistickými okupantmi, asi 12 miliónov. Týchto robotníkov ako aj zajatcov predávali do otroctva kapitalistom a statkárom. Hromadne hynuli od hladu, úmornej práce, mučenia a trýznenia fašistických katov.

Vojna rýchle ochudobnila postavenie prevažnej väčšiny roľníkov v kapitalistických krajinách, na ktorých ťažko doliehala povinnosť nútených dodávok potravín za krajne nízke ceny, čím sa znemožnilo doplnenie opotrebovaného alebo zničeného poľnohospodárskeho inventára a zariadenia. Vojna obrala poľnohospodárstvo kapitalistických krajín o umelé hnojivá, lebo z látok, z ktorých pozostávaly, sa vyrábaly výbušniny. Vojna zapríčinila aj hromadný mor dobytká. Toto všetko a najmä povolávanie najproduktívnejších robotníkov do armády, zapríčinilo masový rozvrat malých a stredných poľnohospodárskych osadlostí, neobyčajné vyčerpávanie pôdy a sníženie úrodnosti poľnohospodárskych plodín.

Vojna vyvolala masový úpadok malých a stredných podnikateľov, obchodníkov a inteligencie. Tak v USA za vojnové roky veľké firmy zničily a pohltily státisíce malých podnikateľov a obchodníkov. V európskych krajinách, ktoré viedly vojnu a v krajinách Ďalekého Východu úpadok stredných vrstiev obyvateľstva bol ešte masovejší.

Tak popri rozmachu hŕstky priemyselných monopolistov, bankárov, ako aj veľkostatkárov a veľkoobchodníkov, vojna prudko snížila životnú úroveň všetkých tried a skupín obyvateľstva, najmä však robotníckej triedy. Z vojny sa obohatily iba monopoly vojnového priemyslu, ktoré maly neslýchané zisky z vojnových objednávok. Boly to zisky, vyťažené z ľudskej krvi,

spustošených miest, zaplatené desiatkami miliónov vdôv a sirôt, oplakávajúcích svojich zahynulých živiteľov. Vyššie uvedené fakty jasne dokazujú každému nepredpojatému človekovi, akú cenu majú a kto sa oduševňuje za výmysly reakcionárskych buržoáznych národohospodárov o údajnom „blahodarnom“ vplyve vojny na národné hospodárstvo a životnú úroveň ľudových mäs.

Monopoly vojnového priemyslu USA vidia vo vojnách predovšetkým „ideálny trh“ a „ideálne“ možnosti obohatenia. Tieto svojrázne „ideály“ obchodníkov zbraňami reakcionárski americkí národohospodári postavili za základ ľživej a odpornej „teórie“, ktorá zvaľuje zodpovednosť za masovú nezamestnanosť a krízy nie na kapitalistický spôsob výroby, ale na „mimoriadne rýchly pokrok vedy a techniky“ a vidí východisko z týchto bied a možnosť zaistenia „plnej zamestnanosti“ obyvateľstva iba vo svetovej vojne. O tejto téme sa napísaly v americkej buržoáznej národohospodárskej literatúre desiatky kníh a stovky článkov.

Americký národohospodár Lynch tvrdí, že sústava vojnového národného hospodárstva predstavuje „zvlášť rýchlu cestu, ktorou v posledných rokoch západné národy sa ukázali schopnými mobilizovať svoje zdroje na dosiahnutie plnej zamestnanosti“. Kenneth Bolding vo svojej prednáške na 57. konferencii Amerického národohospodárskeho združenia v máji 1945 vyhlásil, že „dnešný svet je v pazúroch hroznej dilemy, ktorú si sám vytvoril: alebo rozšíriť spotrebu vojnou, alebo omedziť výrobu krízami a nezamestnanosťou“.⁷ Americký prívrženec Keynesa, Gerard Colm, r. 1948 vystúpil s náhľadom, podľa ktorého „vojnovým pustošením sa môžu rozriešiť niektoré národohospodárske problémy USA, a to v každom prípade aspoň na značný časový úsek“.⁸ To isté sa tvrdí v amerických „naukách“ o iných špecialitách, v tlači monopolov, v rozhlase i v literatúre, ktoré sa usilujú všemožným spôsobom vtlačiť do hláv amerických obyvateľov predstavu, ako by len nová svetová vojna a zvýšená príprava na ňu mohla zachrániť Spojené štáty od krízy, nezamestnanosti a biedy.

Najbližším cieľom týchto stanovíšť, plných nenávisti k človekovi, je pomáhať ďalšiemu vzrastu vojnových rozpočtov a zvýšeniu počtu ozbrojených síl, zachovaniu a vzrastu ziskov vojnových dodávateľov, udržaniu stavu neistoty a nepokoja na celom svete, potrebného pre horúčkavité zbrojenie a militaristické dobrodružstvá imperialistov.

Táranie amerických reakcionárskych národohospodárov o tom, že prudký vzrast vojnových rozpočtov a mnohomiliardové objednávky na zbrojenie

⁷ American Economic Review, May 1945, 14.

⁸ The New Economics. Keynes' Influence on Theory and Public Policy. New York 1948, 456.

môžu vraj rozriešiť protirečenia národného hospodárstva USA a zbaviť krajinu nezamestnanosti a hroziacej národohospodárskej krízy, nemajú nič spoločného s vedou. Pre prechod hospodárstva krajiny na koľaj vojnového národného hospodárstva je príznačné jednostranné vojnové usmerenie priemyslu. K tomu patrí všemožné rozšírenie výroby predmetov nevyhnutných pre vojnu a nesúvisiacich so spotrebou obyvateľstva, ako aj všemožné omedzenie výroby, najmä pre trh s predmetmi dennej spotreby obyvateľstva. Súčasne rozmnoženie ozbrojených síl krajiny spôsobuje obrovský vzrast daní a zvýšenie cien tovarov masovej spotreby. To všetko omedzuje spotrebu obyvateľstva a musí nevyhnutne viesť krajinu k hospodárskym krízam. To, čo sa reakcionárski ekonomovia pokúšajú predstaviť ako východisko z protirečení, v skutočnosti dáva celkom opačné výsledky a veľmi zosilňuje a pristrojuje všetky protirečenia kapitalistického hospodárstva.

*

Americkí imperialisti urobili z vojny a prípravy na ňu základný kameň hospodárskej politiky *Spojených štátov amerických*. V posledných rokoch národné hospodárstvo USA prechádzalo vždy vo väčšej miere na vojnovú koľaj; výrobný aparát krajiny sa sústredil na vystupňovanie horúčkovitého zbrojenia, posluhovanie vojnovej agresii USA na Kórei a podporovanie prípravy novej svetovej vojny. Každý rok vzrastajú čo do svojho absolútneho rozsahu federálne rozpočty, ktoré sa vždy viac menia na čisto vojnové rozpočty. R. 1951/52 Trumanova vláda stanovila výdavky na armádu, loďstvo a letectvo, na vyzbrojenie krajín Severoatlantického bloku, vyzbrojenie amerických vojnových základní za hranicami, výrobu atómovej zbrane a iné priame vojnové výdavky na sumu viac ako 75 miliárd dolárov.

V USA spolu so vzrastom vojnových rozpočtov, určených bezprostredne na ciele vojnového útoku a prípravu novej svetovej vojny sa nezadržateľne omedzujú aj beztak biedne položky rozpočtu na nevojnové ciele — na osvetu, zdravotníctvo, elektrifikáciu, melioráciu, stavbu bytov atď. V októbri r. 1950 Rozpočtový úrad Kongresu USA vyhlásil, že sa omedzujú položky určené na občianske potreby o 580 miliónov dolárov oproti sumám predtým schváleným v Kongrese. Od júna r. 1950, t. j. od začiatku americkej vojnovej agresie na Kórei, najmä však po zavedení „mimoriadneho stavu“ v USA v decembri r. 1950, urýchlilo sa tempo uzatvárania vojnových smlúv a položky na nevojnové ciele sa znovu silne omedzily. V poslednom čase vojnové objednávky v USA dosahujú mesačne 6 miliárd dolárov.

Vojenské úrady uzavierajú smluvy iba s väčšími spoločnosťami. Súčasne menšie, mnohé stredné, ba i mnoho veľkých podnikateľov v USA stroskotáva, pretože nedostanú suroviny, ktorých je nedostatok, ani iné materiály, nevyhnutné pre výrobu, ani úver, čo vyvoláva prudký vzrast protirečení

vnútri USA. Nespokojnosť s politikou vládnúcich monopolov vzrastá nielen u robotníkov a všetkých pracujúcich, ale aj u tých zámožných vrstiev amerického obyvateľstva, ktoré tiež vyšly na mizinu v dôsledku uskutočňovania Trumanovho vojnového programu.

Vojnová hystéria a obrovské vojnové objednávky vlády USA zaisťujú najväčším americkým monopolom, v prvom rade vedúcim koncernom vojnového priemyslu, nebývalý vzrast ziskov. V národohospodárskej zpráve Trumana za prvý polrok r. 1950 sa zdôrazňuje, že zisky amerických korporácií dosiahly úroveň 50 miliárd dolárov za rok, t. j. asi dvojnásobne prekročili priemernú úroveň ziskov v rokoch druhej svetovej vojny. Najmä veľmi vzrástly zisky koncernov vojnového priemyslu, ktoré patria do finančných skupín Morgana, Rockefellera, DuPonta a Mellona. Napr. spoločnosť General Electric, ktorú kontroluje Morgan a ktorej patrí základná úloha pri výrobe materiálov pre atómovú zbraň, r. 1950 takmer zdvojnásobila svoje zisky. Taktiež sa zdvojnásobily zisky chemického trustu DuPont de Nemour, ktorý dostal od štátu stovky miliónov dolárov na práce spojené s výrobou vodíkovej bomby atď.

Monopoly ustavične zvyšujú ceny vojnovéj produkcie. Tak napr. od začiatku vojny na Kórei ceny radarových zariadení vzrástly v USA na dvojnásobok, ceny lietadiel takmer na dvojnásobok atď. To spôsobuje ešte väčšie bohatnutie monopolistov, ďalšie veľké zvýšenie vojnových výdavkov, nezadržateľný vzrast inflácie a okrádanie štátnej pokladnice v dosiaľ nebývalej miere.

Americkí monopolistickí obchodníci, pretože bohatnú zo zúrivej vojnovéj horúčky a ženú sa za svetovládou, sú na smrť ustaraní len o to, ako by udržali, ba ešte väčšmi zvýšili príjmy z vojnových nadziskov. Veď prečože vláda USA, ktorá im je podrobená, zamietá návrhy Sovietskeho svazu o uzavretí Paktu mieru medzi piatimi veľmocami, o omedzení zbrojenia a o bezpodmienečnom zákaze atómovej zbrane; veď prečože táto vláda prenasleduje ľudí, ktorí bránia vec mieru? Americkí imperialisti vytvárajú agresívne vojnové bloky, znovu budujú západonemeckú a japonskú armádu. Usilujú sa pretvoriť Západné Nemecko — ako aj mnohé iné krajiny — na vojnovostategické nástupištia pre vojnu, ktorú chystajú proti SSSR, Čínskej ľudovej republike a európskym ľudovodemokratickým krajinám.

Horúčkovité zbrojenie v USA každý deň zhoršuje postavenie širokých mas amerických pracujúcich. Posolstvá Trumana Kongresu, prejavy Hospodárskej rady pri prezidentovi, vyhlásenia národohospodárov, ako aj celá tlač monopolov sú preniknuté jediným vedúcim motívom — požiadavkou, aby ľud prinášal obeť v záujme uskutočnenia príšerného programu zbrojenia.

Prechod národného hospodárstva USA na vojnovú koľaj nevyhnutne vyvoláva omedzovanie výroby spotrebných predmetov a spôsobuje ďalšie zväčšenie mnohomiliónovej armády nezamestnaných. R. 1951 prinútili snížiť spotrebu surovín a materiálov v civilných odvetviach výroby v porovnaní s r. 1950 takto: spotrebu alumínia o 33 %, medi o 25 %, ocele, zinku a olova — o 20 %. Dodávky strojov na spracovanie kovov pre potreby civilnej výroby sa snížili o 70 %.⁹ Stavby obytných domov sa omedzili nie menej ako o jednu tretinu. V dôsledku omedzenia dodávok pre civilnú výrobu silne klesá spotreba pracujúceho obyvateľstva krajiny.

Reálna mzda robotníkov a zamestnancov rýchle klesá, kým nominálna mzda o stáva na tej iste, krajne nízkej úrovni a ceny sa nezadržateľne zvyšujú. Podľa nedávno uverejnených výpočtov amerického elektrikárskeho odborového sväzu náklady na životné minimum vzrástli od r. 1939 do r. 1950 nie menej ako o 163 %. R. 1951 tento vzrast pokračoval ešte rýchlejším tempom. Podľa vyhlásenia odborového sväzu elektrikárov priemerná mzda v priemysle predstavuje iba dve tretiny alebo ešte menšiu časť sumy, ktorá je nevyhnutná na veľmi skromné užívanie rodiny. Reálna mzda v USA nedosahuje ani 75—80 % predvojnovovej úrovne.

Vzrast drahoty rýchlo zhoršuje postavenie prevažnej väčšiny obyvateľstva USA. Zvyšuje sa nájomné za byty, cestovné v podzemných železničiach, električkách a autobusoch, cena elektrického prúdu na osvetlenie, plynu a iných komunálnych služieb. Zvyšovanie daňového bremena spôsobuje ešte väčšie sníženie životnej úrovne ľudových mäs. Už začiatkom r. 1951 okolo 30 % mzdy robotníkov a zamestnancov pohltily početné dane. Jednako Kongres USA schválil návrh vlády o novom zvýšení daní. Len federálne dane r. 1951/52 dosiahly obrovskú cifru — 67,8 miliárd dolárov, čo prevyšuje viac ako 11 ráz sumu daní r. 1937/38. Okrem federálnych daní je v USA ešte množstvo štátnych a iných miestnych daní, ktoré tiež ustavične vzrastajú a zhoršujú už i tak ťažké postavenie pracujúcich. Podľa zprávy americkej hospodárskej tlače celková suma daní v USA r. 1951/52 dosiahne 93 miliárd dolárov, t. j. predstavuje 40 % celého národného dôchodku krajiny.

Keď Truman prehovoril 22. júna 1951 v štáte Maryland, uviedol tieto údaje o stave zdravotníctva v USA: vyše 1 milióna Američanov umrelo r. 1950 v dôsledku chronických chorôb, úmrtnosť v dôsledku srdcových chorôb bola o 20 % vyššia ako pred 10 rokmi, viac ako 25 miliónov Američanov v tej alebo onej forme trpí chronickými chorobami, viac ako 600 tisíc postelí — asi polovica všetkých nemocničných postelí v krajine — je obsa-

⁹ Wall-Street Journal, 21. II. 1951.

dených duševne chorými. Truman bol nútený priznať, že fakticky „väčšina obyvateľstva USA chýba lekárske ošetrovanie“. A predseda odhliadnuc od týchto skutočností, položky štátneho rozpočtu USA na zdravotníctvo, ako aj na iné mierové ciele sa neprestávajú omeďzovať.

Americkí imperialisti sa usilujú uvaliť čo možno najväčší podiel výdavkov na prípravu novej svetovej vojny nielen na pracujúcich USA, ale aj na národy iných kapitalistických krajín, v prvom rade západoeurópskych, a využiť ich ako potravu pre delá vo vojne, ktorou chcú nastoliť svoje svetové panstvo. Pod zámienkou „pomoci“ iným krajinám, ktorá v skutočnosti nie je ničím iným ako ujarmením týchto krajín monopolmi USA, americký imperialismus podrobuje svojej kontrole hospodárstvo týchto krajín a domáha sa jeho všestrannej militarizácie. V tom je hlavný význam „Marshallovho plánu“ a iných národohospodárskych, politických a vojensko-strategických opatrení, urobených vládnymi kruhmi USA v západnej Európe a v celom svete. Len za jediný r. 1950 vojnové výdavky západoeurópskych štátov vzrástly dvoj- až trojnásobne, pričom značne prevyšujú tzv. americkú „pomoc“, poskytnutú podľa „Marshallovho plánu“ na rok 1950.

Hospodárske vzťahy medzi USA a západnou Európou nadobudly charakter vzťahov vojnových čias. Export USA do západoeurópskych krajín sa vždy väčšmi presúva na dodávky zbraní, streliva a iných vojnových materiálov. Súčasne USA stupňujú obchodnú vojnu proti SSSR a ľudovodemokratickým krajinám, nútiac k tomu aj zmarshallizované štáty. V júni roku 1951 vláda USA vypovedala obchodnú smluvu, uzavretú r. 1937 medzi SSSR a USA. Obchodná diskriminácia, ktorú vykonávajú imperialisti oproti SSSR a ľudovodemokratickým krajinám, spôsobuje omedzenie exportu z kapitalistických krajín, zbavuje práce milióny robotníkov v týchto krajinách, podryva základy obchodných sväzkov a vzájomných hospodárskych vzťahov medzi národmi.

Po začatí svojho vojnového dobrodružstva na Kórei a zavedení „mimoriadneho stavu“ v USA, americké vládne kruhy začaly urýchleným tempom uskutočňovať militarizáciu západnej Európy. Generál Eisenhower sa stal hlavným veliteľom „atlantickej armády“. Na urýchlenie militarizácie hospodárstva západoeurópskych krajín a jej ďalšieho prispôsobenia záujmom amerických monopolov vojnového priemyslu postupovalo sa pri utvorení útočného Severoatlantického bloku na základe požiadaviek vojrovej výroby. „Kordinátorom“ vojrovej výroby krajín Severoatlantického bloku, t. j. akýmsi hospodárskym miestodržiteľom USA sa stal U. Herod, predseda spoločnosti International General Electric, medzinárodnej filiálky najväčšieho trustu USA. Militarizácia a neuveriteľný vzrast vojnových výdavkov západoeurópskych krajín národohospodársky otriasajú ich hospodárstvo,

ktoré sa ešte nezotavilo z následkov druhej svetovej vojny a spôsobujú neobyčajné stúpanie drahoty, uvaľujú neznesiteľné bremeno daní na pracujúce masy a odsudzujú národy západnej Európy na biedu a hlad.

Labouristická vláda *Anglicka*, ktorá splňa vôľu angloamerických monopolistov, usiluje sa urýchlene previesť hospodárstvo krajiny na vojnovú koľaj. Vojnové výdavky Anglicka za 3 minulé roky neboly menšie ako 4700 miliónov libier šterlingov, do čoho nie sú zarátané výdavky spojené s hromadením strategických zásob. Výroba výstroje pre ozbrojené sily r. 1951/52 sa zvýši na viac ako dvojnásobok v porovnaní s bežným rokom a r. 1953/54 vzrastie na viac ako štvornásobok. Pre urýchlenie tempa prípravy na vojnu labouristická vláda ešte väčšmi snižuje životnú úroveň ľudových mas a robí opatrenia, ktorými sa silne omedzuje dopyt obyvateľstva po tovare a civilný priemysel, v prvom rade potravinársky. Na zaokrytie obrovských vojnových výdavkov vládnúce kruhy Anglicka vždy viac zvyšujú dane, ktoré už teraz podľa zprávy časopisu *Statist* pohlcujú robotníkom vyše polovice ich mzdy.

V dôsledku prevedenia anglického priemyslu na vojnovú výrobu v odvetviach, ktoré vyrábaly tovary dennej spotreby, sa vždy viac ukazuje nedostatok surovín, kovov, rezervných súčiastok atď. Od februára r. 1951 zakázali v Anglicku dodávanie zinku a mosadze pre civilné priemyslové odvetvie, pričom minister zásobovania Strauss otvorene priznal, že toto opatrenie nepochybne vyvolá prebytok pracovných síl a nezamestnanosť v niektorých krajoch.

Podľa údajov Štatistického ústavu oxfordskej univerzity ceny potravín v Anglicku sa zvýšily za r. 1949—1950 o 21 %. R. 1951 ceny vzrastajú ešte rýchlejšie. V poslednom čase v Anglicku neminie ani mesiac bez zvýšenia cien toho alebo onoho tovaru masovej spotreby. Labouristickí ministri otvorene vyhlasujú, že v súvislosti s militarizáciou národného hospodárstva nemôže byť ani reči o zrušení systému odberných lístkov.

Vzrast vojnových výdavkov a militarizácia národného hospodárstva Anglicka ohrozujú vážne otriast' jeho oslabené hospodárstvo. Vyvolávajú rýchle snižovanie už i tak krajne nízkej životnej úrovne ľudových mas. Už začiatkom r. 1950 reálna mzda v Anglicku bola o 25—30% nižšia ako pred vojnou a odvtedy neprestáva rýchle klesať. Robotníci a všetci pracujúci Anglicka cítia na sebe zhubné následky útočného zahraničnopolitického kurzu labouristickej vlády.

Vo *Francúzsku* vojnové výdavky pohlcujú väčšiu čiastku štátneho rozpočtu. V auguste r. 1950 sa francúzska vláda usniesla zvýšiť vojnový rozpočet na r. 1951 o 80% a určiť na zbrojenie za tri roky — od r. 1950 do r. 1952 — viac ako 2 trilióny frankov. Súčasne sa zaviazala svojim wa-

shingtonským pánom značne zvýšiť dane a silne omedziť všetky rozpočtové výdavky, ktoré nie sú pre vojnu priamo dôležité. Koncom r. 1950 ceny vo Francúzsku v porovnaní s r. 1938 sa zvýšili 24-násobne a úhrn daní vzrástol r. 1951 oproti r. 1937 na 54-násobok.

Prechod francúzskeho hospodárstva na vojnovú koľaj, zvýšenie trvania vojenskej služby na 18 mesiacov a koloniálna vojna proti ľudu Vietnamskej demokratickej republiky uvažujú neznesiteľné bremeno na ľudové masy krajiny. Odhliadnuc od neustáleho stúpania cien, vyvolaného vojnovou politikou, vláda na zaokrytie vojnových výdavkov „zmrazuje“ mzdy. Kúpna sila robotníkov parížskeho kraja, vyčíslená na základe priemernej mzdy a podľa zveličených oficiálnych údajov, dosahovala v jeseni r. 1950 iba 47% úrovne z r. 1938. Podiel mzdy v národnom dôchodku sa snížil zo 45% r. 1938 na 34% r. 1950, keď súčasne podiel príjmov monopolov vzrástol za ten istý čas z 29% na 50,5%. V snahe venovať nové miliardy na vojnové výdavky, vládne kruhy Francúzska — ako aj vlády iných kapitalistických krajín — omedzujú už i tak biedne výdavky na sociálne poistenie, predlžujú dĺžku pracovného času a snažia sa zintenzívniť prácu robotníkov.

Francúzsky časopis *La Terre* v jeseni r. 1951 uviedol, že z tých peňazí, ktoré Francúzsko v tomto roku utratí na horúčkovité zbrojenie, bolo by možné elektrifikovať všetky dediny v krajine, kde doteraz užívajú kerozínové lampy, všade by sa dal zaviesť vodovod, dalo by sa postaviť 100 tisíc km hradských, postaviť 200 tisíc moderných domov roľníkom, poskytnúť podporu na zariadenie domácnosti 200 tisíc mladým ľuďom, zaistiť dostatočnú penziu 700 tisícom starnúcim roľníkom. Miesto toho sa vo Francúzsku každý deň vyhadzujú nové a nové miliardy frankov na vedenie koloniálnej vojny v Indočíne a na urýchlenie horúčkovitého zbrojenia.

V *Taliansku* už r. 1950 vojnové výdavky tvorily okolo dvoch tretín celého štátneho rozpočtu. V tom istom čase po brusselskej porade účastníkov útočného paktu, ktorý bol uzavretý v decembri 1950, talianska vláda poslala do Washingtonu memorandum, v ktorom sa zaviazala venovať na vyzbrojenie armády a vojnovú výrobu 250 miliárd lír, a to okrem bežných rozpočtových položiek. Na zaokrytie týchto výdavkov talianska vláda súčasne so sústavným zvyšovaním daní začala vo veľkom vydávať dlhopisy, t. j. prikrčila k priamemu stupňovaniu inflácie.

Koncerny talianskeho vojnového priemyslu, priamo spojené s americkými monopolmi, prevádzajú hospodárstvo na vojnovú výrobu, len aby sa obohatili. Súčasnne podniky, ktoré nemajú priamy vzťah k príprave vojny, sa zatvárajú alebo veľmi omedzujú výrobu. Takto militarizácia talianskeho hospodárstva, z ktorej bohatnú talianski a americkí monopolisti, prináša talianskemu ľudu nové ťarchy a nedostatky.

V dôsledku inflácie ceny potravín i ceny nájomného za byty v Taliansku veľmi stúpajú. Index cien sa od r. 1937 zvýšil 60-násobne a úhrn daní až na 65-násobok. Priemerná výška mzdy sotva dosahuje polovicu skromného životného minima a neprestáva sa snižovať. V januári r. 1951 počet oficiálne zaregistrovaných nezamestnaných dosiahol asi 2 milióny ľudí. V skutočnosti predstavuje však nie menej ako 4,5 miliónov nezamestnaných.

Zvláštny význam pre prípravu novej svetovej vojny má remilitarizácia Západného Nemecka, ktorú uskutočňujú americkí imperialisti. Americkí imperialisti v snahe, aby za nich bojovali druhí, stanovili si ako prvoradú úlohu obnoviť veľkú regulérnu západonemeckú armádu, ktorá sa má stať podľa plánov vojnových podpaľačov kostrou atlantickej armády, základnou údernou silou pri útoku, na ktorý sa chystá americký imperializmus proti SSSR, ľudovodemokratickým krajinám a Nemeckej demokratickej republike. Porušujú hrubo Postupimskú dohodu, vládne kruhy USA sa usilujú použiť ľudské a materiálne zdroje Západného Nemecka na uskutočnenie svojich vojensko-strategických plánov.

Remilitarizácia Západného Nemecka je vo svojej prevažnej časti obnovenie potenciálu jeho vojnového priemyslu. Americký finančný kapitál sa zmocnil kontroly nad účasťami mnohých západonemeckých podnikov ťažkého priemyslu. V dôsledku toho značná časť vojnových ziskov, čerpaných zo Západného Nemecka, plynie do rúk magnátov Wall Streetu. V Západnom Nemecku vojnová výroba bola fakticky zbavená všetkých omedzení a ťažký priemysel Porúrska otvorene pracuje pre prípravu novej vojny. Útočným vojnovým cieľom slúži aj utvorenie nadmonopolového sjednotenia kovorobného a uhoľného priemyslu Západného Nemecka, Francúzska, Talianska a krajín Beneluxu („Schumanov plán“). V závodoch Západného Nemecka sa obnovila výroba rôznych vojnových materiálov a výstroje, v to počítajúc aj otravné látky, zakázané medzinárodnými smluvami, špeciálne druhy pohonných látok pre raketové motory atď.

Tzv. „Európske uhoľné a ocelové združenie“, utvorené podľa „Schumannovho plánu“, zaisťuje magnátom porúrskeho priemyslu prevládajúce postavenie vo výrobe zbraní a vojnové výstroje v západnej Európe. Utvorenie tohoto zbrojárskeho nadkartelu je novou etapou otvorenej prípravy vojnového spojenectva medzi imperialistami USA a magnátmi vojnového priemyslu v Porúrsku, ktorí kedysi pomohli k vláde hitlerovskej fašistickej kliky a rozpútali druhú svetovú vojnu.

So „Schumanovým plánom“ bezprostredne súvisí „Plevenov plán“, podľa ktorého sa zamýšľa utvorenie tzv. „európskej armády“, sjednocujúcej vojská viacerých západoeurópskych krajín a v ktorej budú mať vedúcu úlohu ozbrojené sily Západného Nemecka. Uskutočnenie „Plevenovho plá-

nu“, v pozadí ktorého stojí vláda USA, značí rozhodný krok k obnoveniu regulérnej nemeckej armády, za ktorú horlia nemeckí revanšisti a ktorú vedú hitlerovskí generáli. Znovu sa rodíaci nemecký imperializmus a militarizmus skrýva v sebe hrozbu novej vojny.

Remilitarizácia Západného Nemecka uvaľuje ťarchu bremena na plecía nemeckých ľudových más a vyvoláva ďalšie zväčšenie ich biedy. Viac ako 60% pracujúcich Západného Nemecka zarába menej, ako potrebuje na žobrácke životné minimum, pričom aj kúpna sila peňazí rýchle klesá. Za r. 1950 ceny potravinárskych výrobkov v Západnom Nemecku vzrástly o 50%. Ľudové masy trpia pod ťarchou neznesiteľných daní. Civilné odvetvia priemyslu sa omedzujú; hoci vojnová výroba vzrastá, nezamestnanosť predsa stúpa. Vždy viac sa omedzuje zásobovanie obyvateľstva potravinami a tovarom dennej potreby.

Takto má remilitarizácia Západného Nemecka zhubný vplyv na jeho národné hospodárstvo a životnú úroveň obyvateľstva. Pracujúci Západného Nemecka vedú spolu s obyvateľstvom Nemeckej demokratickej republiky rozhodný boj proti remilitarizácii Západného Nemecka a príprave novej vojny. Nemecký ľud chce mier a neželá si stať sa žoldnierom angloamerických vojnových podpaľáčov. Uvedomuje si, že nová vojna hrozí Nemecku novou katastrofou. „Nemecko potrebuje mier a nie novú vojnu, mierovú výstavbu a nie bomby a ničenie“ — zdôrazňuje sa v posolstve k nemeckému ľudu, na ktorom sa usniesol Ľudový snem Nemeckej demokratickej republiky na mimoriadnom zasadaní 15. septembra r. 1951.

Americkí imperialisti urýchleným tempom uskutočňujú aj remilitarizáciu Japonska, ktoré je pre nich vojnovým nástupišťom pri ich ozbrojenej intervencii proti kórejskému ľudu. Pod vedením amerických generálov sa obnovuje japonská armáda a vojnové námorné loďstvo, a to pod rúškom „rezervného policajného útvaru“, „pracovných útvarov“, „námornej stráže“ atď. Obnovujú sa aj japonské vojnové letecké sily.

Inscenované uzavretie separátnej „mierovej smluvy“ s Japonskom na konferencii v San Francisku v skutočnosti bolo dohovorom amerických útočníkov s japonskými militaristami o pretvorení Japonska na vojnové nástupišťe na Ďalekom Východe, a japonského ľudu na potravu pre delá vo vojnových dobrodružstvách imperialistov. Pri vykonávaní útočnej politiky na Ďalekom Východe sa americkí imperialisti opierajú o reakčné sily Japonska a predovšetkým o dzajbatšu — japonský monopolistický kapitál, ktorý sa usiluje zaviesť v krajine teroristický fašistický režim a podriadit všetky oblasti života politike vojny.

Program oživenia japonského militarizmu má vlastne za účel obnoviť potenciál vojnového priemyslu Japonska a v ďalšom uskutočniť militari-

záciu jeho národného hospodárstva. Pri tom sa nepochybne počíta s tým, že dzajbatšu sa staly v posledných rokoch filiálkami amerických monopolov vojnového priemyslu. Americkí militaristi sa zmocnili kľúčových pozícií v japonskom priemysle a pretvárajú ho na svoj arzenál pre vojnu proti ázijským národom. Japonský priemysel dostáva od amerického vojenského veliteľstva veľké objednávky na výrobu diel, tankov, pancierových vozov, výbušných látok, mín atď. Mnohé japonské podniky sú priamo zahrnuté montážou a opravovaním americkej výzbroje. Okrúhla suma amerických vojnových objednávok japonskému priemyslu od začiatku vojny na Kórei do polovice septembra r. 1951 dosiahla výšku 440 miliónov dolárov. Obrovské položky japonského rozpočtu sa vyhadzujú na obnovenie a stavbu nových amerických vojnových námorných a leteckých základní v Japonsku, na stavbu letísk, kasární atď. Japonská vláda dáva takmer 70% rozpočtu na obnovenie japonskej armády a na ciele, súvisiace s americkou agresiou na Kórei.

Ťarcha bremena výdavkov na remilitarizáciu Japonska leží na pleciach pracujúcich daňových poplatníkov a vedie k ďalšiemu rýchlemu poklesu mimoriadne nízkej životnej úrovne ľudových más. R. 1951 dane pohltily takmer 50% mzdy robotníkov a zamestnancov. Súčasne so vzrastom vojnové výroby v krajine sa omedzuje civilný priemysel a ničia sa milióny roľníckych osadlostí. V Japonsku je mnohomiliónová armáda nezamestnaných a polozamestnaných. Od začiatku vojny na Kórei v Japonsku ceny potravinových výrobkov a tovarov nevyhnutnej potreby vzrástli asi dvojnásobne a nájomné za byty sa zvýšilo 2,5krát. Zatiaľ nominálna mzda robotníkov a zamestnancov fakticky ostala na tej istej úrovni.

Politiku horúčkovitého zbrojenia pod nátlakom vládných kruhov USA vedú aj *škandinávске štáty*. Územia týchto krajín sa vždy viac pretvárajú na nástupištia pre vojnové dobrodružstvá, ktoré chystajú americkí imperialisti. Ozobračovanie más v týchto krajinách vzrastá. Americká politika militarizácie západnej Európy zachvátila aj malé neutrálne *Švajčiarsko*, ktorého vojnové výdavky dosahujú 45% štátneho rozpočtu.

Vo svojich útočných plánoch prípravy vojny proti SSSR a ľudovodemokratickým krajinám americkí militaristi určili dôležité miesto fašistickému *Španielsku*, kde vládne bezuzdný fašistický teror. V júni r. 1951 uzavreli americkí imperialisti s Francou fakticky útočné vojenské spojenectvo, ktorým sa Španielsko stalo vojnovou základňou USA. Tri štvrtiny výdavkových položiek španielskeho štátneho rozpočtu sú priamo určené na prípravu vojny a na podporu boja Francovho fašistického režimu proti španielskemu ľudu. Okrem priamych vojensko-policajných výdavkov frankistická vláda utráca miliardy pesiet na stavbu letísk, zariadených na pristá-

vanie amerických bombardovacích lietadiel, na úpravu námorných prístavov pre americké loďstvo, na stavbu strategických ciest atď.

Pretvorenie Španielska na vojnové nástupište USA sa uskutočňuje v prvom rade z prostriedkov, vyžmýkaných z hladujúcich ľudových mäs krajiny, ktorých postavenie je v dôsledku stúpania daní, inflácie i drahoty neznesiteľné.

Juhosláviu pretvára Titova fašistická klika na vojnové nástupište amerických vojnových podpaľačov na Balkáne. V novembri r. 1950 Truman v posolstve k politickým vodcom Kongresu USA žiadal, aby sa dala bez meškania pôžička Titovej klike, tak ako „to zodpovedá americkým strategickým a politickým záujmom v tejto oblasti“. Ako odmenu za americkú pôžičku a výzbroj titovská banka zapredala svoju krajinu monopolistom a militaristom USA. Hodlá urobiť z vojsk Juhoslávie, ktorých počet stále vzrastá, potravu pre delá, slúžiacu americkým vojnovým dobrodružstvám.

Titova klika plytvá prostriedkami od ľudu vyťaženými na urýchlené vybudovanie letísk, skladišť zbraní a výstroje, strategických ciest a na úpravu juhoslovanských prístavov na Adriatickom mori pre vojnové ciele, keď tieto prístavy fakticky boli i tak prepožičané na pristávanie amerických námorných vojenských síl. Z Juhoslávie sa vo zvýšenej miere vyvážajú vojensko-strategické suroviny do USA. Americká „pomoc“ urýchľuje rozvrat národného hospodárstva krajiny, stupňuje hlad a biedu ľudových mäs.

Titovci stupňujú krvavý teror, aby potlačili odpor ľudu proti vojnovým plánom útočníkov, ktorý so dňa na deň vzrastá. Juhoslávia sa celkom premenila na koncentračný tábor. Otvorené vojenské spojenectvo amerických militaristov s titovskými fašistami vyvoláva zosilnenie boja ľudu Juhoslávie proti krvavej Titovej klike.

Militaristi USA a Anglicka stále viac zaťahujú do horúčkovitého zbrojenia od nich závislé a koloniálne krajiny a usilujú sa uvaliť na ne podľa možnosti čo najväčší podiel v ťarchách, spojených s prípravou novej vojny. Vojnové výdavky *Kanady* neboly r. 1951/52 menšie ako 1,6 miliárd dolárov, t. j. viac ako polovica celého rozpočtu. Kanadský priemysel sa vždy viac militarizuje a jeho základné podniky sú filiálkami amerických trustov. Kanada sa stáva pre amerických žoldnierov nástupišťom na uskutočnenie blúznivých plánov „polárnej agresie“ proti Sovietskemu sväzu.

V *Egypte* sa vojnové výdavky r. 1951 zvýšily v porovnaní s rokom 1946 na 10-násobok. Vojnové výdavky sa zvyšujú aj v iných krajinách Blízkeho Východu, najmä v Turecku. Americkí imperialisti určili *Turecku* vedúcu úlohu vo svojich plánoch vytvorenia útočného bloku na východnom Stredozemskom mori, pričom sa zamýšľa uzavrieť vojenské spojenectvo medzi Tureckom, Gréckom, Izraelom a arabskými krajinami pod egidou USA.

V Indii každoročne umiera hladom mnoho miliónov ľudí. Jednou z príčin hladu je, že cez roky anglického vladarenia celkom spustly niekdajšie vodné stavby a rozsiahle oblasti Indie sa zmenily na blato. Zatiaľ projekty veľkých vodných stavieb ostaly iba na papieri. Ale tomu sa niet čo diviť, keď uvážime, že 50% rozpočtu Indie plynie na vojnové ciele. Vojnové výdavky Indie a Pakistanu r. 1951 spolu prevyšujú šesť ráz vojnové výdavky Indie pred druhou svetovou vojnou.

Washingtonské vládne kruhy sa usilujú zmeniť krajiny *latinskej Ameriky* na svoje spoľahlivé zázemie, na zdroj surovín a potravu pre delá v útočnej vojne. Vojnové výdavky Brazílie, Chile a Kolumbie sa zvýšily od r. 1940 do r. 1950 desaťnásobne, Argentíny šesťnásobne atď. Militarizácia krajín Latinskej Ameriky spôsobuje neslýchané ožobračovanie ľudových más. V dôsledku inflácie a neustáleho stúpania cien vystúpila cena živobytia v poslednom roku v Argentíne a Brazílii dvojnásobne, v Mexiku viac ako dvojnásobne. Dane sa zvýšily za posledných 10 rokov v Mexiku a Uruguayi viac ako na štvornásobok, v Argentíne na trojnásobok atď.

Tak americkí vojnoví podpaľáči stále viac prevádzajú hospodárstvo USA a krajín od nich závislých na koľaj vojnového hospodárstva. V mnohých krajinách sa vytvárajú podľa príkladu USA špeciálne vládne ustanovizne, ktoré sú v rukách monopolov vojnového priemyslu a vojska a mobilizujú národohospodárske i ľudské zdroje týchto krajín na prípravu útočnej vojny. Zúrivá príprava novej vojny a urýchlená militarizácia národného hospodárstva obohacuje hŕstku monopolistov a robí postavenie širokých ľudových más v kapitalistických krajinách neznesiteľným. Útočná politika vládnych kruhov USA a od nich závislých amerikanizovaných vlád vyvoláva vzrast odporu ľudových más proti rozpútaniu novej vojny, ktorá ohrozuje celé ľudstvo.

Zatiaľ čo v USA a pod nátlakom amerických imperialistov aj v iných kapitalistických krajinách sa celé úsilie sústreďuje na prípravu novej, krvavej a ničivej vojny, zatiaľ v SSSR a podľa jeho príkladu a s jeho pomocou aj v ľudovodemokratických krajinách sa úspešne uskutočňujú veľké plány mierovej výstavby, ktoré predstavujú víťazstvo človeka nad živelnými silami prírody. V SSSR sa uskutočňuje výstavba v rozmeroch nikdy nejestvujúcich. Zvlášť príznačné v tomto ohľade je začatie takých veľkých stavieb, ako najväčších hydrocentrál sveta na Volge, Dnepri a Amu-Darje, spojenie Volgy a Donu splavným kanálom, zalesnenie obrovských plôch, plánovité víťazné dobýjanie púšte a suchopáru.

*

Vojny a horúčkovité zbrojenie majú zhubný vplyv na národné hospodárstvo a životnú úroveň ľudu. Boj za zastavenie horúčkovitého zbrojenia

a za odvrátenie novej svetovej vojny je ústrednou úlohou národov, ktorej riešenie je životne dôležité pre osudy ľudstva.

Národy krajín kapitalistického sveta sa ešte nezotavily z poslednej druhej svetovej vojny, no monopolistickí zbrojármi už osnovali nové vojny. Anglické, francúzske i holandské vojská, vyzbrojené a financované americkými imperialistami, vedú dlhoročnú vojnu proti Vietnamskej demokratickej republike, proti národom Malajska, Burmy a Indonézie a iných krajín, ktoré bojujú za svoju nezávislosť.

V júni r. 1950 vládne kruhy USA zorganizovali ozbrojenú intervenciu proti kórejskému ľudu, ktorá nadobudla charakter zdĺhavej vojny, obsadili čínsky ostrov Tajvan a viedli svoje vojská až po samé hranice Čínskej ľudovej republiky. Už v prvom roku si vojna na Kórei vyžiadala životy viac ako milióna Kórejcov a státisícov vojakov ozbrojených síl interventov. Medzi zahynulými Kórejcami je asi polovica žien a tretina detí. Americkí imperialisti používajú na Kórei hitlerovskú taktiku plienenia krajiny, barbarovsky pustošia pokojné mestá a dediny, továrne, závody a kultúrne ustanovizne, lesy a polia.

Bôle a utrpenia hrdinského kórejského ľudu odhaľujú, ako ohrozuje nová svetová vojna celé ľudstvo, a to v ešte väčších meradlách. Príprava tejto vojny v tábore imperialistickej reakcie a fašizmu je v plnom prúde a urýchlňuje sa každý mesiac. USA si vytvorily v iných krajinách stovky vojenských základní a horúčkovo pokračujú v ich budovaní, udržujú svoje vojská v 60 krajinách a súostroviach. Súčasne s bezprostredným zostrojením a výrobou prostriedkov masového ničenia americkí vojnoví podpaľači idú vytvoriť — ako vravia „na vyššej akademickej úrovni“ — zvláštnu „vedu“ smrti a ničenia. Tejto odpornej „vede“ dali úlohu vypracovať nanajvýš efektné a „lacné“ prostriedky na vykonávanie masových vrážd, pustošenie miest, ničenie potravín, rozširovanie epidémií atď.

Národy vedia zo skúsenosti, že nielen sama vojna prináša zhubu a spustošenie, ale už aj príprava na vojnu spôsobuje miliónom ľudí neuveriteľnú biedu a nedostatok, hlad a žobrotu. Horúčkovité zbrojenie rozvracia národy trpiace pod ťarchou mnohomiliardových vojnových rozpočtov a neznesiteľných daní. Rozmach militarizmu nevyhnutne spôsobuje degradáciu národného hospodárstva, vzrast inflácie a stúpanie cien tovarov, zníženie mzdy robotníkov a zamestnancov, ničenie roľníkov a remeselníkov. Napokon horúčkovité zbrojenie rozvracia medzinárodné národohospodárske sväzky a veľmi omezuje medzinárodný obchod. Samou svojou podstatou vylučuje možnosť rozvoja civilného priemyslu, mierového budovania a snížovania cien tovarov masovej spotreby. Skúsenosť USA a Anglicka jasne ukazuje, že „zväčšovanie ozbrojených síl krajiny a horúčkovité zbrojenie

rozširuje vojnový priemysel, omedzuje civilný priemysel, zastavuje veľké civilné stavby, zvyšuje dane a ceny tovaru hromadnej spotreby“.¹⁰

Aktívny boj za mier, za odvrátenie novej vojny a za zastavenie horúčkovitého zbrojenia, za národohospodársku spoluprácu a mierové súťaženie štátov je základnou a rozhodujúcou úlohou národov. Mier je nevýhodný len pre hŕstku fabrikantov smrti, pre majiteľov leteckých, zbrojárskych, tankových závodov, podnikov na výrobu atómovej zbrane a otravných látok. Zatiaľ však je mier potrebný národom tak ako vzduch, ako život.

Vojnoví podpaľiaci sa pokúšajú vydávať svoju útočnú politiku za mierumilovnú, prípravu útoku — za „obranu“ proti „hroziacemu napadnutiu“, ktoré si vymysleli; usilujú sa rozoštváť národy a uvrhnúť ich do novej hroznej svetovej vojny. Súčasne všetkými prostriedkami propagujú lživé tézy o nevyhnutnosti novej vojny, o nemožnosti mierového spolunažívania a súťaženia dvoch systémov. Túto propagandu potrebujú vojnoví podpaľiaci na to, aby oklamali národy, zamotali ich lžami, nanútili im svoje útočné plány a zatiahli ich do novej svetovej vojny.

Veľkí tvorcovia a vodcovia sovietskeho štátu, V. I. Lenin a J. V. Stalin, zdôvodnili možnosť mierového spolunažívania dvoch systémov — socialistického a kapitalistického a hlásali, že pripustenie tohto spolunažívania je základom zahraničnej politiky Sovietskeho sväzu, ktorý neochvejne uskutočňuje politiku odvrátenia vojny a záchranu mieru.

Súdrh Stalin v rozhovore s dopisovateľom Pravdy povedal: „Pokiaľ ide o Sovietsky sväz, bude i naďalej neochvejne uskutočňovať politiku odvrátenia vojny a zachovania mieru.“¹¹ Národy Sovietskeho sväzu pracujú na grandióznej mierovej výstavbe. V Sovietskom sväze niet tried ani skupín, ktoré by boli zainteresované na rozpútaní vojny. V rezolúcii Prezídia Najvyššieho Sovietu SSSR zo 6. augusta 1951 sa opätovne zdôrazňuje, že sovietska vláda, vyjadrujúc pranie národov Sovietskeho sväzu udržať mier, nezmeniteľne vedie politiku posilnenia mieru a zavedenia priateľských vzťahov medzi štátmi.

Mierová politika SSSR vyplýva z najhlbších zásadných základov sovietskeho spoločenského zriadenia a zo životných záujmov sovietskeho ľudu. Mierová tvorivá práca sovietskych ľudí v povojnovom období viedla k značnému zvýšeniu životnej úrovne obyvateľstva. Sovietsky ľud má životný záujem na tom, aby bol stály a trvalý mier. Sovietska vláda, dávajúc výraz týmto základným životným záujmom sovietskeho ľudu, neochvejne stojí za vecou mieru.

¹⁰ J. V. Stalin, *Rozhovor s dopisovateľom Pravdy*, Bratislava 1951, 5.

¹¹ Tamže, 115.

Mierumilovnosť Sovietskeho sväzu zrejme vysvitá z jeho stanoviska, ktoré zaujal vo veci využitia atómovej energie. V odpovedi súdruha J. V. Stalina dopisovateľovi Pravdy vo veci atómovej zbrane, uverejnenej 6. októbra 1951, sa hovorí:

„Činitelia USA musia vedieť, že Sovietsky sväz je nielen proti použitiu atómovej zbrane, ale aj za jej zákaz, za zastavenie jej výroby. Ako je známe, Sovietsky sväz opätovne žiadal zákaz atómovej zbrane, avšak zakaždým sa dočkal zamietnutia so strany mocností Atlantického bloku. To značí, že v prípade, keď USA napadnú našu krajinu, vládne kruhy USA použijú atómovú bombu. Najmä táto skutočnosť donútila Sovietsky sväz, aby mal atómovú zbraň na sebaobranu voči útočníkom.

Útočníci koniec-koncov chcú, aby Sovietsky sväz bol bezbranný v prípade ich útoku proti nemu. Avšak Sovietsky sväz sa s tým nestotožňuje a je tej mienky, že útočníkovi treba čeliť sebaobranou.

Preto keď USA neľudia napadnúť Sovietsky sväz, znepokojenie činiteľov USA treba považovať za bezpredmetné a falošné, lebo Sovietsky sväz ani nepomýšľa na to, aby niekedy napadol USA alebo hociktorú inú krajinu.

Činitelia USA sú nespokojní s tým, že atómovú zbraň nemajú iba USA, ale aj iné krajiny a predovšetkým Sovietsky sväz. Chceli by, aby USA boli monopolistami vo výrobe atómovej bomby, aby USA mali neomedzenú možnosť plašiť a vydierať iné krajiny. Ale vlastne na akom základe tak smýšľajú, podľa akého práva? Či azda záujmy zachránenia mieru vyžadujú podobný monopol? Či nie je správnejšie povedať, že veci sa majú práve naopak, že najmä záujmy zachránenia mieru vyžadujú predovšetkým likvidáciu takého monopolu a ďalej aj bezpodmienečný zákaz atómovej zbrane. Myslím, že zastancovia atómovej bomby pristanú na zákaz atómovej zbrane vtedy, keď uvidia, že už nie sú monopolistami.“

Súdruh Stalin povedal ďalej:

„Sovietsky sväz je za zákaz atómovej zbrane a za zastavenie výroby atómovej zbrane. Sovietsky sväz je za zavedenie medzinárodnej kontroly nad tým, aby rozhodnutie o zákaze atómovej zbrane, o zastavení výroby atómovej zbrane a o využití už vyrobených atómových bômb len na civilné ciele — sa splnilo so všetkou presnosťou a svedomitosťou. Sovietsky sväz je najmä za takúto medzinárodnú kontrolu.“¹²

Podľa rozhodnutia pléna Sovietskeho výboru obrancov mieru sa v SSSR zbierajú podpisy pod výzvou Svetovej rady mieru o uzavretí Paktu mieru medzi piatimi veľmocami. Všetci sovietski ľudia sú hlboko oddaní veci mie-

¹² Pravda, 6. X. 1951.

ru. Venujú všetky svoje sily, všetku svoju energiu veci mierovej komunistickej výstavby. Plná a bezvýhradná podpora mierovej politiky sovietskej vlády všetkými národmi našej krajiny — je svedectvo nerozbornej morálno-politickej jednoty sovietskeho ľudu, ktoré ukazuje mohutnosť socialistickej moci, záštity mieru na celom svete.

Výbor Svetovej rady mieru, ktorý sa sišiel v júni r. 1951 v Helsinkí, zdôraznil vo svojich usneseniach, že boj za mier treĽba stupňovať. Obrovský význam v boji za záchranu a upevnenie mieru má hnutie za sbieranie podpisov Výzvy Svetovej rady mieru o uzavretí Paktu mieru medzi piatimi veľmocami: toto hnutie sa široko rozvinulo vo všetkých krajinách a získalo stovky miliónov ľudí dobrej vôle. Výzvu o uzavretí Paktu mieru do začiatku októbra 1950 podpísalo už okolo 500 miliónov ľudí. V rezolúcii Výboru Svetovej rady mieru sa hovorí, že najdôležitejším výsledkom Paktu mieru bude možnosť všeobecného postupného, súčasne vykonávaného a kontrolovaného odzbrojenia, obnovenie mierovej hospodárskej spolupráce medzi národmi, čo by umožnilo zvýšenie životnej úrovne a využitie národohospodárskych zdrojov všetkých krajín, pričom by sa bral ohľad na ich národnú nezávislosť.

Národy spojenými silami v boji za odvrátenie novej svetovej vojny, v boji proti horúčkovitému zbrojeniu a zločinnej propagande militaristov zvíťazia vo veľkej bitke za mier — bitke za život!

J. PAVLOV

IDEOLOGIA IMPERIALIZMU POD RÚŠKOM „DEMOKRATICKÉHO SOCIALIZMU“*

V dnešných dňoch burcujú veľké heslá obrany mieru pracujúcich k boju za ich najpodstatnejšie a najnaliehavejšie záujmy, k boju proti agresívnej imperialistickej politike a vojne. Lenin učil, že „ekonomicky najpodstatnejšou vlastnosťou imperializmu, t. j. monopolistického kapitalizmu, ktorý definitívne dozrel iba v XX. storočí, je mierumilovnosť a láska k slobode v najmenšej miere, ohromné rozvitie militarizmu v najväčšej“.¹

Zákulisné machinácie podnecovateľov a organizátorov novej vojny stávajú sa teraz zrejmyými miliónom ľudí a imperialistom je stále ťažšie pripravovať vojnu za chrbtom národov. Komunisti a všetci priatelia mieru, verní odkazom Lenina, obetave odhaľujú tajomstvo, v ktorom sa rodí imperialistická vojna. V rozhovore s redaktorom Pravdy odhalil J. V. Stalin politiku imperialistov ako prípravu novej svetovej vojny a vyzval národy do boja za mier.

Myšlienka obrany mieru ovláda masy a stáva sa najväčšou materiálnou silou dneška. Ideologovia imperialistickej agresie si lámu hlavu, ako oklamať národy, ako prikrášiť politiku imperialistickej reakcie a očierniť politiku mierumilovných štátov na čele so Sovietskym sväzom. Americkí imperialisti aktivizujú činnosť vodcov pravicových socialistov, ktorí vykonávajú hlavnú funkciu v ideologickej príprave vojny — funkciu klamanía mas. Za tým účelom zasadalo vo Frankfurte nad Mohanom od 30. júna do 3. júla 1951 shromaždenie tzv. COMISCO (Výbor medzinárodných konferencií socialistických strán). Na pridanie dôležitosti valnému shromaždeniu a na upútanie všeobecnej pozornosti bolo shromaždenie pohlavárov pravicových socialistov neodkladne premenované na *Kongres socialistickej internacionály*. Jeho iniciátori zamýšľali takýmto spôsobom posilniť vplyv pravicových socialistov medzi masami a zaktivizovať svoju činnosť na prípravu novej svetovej vojny. Nijaké premenovanie však nepomôže zradcom robotníckeho hnutia zakryť skutočnosť, že „Kongres“ a ním prijaté usne-

* Originál uverejnený v časopise *Boľševik* 1951, č. 18.

¹ V. I. Lenin, *Sočinenija* XXVIII, 219.

senie bojujú proti „hrozbe z Východu“. To znamená, že hlavnou úlohou novoobjaviacej sa „internacionály“ zradcov je boj proti SSSR a ľudovo-demokratickým krajinám, rozvinutie novej svetovej vojny.

Frankfurtskou „internacionálou“ prijatá deklarácia *Ciele a úlohy demokratického socializmu* sa márne snaží zakryť lúpežnú politiku a ideológiu vojny. Deklarácia vodcov pravicových socialistov skoro doslovne opakovala heslo hlavného velenia tzv. atlantickej armády o boji proti komunizmu. Všetko toto ukazuje, ako ďaleko zašli pravicoví socialistickí vodcovia na ceste zrady základných záujmov robotníckej triedy.

Celé dejiny medzinárodného robotníckeho hnutia boli dejinami boja proti vojne medzi národmi. Aj Internacionála pod vedením Marxa a Engelsa ukázala robotníkom všetkých krajín vzor boja proti dobyvačnej vojne v čase francúzsko-pruskej vojny r. 1870—1871. Medzinárodné komunistické hnutie, vedené Leninom a Stalinom, vyrástlo a zosilnelo v boji proti imperialistickej vojne. Všetci čestní účastníci medzinárodného socialistického hnutia robotníkov viedli desaťročia propagandu proti militarizmu. Rezolúcie Stutgartskeho a Bazilejskeho kongresu II. internacionály, prijaté pod vplyvom ruských boľševikov na čele s Leninom, obsahovali prevolanie k ľudovým masám bojovať všetkými prostriedkami proti vojne a v prípade, ak táto vznikne, bojovať za jej skončenie a za svrhnutie kapitalizmu ako jej pôvodcu. V čase prvej svetovej vojny oportunistickí vodcovia II. internacionály pozmenili tieto usnesenia, zradili socializmus a otvorene prešli do služieb imperialistickej buržoázie svojich krajín. Teraz tzv. „Internacionála demokratických socialistov“ vyzýva robotníkov prelievať svoju krv za slávu zločinných cieľov angloamerických imperialistov, bojovať proti SSSR a ľudovodemokratickým krajinám. Takmer ihneď po skončení lúpežnej fašistickej agresie, ktorá priniesla nevidané utrpenie všetkým národom Európy a Ázie, pravicoví socialisti sa otvorene zapojili do príprav novej svetovej vojny a ťahajú za jeden povraz s angloamerickými imperialistami proti slobodmilovným národom. Zradcovia robotníckej triedy nielen že obhajujú prípravu tejto vojny lživými frázami o „hrozbe z východu“, o „hrozbe komunizmu“, opakujúc tak ohováračky hitlerovskej propagandy, ale priamo vyzývajú na prípravu novej vojny, fakticky vystupujú za remilitarizáciu Západného Nemecka a Japonska, za rozšírenie útočného Severoatlantického paktu a ostatných vojenských paktov a agresívnych blokov. Hľa, prečo niet v deklarácii „demokratických socialistov“ ani slova proti honbe v zbrojení a proti vojne, ani jediného slova odsúdenia nenačádzajú u nich násillia a krvavé zlodejstvá angloamerických imperialistov na Kórei, v Malajsku, na Filipínach a v Burme alebo špinavá vojna francúzskych kolonizátorov vo Vietname.

Frankfurtská „internacionála“ pravicových socialistov, t. j. v pravom slova smysle internacionála vojnových podpaľačov, je hlavným nepriateľom socializmu, robotníckeho hnutia, mieru, demokracie a verným lokajom anglo-amerického imperializmu.

Vo svojej lživej deklarácii sa ideológovia pravicových socialistov — s bojazlivým ohľadom na svojho pána a s úmyslom oklamať robotníkov — opretekly zmieňovali o tom, že kapitalizmus „porodil sociálnu vratkosť a prenikavé kontrasty medzi bohatstvom a chudobou“. Zatiaľ však autori tohto hanobného dokumentu, ktorí sa najviac starajú o to, aby dodali „stabilnosti“ súčasnému zahŕňajúcemu kapitalizmu, oborujú sa zbraňou a klebetami na komunizmus, na Sovietsky sväz a ľudovodemokratické krajiny, na celý tábor mieru, demokracie a socializmu.

Podstatnou programovou požiadavkou socializmu, vytýčenou pred sto rokmi a dávno uskutočnenou v SSSR, je vyvlastnenie veľkého kapitalistického vlastníctva, tohto základu vykorisťovania, panstva a poroby a odovzdanie všetkých spoločenských výrobných prostriedkov do celonárodného majetku. Vodcovia pravicových socialistov nehovoria vo svojej deklarácii ani slova o vyvlastnení kapitalistických monopolov, o nacionalizácii bánk, ťažkého priemyslu a o odovzdaní všetkých spoločenských výrobných prostriedkov do celonárodného vlastníctva, do rúk vlády ľudu. Ba čo viac, vynakladajú všetko úsilie, aby tomu zabránili.

Prisluhovači angloamerického imperializmu, tárajú o tom, že buržoázny štát, keďže prejavuje „regulujúci“ vplyv na hospodárstvo štátu, ohraňuje „sféru vplyvu súkromného kapitálu“ a rozširuje spoločenské vlastníctvo výrobných prostriedkov, pokúšajú sa vyličiť kapitalistickú nacionalizáciu a militarizáciu hospodárstva zmarshallizovaných krajín ako uskutočňovanie socializmu. Jeden z ideológov labouristickej strany Kenneth Younger bezočivo tvrdí, že „mnoho z toho, čo by Európania nazvali socializmom, je uskutočňované v USA“. Morgan Philips zašiel ďalej a vyhlásil, že „Marshallov plán a pomoc, ktorú preukazuje prezident Truman, predstavujú v praxi samy osebe socializmus v medzinárodnom meradle“. Ťažko si predstaviť, do akého cynizmu a pätolizačstva klesajú vodcovia pravicových socialistov a labouristov, keď líčia lúpežných amerických imperialistov ako „budovateľov socializmu v medzinárodnom meradle“!

Skutočný socializmus, vybudovaný v SSSR a teraz úspešne budovaný v ľudovodemokratických krajinách, ničí vykorisťovanie, hospodárske krízy, nezamestnanosť, biedu pracujúcich más. V USA a v Anglicku sú však robotníci tak ako predtým pod jarmom kapitalistického vykorisťovania. Tzv. „socialistická“ labouristická vláda všemožne chráni režim vykorisťovania, zisky kapitalistov, a súčasne uskutočňuje politiku sníženia reálneho dô-

chodku, zvýšenia cien tovarov masovej spotreby, zosilneného zbrojenia a sústavného zvyšovania daní pracujúcim.

„Program“, vypracovaný pravicovými socialistickými zradcami vo Frankfurte nad Mohanom, snaží sa presvedčiť masy, že ich „socializmus“ sa zakladá na „politickej demokracii“, „hospodárskej demokracii“, „sociálnej demokracii“ a „medzinárodnej demokracii“. Frázy pravicových socialistov o demokracii sú takou istou lžou ako ich rečenie o socializme. O akej „politickej demokracii“ môžu hovoriť vodcovia pravicových socialistov, ktorí vo Francúzsku spolu s inými buržoáznymi stranami odňali pracujúcim priame a rovné volebné právo, ktorí stále štvú a prenasledujú bojovníkov za mier a demokraciu! O akej „politickej demokracii“ môže byť reč, keď v Anglicku labouristická vláda zakázala svolanie medzinárodného mierového kongresu a keď v „americkej demokracii“ robotnícka trieda zákonom Taft — Hartleya bola zbavená práva štrajkovať a podľa Mac Carrenovho zákona zavedené policajné vyšetovanie všetkých pokrokových organizácií a všetkých pokrokovovo smýšľajúcich ľudí, ktorí by vystupovali proti agresívnej politike!

Pravicoví socialisti aktívnou účasťou na príprave imperialistickej vojny sa stali otvorenými zastancami fašizácie štátneho aparátu, prívržencami likvidácie dokonca aj tých oklieštených buržoázných slobôd, ktoré predtým existovali v kapitalistických krajinách. Lživé reči pravicových socialistov o „politickej demokracii“ sa odhaľujú každodenne ich vlastnými činmi, celou ich politikou. Vo svojej deklarácii vyhlasujú títo pokrytci, že sa usilujú o „zabezpečenie práva menšiny“ a o „vládu väčšiny“. V skutočnosti však pravicoví socialisti bránia diktatúru buržoázie, obhajujú a sami uskutočňujú politiku zbavenia možnosti legálneho účinkovania všetkých pokrokových organizácií, potlačujú komunistické strany, pokrokové odborové sväzy a iné organizácie pracujúcich, bojujúcich za mier a demokraciu.

Frázy pravicových socialistov a labouristov o „politickej demokracii“ sú výsmechom demokracie a obranou súčasného militaristického a policajného buržoázneho štátu, tak isto ako ich demagogia o „ekonomickej a sociálnej demokracii“ je výsmechom najelementárnejších princípov socializmu a otvorenou obranou moci monopolov, kartelov a syndikátov, pripravujúcich vojnu. Pravicoví socialisti vyhlasujú vo svojej deklarácii, že smerujú „k takému ekonomickému poriadku, v ktorom záujmy spoločnosti stoja nad záujmami zisku“. „Socialistické plánovanie — tvrdia — nevyžaduje kolektivizáciu všetkých výrobných prostriedkov. Je slučiteľné s existenciou súkromného vlastníctva.“ Takým spôsobom chráni „socializmus“ pravicových socialistov súkromné vlastníctvo, kapitalistické zisky a vykorisťovanie pracujúcich; títo sa však kryjú frázami o „záujmoch spoločnosti“, v ktorej vlád-

nu kapitalistické monopoly. Cieľom takéhoto tárania o „hospodárskej demokracii“ je ospravedlniť lúpežnosť monopolov USA a Anglicka, posilniť finančnú oligarchiu a prívolať robotníkov k „spolupráci“ s ich vykorisťovateľmi — kapitalistami.

Pravicoví socialisti sa snažia táráním o demokracii, o „rovnakých možnostiach“ a „slobodách“ v kapitalizme obísť to najhlavnejšie — likvidáciu vykorisťovateľských tried. V. I. Lenin napísal: „Proletariát potrebuje zničenie tried, to je reálny obsah proletárskej demokracie, proletárskej slobody (sloboda od kapitalistu, sloboda od tovarovej výmeny), proletárskej rovnosti (nie rovnosti tried — do takých banálností zablúdili Kautský, vanderfeldovci a macdonaldovci — ale rovnosť pracujúcich, ktorí svrhnú kapitál a kapitalizmus).“² Leninizmus učí, že pokiaľ existujú v spoločnosti vykorisťovatelia a vykorisťovaní, frázy o slobode a rovnosti sú buržoáznou lžou. Celý dnešný stav v USA, Anglicku a iných kapitalistických krajinách, potvrdzuje tieto tézy leninizmu a odhaľuje lož pohlavárov pravicových socialistov.

Úplne lživé a cynické sú i početné úvaľhy o „socializme, vybudovanom na individualizme“ a vyhlásenia o „osobnej slobode“, nachádzajúcej sa v mnohých písankách a deklaráciách pravicových socialistov a labouristov. Marxizmus-leninizmus dokázal — a prax socializmu v SSSR to plne potvrdzuje — že osobná sloboda nie je možná dovtedy, pokiaľ sa neoslobodí celá masa pracujúcich. Pravá sloboda, pravý rozkvet osobnosti sú uskutočniteľné len zničením nástroja vykorisťovania. Nie náhodou mlčia pravicoví socialisti a labouristi o oslobodení pracujúcich od vykorisťovania, hospodárskych kríz, nezamestnanosti a biedy, to znamená o právach a slobodách, dávno uskutočnených v SSSR a uskutočňovaných teraz v ľudovodemokratických krajinách. Tieto práva a slobody, ktoré sú základom všetkých ostatných práv a slobôd, nemajú pracujúci ani v jednej kapitalistickej krajine. O akých právach a akej osobnej slobode môže byť reč v USA a iných kapitalistických krajinách, kde sú milióny robotníkov odsúdené na nezamestnanosť, biedu, predčasnú smrť chorobami a hladom, kde ľudia prepúšťajú z práce a dávajú do väzenia, pretože vystupujú za mier, proti vojne, kde sa uskutočňuje hrozná diskriminácia podrobených národov a zvlášť koloniálnych. Povedačky pravicových socialistických lokajov imperializmu o „osobnej slobode“ nie sú v skutočnosti nič iné ako obrana rôznych odpadlíkov, štrajkokazov, zradcov národa, ktorí zapredali jeho životné záujmy, obranou zradcov, ktorí našli prístrešie pod pláštikom frankfurtskej „internacionály“.

Americkú politiku získania svetovej nadvlády, zničenia suverenity iných

² V. I. Lenin, *Sočinenija* XXIX, 473.

štátov, politiku podkopávania medzinárodnej spolupráce, politiku rozpútania vojny vyhlásili pravicoví socialisti, shromaždení vo Frankfurte, za „medzinárodnú demokraciu“. V ich deklarácii, v časti „Medzinárodná demokracia“ sa hovorí: „Systém neomezenej národnej suverenity musí byť prekonaný.“ Bojujúc za potlačenie národnej suverenity, bez ktorej nemôže byť ani medzinárodného práva, ani medzinárodnej spolupráce, vyvracajú pravicoví socialisti a labouristi sami svoje frázy, že oni sú „proti porobeniu a vykorisťovaniu milovaného ľudu“, za „slobodu“ národov. Ale v skutočnosti „demokratickí socialisti“ bojujú za „slobodu“ pre amerických uchádzačov o svetovú nadvládu. Nie náhodou požadoval Morgan Phillips na kongrese pravicových socialistických strán v Kodani, aby sa všetci pravicoví socialisti zriekli „zaujatosti proti USA“.

Hlavným cieľom teórie i praxe vodcov pravicových socialistov je pripútať robotnícku triedu do vleku angloamerického imperializmu, zmeniť robotnícku triedu a jej všetky organizácie na nástroj uskutočňovania agresívnych plánov amerických a anglických monopolov. Svojimi kozmopolitickými teóriami, svojimi tvrdeniami o tom, že národná suverenity si prežila svoj vek, usilujú sa vedúci pravicových socialistov ospravedlniť politiku zrady národných záujmov svojich krajín, podrobenie sa vládnúcim kruhom USA. Po tejto stránke sú obsiahle najmä rozumovania pravicových socialistov o zastaralosti „neomezenej“ národnej suverenity, o „svetovej vláde“, „svetovom parlamente“, o „medzinárodnej spolupráci“ pod vedením amerických imperialistov. Prejavmi o „zastaralosti“ princípu národnej suverenity chce špička pravicových socialistov ospravedlniť kolonizátorskú politiku, koloniálne vojny, krvavé zachádzanie s porobenými národmi v Ázii a Afrike, boj angloamerického imperializmu za svetové panstvo a porobenie národov.

Všetky frázy pravicových socialistov a labouristov o „demokracii“ zakrývajú v skutočnosti agresívnu politiku angloamerického imperializmu. Úplne otvorene vystupuje táto politika v rezolúcii frankfurtského shromaždenia, keď ospravedlňuje preteky v zbrojení a „posilňovaní vojenskej moci“ imperialistických štátov. Tu vidieť úplne jasne tvár vojnových podpaľačov. Jednoducho opakujú otrepané tézy vládnúcich kruhov USA, keď vyhlasujú, že na „obranu mieru“ (ktorému hrozí iba agresívna, dobyvačná politika imperialistov USA, usilujúcich o svetovú nadvládu) treba nepretržitú honbu v zbrojení a vytvorení „situácie moci“ so strany tých istých amerických imperialistov. Pokus zakryť tento militaristický, protiľudový program ohováračkami Sovietskeho sväzu je preberaný z amerických černosotenských plátok. Ako je známe, zakázali pohlavári pravicových socialistov členom svojich strán podporovať hnutie obrancov mieru a hlásať jeho obranu. Títo pohlavári verne slúžia angloamerickým vojnovým podpaľačom, vidiac však

vzrast a populárnosť mohutného hnutia obrancov mieru, usilujú sa pozmeňiť taktiku, zaodiť sa mierovými heslami, aby znovu oklamali ľudové masy. Vo frankfurtskej deklarácii sa za najaktuálnejšiu úlohu dneška vyhlásilo zachovanie mieru; dokonca sa tam hovorí, že mier je jedným z cieľov medzinárodného socializmu. To sú však iba slová. V skutočnosti pravicoví socialisti tak ako predtým prenasledujú zastancov mieru, odmietajú podporovať návrhy na zákaz atómovej zbrane, na zníženie zbrojenia, na zákaz vojnovnej propagandy a na uzavretie Paktu mieru medzi piatimi veľmocami. Ba čo viac, pravicoví socialisti vystupujú sami ako aktívni propagátori novej vojny a ďalších pretekov v zbrojení. Každý robotník a pracujúci chápe, že ten, kto je skutočne za medzinárodnú spoluprácu a za mier, ten bojuje za riešenie všetkých medzinárodných sporov mierovou cestou, bojuje proti honbe v zbrojení.

V. I. Lenin povedal: „Imperialistická vojna nám úplne jasne ukázala, ako je kapitalistické vlastníctvo späté s vojnou národov a ako k nej neudržateľne a nevyhnutne viedlo“.³ Pravicoví socialisti chránia práve toto vlastníctvo, napínajúc všetky sily, aby zatajili pred masami skutočné príčiny vojen, prikrášlili imperializmus a zamaskovali jeho agresívnu politiku rozpútania novej svetovej vojny.

*

V podporovaní podnecovateľov novej svetovej vojny a v slúžení agresívnej politike angloamerických imperialistov udávajú tempo vodcovia anglických pravicových labouristov. Uchádzajú sa o prvenstvo, chcú „prepracovať program“ a smer činnosti všetkých pravicovosocialistických strán, v to počítajúc schumacherovcov, pravicových socialistov Talianska, Francúzska a ostatných zmarshalizovaných krajín. Špička anglických pravicových socialistov hrala hlavnú úlohu aj na frankfurtskej schôdzi, ktorá sa vyhlásila za „socialistickú internacionálu“.

Labouristickí vodcovia tým, že vstúpili do agresívneho bloku s imperialistami USA a uzavreli pevný sväzok s anglickými veľkokapitalistami, vedú politiku, namierenú proti životným záujmom anglického ľudu, proti záujmom celého mierového a demokratického tábora. Túto politiku charakterizuje rozmnoženie ozbrojených síl krajiny a honba v zbrojení, čo — ako ukazuje s. Stalin — vedie k rozvetveniu vojenského priemyslu, k zmenšeniu občianskeho priemyslu, k zastaveniu veľkých civilných stavieb, k zvýšeniu daní a k zvýšeniu cien tovarov dennej potreby. Labouristická vnútorná politika je usmerňovaná na prípravu tyla novej svetovej vojny, chystanej americkými imperialistami. Za tým účelom sa stále viac a viac okliesňujú

³ V. I. Lenin, *Sočinenija* XXVIII, 393.

demokratické práva pracujúcich, ktoré vybojovala anglická robotnícka trieda v zdĺhavom historickom boji.

Sily anglickej robotníckej triedy sú v značnej miere utajované zradčivou politikou pravicových vodcov labouristickej strany, trade-unionov, kooperácií. Poburžoáznení vodcovia týchto organizácií podrobujú záujmy robotníckej triedy záujmom imperialistickej buržoázie.

Odhaľujúc labouristických vodcov, ktorí zradili štrajk baníkov r. 1926, povedal J. V. Stalin: „Možno sa spýtať, ako sa mohlo stať, že mohutný anglický proletariát, vedúci boj s bezpríkladným hrdinstvom, má zradných, bojazlivých alebo priam bezcharakterných vodcov. Je to veľmi dôležitá otázka. Takí vodcovia nevznikli odrazu. Vyrastali z robotníckeho hnutia, prešli povestnou školou výchovy robotníckych vodcov v Anglicku, školou toho obdobia, keď anglický kapitál, sťahujúc ohromné zisky, mohol prejavovať priazeň a využívať robotníckych vodcov na kompromisy s anglickou robotníckou triedou, pričom sa títo vodcovia robotníckej triedy, sblížujú sa s buržoáziou spôsobom života i postavením, odtrhali takto od robotníckych más, obracali sa k nim chrbtom, prestávali ich chápať. Hľa, takí sú vodcovia robotníckej triedy, ktorých oslepil blesk kapitálu a ktorí snívajú o tom, „stať sa osobnosťou“ a somknúť sa so „zámožnými ľuďmi“.⁴

Lenin a Stalin odhalili korene oportunistu v robotníckom hnutí, poukazujú, že jeho základom je tzv. robotnícka aristokracia, prikrmovaná imperialistami z ich ohromných koloniálnych ziskov.

Úsilie pravicových labouristov v anglickom robotníckom hnutí, ich buržoázna politika, prekážalo a prekáža anglickej robotníckej triede stať sa skutočne rozhodujúcou silou v dejinách svojej rodnej krajiny, domôcť sa zmeny spoločenského zriadenia. Ale už prvá svetová vojna a konkurencia USA zasadily ťažké údery monopolnému postaveniu Anglicka a začaly podrývať základy reformizmu. Pásmo mieru a „blahobytu“ sa zmenilo na pásmo konfliktov a štrajkov. Anglický robotník sa stal pravicovým, stále častejšie a častejšie sa obracajúc k metóde otvoreného boja s kapitalizmom.“⁵ „Naproti tomu však vodcovia labouristov sa stále viac priťahovali k imperialistickej buržoázii a srastali s ňou.

Po Veľkej októbrovej socialistickej revolúcii v Rusku, ktorá ukázala proletárom všetkých krajín, v to počítajúc Anglicko, cestu boja za socializmus, labouristickí vodcovia sa zvlášť snažili dokázať svoju zapredanosť imperialistickej politike a svoj nepriateľský postoj ku krajine socializmu. Keď sa r. 1924 dostali k vláde, začali otvorene uskutočňovať imperialistickú

⁴ J. V. Stalin, *Sočinenija* VIII, 161.

⁵ J. V. Stalin, *Sočinenija* VIII, 156.

politiku, používajúc proti robotníkom aparát buržoáznej štátnej moci. Mac Donaldova labouristická vláda sa čiernou zradou natoľko odcudzila veci pracujúcich, že Attlee bol nútený priznať, že viera más v labouristickú stranu bola silne podkopaná v dôsledku účasti Mac Donalda a Snowdena vo vláde.

Ako ukazuje program Komunistickej strany Veľkej Británie, prijatý výkonným výborom komunistickej strany v januári 1951, špička labouristickej strany je ľavým krídlom konzervatívcov, strany anglického imperia- lizmu.

Americký časopis New York Times Magazine 16. apríla 1950 otvorene priznal, že vzťah medzi labouristickou stranou a stranou konzervatívcov v Anglicku sa teraz stále viac podobá vzťahom medzi republikánskou a demokratickou stranou v USA a vedie k tomu, že „odlišnosť medzi stranami netkvie v dogmách alebo triednych záujmoch, ale v pokojnom striedaní sa pri moci a v opozícii“. Porovnávajú programy labouristov a konzervatívcov časopis ďalej píše, že u labouristov „jedna časť programu je tá istá ako program opozície (to znamená konzervatívcov — pozn. autora) a druhej časti sama strana verí iba zpolovice“. Demagogické heslá labouristickej strany o „demokratickom socializme“ sú vypočítané iba na oklamanie más.

Labouristickí vodcovia robia všetko, čo len môžu, aby zachránili kapitalizmus v Anglicku. Tomuto slúži celá labouristická politika a ideológia. Vybraná miešanina z buržoáznych teórií, upravená vedúcimi pravicových labouristov, má otráviť jedom buržoáznej ideológie anglickú robotnícku triedu. Je známe, že labouristickí vodcovia sa snažili a snažia dokázať anglickým pracujúcim, že oni vraj objavili „novú cestu k socializmu“, použijúc na to parlament, naproti tomu vraj komunisti chcú parlament zničiť. Program Komunistickej strany Veľkej Británie vyvrátil túto lož. V skutočnosti je „parlamentná demokracia“ využívaná labouristickou vládou na maskovanie diktatúry buržoázie, útoku na demokratické práva pracujúcich a ich životnú úroveň, na zavedenie policajných a polofašistických poriadkov v Anglicku. Úplne lživé je tvrdenie pravicových labouristov o tom, že cieľom komunistickej strany je zničenie parlamentu a demokracie. V skutočnosti — ako sa hovorí v programe komunistickej strany — britskí komunisti vyhlasujú, že britský národ môže „pretvoriť kapitalistickú demokraciu na skutočnú ľudovú demokraciu, môže pretvoriť parlament, ktorý vznikol ako výsledok dejinného boja Británie za demokraciu, na nástroj demokracie, na nástroj vôle ohromnej väčšiny britského národa.

Cesta pre britský národ, po ktorej pôjde ku predu, bude vytvoriť ľudovú vládu na parlamentnej báze, do ktorej vstúpia skutoční predstavitelia ľudu“.

Lživé, hlboko reakčné a škodlivé rozprávky labouristických vodcov o socializme odhaľujú anglickí komunisti, opierajúc sa o historickú skúsenosť

vytvorenia socialistickej spoločnosti v SSSR, o úspechy ľudovodemokratických krajín.

Labouristický „socializmus“ nie je nič iné ako obrana imperializmu a o tom celkom otvorene píšu v buržoáznej tlači.

Buržoázny reportér na stránkach časopisu Nineteens Century and after v máji 1950 priamo napísal: „Nikomu sa nezdá zvláštnym a nik sa nediví, keď niektorí labouristickí členovia parlamentu prejavujú svoje sympatie ku generálovi Francovi“. Americký časopis New York Times Magazine pochvalne konštatoval, že „dejiny labouristickej strany sú históriou bojov s ideami a činnosťou komunistov“. Tak charakterizujú ideológiu labouristov pozorovatelia z tábora ich priateľov, pánov a prívržencov.

Kázne o spolupráci robotníkov s buržoáziou a o kapitulácii pred imperialismom sú charakteristickou črtou ideologie labouristickej strany. Attlee, Morrison, Morgan Philips a všetci ostatní vodcovia pravicových labouristov jednohlasne kričia, že marxistická náuka o triednom boji je v Anglicku nepoužiteľná. Usilujú sa nahovoriť robotníckym masám, že vraj vzhľadom na „špecifické podmienky“ Anglicka, musí robotnícka trieda tiaľnuť vždy s buržoáziou a nepomýšľať na boj s kapitalistami. „... Vedenie labouristickej strany — hovorí sa v programe Komunistickej strany Veľkej Británie — podlamuje a demoralizuje jednotu robotníckeho hnutia svojou jedovatou propagandou spolupráce s kapitálom a kapitulácie pred kapitalizmom, svojou zradou všetkých princípov, na základe ktorých sa vytvorilo britské robotnícke hnutie“. Tým, že sa prejavili ako zaprisahaní nepriatelia triedneho boja proletariátu a jeho politickej organizácie, vytvorenej na vedenie tohto boja, odhalili sa labouristickí vodcovia ako najhorší zradcovia socializmu a robotníckej triedy.

V oblasti ekonomickej teórie labouristi stavajú oproti Marxovej teórii nadhodnoty lživé buržoázne politickoekonomické teórie, najmä buržoáznu „teóriu hraničného úžitku“. Každému je jasné, že prorokovať triedny mier a pokoru vykorisťovateľom je pohodlnejšie ako pokúsiť sa „zrušiť“ pojem nadhodnoty, tak isto zrušiť i pojem vykorisťovania, vyhlásiť vykorisťovateľov za neexistujúcich a „dokázať“, že nie práca robotníka vytvára hodnotu tovarov, ale akýsi „úžitok z prospechu“, ktorý nezávisí od práce. Ako je známe, labouristickí vodcovia propagujú tiež názory ideologa štátnomonopolistického kapitalizmu, anglického národohospodára Keynesa, ktoré slúžia na militarizáciu hospodárstva, jeho prevodu na vojnovú koľaj. Nepretržitým nafukovaním sa je aj labouristická teória, ktorá sa snaží označiť anglickú kapitalistickú mašinériu za akési „miešané hospodárstvo“, v ktorom ako by elementy „socializmu“ pokojne spolunažívaly s monopolmi. Vodcovia labouristov chcú presvedčiť anglických robotníkov o tom, že v dnešnom An-

glicku už niet vykorisťovateľov a že teda pre triedny boj niet miesta. Ale „znárodňovanie“ jednotlivých podnikov, ktoré robí buržoázna vláda, nemá nič spoločného so socialistickým znárodnením priemyslu. Labouristické „znárodňovanie“ sa koná pre záujmy kapitalistov, ponechávajúc všetky vedúce pozície v rukách kapitalistickej triedy. Dotýka sa iba niektorých priemyselných odvetví a takých podnikov, ktoré dosahovali slabé výsledky a prinášaly svojim majiteľom skôr straty; im sa vyplatí kompenzácia za veľmi výhodných podmienok. Týmto spôsobom získava kapitalizmus vcelku nové výhody na účet robotníkov: vlastníkom znárodnených podnikov, skôr zbytočných, sa zabezpečuje kompenzáciami vládou zaručený bezpracný dôchodok a vlastníkom ostávajúcich priemyselných podnikov sa dostávajú tovary a služby od znárodnených priemyslových odvetví za nižšie ceny. Politika labouristických teoretikov vyhlásiť nimi uskutočňované „znárodňovanie“ za socializmus je taký istý trik ako politika hitlerovcov vyhlásiť svoj otrokársky fašistický režim za „národný socializmus“.

V oblasti filozofie labouristickí vodcovia vynášajú idealizmus a náboženstvo ako základ svetonáhľadu. Attlee hľadá „koreň“ labouristickej ideológie v „náboženskej otázke a emóciách“. „Myslím, že prvé miesto medzi vplyvmi, ktoré vytvorily socialistické hnutie — vyhlasuje Attlee — treba ponechať náboženstvu.“ Morgan Philips hľadá „koreň“ anglického robotníckeho hnutia v metodistickej cirkvi. „Je fakt, — prorokuje, — že anglické robotnícke hnutie tak vo forme trade-unionu, ako i v jeho politickej forme sa vo svojom vedení silne opieralo o cirkevnú obec.“ Vedúci labouristov by chceli zahnať anglické robotnícke hnutie pod zástavy náboženského temna a reakcie za tým účelom, aby zdržali pracujúcich od boja proti imperialistickým zlodejom, proti vojnovým podpaľačom.

Oproti marxizmu-leninizmu stavajú ideologovia labourizmu zastaralú ideu tzv. etického socializmu. Jeho podstata smeruje k téze, že socializmus možno dosiahnuť nie bojom robotníckej triedy a pracujúcich proti vykorisťovateľom, ale „morálnym zdokonalením“ ľudí v podmienkach kapitalizmu. Proroci „etického socializmu“ tvrdia všemožným spôsobom, že odobrať vykorisťovateľom výrobné prostriedky a zmeniť ich na všenárodný majetok je akt nespravodlivý, neetický, že je to vraj „násilie“ proti osobnosti. Proroci „etického socializmu“ sa pritom vždy snažia obísť tú všeobecne známu skutočnosť, že všetky výrobné prostriedky boli vytvorené prácou robotníkov, že vykorisťovateľské triedy najmä pomocou týchto výrobných prostriedkov majú možnosť vykorisťovať pracujúcich, utlačovať každodenne a každú hodinu osobu pracujúceho človeka, odsudzovať milióny ľudí k hladu, biede, nezamestnanosti, rozpútať krvavé imperialistické vojny.

Monopolistický kapitál vedie zbesilý útok na základné ľudské práva pra-

cujúcich a i obhajcovia „etického“, „demokratického“ „socializmu“ hlásajú robotníkom zrieknutie sa triedneho boja za svoje práva a záujmy, poslušnosť kapitálu, snahu po „morálnom zdokonalení“. Načo upotrebujú „etický socializmus“ labouristi, možno vidieť z takéhoto príkladu: Attlee dokazujúc nevyhnutnosť výplaty kompenzácie kapitalistom na účet pracujúcich pri uskutočnení „znárodnenia“, odvoláva sa na „etické“ motívy, na spravodlivosť. „Niekoľko prípadov hrubej nespravodlivosti voči individuám (čiže kapitalistom — pozn. autora) — prehlasuje Attlee — znamená v očiach všeobecnej mienky veľkú nespravodlivosť, prenášanú potom na robotníkov kolektívne.“ Ako vidíme, hrozná nespravodlivosť voči celej robotníckej triede málo znepokojuje Attleeho.

V množstve učiteľov labourizmu vystupujú „teoretici“ fabianizmu, buržoázni reformisti, ktorí zvlášť nenávidia revolučný marxizmus. Labouristickí ideológovia napodobovali u fabianovcov nielen úvahy o „etičnosti“ obrany kapitalistov pred spravodlivými požiadavkami robotníckej triedy, ale i reformistické teórie, zaoberajúce sa prestrojovaním kapitalistického svinstva na „etický socializmus“. Attlee pochvaľuje fabianovcov za to, že dokázali, že princípy fabiánskeho „socializmu“ sa môžu uskutočniť v podmienkach kapitalizmu. Attlee tvrdí, že budúci dejepisec nebude môcť určiť pevné dátum, kedy bol zriadený „socialistický štát v Anglicku“, pretože taký prechod sa vraj uskutoční postupne, pre pozorovateľa nebadateľne.

Labouristický „socializmus“ sa v skutočnosti ničím neodlišuje od kapitalizmu a preto nik veru nemôže pozorovať tento neexistujúci rozdiel. Je jasné, že pokiaľ sú výrobné prostriedky v Anglicku v rukách kapitalistov, akýkoľvek vývesný štít by postavili pravcoví labouristi na priečelie nimi objaveného buržoázneho zriadenia, jeho charakter sa tým nezmení.

Labouristická vláda v Anglicku v spojení s imperialistami USA uskutočňuje politiku obnovenia nemeckých monopolov, militarizmu a fašizmu v Západnom Nemecku, obnovuje vojenský potenciál v Západnom Nemecku a jeho vojenské formovanie, čo znamená skutočné ohrozenie mieru v samom srdci Európy. Labouristická vláda pokračuje v tradičnej politike anglického imperializmu v krajinách Blízkeho a Stredného Východu, bezočivo sa mieša do ich vnútorných záležitostí, porušuje ich zásadné záujmy, obhajuje zisky anglických naftových monopolov v Iráne, zisky kolonizátorov v Egypte a v Indii. Labouristická vláda sa zapojila zločinnou účasťou na krvavej intervencii na Kórei, na rozširovaní agresie proti Číne a iným národom Ázie. Pomáha imperialistom USA premeniť Organizáciu spojených národov na ústredie rozvíjania novej svetovej vojny. Spoločne s americkými podnecovateľmi novej svetovej vojny predstavitelia labouristickej vlády systematicky zamietali v OSN všetky návrhy Sovietskeho sväzu, smerujúce

na posilnenie mieru, v to počítajúc návrh na sníženie zbrojenia a návrh o uzavretí Paktu mieru. Labouristická vláda ustavične uskutočňovala politiku, zameranú na podkopávanie každého spôsobu povojnovej medzinárodnej spolupráce. Anglický ľud, ako i národy iných krajín, je proti vojne, je za mierovú politiku, za politiku medzinárodnej spolupráce, priateľstva s krajinou socializmu — SSSR. Ale vodcovia labouristov ohovárajú Sovietsky sväz, chcú tak ospravedlniť vojnové prípravy.

„Premiér Attlee — poukazuje s. Stalin — potrebuje lož o Sovietskom sväze, musí zobrazit mierovú politiku Sovietskeho sväzu ako agresívnu a agresívnu politiku anglickej vlády ako mierovú, aby sviedol anglický národ k omylom, aby mu nanútil túto lož o SSSR a takým spôsobom ho ľžami vtiahol do novej svetovej vojny, organizovanej vládnymi kruhmi Spojených štátov amerických.“

Avšak pracujúci všetkých národov nenávidia agresívnu politiku anglo-amerického imperializmu.

Dokonca i v samej labouristickej strane rastie protiamerická nálada. Vravia o tom výroky radových labouristov, ktorí podobne ako labourista Johnson vyhlasujú, že „labouristická vláda je ochotná ľahať za jeden povraz s podnecovateľmi vojny — yankeeyovcami a konzervatívami“. Johnson to nazýva „úžasnou zradou princípov socializmu“. Takých vyhlásení je stále viac a viac. V masách anglickej robotníckej triedy stále rastie túžba po jednote, zosilňuje sa vedomie totožnosti základných záujmov robotníckej triedy a všetkých pracujúcich v boji za mier, proti politike vojnovej prípravy.

*

Pravicoví socialisti hodne pracovali na tom, aby všetkými prostriedkami zdokonalených ľží donútili robotnícku triedu západoeurópskych krajín ubit tradície triedneho boja, aby ohovárali a prekrútili marxizmus a zároveň falšovali tiež celé dejiny robotníckeho hnutia. V tomto ohľade prejavujú zvláštnu horlivosť vodcovia anglických labouristov.

Komunistická strana Veľkej Británie, odhaliac lož labouristických vodcov, vyzýva anglickú robotnícku triedu na obnovenie slávnej tradície boja za zmenu spoločenského poriadku, za vytvorenie mohutnej a prekvitajúcej socialistickej Británie, proti politike priprav novej vojny za záujmy amerických a anglických imperialistov.

Anglická robotnícka trieda pozná nielen dejiny reformistického a oportunistického násillia vo svojich organizáciách, ale i históriu zdľhavého boja za svoje politické, hospodárske a sociálne oslobodenie. Za tohto boja tvorila anglická robotnícka trieda svoje odborové organizácie, kooperatívne a politické organizácie; za tohto boja pred 30. rokmi bola založená Komunistická

strana Veľkej Británie — nasledovníčka najlepších tradícií anglického robotníckeho hnutia, ktorá háji základné záujmy celého anglického pracujúceho ľudu.

Vodcovia pravicových socialistov sa zvlášť snažia vyhladiť z vedomia anglickej robotníckej triedy najlepšie bojové tradície chartizmu — prvého masového revolučného hnutia anglickej robotníckej triedy; pokúšajú sa dokázať, že chartizmus je reformistickým a nie revolučným hnutím. Akoby chartisti nevedli triedny boj za politickú vládu robotníckej triedy, za vládu ľudu. Cieľom všetkých týchto snáh o falšovanie histórie je zatemniť poznanie robotníckej triedy a podriaďiť ho ideológii a politike imperialistickej buržoázie.

Avšak dejiny robotníckeho hnutia v Anglicku vyvracajú túto poľutovaniahodnú námahu labouristických ideológov. Stačí spomenúť state O' Bryena a iných agitátorov a propagátorov chartistického hnutia z tridsiatych rokov XIX. storočia, aby sme pochopili, aké hlboké korene má v dejinách anglickej robotníckej triedy dnešný boj anglických komunistov za socialistickú Veľkú Britániu a aké poľutovaniahodné sú snahy labouristických renegátov falšovať dejiny anglickej robotníckej triedy a vydávať svoju zradu za historické tradície anglických proletárov.

Chartisti dokazovali, že „práva kapitálu a práce sú nesmieriteľné... Práva kapitálu sa v poslednej inštancii premieňajú na právo oklamať a podrobiť si robotnícku triedu“. Tak písal časopis Obranca biedneho človeka 13. septembra 1834. Masový charakter chartistického hnutia, jeho vojenský duch, jeho boj proti „vychytralým ničomníkom“, ako nazývali buržoáznymi politikmi chartisti, to charakterizuje robotnícke hnutie minulého storočia v Anglicku.

Boj za získanie politickej moci ako prostriedku pre podstatnú reformu spoločnosti dostatočne jasne vidieť v dejinách anglického robotníckeho hnutia začiatkom XIX. storočia. „Milióny trpia biedou pod vládou všetkého ľudu pre ochranu všetkého ľudu,“ — také bolo heslo, s ktorým vystúpil Ochranca biedneho človeka 30. septembra 1833. Toto heslo je blízke anglickým pracujúcim i dnes. V programe Komunistickej strany Anglicka sa hovorí, že „národ nemôže ísť k socializmu, ak neuchopí súčasne politickú moc, ktorá má byť odobratá kapitalistickej menšine a pevne uchopená do rúk väčšinou národa na čele s robotníckou triedou. Iba takým spôsobom sa môže uskutočniť demokracia“.

„Naše otroctvo — vyhlásili chartistickí propagátori — nie je dielom jednotlivých vládcov, ale celých tried, ktorých záujmy sú v rozpore s našimi záujmami.“ Ale obrancovia anglických kapitalistov — pravicoví labouristi — snažia sa dokázať, že anglickí pracujúci nikdy nepomýšľali a ani nikdy

nemajú pomýšľať na triedny boj. Celý rozvoj anglického robotníckeho hnutia smeruje teraz k oživeniu jeho slávnych tradícií.

Veľká októbrová socialistická revolúcia v Rusku rozhýbala robotnícku triedu v celom svete, všade vzbudila túžbu širokých mas po socializme, posilnila boj robotníckej triedy za jej práva na celom svete, teda i v Anglicku. Stačí spomenúť, aké mohutné hnutie na obranu mladej sovietskej republiky zachvátilo robotnícke triedy kapitalistických krajín v r. 1917—20. Tak napr. v auguste 1920 sa v Anglicku vytvorilo okolo 400 výborov Ruky preč od sovietskeho Ruska!, usporiadaly sa tisíce shromaždení pod vedením Sily soviетov, robotníci boli pripravení na všeobecný štrajk. Svojím bojom robotníci kapitalistických krajín pomohli, že plány interventov utrpely porážku. Vodcovia pravicových socialistov sa snažili vtedy urobiť kariéru, primknúc sa k mohutnému hnutiu robotníckej triedy s úmyslom v budúcnosti ho zradiť. Bojové tradície dokázal v Anglicku i všeobecný štrajk r. 1926, ktorý labouristickí vodcovia tak podlo zradili.

Nositelkou význačných tradícií anglickej robotníckej triedy je Komunistická strana Veľkej Británie — bráni základné záujmy robotníckej triedy a všetkých anglických pracujúcich; chráni politiku mieru a národnej nezávislosti krajiny; vyzýva k uzavretiu Paktu mieru medzi piatimi veľmocami, k zastaveniu pretekov v zbrojení, k likvidácii americkej okupácie, k obnoveniu práva Anglicka obchodovať sa všetkými krajinami. Komunistická strana sa snaží zlepšiť postavenie pracujúcich za cenu sníženía ziskov monopolistov a úžasných nákladov na zbrojenie, ležiacich ako ťažké bremeno na masách pracujúcich.

Anglická robotnícka trieda, tak isto ako robotnícke triedy iných západoeurópskych krajín, prechádza teraz krutou školou boja. Stále mohutnejšie masy sa zapájajú do hnutia, začínajú vystupovať proti politike vojny a zrade národnostných záujmov. Robotnícka trieda, široké masy pracujúcich, vedené komunistickými stranami, posilňujú boj za mier, demokraciu a socializmus.

I. TRACHTENBERG

BANKY USA V SLUŽBÁCH MILITARIZMU*

Finančná sústava v kapitalizme je jedným z nástrojov buržoáznej ekonomiky, ktorú využívajú monopoly na zvýšenie kapitalistického vykorisťovania, na ďalšie znovurozdelenie národného dôchodku vo svoj prospech a v súhlase s tým na sníženie dôchodkov pracujúcich. Tento systém podporuje zvýšenie relatívneho a absolútneho zbedačovania robotníckej triedy.

Finančná sústava v kapitalizme zvyšuje moc vládnúcich monopolov, ktoré okrádajú kolónie a závislé krajiny. Finančná sústava je jednou zo zbraní, ktorými si monopoly podriaďujú štátnu moc, určujú agresívnu politiku buržoáznych vlád. Finančná sústava hrá významnú úlohu v militarizácii kapitalistického hospodárstva, vo financovaní vojen a prípravy na ne.

Stav finančnej sústavy určuje sa všeobecným stavom procesu reprodukcie, ktorá spätne pôsobí na proces reprodukcie. Úver hrá dôležitú úlohu v rozvíjaní kapitalistického cyklu. Úver vo fáze oživenia podnecuje výrobu, zostruje protiklady kapitalizmu, zvyšuje predpoklady kríz a je jedným z hlavných faktorov ich vyostrenia.

Finančná sústava v kapitalizme má teda rôzne úlohy.

V období všeobecnej krízy kapitalizmu finančná sústava buržoáznych štátov, v to počítajúc USA, podľahla značným zmenám, ktoré sa zjavne prejavily za krízy v r. 1929—1933 a ktoré sa zvlášť zväčšili za druhej svetovej vojny.

Možnosť týchto zmien je podmienená novou úlohou, ktorú hrajú banky v epoche imperializmu, keď zo skromných sprostredkovateľov prerástly v najsilnejších monopolistov. Srastanie bankového a priemyselného kapitálu, tvorenie finančného kapitálu spôsobilo, že finančná oligarchia využíva jej podriadené banky ako nástroj na uskutočnenie svojich imperialistických cieľov. Bezprostrednou príčinou zmien finančnej sústavy kapitalistických krajín bola imperialistická politika monopolov a využívanie bánk monopolmi na financovanie vojen a prípravu na ne.

V tejto práci sa podáva charakteristika súčasného stavu obchodných

* Originál uverejnený v časopise Voprosy ekonomiki 1951, č. 8.

bánk v USA a ich činnosti, rozriešenie jednej z mnohých otázok, spojených so štúdiom finančných systémov a najmä otázky o pevnosti obchodných bánk v USA, o ich odolnosti oproti krízam. Skúmanie tohto problému nám v značnej miere pomôže rozriešiť aj všeobecný problém stability finančnej sústavy USA a tiež vojnovovo-finančného potenciálu tejto krajiny.

Buržoázni vedci sú v službách monopolov a vyplňajú ich príkazy, všemožne vychvaľujú súčasný úverový systém USA. So samochváľou pre nich príznačnou rozpisujú sa o „sile“ a „stabilite“ americkej finančnej sústavy, snažia sa dokazovať, že celá finančná sústava USA je neobyčajne stabilná. Štúdium súčasnej sústavy obchodných bánk USA odhaľuje lživé ilúzie o pevnosti úverovej sústavy USA, rozširované buržoáznymi ekonomami.

Pre všeobecnú krízu kapitalizmu je charakteristický prebytok pôžičkového kapitálu. Výrazom tohto prebytku je nízky úrok z pôžičiek a ukazovateľom množstvo veľkých finančných zdrojov u spoločnosti a obrovské množstvá vkladov pri bankách. Pravda, tieto vklady sú zväčša zdanlivé, ich tvorba je podmienená aktívnou činnosťou bánk, avšak sama možnosť tvorby zdanlive veľkých vkladov je podmienená nadbytkom pôžičkového kapitálu.

Tento prebytok finančného kapitálu nie je náhodilý, ale je jedným z podstatných znakov všeobecnej krízy kapitalizmu — krajného spomaľovania procesu rozšírenej kapitalistickej reprodukcie, čo sa prejavuje najmä v trvalom nevyužití kapacity podnikov. Prebytok pôžičkového kapitálu nie je nič iné ako prejav výrazu neschopnosti kapitalizmu využiť rozvinuté výrobné sily, prejav základného rozporu kapitalistického spôsobu výroby a kapitalistickej formy privlastňovania výsledkov výroby, — prejav rozporu medzi výrobnými možnosťami kapitalizmu a omedzenou kúpyschopnosťou širokých mas obyvateľstva.

Prebytok pôžičkového kapitálu, jasne vyjadrujúci zahŕňovanie súčasného kapitalizmu, je jedným zo zdrojov cudzopasníckej spotreby kapitalistov, hýrivého života a márnotravnosti finančných magnátov, kým široké masy pracujúcich živorovia a hladujú.

Prítom treba pamätať, že prebytok pôžičkového kapitálu celkove neudáva hotovosti voľných, nevyužívaných peňažných prostriedkov. Prebytok kapitálov, ktoré sa ukladajú do pôžičiek, znamená, že značná ich časť nemôže nájsť a nenájde produktívne použitie. To znamená, že veľká časť pôžičkového kapitálu sa nevyužije vo výrobe a reprodukcii činného kapitálu, ale sa premárňuje na neproduktívne účely. To nakoniec znamená, že veľká časť finančného kapitálu sa nepoužíva na vytváranie nových hodnôt, ale slúži len ako prostriedok na ďalšie rozdelenie národného dôchodku v prospech kapitalistických monopolov.

Prebytok pôžičkového kapitálu má silne inflačný charakter. V tomto je tiež jeden z charakteristických rysov súčasného trhu pôžičkového kapitálu v USA, ako aj v ostatných kapitalistických krajinách. Pre všeobecnú krízu kapitalizmu je charakteristická inflácia. Stabilita meny býva obyčajne dočasná, ba krátka. Prevládajúcou tendenciou je stály pokles hodnoty kapitalistickej meny. Od čias výbuchu najväčšej hospodárskej krízy bez výnimky všetky meny kapitalistických štátov stratili svoju stabilitu a systematické znehodnocovanie meny sa stalo chronickým. Toto nám dokazuje, že rast peňažno-pôžičkového kapitálu je sprevádzaný jeho znehodnotením. Pokles hodnoty peňazi a s ním súvisiace znehodnotenie peňažného kapitálu je jedným z podstatných faktorov oslabenia finančnej sústavy kapitalizmu. Pokles hodnoty peňažného kapitálu sa vyrovnáva so zlepšeným postavením priemyselného kapitálu.

Treba sa zmieniť ešte o jednej mimoriadne dôležitej okolnosti, ktorá charakterizuje súčasnú situáciu na trhu pôžičkového kapitálu v USA. Hovorí sa o veľkých zmenách pôžičkového kapitálu, vzniklých v dôsledku zmeny štruktúry trhu cenných papierov. Od prvej svetovej vojny na trhu cenných papierov v USA začínal vzrastať význam štátnych obligácií. To znamená, že trh pôžičkového kapitálu je čím ďalej viac a viac využívaný štátnym úverom.

Na začiatku nášho storočia až do r. 1916 štátny dlh USA bol stabilný a skoro bez zmeny sa udržiaval na úrovni 900—1000 miliónov dolárov. R. 1916 štátny dlh USA bol 1,2 miliardy dolárov; odvtedy začal vzrastať a koncom r. 1919 sa zvýšil na 25,8 miliárd dolárov. Potom začalo postupné snižovanie štátneho dlhu, ktoré trvalo až do r. 1930; koncom tohto roku bol dlh 16 miliárd dolárov. V tomto čase nové emisie cenných papierov spoločnosti boli veľké a každý rok sa zväčšovali. R. 1919 nové emisie cenných papierov (bez konverzií) spoločností boli 2,3 miliárd dolárov, r. 1929 dosiahly 8,6 miliárd dolárov a v krízovom roku 1930 predstavovali dosť veľkú sumu 4,9 miliárd dolárov.

Takto v období medzi prvou svetovou vojnou a krízou r. 1929, vznikli na trhu cenných papierov v USA — tak ako predtým — pôžičkový kapitál vkladal sa najmä do cenných papierov spoločností (akcií a obligácií). Trh pôžičkového kapitálu slúžil najmä súkromnej emisii.

Veľká zmena sa stala už r. 1931. Na jednej strane kríza vyvolala rýchle sníženie emisií spoločností a na druhej strane začal vzrastať štátny dlh. Zvýšenie štátneho dlhu — ako je známe — vyvolaly tzv. „protikrízové opatrenia“ štátu, t. j. obrovská štátna finančná podpora monopolov, ktorá mala oslobodiť monopoly od krízových strát, zachovať im vysoké zisky a preložiť celú ťarchu krízy na široké masy pracujúcich. Začiatkom r. 1931

a do konca r. 1938 štátny dlh USA sa zvýšil o 23,4 miliárd dolárov, teda na 39,4 miliárd dolárov. Za tieto roky spoločnosti emitovali za 5,9 miliárd dolárov cenných papierov. Takto vzrast štátneho dlhu prevýšil štvornásobne nové emisie spoločností. Na trhu pôžičkového kapitálu štátny úver začína prevládať nad súkromným, obligácie štátnych pôžičiek ako zdroj ukladania pôžičkového kapitálu začínajú zaujímať dôležité miesto na trhu cenných papierov.

Zvlášť vzrástol štátny dlh USA za druhej svetovej vojny. Tzv. vojnové výdavky vlády USA dosiahly obrovské rozmery. Rast týchto výdavkov nevyvolala účasť USA vo vojne. Ako je známe, táto účasť bola veľmi nepatrná. Vojnové výdavky boli preto veľké, že ich značná časť sa vydala na prípravu novej, tretej svetovej vojny, vojny proti SSSR, za nastolenie svetovej vlády kapitalistických monopolov USA; po druhé tzv. vojnové výdavky USA boli preto veľké, že vláda na účet zvýšeného daňového olupovania širokých más pracujúcich vynakladala obrovské sumy na výstavbu vojnových závodov, ktorých značnú časť po vojne predala monopolom skoro zadarmo; po tretie — čo malo vedľa toho zvláštny význam — tieto výdavky boli preto veľké, že vláda platila neobyčajne vysoké ceny monopolom za výrobky od nich kúpené a tým im zabezpečovala mimoriadne veľké zisky. Druhá svetová vojna — ešte vo väčšej miere ako predošlé vojny — bola veľmi výnosným obchodom pre kapitalistické monopoly USA. Z krvi a útrap širokých más pracujúcich ohromne zbohatly.

Aby sa mohlo uskutočniť také obrovské vojnové financovanie, bola nevyhnutná mohutná mobilizácia peňažných prostriedkov. Dane, uvalené na pracujúcich, boli veľmi vysoké. Daňový tlak, pomocou ktorého sa u širokých más pracujúcich získavali prostriedky, bol vystupňovaný do krajnosti. V tom čase daňové zaťaženie monopolov bolo bezvýznamné. Daňové zdroje boli nedostatočné a vláda USA sa uchýlila k štátnej pôžičke.

Dane, ktoré platili pracujúci, boli pre nich priamou stratou. Pre monopolistov, ktorí sa zúčastnili na upísaní štátnej pôžičky a platili dane, ktoré sa im nakoniec v rozličných formách vrátili, to znamenalo výhodnú zálohu, ktorá im priniesla veľké zisky. Tárcha štátneho dlhu ostala celkom na širokých vrstvách daňových poplatníkov, na ktorých účet ide zaplatenie štátneho dlhu aj s úrokmi. Štátny dlh, ktorý prinášal ohromné výhody monopolom, zväčšoval absolútne i relatívne zbedačovanie robotníckej triedy. Štátny dlh za druhej svetovej vojny neobyčajne vzrástol, súkromné emisie boli celkom nepatrné. Do akej miery vzrast štátneho dlhu prevyšoval nové emisie spoločností, vidieť z nasledujúcich údajov (v miliardách dolárov):

	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	Spolu
Vzrast štátneho dlhu...	2.5	3.1	12.9	50.2	61.9	62.1	46.6	239.3
Nové emisie spoločností.	0.4	0.7	1.1	0.6	0.4	0.6	1.3	5.1

Za 7 rokov (r. 1939—1945) štátny dlh sa zvýšil z 39,4 miliárd dolárov (koniec r. 1938) na 278,7 miliárd dolárov (do konca r. 1945), t. j. o 239,3 miliárd dolárov, nové emisie cenných papierov spoločností za tie isté roky boli 5,1 miliárd dolárov. Takto vzrast štátneho dlhu prevýšil nové emisie spoločností 48-krát.

Na trhu cenných papierov USA obligácie štátu zaujaly vedúce postavenie a trh pôžičkového kapitálu skoro celkom slúžil štátnemu úveru.

Toto sú zmeny, ktoré nastaly na trhu pôžičkového kapitálu v USA za druhej svetovej vojny.

Ohromný vzrast štátneho dlhu a zmena štruktúry trhu cenných papierov mali veľký vplyv na finančnú sústavu USA. Banky sa začaly zaoberať potrebami rozpočtu, ale za vojny ich činnosť bola celkom podriadená potrebám vojnového financovania. Bankovú sústavu využívala finančná oligarchia a štát, ktorý bol v jej službách ako mechanizmus, pomocou ktorého sa umiestňovali štátne pôžičky, pričom veľká časť štátnych obligácií ostala v bankách.

O tom, akú úlohu mali za vojny banky a iné finančné ustanovizne USA na krytí štátnej pôžičky, možno si urobiť obraz podľa rozdelenia obligácií medzi rozličných držiteľov. Časť štátnych obligácií bola v rukách rôznych vládnych úradov, fondov a správnych úradov. Ak vylúčime obligácie, ktoré sú v rukách štátnych ustanovizní, podiel účasti držiteľov štátnych obligácií rozličných kategórií udáva táto tabuľka (v %):

Na konci roku	Federálne rezervné banky	Obchodné banky	Spoločné sporiťelne	Poistovne	Spoločnosti a súkromníci	Spolu
1941	4.2	39.8	6.9	15.3	33.8	100
1942	6.3	41.7	4.6	11.5	35.9	100
1943	7.7	40.0	4.1	10.1	38.1	100
1944	9.2	38.0	4.1	9.6	39.1	100
1945	10.0	37.1	4.4	10.0	38.5	100

Z uvedených údajov vyplýva, že najväčší podiel veľkej časti štátnych obligácií umiestených mimo štátnych ustanovizní pripadol na finančné podniky. Len obchodné banky mali 37,1—41,7% obligácií umiestených u iných, ako správnych orgánov. Všetky banky spolu (federálne, rezervné, obchodné a sporiteľne) mali 50,9—52,6 % štátnych obligácií; všetky finančné podniky (federálne rezervné banky, obchodné banky, vzájomné sporiteľne a poisťovne) mali 60,9—66,2% všetkých obligácií.

Za druhej svetovej vojny mali obchodné banky dve pätiny, všetky banky vyše polovice, ale všetky finančné podniky viac ako tri pätiny štátneho dlhu USA, ktorý bol umiestený v iných ako štátnych orgánoch.

Zvýšené financovanie štátneho dlhu bankami muselo spôsobiť zmenu práce v bankách USA. V čase krízy r. 1929—1933, zvlášť za druhej svetovej vojny sa uskutočnila veľká zmena bankovej činnosti v USA, zmenila sa späťnosť bánk s rozpočtom, zmenily sa formy zvýšenia bankového kapitálu v súvislosti so zvýšením existujúceho kapitálu.

O tomto je možné presvedčiť sa pri rozoberaní hlavných operácií bánk (pozri nasledujúcu tabuľku).

*Operácie bánk — členov federálnej rezervnej sústavy
(v miliardách dolárov)*

Na konci roku	Vklady (bez me- dziban- kových)	Pôžičky		Investície			
		Spolu	V % oproti vkladom	Spolu	V % oproti vkladom	Z toho do štát. obligácií	V % oproti vkladom
1914	6.4	6.4	100.0	2.1	32.8	0.8	12.5
1919	22.0	18.1	82.3	6.6	30.0	3.3	15.0
1928	34.8	25.2	72.4	10.5	30.2	4.3	12.4
1933	23.8	12.8	53.8	12.4	52.1	7.3	30.7
1939	39.9	14.0	35.1	20.0	50.1	14.3	35.8
1940	46.0*	15.3	33.3	21.8	47.4	15.8	34.3
1941	51.2	18.0	35.2	25.5	49.8	19.5	38.1
1942	67.3	16.1	23.9	43.2	64.2	37.5	55.7
1943	81.7	16.3	19.9	58.0	71.0	53.0	64.9
1944	99.1	18.7	18.9	72.9	73.6	67.7	68.4
1945	116.0	22.8	19.6	84.4	72.8	78.3	67.5

Ako vidieť z tejto tabuľky, do prvej svetovej vojny prostriedky, ktoré mali banky k dispozícii, boli využité pôžičkami, t. j. slúžily súkromnému

úveru. Hlavnou činnosťou bánk boli pôžičky, ktorými sa obyčajne dával obchodný úver, t. j. úver poskytovaný medzi kapitalistami. V týchto pôžičkách sa uskutočňuje priame spojenie bankového úveru s obehom tovaru.

Po prvej svetovej vojne a do krízy r. 1929—1933 sa pôžičky zväčšovali, podiel pôžičiek sa však spolu niekoľko ráz zmenšil, hoci celkove ostávaly veľmi značné: vyše 70% vkladov sa použilo na pôžičky. Podiel investícií v štátnych cenných papieroch zostal stabilný a predstavoval 12—15% všetkých vkladov.

V čase vypuknutia hospodárskej krízy r. 1929 sa situácia zmenila. Celkové množstvo pôžičiek rýchle kleslo a klesol aj ich relatívny význam: koncom r. 1933 pôžičky predstavovali 53,8% všetkých depozitov. Zároveň silne vzrástli investície do štátnych obligácií. Prostriedky, vložené do štátnych obligácií, pri prudkom poklese depozít vzrástli 1,5-krát, avšak v pomere k depozitom vzrástli 2,5-krát. R. 1928 podiel investícií do štátnych cenných papierov predstavoval 12,4% a r. 1933—30,7% depozitov.

Sníženie pôžičiek na celkových operáciách bánk a zvýšenie tak celého objemu ako i podielu investícií do štátnych obligácií pokračovalo aj po kríze r. 1929—33. R. 1939 na investície do štátnych obligácií sa použilo 35,8% depozitov a na pôžičky 35,1%.

Druhá svetová vojna neobyčajne zosilnila tendencie, ktoré sa prejavili za krízy v r. 1929—1933. Investície do štátnych obligácií sa zväčšovali s roka na rok. Od r. 1939 do r. 1945 celkové množstvo prostriedkov, investovaných do štátnych cenných papierov, vzrástlo zo 14,3 miliárd dolárov na 78,3 miliárd dolárov, t. j. skoro 5,5-krát. Podiel týchto investícií v pomere k depozitom sa zvýšil z 35,8 na 67,5%, t. j. skoro 2-krát. U pôžičiek šiel výdaj na vkladanie do štátnych cenných papierov inou cestou. Pri veľkom vzraste objemu priemyselnej výroby, ktorý sa dosiahol ohromným rozšírením vojnového priemyslu, vzrast pôžičkových operácií bol malý a do konca vojny zaostával za úrovňou výroby zpred krízy r. 1929—1933. Relatívny význam pôžičiek klesal s roka na rok; tak sa na pôžičky použilo menej ako 20% depozitov.

Pôžičky, ktoré poskytujú banky, sú rôzne: hypotekárne pôžičky, spotrebiteľské, obchodné atď. Treba poznamenať, že obchodné pôžičky bánk, t. j. pôžičky, ktoré bezprostredne slúžia bežnému obehu tovaru a ktorými sa poskytuje najmä úver medzi kapitalistami, boli vcelku malé a ich podiel na depozitoch za vojny klesal.

Za celé obdobie obchodné pôžičky mali malý význam v celkových aktívnych operáciách bánk. Ku koncu vojny na obchodné pôžičky, t. j. na úverovanie bežného obehu tovaru sa celkove použilo iba 7,6—7,7% bankových depozitov.

*Pôžičky bánk — členov federálnej rezervnej sústavy
(na konci roku; v miliardiach dolárov)*

	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945
Celkove pôžičiek obchodných	14.0 5.4	15.3 6.7	18.0 8.7	16.1 7.4	16.3 7.4	18.7 7.5	22.8 8.9
Obchodné pôžičky v % k depozitom	13.5	14.6	17.0	11.0	9.1	7.6	7.7

Sníženie úverovania bežného obehu tovaru možno vysvetliť rôznymi príčinami. Čiastočne sa to vysvetľuje tým, že monopoly mali veľké peňažné zdroje. Ohromné zisky, ktoré plynuly monopolom za vojny, malé náklady na výstavbu a veľké nevyužitie sumy odpisov pomohly monopolom utvoriť voľné rezervy.

Avšak nielen táto skutočnosť mala vplyv na sníženie bankového úverovania bežného obehu tovaru. Oveľa väčšiu, ak nie hlavnú úlohu hralo to, že značnú časť produkcie kupoval štát.

Toto spôsobilo veľké zmeny v platobnom styku. Štát platil za kúpené výrobky v hotovosti, alebo čo bolo hlavné a prevládajúce, prevodom z bankových účtov štátu na účty dodavateľov. Veľká časť platieb sa robila tak, že pri objednávkach sa dávaly zálohy a tak dodavatelia, považšine veľké monopoly, nepotrebovaly bankový úver.

Všetky tu uvedené zjavy musely spôsobiť úverové napätie. Toto úverové napätie bolo určené predovšetkým napätím v procese reprodukcie a tiež aj v štátnych financiách.

Za vojny sa nerozširoval súkromný úver, zato však nesmierne sa prepínal štátny úver. Takto sa neobyčajne zostrovaly protirečenia finančnej sústavy USA.

Vojna, ako je známe, rýchlo zostruje všetky protirečenia kapitalizmu, prehľbuje staré disproporcie a vytvára nové, priostruje rozpor medzi vzrastom výrobných možností a relatívnym snížením kúpyschopného dopytu miliónových más pracujúcich. Vojna vyvoláva jednostranný vojnový rozvoj priemyslu na úkor civilného priemyslu. Týmto mnohonásobne zvyšuje nevýrobnú parazitickú spotrebu. Buržoázna apologetika tvrdí, že len vojna umožní hospodársky blahobyť. V skutočnosti sa však za týmto „rozmačom“ skrýva kríza kapitalistickej sústavy, zosilnenie jej zahŕňovania. Vojna

spôsobuje ďalšiu redistribúciu národného dôchodku, ešte väčšmi zvyšuje zisky monopolov a neobyčajne snižuje životnú úroveň obyvateľstva. Všetky tieto okolnosti musely vyvolať zmeny v úverovej sústave USA i ostatných kapitalistických štátov.

*

Druhá svetová vojna zostrila všeobecnú krízu kapitalizmu. Zmenšila sa sféra panstva kapitalistického spôsobu výroby, sféra socialistického hospodárstva sa rozšírila. Zatiaľ čo krajina víťazného socializmu — SSSR a krajiny, ktoré vstúpili na cestu socialistickej výstavby — ľudovodemokratické štáty, rýchlo zahojily rany vojny, ďaleko predbehly predvojnovú úroveň výroby a ďalej rozvíjajú svoje hospodárstvo rýchlym tempom, kapitalistické štáty sa zmietajú v neriešiteľných a stále sa zostrujúcich protirečeniach. V SSSR, ako aj v krajinách, ktoré nastúpili na cestu k socializmu, neustále sa zvyšuje blahobyť obyvateľstva, čo je základom stáleho rozširovania výroby. Zatiaľ v kapitalistických krajinách životná úroveň širokých mas obyvateľstva neustále klesá, znižuje sa kúpyschopnosť pracujúcich. Táto okolnosť bola jednou z najpodstatnejších činiteľov, ktoré zapríčiňujú nevyhnutnosť hospodárskej krízy v USA, ktorá sa začala šíriť od druhej polovice r. 1948.

Ako je známe, vývoj krízy bol prerušený prechodom kapitalistického hospodárstva na vojnové koľaje. Krajiny, ktoré sa daly do vleku amerického imperializmu, podrobujú sa panstvu amerických monopolov, strácajú svoju národnú nezávislosť, teda predovšetkým zmarshallizované štáty spolu s USA a pod ich diktátom vstúpili na cestu útočnosti a prípravy imperialistickej vojny proti SSSR, Čínskej ľudovej republike a európskym ľudovodemokratickým krajinám.

Vojnové výdavky kapitalistických krajín dosahujú obrovské rozmery. Viac ako tri štvrtiny zvýšeného rozpočtu USA sa utráca na vojnové potreby. Monopoly dostávajú miliardové objednávky, prednostne sa urýchľuje vojnová výroba. Spojené štáty prežívajú vojnovoinflačnú konjunktúru so všetkými jej vlastnými protirečieniami. Za vonkajším zdanlivým hospodárskym oživením skrývajú sa zostrujúce sa protiklady procesu reprodukcie. Zisky monopolov dosahujú obrovské rozmery, zároveň však životná úroveň širokých mas obyvateľstva rýchlo klesá. Vojnovoinflačná konjunktúra, ktorá vyvoláva nadšenie buržoázných apologetov, prepína reprodukčný proces a snižuje aj tak malý kúpyschopný dopyt pracujúcich a utvára predpoklady najprudšej hospodárskej krízy.

Čo sa robí v poslednom čase vo sfére bankového úveru v USA? Zachovala sa predošlá tesná spätosť tohto úveru s rozpočtom, so štátnym dlhom? Zmenila sa situácia na trhu pôžičkového kapitálu?

Výška štátneho dlhu sa po vojne trochu zmenšila, jednak však toto zmenšenie je celkom nepatrné. V prvom roku po vojne sa štátny dlh zmenšil o 19,2 miliárd dolárov. Ku koncu r. 1946 bol 259,5 miliárd dolárov. Potom sa štátny dlh s menšími výkyvmi udržoval na 256—257 miliardách dolárov. Výška štátneho dlhu je stále ohromná a nepatrné poklesy nemožny zmeniť doterajšiu situáciu na trhu pôžičkového kapitálu, ani štruktúru trhu cenných papierov.

Nové emisie spoločností vzrástly. R. 1946 spoločnosti vydali nové cenné papiere (akcie a obligácie) za 3,6 miliárd dolárov, r. 1947 4,8 miliárd dolárov, r. 1948 za 6,2 miliárd dolárov. R. 1949 v súvisi s narastajúcou hospodárskou krízou, emisie spoločností sa snížily a predstavovali za celý rok 5,1 miliárd dolárov. Za prvých 6 mesiacov r. 1950 nové emisie spoločností boli 2,4 miliárd dolárov a zdalo sa, že sa udržia na úrovni minulého roku. V polovici r. 1950 v súvisi s intervenciou amerického imperializmu na Kórei, so vzrastom vojnových výdavkov štátu a zvyšovaním zálohovania vojenských objednávok, emisie spoločností poklesly. Za obdobie júl—december 1950 predstavovali nové emisie spoločností 2 miliardy dolárov, čiže priemerne 0,3 miliardy dolárov za mesiac.

Za 5 povojnových rokov (január 1946—december 1950) nové emisie (bez konverzie) spoločností boli spolu 24,0 miliárd dolárov, čiže asi toľko, o koľko sa snížil štátny dlh. Toto však nemožno zmeniť situáciu na trhu pôžičkového kapitálu.

V povojnových rokoch nastaly zmeny v rozmiestovaní štátnych obligácií v USA. Koncom r. 1945 z celkovej sumy štátneho dlhu 278,7 miliárd dolárov bolo v rukách štátnych orgánov a fondov, ako aj u administratívnych úradov štátnych cenných papierov za 33,3 miliárd dolárov, avšak mimo vládnych ustanovizní ich bolo rozmiestovaných za 245,4 miliárd dolárov. Koncom r. 1946 z celkového štátneho dlhu 259,5 miliárd dolárov mimo vládnych ustanovizní bolo umiestené za 222,4 miliárd dolárov štátnych obligácií, koncom r. 1947 — 215,3 miliárd dolárov, koncom r. 1948 — 207,6 miliárd dolárov, koncom r. 1949 209,9 miliárd dolárov a koncom r. 1950 209,7 miliárd dolárov.

Z uvedených údajov vidieť, že sa po vojne priama účasť obchodných bánk, ako aj všetkých peňažných podnikov na štátnom dlhu zmenšila. V súčasnej dobe v rukách obchodných bánk sa nachodí asi jedna tretina obligácií štátneho dlhu, umiestených mimo štátne ustanovizne, vo všetkých peňažných podnikoch však vyše polovice, zároveň v celkovej sume štátneho dlhu zväčšil sa podiel spoločností a súkromníkov.

Aj keď neskúmame podrobne príčiny týchto zmien, treba poznamenať, že zvýšenie vkladov spoločností do štátnych obligácií a s tým súvisiace po-

merné zmenšovanie vkladania do bánk vysvetľuje sa čiastočne finančnou politikou spoločnosti. Značnú časť svojho zisku nerozdeľujú spoločnosti vo forme dividend, ale zvyšujú oň svoj rezervný fond, čo im umožňuje vyhnúť sa zdaneniu. Svoje rezervy potom vkladajú do štátnych obligácií. V každom prípade však, hocaké značné by boli zmeny v umiestňovaní štátneho dlhu, predsa úloha peňažných podnikov, najmä bánk v umiestňovaní štátneho dlhu ostala veľká.

Rozmiestenie štátnych obligácií medzi rozličné kategórie držiteľov mimo vládných orgánov bolo nasledovné (v %):

Na konci roku	Federálne rezervné banky	Obchodné banky	Sporiteľne	Poistovne	Spoločnosti a jednotlivci
1945	10.0	37.1	4.4	10.0	38.5
1946	10.5	33.5	5.3	11.3	39.4
1947	10.5	31.9	5.6	11.2	40.8
1948	11.2	30.1	5.5	10.4	42.8
1949	9.0	31.8	5.4	9.8	44.0
1950	9.9	29.4	5.2	9.1	46.4

Zároveň treba poznamenať, že nashromažďovanie štátnych cenných papierov v bankách zapríčiňuje vo veľkej miere prehlbovanie inflácie, pretože sústredenie týchto papierov sprevádza zväčšenie vkladov, teda zväčšovanie množstva platobných prostriedkov.

Vznikly zmeny aj v obchodnej činnosti bánk.

Operácie bánk — členov federálneho rezervného systému (v miliardách dolárov).							
Na konci roku	Vklady (bez medziban- kových)	Pôžičky		Investície			
		Spolu	V % oproti depozitom	polu	V % oproti depozitom	z toho št. obligácií	V % oproti depozitom
1945	116.0	22.8	19.6	84.4	72.8	78.3	67.5
1946	106.1	26.7	25.2	69.7	65.7	63.0	59.4
1947	110.1	32.6	29.6	65.2	59.2	57.9	52.6
1948	109.7	36.1	32.9	59.6	54.3	52.2	47.5
1949	111.8	36.2	32.4	65.3	58.4	56.9	50.9
1950	119.6	44.7	37.4	62.7	52.4	52.4	43.8

Z tabuľky vidieť, že podiel investícií v pomere ku vkladom sa značne zmenšil, ako sa zmenšil aj podiel investícií do štátnych cenných papierov. Rýchlo sa zväčšili pôžičkové obchody bánk. Predsa však význam investovania bánk do štátnych obligácií je stále veľký. Ich podiel v pomere ku vkladom je oveľa väčší ako pred druhou svetovou vojnou.

Aktíva bánk zabezpečujú ich pasíva. Aktíva zaisťujú plnenie záväzkov bánk, plynúcich z depozitov. V súčasnej dobe skoro polovicu záväzkov bánk kryje štátny úver.

Spojenie bánk so štátnym dlhom sa v porovnaní s vojnovými rokmi o niečo oslabilo. Predsa však je i teraz toto spojenie veľmi silné. Závislosť bánk od štátnych financií a od štátneho dlhu ostala značná.

V súčasnej dobe vláda USA sa snaží hradiť všetky vzrastajúce vojnové výdavky ešte väčším zdaňovaním, ktoré celou svojou ťarchou dolieha na pracujúcich. Daňové zaťaženie najširších vrstiev obyvateľstva dosiahlo krajné medze. Ale istá časť daní vyberá sa i od bohatých vrstiev obyvateľstva. Táto okolnosť spôsobuje premiestnenie štátnych obligácií z rúk spoločnosti do bánk.

Niet pochybnosti o tom, že kým bude buržoázny štát všemožne chrániť príjmy bohatých vrstiev obyvateľstva a kým ich zdanenie bude nízke, aj štátny dlh bude vzrastať.

Máme všetky predpoklady domnievať sa, že súčasné úzke spojenie bankového úveru so štátnym dlhom sa bude čoraz viac upevňovať, čo spôsobí ďalšie zvyšovanie štátneho dlhu. Takto tendencie, ktoré sa prejavujú od čias krízy z r. 1929—33 podstatne zmenily činnosť bánk a pôsobia aj teraz. Podriadenosť činnosti bánk potrebám štátneho rozpočtu a súčasná podmienenosť bankového úveru štátnym dlhom je základnou črtou súčasného bankového systému USA (pozri tabuľku).

Po vojne sa značne zvýšili bankové pôžičky, ako aj ich podiel v pomere ku vkladom. To isté treba povedať aj o obchodných pôžičkách.

*Pôžičky bánk — členov federálneho rezervného systému
(na konci roku — v miliardách dolárov)*

	1945	1946	1947	1948	1949	1950
Pôžičiek spolu	22.8	26.7	32.6	36.1	36.2	44.7
v to počítajúc obchodné	8.9	13.2	17.0	17.6	15.9	20.5
Obchodné pôžičky v % oproti vkladom . . .	7.7	12.4	15.4	16.0	14.2	17.1

Na poskytovanie pôžičiek banky — členovia federálneho rezervného systému použily r. 1950 30,4% vkladov. Zväčšil sa aj podiel obchodných pôžičiek. Na tieto pôžičky sa ku koncu r. 1945 použilo 7,7% vkladov, v decembri r. 1950 17,1%. Predsa však úverovanie bežného tovarového obehu bolo bezvýznamné. Na obchodný úver sa teraz používa jedna šestina vkladov.

Základným aktívnym obchodom obchodných bánk sú aj teraz vklady do štátnych obligácií, čím vzniká cez rozpočet zvláštna forma spojenia bankového úveru s procesom produkcie a reprodukcie činného kapitálu. Vojnová výroba nefinancuje sa len priamo bankami, ale najmä rozpočtom.

*

Rozbor operácií, ktoré uskutočňujú americké obchodné banky v podmienkach čoraz viac sa rozširujúcej inflácie, dovoľuje urobiť rad uzáverov, ktoré podávajú podstatnú charakteristiku súčasného bankového úveru USA.

1. Najdôležitejším aktívnym obchodom obchodných bánk USA je financovanie štátneho vojnového rozpočtu. Týmto financovaním sa určuje činnosť bánk; jemu sú podriadené všetky ostatné operácie. Takto sú terajšie banky USA jedným z nástrojov uskutočňovania imperialistickej, agresívnej politiky amerického monopolistického kapitálu a jemu slúžiacej Trumanovej vlády, zbraňou mobilizácie peňažných prostriedkov na prípravu a vedenie vojen.

2. Zvýšením financovania štátneho vojnového rozpočtu banky USA pomáhajú všeobecnej militarizácii hospodárstva, príprave vojny proti SSSR, Čínskej ľudovej republike a európskym ľudovodemokratickým krajinám. Militarizácia kapitalistického hospodárstva znamená jednostranný vývoj hospodárstva, rozširovanie vojnového a snižovanie mierového priemyslu, vzrast ziskov kapitalistov a prudké snižovanie životnej úrovne robotníckej triedy a všetkých pracujúcich. To všetko zostruje protirečenia kapitalizmu. Nakoľko banky využívajú svoje zdroje na financovanie vojnového rozpočtu, stávajú sa nástrojom prevedenia kapitalistického hospodárstva na vojnové koľaje. Tým, že podporujú obohatcovanie sa monopolov a vzrast zbedačovania širokých mas obyvateľstva, banky zosilňujú predpoklady krízy.

3. Ukladanie bankových zdrojov do štátnych obligácií znamená neproduktívne, parazitické využívanie bankových prostriedkov, v prvom rade na rozširovanie vojnového priemyslu, ktorý vyrába prostriedky na ničenie a masové zabíjanie ľudí. Bankový systém nielen že nepomáha rozvoju výrobných síl, ale naopak, spôsobuje ich ničenie. Takéto využívanie prostriedkov bánk je výrazom zahŕňania amerického kapitalizmu, zvlášť zosilneného v súčasnej etape zostrenia všeobecnej krízy kapitalizmu.

4. Bankovým systémom upevňuje finančná oligarchia svoju hospodársku moc a politickú nadvládu. Bezprostredné, úzke spojenie bánk USA so štátnym rozpočtom je výrazom zosilneného srastania monopolov so štátom, podrobenia sa štátu nadvláde monopolov a vzrastu štátno-monopolistických tendencií.

5. Predtým bol bankový úver úplne závislý od súkromného úveru; súkromný úver bol oporou bankového úveru. Súkromný úver určoval výkyvy bankového úveru. Rozvoj súkromného úveru bol výsledkom podporovania bánk. Relatívne sníženie pôžičiek, zvlášť sníženie priameho úverovania bežného obehu tovaru a neobyčajne veľké zvýšenie investícií do obligácií štátneho dlhu prispely k tomu, že bankový úver v značnej miere sa začal opierať o štátny úver. Banky sa podriadily potrebám štátneho rozpočtu a ich stav sa začal značne určovať stavom štátneho dlhu.

6. Bankový úver je vždy spojený a podmienený procesom výroby a reprodukcie činného kapitálu. Toto spojenie a podmienenosť trvajú dodnes. Predtým však spojenie bankového úveru s týmito procesmi bolo priame a bezprostredné, ale teraz je toto spojenie sprostredkované rozpočtom a cez rozpočet sa aj uskutočňuje. To znamená, že rozpory bankového úveru, podmienené rozpormi procesu reprodukcie sa zväčšujú a komplikujú rozpormi rozpočtu.

7. Možnosť splnenia záväzkov bánk, úhrada depozitov — sa zaisťuje pohľadávkami, ktoré majú banky, ich aktívami. Keď hlavnú a prevládajúcu časť aktív predstavovali obchodné pôžičky, možnosť splatenia týchto pôžičiek udávala schopnosť banky splniť svoje záväzky. To znamená, že priama záruka splnenia bankových záväzkov sa vytvárala v procese reprodukcie činného kapitálu, v sfére realizácie tovarov. V súčasnej dobe dôležitou aktívnou operáciou obchodných bánk je ukladanie štátnych pôžičiek do obligácií. To znamená, že priamou zárukou splnenia značnej časti záväzkov bánk je štátny úver. Štátny dlh sa spláca daňami, ktoré platia pracujúci. Tedy monopoly sú zbavené všetkých rizík, spojených s bankovou činnosťou. Na účet ďalšieho sníženía hmotnej úrovne širokých mas obyvateľstva monopoly nielen že sa zbavujú možnosti strát, ale si udržujú a zväčšujú svoje veľké zisky.

Táto charakteristika súčasného bankového úveru USA nie je úplná. Poukázali sme tu len na niektoré črty súčasného bankového úveru USA, keď sa stále zvyšuje znehodnotenie amerického dolára, čo nám dáva dostatočný podklad k záverom o labilnosti súčasného bankového úveru v USA a o jeho slabej odolnosti oproti kríze. Uvedené dáta stačia na dôkaz toho, že vychvaľovanie súčasného bankového úveru USA ako aj tvrdenia buržoázných apologetov o sile bankovej sústavy sú celkom falošné a nesmyselné.

Banková sústava je neobyčajne citlivá a rýchle reaguje na rôzne zmeny v procese výroby a reprodukcie kapitálu. Za hospodárskych kríz, keď sa spomaľuje realizácia tovarov nízkou kúpyschopnosťou širokých vrstiev obyvateľstva, bankový systém — ako aj celý peňažný trh — prežíva veľké otrasy.

Hospodárske krízy zapríčiňuje základné protirečenie kapitalistického spôsobu výroby, protirečenie medzi spoločenským charakterom výroby a kapitalistickou formou privlastňovania výrobkov. Krízy, ktoré sú dôsledkom zostrenia protirečenia kapitalizmu, prerušujú proces výroby.

Hospodárske krízy sú vždy sprevádzané peňažnými krízami, ktoré samy zostrujú priebeh hospodárskych kríz. Peňažné krízy zväčšujú anarchiu a chaos, vlastný kapitalistickej výrobe.

Hospodárske krízy urýchľujú koncentráciu výroby, zosilňujú proces centralizácie kapitálu, podporujú zväčšenie hospodárskej moci monopolov, ničenie drobných a stredných vlastníkov. Zvlášť silne sa prejavujú účinky kríz na postavení robotníkov a širokých mas pracujúcich. Chudoba, hlad, trápenie a bieda sa za krízy nesmierne zväčšujú. Kapitalizmu vlastný zákon absolútneho a relatívneho zbedačovania robotníckej triedy sa zvlášť ostro prejavuje v čase kríz. Peňažné krízy, ktoré umožňujú ďalšie znovuzrodenie vlastníctva a národného dôchodku v prospech veľkých monopolov, ešte zostrujú tieto rozpory.

Je mnoho foriem prejavu peňažných kríz. Peňažné krízy sa prejavujú v oblasti peňažného obehu, štátnych financií na trhu cenných papierov, v úverovej a najmä v bankovej sústave.

Navonok sa kríza bankového úveru prejaví tak, že v období hospodárskej krízy sa ukáže neschopnosť bánk plniť svoje záväzky. Za krízy zákazníci bánk nemôžu v dôsledku krízy realizovať svoje tovary a potrebujú peniaze v hotovosti. Všetci si chcú vybrať svoje vklady, avšak z tých istých dôvodov ani banky nemôžu realizovať svoje aktíva a odmietajú vyplácať vklady. Banky krachujú, čo zasahuje najmä drobných a stredných vkladateľov.

Kríza bankového úveru nie je ničím iným ako prejavom hospodárskej krízy z nadvýroby. Banková kríza však pôsobí spätne na vývoj hospodárskej krízy a zostruje jej priebeh.

Sú zmeny bankového úveru USA znakom upevnenia jeho stability? Spôsobujú tieto zmeny zosilnenie odolnosti bankového úveru USA proti krízam? Či urýchľujú tieto zmeny hlboké zostrenie peňažných kríz, zvýšený účinok týchto kríz na kapitalistické hospodárstvo a zostrenie všetkých procesov, ktoré obvykle sprevádzajú hospodárske krízy?

V buržoáznej ekonomickej literatúre sa silne propaguje falošná predstava

o tom, že súčasná úverová sústava USA a použitie prevažnej čiastky bankových zdrojov na financovanie štátneho dlhu zvyšuje odolnosť bankovej sústavy proti nárazom kríz a že vraj priamo odstraňuje možnosť peňažných kríz. Tieto tvrdenia, „vypracované“ alebo podľa úzkych predstáv bankovej techniky alebo na základe rozličných lživých teórií kríz protikrizovej politiky štátneho dlhu, nemajú nič spoločného so skutočnosťou.

Buržoázni národohospodári tvrdia, že ukladanie prostriedkov do štátnych obligácií posilňuje stabilitu bánk. Podľa amerického bankového zákonodarstva federálne rezervné banky môžu prijímať štátne cenné papiere a na ich základe vydávať peniaze. Takto môžu teda tie banky, ktoré vlastnia štátne cenné papiere kedykoľvek dostať na ne od federálnych rezervných bánk hotové peniaze. Podľa názoru buržoázných apologetov táto trvalá možnosť premeniť štátne obligácie na peniaze, spôsobuje, že banky môžu odolať akémukoľvek návalu a vždy môžu vyplatiť vklady a tak sa vyhnúť krachu.

Avšak bankovky, ktoré vydávajú federálne rezervné banky, sú nevymeniteľné papierové peniaze, ktoré sú už teraz znehodnotenú a ešte stále viac sa znehodnocujú. Ak používajú banky štátne cenné papiere, aby ich vymenili za hotové peniaze, spôsobuje to iba zväčšenie inflácie a znehodnotenie bankového kapitálu, teda oslabenie stability bánk.

Možnosť bánk dostať hotové peniaze na účet štátnych cenných papierov od federálnych rezervných bánk môže teda zoslabiť ťažkosti výplat vkladov za krízy. Ale tento zjav je len dočasný a dosahujú ho iba na účet ďalšieho prepínania úveru a zosilnenia inflácie, čo spôsobuje neodvratnosť výbuchu krízy bankového úveru ešte v ostrejšej forme.

Buržoázni národohospodári tvrdia, že držba štátnych obligácií chráni banky pred stratou kapitálu, pretože vraj hodnota týchto obligácií je stála. Aj toto tvrdenie je lživé. Keď sa zvyšuje inflácia, je stabilná iba nominálna, ale nie reálna hodnota obligácií štátnej pôžičky. Už teraz je reálna hodnota týchto obligácií nižšia ako ich nominálna a tento rozdiel sa stále zväčšuje. Buržoázný štát je bezmocný proti živelným zákonitostiam kapitalistického spôsobu výroby. *Ukladanie bankových prostriedkov do štátnych cenných papierov, keď sa peňažný obeh znehodnocuje, nielen že nezaistí banky pred rizikom straty kapitálu, ale práve naopak, zapríčiňuje straty; a čo je najdôležitejšie, nevyhnutne zoslabuje stabilitu bankového úveru.*

Lživé sú aj hospodárske predstavy, podľa ktorých si buržoázni apologeti „vypracovávajú“ svoje tvrdenia o „pevnosti“ bankového úveru USA. Tieto pseudovedecké predstavy sa zakladajú na rozšírených „teóriách“ kríz buržoáznej vedy.

Dlhý čas boli medzi buržoáznymi národohospodármi úverovo-peňažné

„teórie“ kríz. Buržoázni obhajcovia kapitalizmu, vychádzajúc z mylného predpokladu, že hospodárske krízy sú spôsobené nedokonalosťou bankovej sústavy alebo jej slabou aktívnosťou, tvrdili, že možno predísť výkyvom hospodárskej konjunktúry, čiže odstrániť cykličnosť kapitalistického spôsobu výroby rôznymi úverovo-peňažnými opatreniami, keď sa bude rozširovať alebo skracovať úver, zvyšovať alebo snižovať úroková miera a že sa tak v každom prípade vyfne krízam alebo sa aspoň oslabia. Tieto „teórie“ uplatňovali už od samého začiatku periodických hospodárskych kríz. Už Marx sa im nemilosrdne vysmieval a dokázal ich úplnú bezcennosť. Celá história svetových hospodárskych kríz, ako aj história každej krízy zvlášť svedčí o ničomnosti a naničhodnosti takzvaných „teórií“. Jednako však v rozličných variáciách boli rozširované ďalej a buržoázni apologéti ich popularizovali v prospech monopolistického kapitálu USA.

Hospodárske krízy sa rozširujú v USA vždy v ostrej forme. Zvlášť ostré sú tu peňažné krízy. Hospodárska kríza r. 1907 mala veľmi prudký priebeh a ťažké dôsledky mala aj peňažná kríza, ktorá sprevádzala hospodársku krízu.

R. 1914 reorganizovali bankovú sústavu USA. Bol vytvorený federálny rezervný systém. Takto sa dosiahla väčšia centralizácia bánk, čo vyhovovalo záujmom veľkých monopolov. Vedci, slúžiaci monopolom, mysleli, že federálny rezervný systém bude ochranou pred krízou. Odvtedy buržoázni národohospodári nielen v Amerike, ale aj v Európe všemožne vychvaľovali novovytvorenú bankovú sústavu USA. Tvrdili, že federálny rezervný systém môže regulovaním úveru (zmenou úrokovej miery z pôžičiek — operáciami na trhu pôžičkového kapitálu a iné) odvrátiť peňažné krízy. Podľa ich tvrdenia federálny rezervný systém môže jedným razom likvidovať pred krízou neobyčajne prepnutý úver a tak sa vyhnúť otrasom na peňažnom trhu.

Skutočnosť sa krute vysmiala neúspešným obhajcom americkej bankovej sústavy. Práve v USA pred krízou r. 1929—33 nastala nebyvalá úverová expanzia a v kapitalizme doteraz nevidaná výrobná úverová a burzová ažiataž, ktorá sa skončila obrovským krachom. Nepomohla ani prechválená federálna rezervná sústava. Hospodárska kríza r. 1929—33, ktorá vznikla na základe všeobecnej krízy kapitalizmu, predstihovala časom trvania, rozsahom a intenzitou všetky predchádzajúce krízy. Tak isto úverovo-peňažná kríza sa rozšírila veľmi prudko a v obrovských rozmeroch. Skutočnosť dokázala lživosť buržoáznych koncepcií a znovu potvrdila naničhodnosť buržoáznej vedy.

V poslednom čase sa v buržoáznej ekonomickej vede veľmi rozšírily nové „teórie“, podľa ktorých môžu byť krízy z nadvýroby vôbec a peňažné krízy

zvlášť odstránené alebo aspoň podstatne zoslabené použitím štátneho rozpočtu. V týchto „teóriách“ dáva sa veľká úloha úveru, lebo úver má pomáhať v spolupráci s rozpočtom.

Úverovo-peňažné „teórie“ zamenily sa v buržoáznej vede na „teórie“, ktoré môžeme nazvať rozpočtovo-úverovými. Najviac sú rozšírené tieto „teórie“ v americkej ekonomickej literatúre, pretože najlepšie zodpovedajú záujmom vládnúcich monopolov. Stúpenci týchto „teórií“ sa ani nesnažia rozriešiť problém príčin vzniku kríz. Podľa ich mienky sú krízy vyvolané rôznymi okolnosťami, ktoré vznikajú náhodne v rôznych oblastiach hospodárstva. Hlavným obsahom týchto „vedeckých“ bádání je vypracovávanie tzv. „protikrizových opatrení“. Podľa názoru stúpencov rozpočtovo-úverových „teórií“, len čo sa s príznakmi krízy začínajú omedzovať alebo celkom prestávajú súkromné investície, musí pomôcť štát. Štát má predovšetkým pomôcť finančne kapitalistom, ktorým hrozí úpadok a zachovať ich vysoké zisky. Týmto sa podporí „podnikavosť“, čo je podľa názoru buržoáznych národohospodárov nevyhnutné na udržanie konjunktúry. Takúto pomoc možno preukázať aj nepriamo. Za krízy sa značne omedzuje alebo sa až úplne zastavuje súkromné stavebníctvo, ktoré zvlášť podlieha cyklickým výkyvom. Keď začne klesať krivka súkromného podnikania, má sám štát podporovať stavebníctvo, ktoré má vyvolať oživenie v odvetviach, ktoré sú dodavateľmi stavebníctva. Podľa názoru stúpencov rozpočtovo-úverových „teórií“, možno takto čeliť krízam.

Rozpočtové príjmy, z ktorých sa má poskytnúť priama alebo nepriama pomoc kapitalistom, sa skladá — ako je nám známe — najmä z daní, ktoré platia pracujúci. Teda stúpenci rozpočtovo-úverových teórií doporučujú poskytnúť finančnú pomoc kapitalistom na účet okrádania širokých mas ľudu. Za krízy však možnosti shrabovania prostriedkov pracujúcich daňami sú veľmi znížené. Preto vyznavači rozpočtovo-úverových „teórií“ forsírujú veľké rozpočty a odporúčajú všemožne zosilovať daňové bremeno v období oživenia priemyslu.

Samozrejme, aj zdanenie pracujúcich má svoje medze. Dane nemusia stačiť. V tomto prípade sa doporučuje vo väčšej miere uchýliť sa k štátnemu úveru. V súvislosti s tým buržoázni obrancovia kapitalizmu rozširujú príslušné „teórie“ štátneho dlhu, podľa ktorých môže vraj štátny dlh rásť až do nekonečna; tvrdia, že stúpanie štátneho dlhu znamená zvyšovanie dopytu, že je to účelné a podporuje rozvoj hospodárstva.

Všetky tieto živé teórie a tvrdenia o možnosti odvrátenia kríz rozpočtom, vychvaľovania veľkých rozpočtov a obhajovania štátneho dlhu nám prezrádzajú, prečo sa banky zúčastňujú umiestňovania štátnych pôžičiek a prečo aj svoje prostriedky vkladajú do štátnych cenných papierov. Podľa

mienky obhajcov rozpočtovo-úverových „teórií“ kríz banky musia byť jedným z nástrojov nimi odporúčaných opatrení, ktoré nazývajú „protikrizovými“. Podľa ich mienky banky pomáhajú financovaním štátneho rozpočtu zoslabeniu, ba vraj až odstraňujú krízy a takto zosilňujú svoju stabilitu.

Podľa toho, čo sme doteraz vyložili, sú banky USA veľmi úzko spojené s rozpočtom a zakladajú svoje operácie na financovaní štátneho dlhu. Takouto činnosťou banky USA podľa názoru buržoázných ekonomov zosilňujú svoju stabilitu. Rozpočtovo-úverové koncepcie majú odôvodniť tvrdenie, že zmeny v činnosti bánk USA viedly by k ich najväčšiemu upevneniu a že dnešný stav bánk je taký, že kríza bankového úveru je nemožná.

Nesprávne hodnotenie hospodárskych kríz, ako ich podávajú obhajcovia buržoázneho systému, prezradzuje lživosť záverov o stabilnosti bankového úveru v USA.

Netreba ani dokazovať, že odstránenie krízy rozpočtom je taký nesmysel, taká bájka buržoázných národohospodárov, ako je boj proti krízam rôznymi úverovými opatreniami. Apologéti buržoázneho systému vychádzajú pri svojich tvrdeniach z toho, že v krízach sa prejavuje nedostatok kapitálu, ktorý možno odstrániť financovaním z rozpočtu. V skutočnosti však v krízach nie je nedostatok, ale nadbytok kapitálu.

Buržoázni obrancovia kapitalistického systému vychádzajú z toho, že kríza je výsledkom nedostatočného dopytu. Avšak financovanie kapitalistov z rozpočtu na účet daní vyžmýkaných z pracujúcich isteže nezvýši, ale sníži kúpyschopnosť obyvateľstva. Vec sa má však tak, že opatrenia odporúčané obhajcami kapitalistického systému nezoslabujú, ale práve naopak zosilňujú predpoklady kríz.

Buržoázni ekonomovia tvrdia, že vzrast štátneho dlhu vytvára nový dopyt. Predsa však umelé vytvorenie dopytu emisiou peňazí, úverovou expanziou alebo rozpočtom môže iba dočasne zakryť nadvýrobu a iba na čas oddialiť výbuch krízy, ale odvrátiť ju nemôže. Naopak, toto ešte viac zostruje protirečenia procesu reprodukcie, protirečenia úveru a rozpočtu a takto vytvára podmienky zostrenia krízy, ktorá musí neodvratne vzniknúť. „Napínanie“ konjunktúry rozpočtom a vzrastom štátneho dlhu nevyhnutne zosilňuje infláciu a musí vyvolať výbuch peňažnej krízy v najostrejšej forme a s najničivejšími následkami.

Nie je ťažko odhaliť sociálnu a triednu podstatu najnovších buržoázných teórií kríz. Súčasné rozpočtovo-úverové teórie si nedávajú úlohu určiť príčiny kríz. Ich cieľom nie je zoslabenie kríz, sníženie nezamestnanosti, zbavenie pracujúcich biedy a hladu, ale zoslabovanie neblahých účinkov kríz na monopoly, chcú úplne zbaviť monopoly krízových strát, zachovať, ba ešte aj zvýšiť ich zisky. Ochrana záujmov monopolov a prenesenie celej

ťarchy kríz na pracujúcich — to je jedinou úlohou rozpočtovo-úverových teórií kríz. Vychvaľovanie vysokých rozpočtov má cieľ odôvodniť neustále zosilovanie zdaňovania pracujúcich, aby sa bez zmien zaručily kapitalistom vysoké zisky vo všetkých fázach kapitalistického cyklu.

Lživé a naivne su tvrdenia o možnosti neohraničeného zväčšenia štátneho dlhu. Vzrast štátneho dlhu nevyhnutne vyvoláva infláciu. V USA, ako aj v iných kapitalistických krajinách už teraz dosiahla inflácia obrovské rozmery a je celkom zrejmé, že ako výsledok ďalšej militarizácie hospodárstva sa bude ešte viac prehlbovať. Nijaké čachry buržoázných apologetov nemôžu zaraziť živelné rozširovanie inflácie. Štátny dlh vyvoláva vzrast obeživa, teda zosilnenie inflácie, pretože 1. obligácie štátnej pôžičky môžu slúžiť ako platobný prostriedok, 2. štátne obligácie sa môžu využiť na získanie bankového úveru, čo vedie k zväčšovaniu vkladov, ktoré sa použijú ako platobné prostriedky a nakoniec, 3. vzrast štátneho dlhu spôsobuje zvýšenie množstva bankoviek v obehú. Tieto účinky štátneho dlhu sa neprejavujú len pri jeho vzniku. Následky sa dostávajú postupne. Veľký štátny dlh, keby aj nevzrastal, vyvoláva zväčšenie množstva obligácií, používaných vo forme platobných prostriedkov, čo podporuje zvýšenie inflácie. Na druhej strane inflácia vyvoláva zrýchlenie obehu, čo ju tiež zosilňuje. Keby sa aj štátny dlh USA v budúcnosti už nezväčšil, čo je veľmi nepravdepodobné, prehĺbenie inflácie je neodvratné.

Nominálna výška štátneho dlhu môže stúpať do obrovských rozmerov. Pokiaľ však veľký štátny dlh zapričíňuje znehodnotenie peňažnej jednotky, zatiaľ reálna hodnota štátneho dlhu nevyhnutne klesá. Vzrast štátneho dlhu má svoje hranice v neodvratne sa prehľbujúcej inflácii. Toto je vnútorné protirečenie štátneho dlhu.

Tvrdenia buržoázných ekonomov o ničím neobmedzenej možnosti narastania štátneho dlhu sú čírym nesmyslom. Vonkajšia forma štátneho finančného systému skrýva jeho slabosť. Labilnosť tohoto systému je výsledkom zostrenia všeobecnej krízy kapitalizmu, zosilnenia zahŕňovania kapitalizmu.

Súčasný bankový úver USA, zoslabovaný nielen zostrujúcimi sa protirečieniami procesu reprodukcie, ale aj tým, že sa opiera o infláciu podrytý štátny úver, vyznačuje sa zvlášť veľkou labilnosťou a slabou odolnosťou proti nárazom krízy.

Zmeny, vzniklé v bankovom úvere USA, čiastočne pozmeňujú formy prejavovania sa peňažných kríz. Maximálnym napätím bankového úveru a prehĺbením inflácie môžu dočasne oddialiť výbuch peňažnej krízy. Je však úplne jasné, že po prepuknutí krízy v oblasti výroby kríza bankového úveru,

ktorá sa preplieťa s celkovou finančnou krízou, nadobudne zvlášť ostré formy a vyvolá veľké otrasy v celom americkom hospodárstve.

Banková sústava je podstatnou časťou celkovej finančnej sústavy štátu. Slabosť amerického bankového úveru je jedným z ukazovateľov slabosti celej finančnej sústavy USA.

ZAHNÍVANIE A ÚPADOK ANGLICKÉHO HOSPODÁRSTVA*

Stav hlbokého úpadku, v ktorom je anglické hospodárstvo, nevznikol v posledných rokoch, ale zrodil sa už oveľa skôr — po prvej svetovej vojne. Tento úpadok, ktorý sa prejavuje teraz po druhej svetovej vojne so zvláštnou silou, je výrazom všeobecnej krízy kapitalizmu v Anglicku a má hlboké historické korene.

Anglicko — podľa Leninových slov — bolo „kolískou kapitalizmu“ a v priebehu troch štvrtín XIX. storočia bolo najvyvinutejšou priemyselnou krajinou na svete.

V čase svojej priemyselnej a obchodnej moci Anglicko uchvátilo nezmerateľné koloniálne územia. V. I. Lenin v práci *Imperializmus ako najvyššie štádium kapitalizmu* poukázal na to, že v polovici XIX. storočia prejavovali sa v Anglicku dva silné charakteristické rysy imperializmu: obrovské koloniálne územia a monopolové postavenie na svetovom trhu.¹

Anglický kapitalizmus stráca svoje monopolové postavenie na svetovom trhu ku koncu tretej štvrtiny XIX. storočia. Mladšie kapitalistické krajiny začínajú tempom svojho hospodárskeho rozvoja predbiehať Anglicko.

Anglicko v dôsledku pôsobenia zákona nerovnomerného vývinu kapitalizmu v poslednej štvrtine XIX. storočia začalo zaostávať tempom a úrovňou priemyselného rozvoja za mladšími kapitalistickými krajinami — USA a Nemeckom. Bývalé monopolové postavenie Anglicka na svetovom trhu bolo podkopané.

Jednako však anglický priemysel ešte stále sa rozvíjal až do prvej svetovej vojny, i keď stratil svoje prvenstvo. Najstaršie odvetvia anglického priemyslu, na ktorých sa zakladala hospodárska moc Anglicka, sa rozširovaly, hoci i pomalšie ako predtým. Tak v r. 1900—1913 ťažba uhlia vzrástla o 28%, spotreba bavlny vzrástla temer o jednu štvrtinu, tavba ocele o 57%, výroba lodí o 23%.

Všeobecná kríza kapitalizmu, ktorej základným charakteristickým príznakom je boj dvoch systémov — kapitalistického a socialistického, mala

* Originál uverejnený v časopise *Planovoje chozjajstvo*, 1951, č. 5.

¹ V. I. Lenin, *Sočinenija* 22, 270.

rozhodujúci vplyv na postavenie Anglicka. Anglicko — podľa slov s. Stalina — stáva sa po prvej svetovej vojne krajinou hospodárskeho úpadku.

Súdruh Stalin týmito slovami charakterizoval rozvoj anglického kapitalizmu od „blahobytu“ k úpadku: „Predtým malo Anglicko monopolové postavenie medzi kapitalistickými štátmi. Keďže malo mnohé obrovské kolónie a na ten čas vzorný priemysel, malo i možnosť vytvoriť zo seba „svetovú továreň“ a ťažiť nesmierne nadzisky. To bolo obdobie „pokoja a blahobytu“ Anglicka.

Ďalší rozvoj svetového kapitalizmu, zvlášť rozvoj Nemecka, Ameriky a čiastočne Japonska, ktoré vystúpily ako konkurenti Anglicka na medzinárodnom trhu, podkopaly základy bývalého monopolového postavenia Anglicka. Vojna a povojnová kríza zasadily monopolnému postaveniu Anglicka ďalší rozhodujúci úder.²

Zostrenie boja o odbytové trhy, o zdroje surovín a o sféry kapitálových účastí v období všeobecnej krízy kapitalizmu nemohlo sa neprejavíť s osobitnou silou na anglickom kapitalizme. „Najohrozenejšou“ a „najviac upadajúcou“ stranou v období zväčšujúcej sa krízy kapitalizmu — hovoril s. Stalin na XV. sjazde strany — je anglická buržoázia.³

V období medzi prvou a druhou svetovou vojnou sa ukázalo, že dokonca i pomalé tempo priemyselného rozvoja v r. 1900—1913 je pre Anglicko nedosažiteľné. Za 19 rokov — od r. 1920 do r. 1938 — index priemyselnej produkcie Anglicka len v štyroch rokoch bol málo nad úrovňou roku 1913 (r. 1920, 1929, 1936 a 1937). V ostatných rokoch bol pod touto úrovňou.

Ťažba uhlia klesla z 287 miliónov ton r. 1913 na 223 miliónov ton r. 1935 — teda temer o 20%, spotreba bavlny klesla temer o 35%, ešte prenikavejšie klesla stavba lodí. Obdobie medzi dvoma svetovými vojnami je charakterizované tiež zaostávaním strojárenského a metalurgického priemyslu.

Tento radikálny úpadok anglického priemyslu v období všeobecnej krízy kapitalizmu sa vysvetľuje pôsobením zákona o nerovnomernosti hospodárskeho a politického vývoja za imperializmu, parazitickým prerodom britského kapitalizmu. Rozsiahle koloniálne územia s obrovskými zdrojmi surovín a pracovnej sily prinášajú anglickým vývozcom kapitálu mimoriadne vysoké zisky. Anglickí kapitalisti v shone za zvlášť veľkou korisťou dávali prednosť vývozu kapitálu do kolónií pred investíciou vnútri krajiny. Boly roky, keď vývoz kapitálu značne prevyšoval vnútorné kapitálové investície.

Výsledkom tohto obrovského vyvliekania kapitálu za hranice bolo radikálne spomalenie tempa hospodárskeho rozvoja Anglicka. Zriaďovanie ta-

² J. V. Stalin *Sočinenija* VIII, 156.

³ J. V. Stalin *Sočinenija* X, 287.

kých odvetví výroby, ako uhoľného, metalurgického, textilného, stavby lodí, strojárenského obnovovalo sa veľmi pomaly; nemoderné zariadenie ako ťažké železné závažie viselo na nohách anglického priemyslu. Najnovšie technické vymoženosti sa zavádzaly iba zriedka. Výsledkom toho bolo zoslabenie schopnosti anglického priemyslu konkurovať na svetovom trhu. Výrobné náklady boli pred druhou svetovou vojnou 2, 3 razy väčšie ako výrobné náklady amerického priemyslu. Toto sa nevyhnutne muselo prejavíť zvlášť negatívne na anglickom zahraničnom obchode, najmä v podmienkach krajného vyostrenia konkurenčného boja na svetovom trhu v dôsledku relatívnej stability trhov a objavenia sa vlastného mladého kapitalizmu v koloniálnych a závislých krajinách.

Ešte z čias priemyselného a obchodného monopolu Anglicka zachoval sa zvlášť veľký význam zahraničného obchodu v jeho hospodárstve. Poľnohospodárstvo krajiny v priebehu desaťročí stále viac a viac upadalo, degradovalo sa. Prestávaly sa obrábať polia, zanedbávaly sa, alebo sa využívaly na šport a zábavu boľšev. R. 1939 sa dovážaly tri štvrtiny, r. 1949 68,5% pšenice. Dovoz cukru r. 1938 bol 83,1%, r. 1950 — 82,6% celkovej spotreby. R. 1950 sa dovážalo viac ako polovicu mäsa a 97% masla.

Parazitický charakter anglického hospodárstva prejavuje sa vo vysokom prevyšovaní dovozu nad vývozom, v chronickom deficite obchodnej bilancie. Tento deficit sa kryl v priebehu desaťročí dôchodkami z vývozu kapitálu a z dovozného lodí.

Druhá svetová vojna spôsobila ďalšie hospodárske oslabenie anglického imperializmu. Anglický imperializmus, vychovávajúci za pomoci amerických miliardárov fašistickú diktatúru v Nemecku, uskutočňujúci mníchovskú politiku, počítajúci s tým, že sa podarí namieriť hitlerovskú agresiu proti SSSR, odhalil svoju hospodársku, politickú a vojenskú nesamostatnosť na začiatku druhej svetovej vojny. Ukázal sa neschopným brániť vlastné kolónie pred japonskou agresiou. Koaličná konzervatívno-labouristická vláda sa bála ako ohňa víťazstva Červenej armády nad fašistickými okupantami a všemožne odďaľovala otvorenie Druhého frontu. Hospodárska nesamostatnosť anglického imperializmu sa prejavila v tom, že cudzia — americká — pomoc stala sa najdôležitejším zdrojom zásobovania krajiny surovinami a potravinami.

Anglický imperializmus vyšiel z druhej svetovej vojny s veľmi oslabenými hospodárskymi pozíciami. V popredí stál najostrejší konkurenčný boj s americkým imperializmom na svetovom trhu. Organizačne i technicky zaostalý výrobný aparát predpovedal nové, ťažké porážky v budúcom obchodnom boji. Poklesly kapitálové investície do zahraničia; snížily sa dôchodky z kapitálových investícií a z lodnej dopravy.

Vyostrenie krízy koloniálneho systému nemohlo sa neprejavíť so zvláštnou silou na anglickom imperializme, ktorý — ako zdôrazňoval V. I. Lenin — je koloniálnym imperializmom. Silný vzrast národnooslobodzovacieho boja koloniálnych a závislých národov po druhej svetovej vojne našiel svoje zvýraznenie v utvorení národnooslobodzovacích armád. Poskytnutie formálnej nezávislosti Indii a doménnych práv Pakistanu stalo sa na základe dohovoru medzi anglickými imperialistami a veľkoburžoáziou týchto krajín preto, aby si anglický imperializmus udržal svoje postavenia.

Historické víťazstvo veľkého čínskeho ľudu nad americkým imperializmom a reakčným Kuomintanom a utvorenie Čínskej ľudovej republiky zasadily nemilosrdný úder anglickému koloniálnemu systému. Vypadnutie Číny z krajín, závislých od imperializmu, národnooslobodzovacie vojny v Burme, v Malajsku, boj iránskeho ľudu za znárodnenie naftového priemyslu — to všetko znamenalo a znamená údery anglickému imperializmu, podkopáva jeho moc a rozkladá celý ním vybudovaný hrozny systém poroby a vykorisťovania koloniálnych národov.

V strachu pred stratou kolónií a polokolónií, tri storočia udržiavaných vo vydieraní, v strachu pred stratou kapitálových investícií a ziskov, anglický imperializmus začal otvorený teror proti národnooslobodzovaciemu hnutiu afrických národov a rozpútal vojnu proti národom Malajska a Burmy.

Anglický imperializmus, podporujúc dobrodružstvá amerických imperialistov v Ázii a zločinnú americkú intervenciu na Kórei, vystupuje nielen ako mladší partner USA, ale aj ako najväčší koloniálny vykorisťovateľ na svete, usilujúci sa zachrániť za každú cenu systém koloniálneho otroctva.

Vyostrenie krízy koloniálneho systému muselo mať vážnejší vplyv na zhoršenie hospodárskeho postavenia Anglicka. Pokles anglických zahraničných kapitálových investícií (o 45% r. 1948 oproti r. 1939) spôsobil zmenšenie dôchodkov z kapitálových investícií, čo sa zase prejavilo v platobnej bilancii Anglicka.

*

Labouristickí vodcovia, ktorí v parlamentných voľbách r. 1945 získali väčšinu hlasov a utvorili vládu, sľubovali pracujúcim uskutočniť socializmus reformami, sľubovali vytvorenie „socialistického Anglicka“. Tento nimi vyhlasovaný program mal za cieľ záchranu anglického kapitalizmu pred zánikom.

Program, vypracovaný labouristickými pohlavármi, bol súhrnom štátno-monopolistických opatrení, vedúcich k prebudovaniu priemyslu na účet štátu, t. j. na účet pracujúcich, k všemožnej pomoci monopolom za účelom posilnenia ich pozície na svetovom trhu. Tieto opatrenia našly svoje zvýraznenie predovšetkým v kapitalistickom znárodnení niektorých odvetví

priemyslu. Znárodnené boli odvetvia priemyslu, ktoré dodávajú priemyslu palivo, obstarávajú dopravu a zásobujú priemysel elektrickou energiou. Vzťahovalo sa to na uhoľný priemysel, vnútrozemskú dopravu, výrobu elektriny a na plynárenský priemysel. Pritom labouristi i vo svojich programových vyhláseniach i v praktických opatreniach starali sa predovšetkým o poštátnenie nevýnosných odvetví priemyslu. To zachránilo veľkokapitalistov pred úpadkom.

V uhoľnom priemysle po prvej svetovej vojne nastal silný úpadok, za riadenie baní sa neobnovovalo, bane sa staly nevýnosnými. Nízka úroveň mechanizácie uhoľného priemyslu, pokles produktivity práce a vysoké náklady na ťažbu uhlia — to všetko zvyšovalo výrobné náklady vo všetkých odvetviach priemyslu, ktoré boli spotrebiteľmi uhlia.

To isté sa stalo i so železnicami. Železničný park bol opotrebovaný. Železnice prinášaly železničným magnátom iba straty. Napr. r. 1947 — v poslednom roku pred znárodnením — mali železnice 16 miliónov libier šterlingov straty.

Labouristické znárodnenie zabezpečilo vlastníkom baní a železníc úplnú náhradu za ich vlastníctvo a pevný každoročný dôchodok z dlhopisov, ktoré dostali výmenou za svoje akcie. Prirodzene, vlastníci baní a železniční magnáti úplne súhlasili s takým „znárodnením“. Znárodnenie zodpovedalo aj záujmom kapitalistov všetkých ostatných odvetví, ktorí od neho očakávali zníženie cien uhlia a zmenšenie dopravných nákladov.

Labouristické znárodnenie sa uskutočnilo v súhlase so záujmami veľkoberžoázie a odlišuje sa podstatným spôsobom od socialistického znárodnenia, uskutočňovaného v záujme ľudu.

Program Komunistickej strany Veľkej Británie *Cesta Británie k socializmu* takto charakterizuje labouristické kapitalistické znárodnenie: „Kapitalistické znárodnenie nemení charakter vykorisťovania pracujúcich, pokiaľ náhrada, vyplácaná bývalým vlastníkom, zabezpečuje im možnosť tak ako predtým brať bezpracný dôchodok na účet pracujúcich, pri čom vyplatenie náhrady zaručuje vláda štátu. V rukách kapitalistov ostáva ten istý kapitál, mení sa len forma cenných papierov.

Cieľom kapitalistického znárodnenia nie je však iba vyplatenie náhrad bývalým vlastníkom. Jeho cieľom je aj zabezpečenie nových výhod podnikateľom v ostatných odvetviach priemyslu poskytnutím tovaru a služieb za nízke ceny. Práve preto sú pracujúci v znárodnených odvetviach priemyslu prinucovaní pracovať intenzívnejšie a preto sa udržuje nízka úroveň miezd. Kapitalistické znárodnenie sa využíva na to, aby prinášalo výhody kapitalistom na účet pracujúcich v znárodnených odvetviach priemyslu.“

Taká je podstata znárodnenia časti oceliarskeho priemyslu nedávno usku-

točneného labouristickou vládou. Pritom kapitalistický charakter znárodnenia sa navonok prejavuje ešte jasnejšie. Predovšetkým nie sú znárodnené všetky metalurgické závody, ale iba časť — celkove menej ako sto, ktoré zamestnávajú niečo viac ako polovicu všetkých pracujúcich tohto odvetvia. Znárodnené sú iba tie podniky, ktoré vyrábajú liatinu, surovú oceľ a oceľové odliatky. Tie podniky, ktoré ďalej spracovávajú oceľ a liatinu a produkujú hotové výrobky, nepodliehajú znárodneniu. Predošlí vlastníci dostali za svoje podniky neslýchané vysoké výkupné. Z dlhopisov, ktoré vydal štát výmenou za akcie, dostávajú bývalí majitelia vysoký a stabilný dôchodok, ktorý nepodlieha kolísaniu trhovej konjunktúry.

Znárodnené oceliarske továrne predstavujú štátno-kapitalistický monopol, povelaný uspokojiť rastúcu potrebu ocele na výrobu zbraní vo vojnovom priemysle. Nová korporácia nevyhnutne začne konkurenčný boj s novovzniklým obrovským „nadnárodným“ európskym oceliarskym a uhoľným nadtrustom, vytvoreným podľa „Schumanovho plánu“ z metalurgických monopolov Západného Nemecka, Francúzska, Talianska, Luxemburska, Holandska a Belgicka. Tento nadtrust, vedený hitlerovskými vojnovými zločincami na čele s Kruppom, je v rukách amerických monopolistov.

Cieľom nového západoeurópskeho nadtrustu je pretvoriť oceliarsky priemysel uvedených krajín na arzenál pre prípravu vojny proti Sovietskemu sväzu a ľudovodemokratickým krajinám. „Schumanov plán“ je zároveň nástrojom amerického imperializmu v jeho boji s anglickým imperializmom. Utvorenie nového nadtrustu znamená tiež boj s anglickým oceliarskym priemyslom, vytlačenie anglickej ocele zo svetových trhov. Labouristické znárodnenie časti oceliarskeho priemyslu malo za úlohu boj o udržanie svetových trhov pre anglickú oceľ.

V tom istom čase labouristi počítali, že znárodnením anglického oceliarskeho priemyslu sa im podarí vytvoriť podmienky pre rozšírenie výroby ocele v Anglicku v shode so záujmami prípravy agresívnej vojny. Pod zástavou kapitalistického znárodnenia labouristickí vodcovia uskutočnili preteky v zbrojení.

Labouristické znárodnenie, uskutočnené v záujmoch anglického monopolistického kapitálu a namierené proti záujmom anglickej robotníckej triedy, sa urobilo pod rúškom demagógie o „demokratickom socializme“.

Tzv. „demokratický socializmus“ pravicových labouristov nepredstavuje sám osebe nič iné ako pokus zakryť „socialistickou“ frazeológiou rozvoj štátno-monopolistického kapitalizmu. V podmienkach povojnového veľkého rastu síl socialistického tábora, keď historické úspechy Sovietskeho sväzu s novou silou demonštrovaly celému svetu prednosť socialistického hospodárskeho systému, pravicoví labouristi pristúpili k najväčšiemu klam-

stvu. Aby dezorientovali robotnícke masy, jednoducho prehlásili, že kapitalizmus už „vrástol do socializmu“ a svoje opatrenia na záchranu anglického kapitalizmu nazvali „zvláštnou formou socializmu“.

Pod rúškom demagogie o „demokratickom socializme“ pravicoví labouristi — verní sluhovia anglickej imperialistickej buržoázie — snažili sa vyviešť anglický imperializmus zo stavu úpadku a rastúcich ťažkostí na účet zosilneného vykorisťovania pracujúcich más. Jednako však chod udalostí po druhej svetovej vojne ukázal, že nehľadiac na bezohľadný útok proti robotníckej triede, labouristom sa nepodarilo splniť túto úlohu. Ba čo viac, labouristická politika podrobenia krajiny americkému imperializmu, politika závodov v zbrojení a potlačenia národov koloniálnych a závislých krajín vyostrila protirečenia, zväčšila ťažkosti a urýchlila zahŕňvanie anglického hospodárstva. Úpadok anglického hospodárstva je dôsledkom všeobecnej krízy kapitalizmu a v podmienkach zachovania buržoázneho panstva je neodstrániteľný.

V čase, keď rastie a pevnie medzinárodný tábor mieru a keď sa ostro prehlbuje kríza koloniálneho systému, anglické vládnuce vrstvy zapredávajú národné záujmy anglického ľudu americkým imperialistom, podrobujúcim si anglické hospodárstvo. Zaslepení nenávisťou a strachom pred rastúcimi silami socializmu a pokroku obidve strany anglickej buržoázie — konzervatívci i labouristi — podrobujú sa diktátu USA, umele odtrhávajú anglické hospodárstvo od obchodovania so Sovietskym sväzom a s ľudovo-demokratickými krajinami. Odoprenie hospodárskych stykov s táborom mieru a demokracie, podrobenie sa americkému diktátu, zrada záujmov anglického ľudu konzervatívcami a pravicovými labouristami — sú vážne momenty, ktoré určujú ďalšie urýchlenie zahŕňvania a úpadku anglického kapitalizmu po druhej svetovej vojne. Bývalá najsilnejšia mocnosť zmenila sa na mladšieho partnera Spojených štátov. Anglické vládnuce vrstvy v tom istom čase sa pokúšajú zmierniť krajne sa vyostrujúce angloamerické protirečenia, robia americkým imperialistom ústupok za ústupkom, čoho výsledkom je oslabenie impéria, jeho rozpredávanie americkému imperializmu.

Bývalá „vládkyňa morí“ postúpila námorné vojenské prvenstvo Spojeným štátom, ale v samom Anglicku umiestili sa americké letecké jednotky, ktoré okupujú celé oblasti krajiny. V povojnovom období anglická buržoázia podopiera sa „hospodárskymi barlami“, najprv barlami washingtonskej pôžičky a potom barlami „Maršallovho plánu“. Americký imperializmus využil tak pôžičku, ako i „dary“ z „Maršallovho plánu“ na útok proti impériovému postaveniu Anglicka, na zmocnenie sa anglických kolónií a na podrobenie Anglicka Spojeným štátom.

Povojnové Anglicko charakterizujú veľké ťažkosti a hospodárske otrasy, ktoré majú pôvod v situácii všeobecného úpadku anglického kapitalizmu. Hneď po druhej svetovej vojne — v zime r. 1946/47 — prežilo Anglicko ostrú palivovú krízu, keď pre nedostatok uhlia klesla dodávka elektrickej energie a železničná doprava a prudko sa snížili zásoby uhlia. V takej istej palivovej kríze bolo Anglicko v zime 1950/51.

Početné zprávy anglickej hospodárskej tlače svedčia o tom, že na Anglicko sa valí nová, už tretia palivová kríza, ešte ťažšia ako bola kríza v zime 1950/51. Silne sa omedzuje predaj koksu na vykurovanie súkromných bytov. Ministerstvo práce 9. augusta úradne oznámilo, že v dôsledku sníženia zásob uhlia a blížiacej sa uhoľnej krízy zásobovanie priemyslu elektrinou sa sníži od novembra 1951 do konca marca 1952 o 20%. Sníženie zásobovania elektrickou energiou spôsobí sníženie celej priemyselnej výroby a prudký vzrast nezamestnanosti.

Opakovanie sa uhoľných kríz za niekoľko rokov od znárodnenia baní je presvedčivým dôkazom toho, že sľuby labouristov likvidovať zaostávanie a prekonať úpadok uhoľného priemyslu sú iba chvastúnstvom.

Ťažba uhlia, ktorá v prvom roku po znárodnení nepatrne stúpila, za posledné tri roky zastala na úrovni, ktorá je o 25% nižšia ako úroveň r. 1913 a o 10% nižšia ako úroveň r. 1937.

Kapitalistické znárodnenie neodstránilo ani dopravnú krízu, ktorú prežíva Anglicko po druhej svetovej vojne. Labouristická vláda sa zaviazala obnoviť veľmi poškodenú železničnú dopravu. V skutočnosti sa však neobnovila ani zastaralá železnica, ani sa neuskutočnila hromadná výmena zastaralého železničného parku.

Ako vidieť z výročných zpráw, uverejnených riaditeľstvami znárodnených odvetví za posledné dva roky, hlavná príčina zaostávania hromadnej výmeny základného kapitálu uhoľného priemyslu a dopravy väzí v ťažkom bremene, ktoré visí na týchto odvetviach vo forme nevyhnutnosti vyplácať kolosálne sumy bývalým vlastníkom. Teraz sa ukázalo, že bývalým majiteľom uhoľných baní sa platí náhrada v celkovej výške 353,3 miliónov libier šterlingov a nie 165 miliónov libier šterlingov, ako sa oznámilo pôvodne. Úrok z dlhopisov, ktorý dostávajú vlastníci baní, bol zo začiatku 2,5%, po znárodnení sa zvýšil na 3% a teraz na 3,5%. Znárodnené odvetvia sú zpravidla stratovými najmä preto, lebo ich zisk sa vypláca vo forme úrokov z dlhopisov alebo vo forme rozličných náhrad.

Hromadná výmena základného kapitálu sa neuskutočnila ani v celom rade ostatných odvetví priemyslu, a to takých, ako textilného, strojárenského, vlnárskeho a iných, ktoré neboli znárodnené.

Jednou z príčin oddaľovania celkového prebudovania anglického prie-

myslu je všemožné forsírovanie vývozu. Honba za zvýšením vývozu za každú cenu spôsobila, že výrobky strojárenského ako i iných odvetví priemyslu sa z väčšej časti vyvážajú.

Hoci anglický strojárenský priemysel rozšíril objem svojej výroby v porovnaní s krízovým rokom 1938, predsa väčšie množstvo obrábacích strojov a strojov vôbec sa v prvom rade vyrába pre vývoz, hoci i na úkor vnútorného trhu. Špecifická váha strojového zariadenia celého anglického vývozu stúpila z 35% r. 1947 na 37% r. 1949. R. 1949 40% celej produkcie obrábacích strojov a strojov vôbec a u niektorých typov zariadenia temer polovička sa vyvážala za hranice.

Pritom však zvlášť veľká špecifická váha vývozu v celkovom množstve vyrobených obrábacích strojov a strojov vôbec, značne prevyšujúca predvojnové normy, nekompensuje sa dovozom strojného zariadenia zo zahraničia.

Zmeny v technickej úrovni priemyselných podnikov sa urobili najmä v odvetviach, spätých s výrobou výzbroje a výstroje — v odvetví chemického, automobilového a leteckého priemyslu. Vzrastá zaostávanie a stupňuje sa úpadok tých odvetví priemyslu, ktoré vyrábajú tovary pre vnútorný trh a pre potreby obyvateľstva.

Preteky v zbrojení stupňujú zahŕňvanie a úpadok anglického hospodárstva a sú faktorom, urýchľujúcim zaostávanie anglického priemyslu po stránke technickej. Obrovský rast prostriedkov povolených na zbrojenie sprevádza prechod značnej časti strojárenského priemyslu na obsluhu vojnových odvetví. Anglický strojárenský priemysel vyrába ročne množstvo strojov za 40 miliónov libier šterlingov. Pre splnenie vojnového programu treba v najbližších dvoch rokoch vyrobiť stroje v hodnote 115 miliónov libier šterlingov. Takto militarizácia podryvá vývoz strojov, aj ich dodávky do všetkých odvetví priemyslu, okrem vojnových.

*

V povojnových rokoch prežilo Anglicko dve ostré valutové krízy.

Prvá kríza prepukla v lete r. 1947, keď podrobujúc sa americkému diktátu a podmienkam otrockej washingtonskej dohody o pôžičke 3.750 miliónov dolárov bolo Anglicko prinútené vyhlásiť voľnú zmeniteľnosť libry (šterlingov) za doláre. V dôsledku toho deficit platobnej bilancie sa zvýšil z 370 miliónov libier šterlingov r. 1946 na 600 miliónov libier šterlingov r. 1947. Nastal prudký pokles valutových rezerv Anglicka, hroziaci ich úplným vyčerpaním. Preto anglická vláda zastavila voľnú zmeniteľnosť valút.

Valutovú krízu r. 1947 spôsobil predovšetkým vzrast cien, ktoré zdvihly americké monopoly. Rast cien privedol Anglicko k vyčerpaniu pokladnič-

ných úverov z washingtonskej dohody už r. 1947 miesto predpokladaného vyčerpania týchto úverov r. 1950.

Nová valutová kríza nastala v septembri r. 1949. Wall Street nadiktoval Anglicku znehodnotenie libry šterlingov v pomere k doláru o 30%. Znehodnotenie libry šterlingov a za ním nasledujúce zníženie hodnoty väčšiny kapitalistických štátov malo otvoriť cestu americkým kapitálovým investíciám do Britského impéria a aj do kolónií ostatných kapitalistických štátov Európy.

Wall Street využil valutovú krízu r. 1949 na to, aby zasadil úder šterlingovému bloku. Koncom r. 1949 vypadly zo šterlingového bloku holandská Západná India, Grécko, Nórsko, Izrael, Irán a Egypt a staly sa finančne závislými od New Yorku. Takto sa zmenšila sféra vplyvu anglických bánk a snížily sa ich dôchodky.

Súhlas labouristickej vlády k devalvácii libry, nadiktovanej Washingtonom, vyvolalo nielen podrobenie sa zaoceánskym monopolistom, ale vláda plnila takto i direktívy anglickej federácie priemyselníkov. Znehodnotenie libry šterlingov malo — podľa mienky anglických monopolov — zvýšiť vývoz (počítali so zvýšením dolárovej pomoci a snížením deficitu platobnej bilancie), urýchliť inflačný vzostup cien vnútri krajiny, snížiť životnú úroveň pracujúcich a zvýšiť zisky monopolového kapitálu.

Ťažkosti Anglicka v zahraničnom obchode sa zväčšili v povojnovom období, ktoré potom našly svoje zvýraznenie v kríze platobnej bilancie. Pasivita anglickej platobnej bilancie sa stala chronickou.

Americký imperializmus využil deficit platobnej bilancie a ťažkosti zahraničného obchodu anglického imperializmu na to, aby zosilnil závislosť Anglicka od Spojených štátov. Spojené štáty nútia Anglicko postupne likvidovať obchod so Sovietskym sväzom, Čínskou ľudovou republikou a európskymi ľudovodemokratickými krajinami (súpis tovarov, ktoré Washington zakázal vyvážať do týchto krajín dosahuje 100.000 názvov), podkopávajú jeho hospodársku samostatnosť. Týmto rastie závislosť Anglicka od dolára a zároveň s tým aj jeho hospodárske ťažkosti.

Labouristická vláda vyhlásila za najdôležitejšiu úlohu svojej hospodárskej politiky všemožné forsírovanie vývozu všetkými prostriedkami preto, aby si vybojovala trhy a snížila pasivitu obchodnej platobnej bilancie.

Vývoz tovaru z Anglicka zvýšil sa v porovnaní s predvojnovou úrovňou o 60%, nie však v dôsledku prechodu anglického priemyslu na novú technickú základňu, ale predovšetkým na účet zostreňného vykorisťovania anglickej robotníckej triedy, zrýchlenia tempa práce a sníženía reálnej mzdy. Labouristická vláda s pomocou konzervatívco, plniac požiadavky mono-

polov, systematicky snižovala kúpnu silu máš, forsirovala vývoz, odoberala množstvo tovarov z vnútorného trhu.

Zvýšenie anglického vývozu v povojnovom období bolo možné v dôsledku vypadnutia Japonska a Nemecka z počtu vývozcov na svetovom trhu. Avšak v r. 1949—1950 sa značne zvýšil vývoz nemeckých a japonských monopolov, za ktorých chrbtom stojí americký imperializmus. Priemerný mesačný vývoz Západného Nemecka stúpol z 317 miliónov mariek r. 1949 na 697 miliónov mariek r. 1950. V marci r. 1951 stúpol až na 1090 miliónov mariek. Priemerný mesačný vývoz Japonska vzrástol zo 43 miliónov dolárov r. 1949 na 68 miliónov dolárov r. 1950 a na 96 miliónov dolárov v marci r. 1951.

Vzrast vývozu strojov, chemických výrobkov, ocele a uhlia z Nemecka a zvýšenie vývozu japonského textilu na ázijské trhy sú momenty útoku amerických monopolov na obchodné pozície Anglicka.

Protirečenia medzi Anglickom a Spojenými štátmi, odhaľujúce sa v boji za zdroje surovín a za sféry vývozu kapitálu, prejavujú sa zvlášť markantne v boji za odbytové trhy.

V deficite anglickej platobnej bilancie sa zvlášť jasne odhalily ťažkosti anglického imperializmu, jeho závislosť od amerického imperializmu, ako aj angloamerické súperenie.

Skutočnosť, že deficit anglickej platobnej bilancie je výrazom povojnového vyostrenia všeobecnej krízy kapitalizmu, nijako sa neruší prechodným „zlepšením“ tejto platobnej bilancie r. 1950.

Anglicku sa r. 1950 podarilo zvýšiť svoje valutové rezervy na vrub zvýšeného predaja koloniálnych surovín zo šterlingovej oblasti Spojeným štátom, snížením svojich vlastných rezerv surovín a tým, že si odoprelo rad nákupov z dolárovej oblasti.

Avšak vládny časopis *Hospodársky prehl'ad* na r. 1951, ktorý vyšiel na začiatku r. 1951, bol nútený priznať, že zlepšenie platobnej bilancie je iba prechodné a celkove podmienené. Anglický buržoázny časopis *Statist* napísal (v čísle z 3. marca r. 1951), že „dnešný shon v zahraničnom obchode, vyvolaný novým zbrojením, iba maskuje, ale neodstraňuje dolárovú krízu“.

Obrovské nákupy surovín Spojenými štátmi — spolu s nahromadením vojnových zásob a s pretekmi v zbrojení — sa prudko zvýšili po začatí angloamerickej intervencie na Kórei. Tieto nákupy viedly k nerovnomernému vzrastu cien surovín a k zvýšeniu dolárovej pomoci v šterlingovej oblasti.

Uvedieme tabuľku stúpnutia cien tovaru vo veľkom v Anglicku⁴:

⁴ Monthly Bulletin of Statistics, Statistical Office of the United Nations, August 1951, 180.

	1946	1948	1949	1950	marec 1951
Úhrnný index cien vo veľkom	161	203	212	242	388
Index cien surovín vo veľkom	156	243	242	331	499
Index cien hotových výrobkov vo veľkom	156	190	199	210	230

R. 1946 index cien surovín sa rovnal indexu cien hotových výrobkov. Avšak už r. 1948 — po prijatí „Marshallovho plánu“ — vznikol nepomer medzi cenami surovín a hotových výrobkov. V dôsledku nerovnomerného rastu cien index cien surovín bol v marci 1951 dva razy väčší ako index cien hotových výrobkov. Ceny kaučuku v Anglicku boli v marci 1951 päťkrát vyššie ako r. 1947, ceny bavlny boli v apríli 1951 2 a ½ krát vyššie ako r. 1947, ceny vlny boli v marci 1951 temer päťkrát vyššie ako r. 1947, ceny farebných kovov — niečo viac ako dvakrát vyššie.

Na tomto obrovskom raste cien surovín lacno zarábajú majitelia kaučukových plantáží v Malajsku, v Burme, monopoly vlastníace olovené a medené bane v Afrike a v Ázii, majitelia účastní anglických koloniálnych monopolov, doplácajú však pracujúce masy Anglicka, ktoré musia platiť stále vyššie a vyššie ceny za dovážaný tovar.

Nerovnomerný rast cien surovín vytvára stále rastúci rozdiel medzi cenami vyvázaných a dovážaných tovarov a núti Anglicko preplácať obrovské sumy.

V júni 1951 ceny dovážaných tovarov boli o 52% vyššie ako v júni r. 1950, ceny surovín boli ešte vyššie. V dôsledku toho prechodné zlepšenie platobnej bilancie r. 1950 zmenilo sa na jej katastrofálne zhoršenie. R. 1951 začalo sa zmenšovanie fyzického objemu anglického vývozu. Pasívny schodok obchodnej bilancie za prvých šesť mesiacov r. 1951 bol už 554,7 miliónov libier šterlingov oproti 219 miliónom libier šterlingov v prvom polroku 1950. Ako oznámil labouristický minister financií Gatescall na anglickom kongrese trade-unionov začiatkom septembra 1951, za to isté množstvo dovezených tovarov r. 1951 bude treba zaplatiť o jednu miliardu libier šterlingov viac ako r. 1950. Aj toto číslo však je zmenšené oproti skutočnosti. Podľa výpočtov časopisu World News and Views (1951, č. 35) vzrastie hodnota toho istého objemu dovozu r. 1951 v dôsledku vzrastu cien o 1400 miliónov libier šterlingov.

R. 1950 zvýšili sa zlaté a dolárové rezervy Anglicka ako bankára šterlingovej oblasti. R. 1951 začal sa katastrofálny odliv zlata. Anglické ministerstvo financií oznámilo 3. októbra, že zlaté a dolárové rezervy Anglicka sa zmenšili za tri mesiace — júl, august, september — o 598 miliónov dolárov.

Ako poukazuje časopis Komunistickej strany Veľkej Británie, Labour Monthly — „anglická platobná bilancia je teraz na prach rozbitá americkými zbraňami“.⁵

Anglicko vstúpilo do obdobia najostrejšej krízy v svojom zahraničnom obchode, ktorá hrozí vyčerpaním zlatých a valutových rezerv. Zároveň dozrieva v dôsledku pretekov v zbrojení, neohraničeného rastu cien surovín, krízy zahraničného obchodu, podrobenia sa Anglicka americkému imperiaлизmu a v dôsledku vnútornej inflácie nová — tretia valutová kríza. Zdá sa, že táto bude ešte ostrejšia a trvalejšia ako boly krízy r. 1947 a 1949.

*

Labouristická vláda v r. 1945—1949 vyžadovala od ľudových más obete na záchranu anglického zahraničného obchodu a na zlepšenie svojej platobnej bilancie. Pod heslom „vyvážať alebo umrieť“ presviedčala robotníkov, aby si utiahli opasky a pracovali pre kapitalistov s najväčším možným vynaložením síl. Výzvy na forsirovanie vývozu dostaly sa teraz do protirečenia s ešte silnejšími výzvami na vyzbrojovanie sa.

Za hlavnú úlohu sa vyhlásilo zbrojenie v mene záujmov anglických a amerických miliónárov.

Preteky v zbrojení vedú k rozširovaniu vojnového priemyslu a k používaniu surovín a strojného zariadenia na prípravu agresívnej vojny.

Labouristický ministerský predseda Attlee v júli a v septembri minulého roku dvakrát vyhlásil program zvýšenia vojnových výdavkov. Attlee oznámil vtedy zvýšenie vojnových objednávok, výstavbu nových tovární na tanky a dodatočné povolenie najprv 100 miliónov a neskôr ešte 100 miliónov libier šterlingov na rozšírenie vojrovej výroby. Celková suma vojnových nákladov na najbližšie tri roky je 3.600 miliónov libier šterlingov.

V januári 1951 Attlee vyhlásil, že nový rozpočet vojnových nákladov na tri roky je 4.700 miliónov libier šterlingov. To znamená, že vojnové náklady sú ročne priemerne temer 1.600 miliónov libier šterlingov.

V rozpočtovej zpráve ministra financií Gatescalla z 10. apríla bolo uvedené, že vojnové náklady na r. 1951/52 zvyšujú sa nie na 1.300 miliónov libier šterlingov, ale na 1.470 miliónov libier šterlingov.

Okrem toho v rozpočtových článkoch, ktoré sa uvádzajú „pod čiarou“,

⁵ Labor Monthly, August 1951.

poukazuje sa 143 miliónov libier šterlingov na nahromadenie strategického materiálu, 14 miliónov libier šterlingov na výstavbu vojenských kasární a 16 miliónov libier šterlingov na „rozvoj kolónií“, čo tiež tvorí výdavky na vojnové ciele. Takto sa utratí r. 1951/52 na prípravu vojny spolu 1.673 miliónov libier šterlingov. Špecifická váha vojnových výdavkov sa v rozpočte dvojnásobne zvýšila a vystúpila na 35% celkovej sumy v rozpočte uvedených výdavkov. Toto spolu so sumami na krytie výdajov minulých vojen — platenie úrokov zo štátneho dlhu, náhrady za vojnové škody atď. — tvorí viac ako polovicu všetkých rozpočtových položiek.

Zvýšenie vojnových výdavkov, uskutočnené na priamy príkaz Washingtonu, kladie nové ťažké bremeno na anglické hospodárstvo, ktoré sa už aj tak nachádza v stave ťubokého úpadku.

Súdruh Stalin v rozhovore s dopisovateľom Pravdy, uverejnenom 17. februára 1951, povedal: „Ministerský predseda Attlee by mal tak zo svojich vlastných skúseností, ako i zo skúseností Spojených štátov vedieť, že rozmnoženie ozbrojených síl krajiny a preteky v zbrojení vedú k rozšíreniu vojnového priemyslu, k obmedzovaniu priemyslu spotrebných tovarov, k zastaveniu výstavby veľkých občianskych stavieb, k zvýšeniu daní, k zvýšeniu cien tovarov hromadnej spotreby.“ Toto vyhlásenie s. Stalina o výsledkoch pretekov v zbrojení jasne potvrdzuje anglická hospodárska skutočnosť.

Zároveň s veľkým rastom nákladov na zbrojenie silne sa zmenšuje množstvo nových strojov, určených pre civilné odvetvia priemyslu.

Ako oznamuje marcové číslo časopisu Labour Research, 10% zo zvýšených vojnových nákladov troch najbližších rokov použije sa na rozšírenie vojrovej výroby. Z toho sa použije 1700 miliónov libier šterlingov na zväčšenie výroby strojov, automobilov, lietadiel a stavby lodí pre prípravu novej vojny. Práve na tieto odvetvia pripadá *polovica celého vývozu*.

Preteky v zbrojení spôsobili v Anglicku veľkú surovinovú krízu. Americkí monopolisti obmedzili Anglicku predaj síry, celého radu farebných kovov a bavlny. Toto vedie k zníženiu výroby v celom rade priemyselných odvetví. Už sa zaviedly obmedzenia v spotrebe medi, bavlny, mosadze atď. Podľa vyhlásenia Gatescalla najprv musia sa uspokojovať potreby surovín vo vojnovom priemysle. Nedostatkom farebných kovov, síry, papiera, bavlny, skla, stavebného dreva, tehál najviac utrpel strojársky priemysel, stavebníctvo a textilný priemysel.

Preteky v zbrojení spôsobili tiež nedostatok v metalurgickom priemysle. Časopis Economist poukázal na to, že v dôsledku uskutočnenia „Schumanovho plánu“ zrušia sa dodávky vysokokvalitnej rudy z francúzskej severnej Afriky anglickému metalurgickému priemyslu. Rozšírenie nemeckého

vojnového priemyslu už spôsobilo sníženie dodávok kovového šrotu zo Západného Nemecka do Anglicka. Toto spôsobilo anglickému oceľarskému priemyslu veľa ťažkostí. V zpráve organizácie priemyselníkov Aims of Industries Ltd, uverejnenej v máji (1950), sa oznamuje, že pre nedostatok železného šrotu, bezpodmienečne potrebného na tavenie ocele, je vážne ohrozená práca martinských pecí v Yorkshire. V mnohých oblastiach západného Yorkshiru museli úplne zastaviť prácu vysokých pecí. V zpráve sa zdôrazňuje „katastrofálny vplyv“ nedostatku ocele na strojársky priemysel.

Preteky v zbrojení dezorganizujú anglické hospodárstvo práve tak, ako dezorganizujú aj hospodárstvo celého kapitalistického sveta. Militarizáciu hospodárstva a prípravu vojny vyhlásili angloamerickí monopolisti za magický prostriedok udržania vysokej konjunktúry, plnej zamestnanosti, za východisko z krízy. V skutočnosti však preteky v zbrojení približujú nový výbuch hospodárskej krízy.

Súdrh Stalin v referáte na XVIII. sjazde strany hovoril: „Čo znamená previesť hospodárstvo krajiny na koľaje vojnového hospodárstva? To znamená jednostranne usmerniť priemysel pre vojnové účely, všemožne rozšíriť výrobu predmetov, nevyhnutných pre vojnu, výrobu, ktorá nie je spojená s potrebami obyvateľstva, všemožne omedziť výrobu predmetov dennej spotreby a najmä ich dodávanie na trh — teda zmenšiť spotrebu obyvateľstva a postaviť krajinu pred hospodársku krízu.“⁶

Celá politika anglických vládnučích vrstiev, ktorú uskutočňuje labouristická vláda a ktorú mienia tak labouristi ako i konzervatívci aj naďalej uskutočňovať, približuje krajinu k hospodárskej kríze a ku katastrofe.

Labouristická vláda v priebehu celého radu rokov uskutočňovala politiku „zamrzania“ mzdy a zvyšovania nepriamych daní, čo znamenalo zvýšenie cien tovarov hromadnej spotreby. Preteky v zbrojení, prudký rast cien radikálne urýchlily infláciu v Anglicku.

Anglický buržoázny časopis Economist napísal v marci 1951 (578—579): „Inflácia sa šíri zjavne do všetkých kútov hospodárstva; vzniká stav, keď veľké náklady neodvratne zosilujú tlak so strany zväčšujúcich sa výdavkov... Zkrátka, úplne zjavne hrozí nebezpečenstvo, že za budúcich 12 mesiacov anglický ľud zažije také zvýšenie životných nákladov, aké pravdepodobne ešte nikdy nepoznal.“

So stupňovaním pretekov v zbrojení sa urýchlil vzrast cien vnútri krajiny. Začalo dnešné skákanie cien a podľa priznania konzervátivca Olivera Lettletona v reči v Dolnej snemovni 26. júla 1951 — „mierna inflácia mení sa na katastrofálnu“.

⁶ J. V. Stalin, *Otázky leninizmu*, Bratislava 1951, 3. vyd., 668.

Dokonca podľa sfaľovaných úradných dát maloobchodné ceny všetkých druhov tovarov vzrástli v máji 1951 v porovnaní s r. 1947 o 24%, ceny potravín — o 35,4%, šiat — o 36,7%, kuriva a osvetlenia — o 26,9%. Iba vo februári 1951 ceny ženských šiat stúpily o 10%, detských šiat — o 30%, nábytku — o 20—25%, trikotových výrobkov — o 25%. Labouristický minister obchodu Shawcross v interview s dopisovateľom novín New Chronicle priznal, že životné náklady v júni 1951 v porovnaní s r. 1950 stúpily o 25%. V súvislosti s očakávaným stúpnutím ceny mlieka o 10% písaly noviny Sunday Express 1. júla 1951: „Zvýšenie cien je také veľké a týka sa toľkých druhov tovaru, že ďaleko predbieha zvýšenie miezd.“

Rast cien celou svojou ťarchou spadá na plecia pracujúcich. Inflačný rast cien stal sa najdôležitejším činiteľom sníženia životnej úrovne a rastúceho ožobračovania robotníckej triedy.

Pravicoví labouristi vyhlasujú za svoj „najväčší úspech“ rozšírenie starobného sociálneho poistenia a zavedenie sociálneho poistenia i pre niektoré iné kategórie. Tieto opatrenia, uskutočnené r. 1946—1947 na účet zvýšenia daní pracujúcim, sa dnes snižujú až na nulu. Výška sociálneho poistenia sa v podmienkach inflačného zvyšovania cien temer nezmenila. To znamená, že kategórie osôb, žijúcich zo sociálnych príspevkov, dostávajú podporu, ktorej výška im nemôže zabezpečiť ani existenciu polohladu.

Inflačný rast cien znamená tiež sníženie životnej úrovne všetkých kategórii osôb, ktoré žijú z fixných dôchodkov, ako sú obchodní zamestnanci, úradníci a osoby slobodných povolání.

Útok na životnú úroveň pracujúcich uskutočňuje sa i daňami. Nie menej ako polovicu mzdy robotníkov pohlcujú priame i nepriame dane. Splácanie nákladov minulých vojen vo forme úrokov z obrovského štátneho dlhu, tvoriacich každoročne viac ako päťsto miliónov libier šterlingov, výplaty „vojnových škôd“ kapitalistom atď. idú podobne ako aj náklady na zbrojenie na účet pracujúcich. Tento daňový útok monopolov na robotnícku triedu sa doplňuje systematickým snižovaním výdavkov na ochranu zdravia, na stavbu škôl a bytov.

Bytový fond bol za vojny čiastočne zničený, státisíce domov staly sa už veľmi starými. Nehľadiac na mnohosľubné slová labouristov, dnes sa stavia dvakrát menej bytov ako pred vojnou a bytová núdza stáva sa neopísateľnou. Ťažké podmienky bývania, množstvo zapadlých kútov, ktoré nemajú ani základné životné pohodlie a sú bez svetla, tvorí prameň hromadných chorôb medzi pracujúcimi.

Útok monopolov na životnú úroveň pracujúcich odráža sa v snižení ľudovej spotreby v porovnaní s predvojnovou spotrebou. Priemerná týždenná spotreba jedného obyvateľa sa snížila v apríli 1951 oproti r. 1934—1938

takto: cukru — o 13%, ryže — o 42%, mäsa čerstvého a mrazeného — o 54%, rýb — o 15%, masla — o 32%. V tom istom čase sa viac ako zdvojnásobila spotreba zemiakov. V lete r. 1951 uskutočnené zvýšenie prídelu mäsa o 200 gramov na osobu týždenne je také malé, že o nejakom podstatnom zlepšení spotreby mäsa nemôže byť ani reč.⁷

Skutočná spotreba pracujúcich je ešte menšia ako ukazujú tieto čísla, pretože do týchto priemerných dát je započítaná i spotreba buržoáznych vrstiev obyvateľstva, ktorá sa v porovnaní s predvojnovou spotrebou nezmenšila.

V Anglicku sa ešte dodnes udržal lístkový systém na celý rad dôležitých predmetov hromadnej spotreby — mäso, cukor, tuky a iné. Pokles reálnej mzdy pracujúcich je taký veľký, že podľa výpovede mnohých maloobchodníkov tovar na lístky — nehľadiac ani na nízke prídely — sa nekupuje.

Anglickým podpaľačom vojny nestačí ani toto. Monopolisti potrebujú ďalší útok na životnú úroveň pracujúcich. Labouristická vláda poslušne vyplnila ich požiadavky.

Absolútne i relatívne ožobračovanie pracujúcich sa za vlády labouristov zosilnilo. Životná úroveň robotníkov v porovnaní s predvojnovým stavom poklesla nie menej ako o 30%.

Labouristickí pohlavári a konzervatívci predpovedajú ďalší pokles životnej úrovne nás. Otvorene vyhlasujú, že životná úroveň nás sa v záujme pretekov v zbrojení musí znížiť ešte viac. Na kongrese trade-unionov, ktorý bol začiatkom septembra 1951, Gatescall priamo vyhlásil, že „znovu-vyzbrojovanie bude sa čím ďalej tým viac odrážať na hospodárstve Anglicka a že prinesie každému ťažkosti a strádanie“.

Gatescall však nepovedal, že kapitalisti nemusia a nebudú ani musieť znášať ťažkosti a strádanie. Preteky v zbrojení idú na účet pracujúcich. Jeden z predstaviteľov anglických monopolov Chambers vo februárovom čísle časopisu Lloyds Bank Revue priamo napísal, že — „základné bremeno zbrojovania treba uvaliť na stredné a malé dôchodky“. Túto politiku labouristická vláda spolu s konzervatívami i uskutočňovala.

Volebný program labouristickej strany, uverejnený 3. októbra 1951, vyhlásil nevyhnutnosť ďalšieho vyzbrojovania a pod heslom zdanlivej „rovnosti obetí“ — „nevyhnutnosť sníženia zásobovania tovarmi širokej spotreby“. Konzervatívna tlač toto vyhlásenie uvítala.

V tejto situácii všetky machinácie reakčnej špičky odborov prinútiť robotníkov, aby oddane znášali preteky v zbrojení a rast cien, čím ďalej, tým viac zlyhávajú. V krajine rastie boj robotníckej triedy proti útoku monopolov. Štrajkové hnutie nadobúda stále väčší rozmach.

⁷ Pokles spotreby je vypočítaný na základe údajov monthly Digest of Statistics, júl 1951.

Monopolistom sú preteky v zbrojení prameňom nevidaných ziskov. Ak r. 1950 zisky účastníckych spoločností vzrástly o 10—15%, tak prvá polovica r. 1951 znamená ich ďalší, ešte väčší vzrast. Podľa údajov Financial Times zisky 1703 silných spoločností zvýšili sa v prvej polovici r. 1951 na 901,5 miliónov libier šterlingov oproti 743 miliónom libier šterlingov v prvej polovici r. 1950 — teda o 20%, dividendy vzrástly o 10%, rezervy — o 23%. Prudko vzrástly zisky zbrojárskeho monopolu. Dividendy, vyplatené zbrojárskym koncernom Vickers, sa temer zdvojnásobili (zo 6,5% v prvej polovici r. 1950 na 12% v prvej polovici r. 1951). Rozprávkovo vzrástly zisky koloniálnych monopolov. 401 zaoceánskych spoločností (kaučukové, čajové, naftové atď.) vyťažilo za prvých šesť mesiacov r. 1951 201 miliónov libier šterlingov oproti 141 miliónom libier šterlingov za prvých šesť mesiacov r. 1950 — to znamená vzrast o 35%. Podľa zprávy časopisu Economist zisky 57 kaučukových spoločností vzrástly za jeden rok — 1950 — o 227%.

Tieto údaje dávajú odpoveď na otázku, kto je zainteresovaný na pretekoch v zbrojení, na inflácii a na neohraňenom raste cien. Zainteresované sú na nich anglické monopoly spolu s americkými miliardármi.

Labouristická vláda uskutočňovala politiku prísluhovania anglickému a americkému imperializmu. Vôbec nevyviedla krajinu zo stavu úpadku, ale pomohla ešte viac zhoršiť hospodársku situáciu, neodvrátila vzrast hospodárskych ťažkostí, priblíženie sa hospodárskej krízy ako dôsledku pretekov v zbrojení a prípravy agresívnej vojny.

Pravicoví labouristi zapriahli Anglicko do povelu amerického imperializmu, vedú vojnu proti koloniálnym národom, pomáhajú anglickým monopolistom olupovať, rozkladať a utláčať robotnícku triedu.

Labouristi uskutočňujú politiku zapredávania národných záujmov ako politiku druhej strany anglického imperializmu. Táto politika nie je však ich vlastný vynález. Autorstvo tejto politiky patrí vodcovi najstaršej strany anglického imperializmu — Churchillovi. Vo svojej reči v máji 1948 Churchill vyhlásil, že labouristická vláda uskutočňuje zahraničnú politiku strany konzervatívcov. Vodcovia labouristickej strany toto vyhlásenie Churchilla nielen že nezamietli, ale práve naopak, Bevin, Attlee a Morrison vo svojich prejavoch všemožne zdôrazňovali svoju jednotu s Churchillom a konzervatívnou stranou v otázkach zahraničnej politiky. Pravicoví labouristi sa vždy s nenávisťou obracali k Sovietskemu sväzu a ťakali sa jeho úspechov, dosiahnutých v socialistickej výstavbe. Vždy stáli na stráži záujmov anglického imperializmu. Pravicoví labouristickí reakcionári spolu s Churchillom vyhlásili po druhej svetovej vojne americký imperializmus za oporu

kapitalistického (podľa ich farizejskej terminológie „slobodného“) sveta v boji proti táboru mieru a demokracie na čele so Sovietskym sväzom.

Jednota pravicových labouristov s konzervatívami v otázkach zahraničnej politiky dopĺňa sa ich reakčnou vnútornou politikou. Pravicoví labouristi vystupujú ako ľavé krídlo konzervatívov. Pravicoví labouristi za posledné dva roky po uskutočnení labouristickej politiky znárodnenia vynaložili veľa úsilia na to, aby vynášali vlastné programové požiadavky, ktoré by sa odlišovali od programových požiadaviek konzervatívov. Ako to však priznáva sama buržoázna tlač, z tohto ich celého úsilia, ktoré našlo svoj výraz v programoch r. 1949 a 1950, nič nevzniklo.

Vo voľbách do Dolnej snemovne, konaných 25. októbra 1951, labouristická strana utrpela porážku. K vláde sa dostalo konzervatívne vedenie na čele s Churchillom.

Labouristická strana sľubovala, že bude uskutočňovať politiku mieru a priateľských stykov s inými krajinami. V skutočnosti však labouristická vláda uskutočňovala protimierovú politiku, bez výhrad podporovala agresívne plány amerického imperializmu, stále viac a viac predávala samostatnosť a nezávislosť Anglicka.

Politika podrobenia krajiny americkým monopolom, politika rozduchovania novej vojny a preteky v zbrojení spôsobili zosilnenie zaťažovania a úpadku anglického hospodárstva, zhoršenie postavenia pracujúcich. Sľuby labouristov zvýšiť životnú úroveň nás sa nespĺnili. Výsledkom toho bolo, že labouristická strana stratila svoj vplyv medzi časťou voličov, ktorí dúfali, že víťazstvo konzervatívov prinesie zmenu anglickej politiky. Jednako však niet príčiny predpokladať, že príchod konzervatívov k moci prinesie nejaké zmeny, pretože labouristická vláda fakticky uskutočňovala politiku konzervatívov.

V krajine vzrastá boj nás za mier proti podpaľáčom novej vojny. Komunistická strana Veľkej Británie považuje za svoju najdôležitejšiu úlohu zmarit zradné plány reakcionárov všetkých odrôd. Vo volebnom programe Komunistickej strany Veľkej Británie je uvedené, že prekážkou na mierové urovnanie svetových pomerov nie je Sovietsky sväz, ktorý uskutočňuje politiku mieru, ale hlúčik milionárov Anglicka a Spojených štátov, ktorí žijú z vojny a z prípravy vojny. Komunistická strana žiada uzavretie Paktu mieru medzi piatimi veľmocami, uzavretie priateľstva so Sovietskym sväzom a Čínskou ľudovou republikou. Komunistická strana žiada politiku mieru, zastavenie vojny na Kórei, zákaz atómovej bomby, všeobecné zmenšenie počtu zbraní, likvidáciu potupnej závislosti od Spojených štátov, uskutočňovanie širokého obchodu so Sovietskym sväzom a s ľudovodemokratic-

kými krajinami. Volebný program vyjadruje politiku komunistickej strany, zameranú na zvýšenie životnej úrovne pracujúcich.

Bez ohľadu na lož a spustlú kampaň klebiet a činováraní proti Sovietske-
mu sväzu, ktorá sa denne vylieva na stránkach buržoáznej (zároveň i labou-
ristickej) tlače, ľudové masy žiadajú priateľstvo so Sovietskym sväzom.

Celý chod historického vývoja, najmä v posledných rokoch, svedčí o tom,
že preteky v zbrojení, podrobenie sa Spojeným štátom americkým, vláde
monopolistov a koloniálny útlak vedú Anglicko k novým krízam a ku kata-
strofe. Záchrana anglického ľudu je v mieri a v priateľstve so Sovietskym
sväzom a s ľudovodemokratickými krajinami.

S. BORISOV

ZMARSHALLIZOVANÉ RAKÚSKO POD ÚTLAKOM AMERICKÝCH IMPERIALISTOV

Rakúsku pripadá význačné miesto v agresívnych plánoch amerických imperialistov. Priťahuje ich pozornosť svojou výhodnou strategickou polohou. Rakúsko je jedným z najdôležitejších komunikačných stredísk v strednej Európe. Hraničí s dvoma ľudovodemokratickými krajinami — s Československom a Maďarskom. Západné Rakúsko hraničí s Juhosláviou a Západným Nemeckom a americkí imperialisti ho použili na vytvorenie jednotného systému vojenských nástupišť: Terst — fašistická Juhoslávia — Rakúsko — Západné Nemecko. Z nedávneho Trumanovho vyhlásenia vidieť, že americkí imperialisti pozerajú na územie týchto krajín ako na priestor, ktorý má „strategický význam jedinečný svojho druhu“. V militaristickej tlači sa Rakúsko nazýva „ďaleko na východ vysunuté predmostie“, „alpská pevnosť“, inými slovami vojenský odrazový mostík vo vojne, ktorú pripravujú imperialisti.

Rakúsko disponuje značnými prírodnými bohatstvami, najmä strategickými surovinami (magnezit, špeciálne druhy rúd na výrobu vysokokvalitných ocelí a i.). Rakúsko je zvlášť bohaté na hydroenergetické zdroje, ktoré podľa úmyslov amerických imperialistov budú musieť byť jedným z najhlavnejších prameňov zásobovania Rúrskej paňvy elektrickou energiou.

Americkí útočníci dúfajú, že vrátia Rakúsku úlohu silnej vojnovopriemyselnej základne, ktorú hralo Rakúsko svojho času vo vojnovom hospodárstve hitlerovského Nemecka.

Vláda USA, uzavrúc s predajnou rakúskou vládou v júli 1948 tzv. „dohodu o hospodárskej spolupráci“ (Marshallov plán), uzurpovala si na základe tejto dohody kontrolu nad hospodárstvom Rakúska a použila ju na podrobenie krajiny, na militarizáciu jeho hospodárstva a na premenu Rakúska na svoju vojnovopriemyselnú základňu a vojenské nástupište v Európe. Vláda USA prekáža všetkými prostriedkami Sovietskemu sväzu v kontrole nad rakúskou vládou, ktorá rozprestiera svoju moc nad územím celej krajiny, paralyzuje túto kontrolu, ustanovenú dohodami medzi štyrmi

* Originál uverejnený v časopise Voprosy ekonomiki 1951, č. 12.

okupačnými mocnosťami Rakúska — SSSR, USA, Anglickom a Francúzskom.

Ustanovenie hospodárskej kontroly vládou USA nad Rakúskom je v hanebnom rozpore so záväzkami, ktoré prevzaly na seba okupačné mocnosti — znovuzriadiť Rakúsko ako slobodný, nezávislý a demokratický štát a pomôcť rakúskej vláde pri obnovení rakúskeho hospodárstva, založeného na pevných hospodárskych a finančných dohodách.

Americká vláda, sústrediac vo svojich rukách značné prostriedky predajom tovarov Rakúsku podľa „Marshallovho plánu“, utvorila v podstate v Rakúsku najväčšiu banku, čo je samo o sebe porušením rakúskych zákonov. Súčasne rakúske vládnúce kruhy, konajúce v záujme amerických a rakúskych monopolov, umele vyvolaly nedostatok kapitálu v štáte. V týchto podmienkach americká vláda poskytovaním, obmedzovaním alebo prekračovaním úverov a podporami vplyva na celý úverový systém krajiny a na hospodársku politiku rakúskej vlády, upravujúc tieto podľa svojich záujmov.

Americká administrácia usmerňuje charakter rakúskych zahraničných bilancií a tiež úhrn podpôr v rámci „Marshallovho plánu“. Americkí „poručníci“ určujú štruktúru a výber tovarov, dodávaných podľa „Marshallovho plánu“. Činnosť rakúskej vlády sa kontroluje zvláštnou misiou, ktorá má v Rakúsku realizovať Marshallov plán. Americkí imperialisti vnútili krajine perspektívne programy militarizácie hospodárstva, aby sa splnili záujmy Severoatlantického bloku. V súhlase s americkým plánom sa tak Rakúsku uložila povinnosť rozvinúť priemyselné odvetvia, ktoré majú strategický význam (železo, oceľ, chémia, magnezit, alumínium) a vyvážať produkty týchto odvetví do štátov Severoatlantického bloku a do Západného Nemecka. Pre zásobovanie vojnového priemyslu týchto štátov majú rakúske výrobky veľký význam. R. 1950 po prechode amerických imperialistov do otvorenej agresie na Kórei a v Číne zástupcovia USA v Rakúsku spolu s rakúskymi vládnúcimi kruhmi vypracovali špeciálny trojročný „program kapitálových investícií v r. 1950—1952“. Z týchto kapitálových investícií je okolo 80% určených pre odvetvia, dodávajúce svoje výrobky vojnovému priemyslu štátov agresívneho Atlantického bloku.

Prevažná časť prostriedkov „trojročného programu“ je venovaná západnej zóne Rakúska, kde sú väčšinou priemyselné odvetvia, vyrábajúce suroviny, polotovary a tiež elektrickú energiu, určenú na vývoz. Taká politika je podmienená nielen vojnovými, ale aj politickými dôvodmi, ktorých snahou je zabrániť rozvoj výrobného priemyslu, nachodiacieho sa prevažne v sovietskej zóne Rakúska a klásť odpor rozvoju drobného domáceho priemyslu v krajine.

Investície, plánované „trojročným programom“ v poľnohospodárstve, poskytujú sa z väčšej časti bez povinnosti vrátenia veľkostatkárom a kuckým hospodárom na zosilnenie sociálnej opory amerických okupantov a buržoázno-statkárskej tzv. „národnej strany“ na rakúskom viedku.

V smysle „trojročného programu“ presadzuje americká vláda v krajine budovanie vojensko-strategických objektov, financuje rozšírenie a budovanie metalurgických závodov a hydroelektrární v západných zónach Rakúska na zásobovanie Porúrska elektrickou energiou, strategických železničných a cestných spojov atď. Podľa údajov, uverejnených rakúskymi vládnymi orgánmi, zo 6,5 miliárd šilingov, poukázaných Spojenými štátmi ako „osobitný účet“ Marshallovho plánu v čase od 1. apríla 1948 do 1. apríla 1951, použilo sa viac ako 4 miliardy šilingov na posilnenie vojnovopriemyselného potenciálu a z 2,6 miliárd šilingov z r. 1951 sa 1,7 miliárd šilingov poukázalo na militarizáciu hospodárstva. Levský podiel z prostriedkov, určených priemyslu, dostávajú bývalé nemecké podniky, ktoré v období okupácie krajiny slúžili hitlerovcom ako výrobná základňa vyzbrojovania vojensko-strategickými surovinami a ktoré prešli po skončení druhej svetovej vojny do vlastníctva USA a ich partnerov. Týmto sú: metalurgický závod a chemický kombinát v Linci, alumíniová továreň v Ranshofene, továreň na výrobu guľkových ložísk v Štýrsku, továrne na lietadlá Steyer, Daimler a Puch v Linci a v Holleine, továrne firmy Hans Eichlinger a závody v Aachensee, vyrábajúce rakety V-1 a V-2 a ich súčiastky, továreň Messerschmidt v Kematene s podzemnými pobočkami a iné. Hodnota týchto bývalých nemeckých aktív v západných zónach Rakúska predstavuje podľa ocenenia „New York Herald Tribune“ 350 miliónov dolárov. Hoci americká vláda odovzdala tieto aktíva pod „opateru“ rakúskej vláde a táto ich nedávno formálne znárodnila, v skutočnosti sú tieto podniky v rukách USA a ich partnerov z agresívneho Atlantického bloku.

Takto pridelovala a prideluje americká vláda prostriedky z „osobitného účtu“ na obnovu a rozšírenie amerických podnikov v Rakúsku, t. j. na rozšírenie oporných bodov ich hospodárskeho vplyvu na krajinu, na rozšírenie vojnovopriemyselného potenciálu, vybudovaného ešte hitlerovským Nemeckom v západných zónach Rakúska. Tento proces sa zakrýva španielskou stenou „znárodňovania“, vyhláseného rakúskou vládou. „Znárodňovanie“ malo súčasne i silne protisovietsky charakter, lebo sledovalo cieľ zabrániť prechodu bývalých nemeckých aktív, nachodiacich sa v sovietskej zóne Rakúska, do rúk SSSR.

V dôsledku zvýšeného investovania prostriedkov do odvetví, vyrábajúcich suroviny a polotovary pre vojnový priemysel, sily týchto odvetví veľmi vzrástly. Mnohé závody (napr. metalurgické) boli zrekonštruované a lepšie

technicky vybavené. Druh ich produkcie sa prispôbil vojnovým požiadavkám štátov — účastníkov Severoatlantického bloku. Tak napr. linecké závody Vereinigte Stahlwerke začaly vyrábať tankový pancier a rozličné druhy ocele, používané na výrobu zbraní. Nevidaným tempom sa rozbehla výstavba elektrární v západných zónach Rakúska na hraniciach so Západným Nemeckom, aby sa zabezpečila elektrická energia pre obnovovaný vojnový priemysel v Západnom Nemecku.

Ohromné investície spôsobili značný vzrast výroby vojnového priemyslu na úkor civilného priemyslu. Tak napr. výroba magnezitového priemyslu k 1. júlu 1951 vzrástla v porovnaní s predvojnovou úrovňou o 92,2%, tavba liatiny sa zvýšila o 122%, tavba ocele o 43%, výroba alumínia vzrástla 10 násobne, výroba chemických produktov vzrástla o 112%, výroba elektrickej energie o 168%. Naproti tomu produkcia civilného priemyslu nedosahuje predvojnovú úroveň. Produkcia poľnohospodárstva r. 1950 značne zaostávala za predvojnovou úrovňou.

Aby rakúska vláda zväčšila vývoz surovín do štátov atlantického bloku, na príkaz svojich amerických pánov periodicky znehodnocovala, zjavne i tajne, rakúsku valutu, čo pravda, v ohromných rozmeroch zvyšovalo zisky rakúskych monopolov, najmä tých, ktoré sú kontrolované americkými monopolmi. Vývoz liatiny, ocele, valcovaného železa, magnezitu, dreva, alumínia a celulózy do štátov Atlantického bloku z Rakúska neustále vzrástá. Ako zaznamenal Rakúsky inštitút ekonomických bádání (neoficiálny orgán rakúskej vlády) v októbri 1950, „rakúsky export sleduje v prvom rade potrebu vyzbrojenia USA a štátov Severoatlantického bloku“. Vývoz rôznych druhov surovín r. 1950 vzrástol v porovnaní s predvojnovým o 4 až 5-krát. Všetka vyvážená elektrická energia sa dodáva do Západného Nemecka.

Americké monopoly, využívajúc otrocké podmienky smlúv nanútených Rakúsku, kontrolujú a určujú množstvo a druh dodávok rakúskemu priemyslu, odopierajú dovážať nevyhnutné zariadenia pre meštiacky priemysel alebo skracujú jeho dodávky do krajnosti, čím brzdia jeho rozvoj v štáte. Hodnota dodávok Rakúsku z USA predstavovala za obdobie od 1. apríla 1948 do 31. marca 1950 okolo 4% hodnoty všetkých dodávok, pričom väčšina bola určená pre odvetvia vojnového hospodárstva.

Američania premieňajú veľké rakúske továrne na pomocné továrne pre západoeurópske závody, kontrolované americkými monopolmi. Rakúskej továrni Steyr zakázali vyrábať osobné autá a vnútili jej smluvu, podľa ktorej sa táto továreň premenila na montážne oddelenie talianskej automobilky Fiat, patriacej americkým automobilovým magnátom. Americkí vládcovia zakázali budovať pre krajinu veľmi dôležité továrne na rúry v Ternitz, čo donucuje Rakúsko kupovať rúry u talianskych koncernov, kon-

trolovaných americkými monopolmi. Na vyrovnanie vyváža Rakúsko liatinu, čo, pravda, zväčšuje nedostatok kovov v krajine.

Americkí monopolisti, kontrolujúc rakúsky zahraničný obchod, úmyselne zväčšujú valutový deficit krajiny a tým jej závislosť od USA. Prostriedky na krytie deficitov obchodných bilancií sa poskytujú Rakúsku iba obchodom so zmarshallizovanými krajinami. Bol zriadený špeciálny „rakúsky exportný fond“, ktorý je v rukách rakúskeho úradu na uskutočňovanie „Marshallovho plánu“. Úlohou tohto fondu je zabraňovať vývoz tovarov do krajín s „tvrdou valutou“ a financovať vývoz do dolárovej zóny alebo do krajín, ktoré majú sniženú valutu oproti doláru.

V júni 1951 prijal americký kongres zákon, zaväzujúci krajiny, ktoré dostávajú „pomoc“ podľa Marshallovho plánu, zrušiť obchod so Sovietskym sväzom a ľudovodemokratickými krajinami. Soznam zakázaných tovarov, publikovaný v súvislosti s týmto zákonom, obsahuje temer všetky tovary, obiehajúce v medzinárodnom obchode. V súvislosti s tým sa zvýšil podiel zmarshallizovaných krajín v rakúskom zahraničnom obchode s 55% r. 1937 na 82% v prvej polovici r. 1951, kým celkový podiel ľudovodemokratických krajín na rakúskom vývoze klesol v prvej polovici r. 1951 na 15%.

Rakúsky trh sa zaplňuje preležanými americkými tovarmi, čo sa zhubne odráža na rakúskom poľnohospodárstve. Neľahdiac na to, že od skončenia vojny prešlo 6 rokov, rakúske poľnohospodárstvo nie je doteraz obnovené. Produkcia obilia predstavovala r. 1950 iba 80% predvojnovéj úrovne. Americkí imperialisti, odtrhnúc Rakúsko od tradičných trhov na zakúpenie krmovín, posielajú zároveň Rakúsku úplne nedostačujúce množstvo krmovín. Toto viedlo k ohromnému vzrastu cien krmovín v krajine. Agrárnici a kulaci, chránení rakúskou vládou, v honbe za ohromnými ziskami rozširujú oševné plochy krmovín, čím zároveň snižujú oševné plochy obilnín. Toto ešte viac vystupňuje závislosť Rakúska od dovozu potravín z USA.

Americkí imperialisti, presadzujúc v Rakúsku výrobu strategických surovín, ktorými uspokojujú vojnové potreby krajín agresívneho Atlantického paktu, pripútavajúc rakúske hospodárstvo k hospodárstvu Západného Nemecka a štátov angloamerického bloku, zakazujúc Rakúsku obchodovať so Sovietskym sväzom a ľudovodemokratickými krajinami, mariať rozvoj poľnohospodárstva a zatlačujúc civilný priemysel a jeho exportné odvetvia, deformujú rakúske hospodárstvo a súčasne zahraničný obchod, silne zvyšujú svoj podiel na vývoze surovín z Rakúska. Americkí imperialisti týmto zosilnili nimi vytvorený valutový a finančný deficit krajiny a vystupňovali ešte viac jej finančnú a hospodársku závislosť od USA.

Deficit platobnej bilancie predstavoval r. 1947 205,8 milióna dolárov,

r. 1948 už 278,9 miliónov dolárov a r. 1949 dokonca 288,4 miliónov dolárov.¹ Tento deficit — podľa úradných údajov nesporne znížený — zväčšil sa za dva roky americkej kontroly nad Rakúskom o 40% a r. 1950 predstavoval 42,5% celej hodnoty importovaných tovarov. Rozpočtový deficit dosiahol tiež ohromných rozmerov. Kým do vstúpenia platnosti „Marshallovho plánu“ bol r. 1947 72 miliónov šilingov, r. 1950 predstavuje už 1 miliardu 78 miliónov šilingov.

Americkí imperialisti od r. 1950 zosilnili svoj vplyv na vnútorné záležitosti krajiny a jej ekonomickú a politickú závislosť. Za aktívneho spoluúčinkovania reakčnej rakúskej vlády uskutočnili v r. 1950 a 1951 devalváciu meny a dvojnásobne zvýšili ceny. Presadili začlenenie Rakúska do novozałożeného tzv. „európskeho platobného sväzu“. Jednou z úloh devalvácie, uskutočnenej v Rakúsku r. 1950, bolo ustanovenie jediného zámenného kurzu miesto troch existujúcich valutových kurzov a tým urýchlenie vstupu Rakúska do „platobného sväzu“. Tento „sväz“ má za úlohu zmeniť systém „medieuropských kompenzácií a platieb“, ktorý existoval do októbra 1950, vytvorený svojho času na upravenie zahraničného obchodu zmarshallizovaných krajín v záujmoch amerických monopolov. O účelách „platobného sväzu“ v militarizácii krajiny, presadzovanej a uskutočňovanej americkými imperialistami, celkom otvorene a nedvojsmyselne sa vyjadril sám americký splnomocnenec na uskutočňovanie „Marshallovho plánu“ v Európe, Milton Katz (Harrimanov nástupca): „Tento sväz — povedal — bude mať rozhodujúci význam vo vybudovaní vojnového potenciálu a s hľadiska kórejských udalostí je platobný sväz článkom v reťazi opatrení, ktoré treba v kriticknej chvíli uskutočniť na zabezpečenie hospodárskeho blahobytu(!) a bezpečnosti.(!)“ Ako je známe, rozumejú americkí imperialisti pod „zaisťením bezpečnosti“ zabezpečenie svojej agresie a pod „hospodárskym blahobytom“ iných krajín ich hospodárske zotročenie.

Devalváciu rakúskej meny a začlenenie Rakúska do „platobného sväzu“ využili americkí imperialisti na ďalšie zotročenie rakúskeho hospodárstva a na ešte väčšie zneužitie v prospech agresívneho Severoatlantického bloku. Americké monopoly začlenením Rakúska do „platobného sväzu“ vytvorili centralizovanú kontrolu nad jeho zahraničným obchodom a využily ho na ďalšie odčerpávanie strategických surovín z krajiny za neprimerane nízke ceny. Toto je potvrdené nasledujúcimi údajmi: v IV. štvrtroku 1950 (t. j. po devalvácii) fyzický objem celého rakúskeho vývozu v porovnaní s tým istým obdobím r. 1949 vzrástol o 412 tisíc ton a iba vývoz surovín

¹ *Gesamtschau der österreichischen Wirtschaft in den Jahren 1948 und 1949. Versuch einer volkswirtschaftlichen Bilanz.* Wien 1950.

a polotovarov vzrástol o 340 tisíc ton, čo predstavuje okolo 80% vzrastu celkového vývozu. V skutočnosti tvoria teraz vojensko-strategické suroviny $\frac{4}{5}$ rakúskeho vývozu. Tým sa silne zvýšil nedostatok surovín, na základe čoho bol zatvorený celý rad stredných a drobných podnikov. Podiel Západného Nemecka a USA na vývoze surovín z Rakúska nápadne vzrástol. V prvom štvrtroku 1951 sa vyviezlo z Rakúska do štátov agresívneho atlantického bloku, najmä do Západného Nemecka a USA, 87% alumínia, 29% liatiny a 28% valcovaného železa, vyrábaného v krajine. Rakúsko sa zaviazalo pri vstupe do „platobného sväzu“, že zruší dovozné obmedzenia na tovary, ktorých celková hodnota tvorí nie menej ako 75% celého zahraničného obratu so štátmi angloamerického bloku.

Rakúske dovozné ceny vzrástly v IV. štvrtroku 1950 o 14% a vývozné ceny iba o 6%. Tento pomer cien spôsobil vzrast deficitu v zahraničnom obchode i v rakúskej platobnej bilancii; toto uľahčilo ešte ďalšie rozširovanie vývozu surovín a polotovarov z Rakúska do štátov atlantického bloku, čo ešte viac naruša hospodárstvo krajiny, zosilňuje vzrast valutového deficitu a tým aj finančno-hospodárskej závislosti od USA.

Americkí imperialisti diktujú rakúskej vláde poriadok rozdeľovania surovínových zásob krajiny, určujú, aký druh surovín sa môže spotrebovať vnútri krajiny, aký sa má vyviezť pre vojnové potreby a aké produkty vôbec je nevyhnutné v Rakúsku vyrábať. Na zaistenie kontroly nad dodržiavaním daných nariadení a dohliadaním nad presadzovanou remilitarizáciou hospodárstva sa utvoril v Rakúsku diktátorský orgán „hospodárske riaditeľstvo“ so širokou právomocou, na ktorého čele stojí rakúsky kancelár Fiegler. Tento orgán — ako prehlásil sovietsky predstaviteľ v Spojeneckej rade pre Rakúsko — „otvorene prebudováva rakúske hospodárstvo na hospodárstvo vojnového charakteru, zavádza v hospodárskom živote Rakúska jedno obmedzenie za druhým podľa príkladu amerického Mobilizačného obranného úradu — tohto vojnového orgánu“.²

Americkí vládcovia v Rakúsku nielen že určujú výšku financií toho alebo onoho priemyselného odvetvia, ako to robili donedávna, ale prehliadajú a potvrdzujú investície každého podniku osobitne, upravujúc jeho činnosť v záujme svojich agresívnych cieľov.

Po vzore USA pripravuje rakúska vláda začlenenie svojej metalurgie do nového militaristického sväzu metalurgického a uhoľného priemyslu západnej Európy, organizovaného podľa „Schumanovho plánu“. Pribratím Rakúska k „Schumanovmu plánu“ chcú americkí imperialisti dovŕšiť úplnú a všestrannú kontrolu amerických monopolov nad rakúskym hospodár-

² Pravda, Moskva 14. X. 1951.

stvom a ďalej presadzovať prechod hospodárstva západných zón Rakúska na koľaj vojnovej výroby. Rakúska metalurgia v dôsledku plnenia vôle rakúskej vlády a v dôsledku politiky amerických imperialistov je v súčasnej dobe bezprostredne závislá od západonemeckého uhlia a trhov zmarshallizovaných krajín, pripojených k Schumanovmu plánu.

Remilitarizácia západných zón Rakúska, presadzovaná americkými imperialistami, má svoj odraz v celom rade opatrení vojnového charakteru. Západné mocnosti uskutočňujú veľkú vojnovú výstavbu, najmä stavbu letísk v Salzburgu (americká zóna), Tirolsku, Hornom Rakúsku, Karnite, rozširujú strategické cesty, mosty, pripravujú zákopy v horských úžľabinách, budujú v horách skladištia bômb a streliva, stavajú nové angloamerické vojenské letište vo Viedni (anglická zóna). Robia sa miestne cvičenia amerických vojsk, ktoré sú v Západnom Nemecku, Rakúsku a v Terste. Americkí a anglickí vládcovia v Rakúsku používajú na vojenské ciele civilnú telefónnu službu, čím vyradili 30 telefónnych liniek z civilnej prevádzky. Americkí vládcovia vytvorili širokú sieť stredísk na verbovanie rakúskej mládeže do vojenských škôl. Na pokyn amerických imperialistov vyjednáva rakúska vláda s bábkovou bonnskou vládou o hospodárskom spojení západných zón Rakúska a Západného Nemecka a o vrátení majetkov nemeckým monopolom, ktoré im boly v Rakúsku skonfiškované. Rakúski vládcovia vydali rad zákonov, ktoré otvorene povoľujú výrobu zbraní, vedeckú a štátnu činnosť na zostrojenie nových zbraní, budovanie strelníc, zavedenie ďalšieho vojenského školenia bývalých hitlerovských dôstojníkov. Značná časť rozpočtu sa venuje na obnovu starých a budovanie nových kasární, vojenských nemocníc, vojenských letísk, podzemných skladov, dráh a ciest vojenského významu. Obnova zbrojníc vo Viedni pokračuje rýchlym tempom. Blízko Salzburgu sa buduje mohutný vojenský tábor na ubytovanie desiatok tisíc amerických vojakov. Z územia, prideleného tábora, boly vysťahované roľnícke rodiny. Rakúske vládnúce kruhy vyvinuly aktívnu činnosť na splnenie rakúskeho kontingentu do „eurupskej armády“, ktorú sliepajú americkí imperialisti. Počet rakúskych žandárov, ktorými sú v skutočnosti zamaskované vojenské formácie v západných zónach, nadobudol značné rozmery. Iba jeden špeciálny žandársky útvar, umiestený v západnej zóne, má okolo 40 tisíc mužov. Takzvané žandárske vojská sú vyzbrojené americkými obrnenými autami, delami a guľometmi a pod americkým velením robia vojnové cvičenia spolu s americkými vojskami. V západných zónach je značne rozšírená sieť žandárskych škôl na prípravu dôstojníckych kádrov, vedených americkými inštruktormi. Podľa rozpočtového plánu na r. 1952 iba bezprostredné výdavky na udržiavanie polície a žandárstva

vzrastú temer o polovicu a prevýšia výdavky na ten istý cieľ profašistickej Schuschniggovej vlády.

Ako oznamuje talianska tlač, v apríli 1951 na rozkaz rakúskeho kancelára bolo špeciálne tajné zasadanie za účasti bývalých vysokých dôstojníkov hitlerovskej armády.³ Vedúci tohto zasadania, štátny tajomník ministerstva vnútra, známy rakúsky reakcionár Graf povedal, že americkí vládcovia sú nespokojní s pomalým tempom prác na budovaní rakúskych ozbrojených síl. Graf prehlásil, že stav rakúskych policajných síl a žandárstva, základného to jadra budúcej armády, sa r. 1951 zdvojnásobí v porovnaní s r. 1950. Na zasadnutí sa rozhodlo, že sa v Salzburgu utvorí generálny štáb, ktorého vedúcim bol menovaný bývalý generál-plukovník Raus, ktorý sa už dávno zaoberá utvorením rakúskych ozbrojených síl. Ako oznamuje nemecká tlač, výbor expertov už skončil prípravné práce, spojené s utváraním 50 tisícovej rakúskej armády a jej vyzbrojenia americkými zbraňami, delostrelectvom, tankami a účinnými prostriedkami masového vraždenia.

Všetko toto — ako prehlásil sovietsky delegát na zasadnutí Spojeneckej rady pre Rakúsko — potvrdzuje, že „v Rakúsku sa zvýšeným tempom uskutočňuje remilitarizácia krajiny, čo je v ostrom rozpore s rozhodnutím štyroch veľmocí o demilitarizácii Rakúska“.⁴

Predstavitelia západných mocností v Spojeneckej rade pre Rakúsko odmietli návrh sovietskeho zástupcu, aby sa na základe dohody štyroch veľmocí vo všetkých zónach Rakúska kontrolovala akákoľvek snaha po remilitarizácii, čo skutočne potvrdzuje pred celým svetom fakt, že uskutočňujú politiku premeny Rakúska na vojnové nástupište.

Angloamerický blok tým, že mení Rakúsko na nástupište imperialistických dobrodružstiev, usiluje sa ponechať svoje vojská v krajine a preto sábotuje uzavretie mierovej zmluvy s Rakúskom. „Vlády Veľkej Británie, USA a Francúzska — hovorí sa v nóte sovietskej vlády ako odpovedi na nótu Veľkej Británie — sa márne snažia pozbaviť sa zodpovednosti za preťahovanie uzavretia zmluvy s Rakúskom a zvaliť zodpovednosť za to na SSSR... Je nevyhnutné, aby Veľká Británia a USA sa zriekli plánov premeny Rakúska na svoju novú vojnovú základňu, ako sa im to podarilo v Terste, keď poprely nimi podpísanú mierovú zmluvu s Talianskom.“⁵

Zároveň s hospodárskym a politickým zotročovaním Rakúska a presadzovaním jeho militarizácie uskutočňujú angloamerickí imperialisti jeho fašizáciu. Americkí vládcovia poskytli aktívnu pomoc reakčnej rakúskej vláde na potlačenie všeobecnej stávkovej, ktorá vypukla v septembri—októbri

³ Pozri Pravda, 18. IV. 1951.

⁴ Pravda, 29. IX. 1951.

⁵ Pravda, 25. II. 1951.

1950 na znak protestu proti devalvácii rakúskej meny a proti zvýšeniu cien. Americká vláda vyslala do priemyselných miest západných zón tankové oddiely na potlačenie stávk.

Vlády USA, Veľkej Británie a Francúzska podporujú v Rakúsku aktívnych fašistických činiteľov a vojnových zločincov. „Uskutočňujú v Západnom Nemecku a Rakúsku politiku prenasledovania demokratických organizácií a demokratických činiteľov — povedal A. A. Gromyko vo svojej reči na dvadsiatom zasadaní zástupcov zahraničných ministrov štyroch veľmocí v Paríži — podnecujú tým reakčné elementy, reakcionárske organizácie, rôzne fašistické živly, ktoré neskrývajú svoje revanšistické a agresívne názory a plány.“⁶ Okupantskí vládcovia USA preukazujú aktívnu podporu neofašistickej organizácii, tzv. „sväzu nezávislých“, ktorý vedú aktívni fašisti, snažiaci sa obrodiť hitlerovskú stranu a zriadiť fašistický režim v Rakúsku. Vo svetle tejto politiky je jasná snaha amerických predstaviteľov v Spojeneckej rade pre Rakúsko chrániť reakčnú ústavu z r. 1929 a taktiež zabezpečiť účinnosť reakčného zákona bývalej Rakúsko-uhorskej monarchie z r. 1867, namiereného proti robovníckemu hnutiu a demokratickým organizáciám. Predstavitelia západných veľmocí na zasadaní Spojeneckej rady pre Rakúsko v októbri 1951 trvali na obnovení tohto reakčného zákona a všemožne sa usilovali zamedziť prijatie sovietskeho návrhu, aby sa vydal zákon o zákaze činnosti reakčných organizácií a o zaručení práv demokratickým organizáciám.

Rakúske vládnúce kruhy prepúšťajú zo štátneho aparátu pokrokových pracovníkov a zamieňajú ich aktívnymi fašistami, podporujú činnosť fašistických a profašistických skupín a organizácií, vedú bezuzdnú kampaň prenasledovania antifašistov, prenasledujú a terorizujú stúpencov mieru, zlostne ohovárajú a špinia Sovietsky sväz a ľudovodemokratické krajiny. Rozdúchávajú vojnovú psychózu v krajine, plazia sa pred inšpirátormi a organizátormi „Marshallovho pánu“, Severoatlantického paktu a „Stu-manovho plánu“, vychvaľujú program vyzbrojenia zmarshallizovaných krajín, psychologicky sa pripravujú na novú vojnu. Na jeseň 1950 sa pokúsila rakúska vláda krvavo potlačiť všeobecný štrajk rakúskych pracujúcich a vyprovokovať krvavé vzbury a občiansku vojnu. Americkí vládcovia a ich rakúski prisluhovači zadržali v západných zónach Rakúska viac ako 2000 účastníkov Svetového festivalu mládeže, prechádzajúcich cez Rakúsko do Berlína, a vysmievali sa im najbezočivejším a najneľudskejším spôsobom. V októbri 1951 nastúpila rakúska vláda hanebnú cestu prenasledovania Svetovej odborovej federácie.

⁶ Pravda, 31. III. 1951.

Hospodárske a politické zotročenie Rakúska americkými imperialistami, uskutočňované za aktívneho spoluúčinkovania rakúskej vlády a prechod hospodárenia na koľaj vojnovej výroby a ďalšie rozbuženie inflácie podmienili ďalšie prudké zníženie aj tak nízkej životnej úrovne rakúskych pracujúcich, úpiacich pod ťarchou daní, stále rastúcej drahoty a zvyšovania nezamestnanosti.

Podľa údajov pokrokového rakúskeho národohospodára Waltera Steina snížil sa podiel pracujúcich na národnom dôchodku Rakúska zo 46% r. 1937 na 35% r. 1950 a podiel kapitalistov (zisky) sa súčasne zvýšil zo 44% na 55%.⁷

Rakúske vládnúce kruhy na krytie ohromných vojnových dodávok a na ďalšie zvýšenie ziskov monopolov zvyšujú daňové bremená pracujúcim a súčasne znižujú dane kapitalistom. Okolo 83% celej sumy štátom vyberaných daní a poplatkov prichádza do rakúskeho rozpočtu od pracujúcich a iba 17% od kapitalistov. Podľa oficiálnych údajov sa dôchodková daň pracujúcich už r. 1949 zvýšila v porovnaní s r. 1937 5-krát. Pri mesačnom zárobku robotníka 750 šilingov robia priame i nepriame dane spolu 292 šilingov, čiže 39% zárobku. R. 1951 sa vybralo na priamych a nepriamych daniach viac ako 11 miliárd šilingov, čo predstavuje temer dvojnásobok sumy daní, vybranej r. 1949. Súčasnne dosiahly zatažené dôchodky buržoázie pred daňovou povinnosťou sumy 2 miliárd šilingov za rok. Kapitály, vyvezené ilegálne za hranice, pľubyujú sa podľa odhadu rakúskej Národnej banky okolo 8 miliárd šilingov, čo je viac ako 1/3 celého národného dôchodku.

V krajine stúpa drahota. Vládnúce kruhy podľa príkazu amerických imperialistov systematicky zvyšujú ceny za potraviny. Táto politika otvorenej lúpeže pracujúcich sa zakrýva za účelom maskovania špeciálnymi „dohodami o cenách a mzde“, uzavretými medzi vodcami pravicových strán — „národnej“ a „socialistickej“ v r. 1947, 1948, 1949, 1950 a 1951. Rakúske vládné strany, obávajúc sa následkov priameho zníženia zárobkov pracujúcich, snižovali okľukou životnú úroveň pracujúcich týmito „dohodami“. V týchto dohodách sa sledovalo zvýšenie cien a zárobkov, avšak tak, aby vzrast zárobku zaostával za vzrastom cien. Tak napr. po štvrtej dohode sa zvýšili životné náklady o 17%, kým nominálny zárobok iba o 4% a po piatej dohode (v júli 1951) sa malopredajné ceny zvýšili o 31,5%. Reálna mzda neprevyšuje 50% predvojnovej úrovne z r. 1937. Taktiež bytová kríza dosiahla v krajine ohromné rozmery. V smysle zákona, vydaného v de-

⁷ *Weg und Ziel*, 5, 1951.

cembri 1950, povoľuje sa majiteľom domov trojnásobné zvýšenie nájomného. Kúpna sila rakúskych pracujúcich sústavne klesá.

Premena Rakúska na surovinovú základňu agresívneho Severoatlantického bloku, rozšírenie vojnovéj výroby za cenu hrdúsenia domáceho priemyslu a poľnohospodárstva, zníženie rozpočtových nákladov na domácu výstavbu, to všetko zvyšuje vzrast nezamestnanosti. Pred uskutočňovaním „Marshallovho plánu“ (apríl 1948) bolo v Rakúsku 46.000 nezamestnaných, v apríli 1950 už 127.000. Začiatkom r. 1951 bolo v Rakúsku napočítané 220.000 nezamestnaných. Obava pred zajtrajším dňom sa zmocňuje každého pracujúceho. Mládež, ktorá skončila štúdiá, nemá nijaké výhľady získať zamestnanie. Sústavný vzrast daňového bremena, zvyšovanie nezamestnanosti, prudké snížovanie reálnej mzdy robotníkov a dôchodkov iných pracujúcich, ich ďalšie zbedačovanie, to je výsledok zločineckej politiky amerických imperialistov a im prislúhajúcich rakúskych ministrov v snahe pripojiť Rakúsko k hlavnému imperialistickému bloku angloamerických útočníkov.

Reakčná politika amerických útočníkov a ich rakúskej agentúry je odsúdená na zánik. Odporuje zásadným životným záujmom rakúskych pracujúcich, veci mieru a bezpečnosti národov. Boj rakúskych ľudových mas proti tejto politike sa šíri so dňa na deň.

Po tom, ako rakúska vláda zamietla uskutočniť spravodlivú požiadavku celorakúskej konferencie závodných rád o zastavení zvyšovania cien a devalvácie šilínga, rozmohla sa v celej krajine ohromná vlna stávkového hnutia, ktorého sa zúčastnilo viac ako 400 tisíc robotníkov a úradníkov. „Bolo to najväčšie masové hnutie, aké prežilo Rakúsko od čias druhej republiky — povedal predstaviteľ Komunistickej strany Rakúska I. Koplénig vo svojom prejave na 6. plenárnom zasadaní Ústredného výboru Komunistickej strany Rakúska. — . . . Nikdy v dejinách druhej republiky nevystúpilo v spoločnom boji toľko robotníkov — boli to státisíce . . . Boj ešte nikdy nedosiahol také obrovské rozmery.“⁸ Na mnohých úsekoch západnej a južnej železnice bola premávka úplne zastavená. Ako odpoveď na teror so strany vlády stávkujúci-pracujúci uzavreli ulice, obsadili železničné dráhy, pouličné dráhy, postavili barikády, vyhadzovali policajtov a žandárov zo závodov. Mohutné masové stávky ukázaly rakúskej buržoázii rastúcu silu robotníckej triedy, jej stále silnejšiu jednotu a odhodlanie brániť svoje práva. Zradná politika reakčného vedenia odhalila, najmä v časoch stávk, týchto následov buržoázie a otrokov dolára v zrakoch desaťtisícov pracujúcich. Rakúski pracujúci sa stále viac presviedčajú, že iba komunistická

⁸ Oesterreichische Volksstimme, 15. X. 1950.

strana, ktorá prevzala vedenie v týchto veľkých stávkach, je jediným a verným ochrancom ich záujmov.

Organizované zastavenie štrajkov, uskutočnené na príkaz vedenia, dokázalo, že „plány vlády, ktoré mali vyprovokovať občiansku vojnu, rozbili sa o politickú vyspelosť a proletársku disciplínu robotníckej triedy. Po hrdinskom boji zastavili robotníci štrajk v pravej chvíli a zabránili tak krviprelievaniu, ktoré mali v úmysle vyvolať vládnúce strany a najmä vedenie socialistickej strany.“⁹

Hlavný komisár SSSR v Rakúsku vo svojom vyhlásení na zasadaní Spojeneckej rady pre Rakúsko 10. XI. 1950 povedal, že pravou príčinou povstania robotníckej triedy, ktoré sa prejavilo vo forme hospodárskeho štrajku, je marshallizácia, nanútená Rakúsku Spojenými štátmi za pomoci iných štátov a že sníženie životnej úrovne rakúskych pracujúcich je priamym dôsledkom politiky marshallizácie a remilitarizácie Rakúska. „Pre nikoho nie je tajnosťou — zdôraznil sovietsky predstaviteľ na zasadaní Spojeneckej rady pre Rakúsko 12. X. 1951 — že americký imperializmus okráda Rakúsko Marshallovým plánom, zbavuje ho suverenity a nezávislosti, mení ho na svoju kolóniu a na vojnové nástupište proti Sovietskemu sväzu a ľudovodemokratickým krajinám.“¹⁰

Nehľadiac na teror a prenasledovanie so strany reakčných vládnúcich kruhov, boj rakúskych pracujúcich proti snižovaniu ich životnej úrovne neustále rastie a mohutnie. „Veľký boj v septembri a októbri 1950 — povedal nedávno generálny tajomník Komunistickej strany Rakúska Führenberg — dokázal, že väčšina robotníckej triedy je ochotná chrániť svoje hospodárske záujmy i bojom... Blízka budúcnosť ukáže, že robotnícka trieda si vie vybrať poučenie z tohto boja.“¹¹ V boji za svoje životné záujmy majú rakúski pracujúci jasný a reálny program, ktorý bol predložený Komunistickou stranou Rakúska na jeseň r. 1950, oproti programom koalíčných strán, ktoré rátať s ďalším olupovaním pracujúcich. Program Komunistickej strany Rakúska žiada: zvýšenie kúpnej sily máš, a to všeobecným zvýšením mzdy a snížením dôchodkovej dane; čo najprísnejšiu kontrolu cien a ich sníženie; zákaz dovozu tých tovarov, ktoré sa vyrábajú v Rakúsku (v to počítajúc dodávky podľa Marshallovoho plánu); v značnom meradle rozšíriť obchodovanie so Sovietskym sväzom a ľudovodemokratickými krajinami; uskutočnenie nevyhnutných a pre hospodárstvo krajiny životne dôležitých investícií na úkor ohromných ziskov veľkokapitalistov. „Iba vykonanie všetkých týchto opatrení — hovorí sa v programe Komu-

⁹ Oesterreichische Volksstimme, 14. X. 1950.

¹⁰ Pravda, Moskva, 14. 10. 1951.

¹¹ Weg und Ziel, No 9, 1951.

nistickej strany Rakúska, — čo do svojho poslania podstatne odlišných od politiky „Marshallovho plánu“, zabezpečí plnú zamestnanosť a povedie k zvyšovaniu životnej úrovne širokých mäs.“¹²

Vďaka usilovnej uvedomovacej práci podarilo sa Komunistickej strane Rakúska presvedčiť väčšinu pracujúcich mäs o lúpežnom charaktere „dohôd o cenách a mzdách“, v dôsledku čoho sa značne zväčšil počet pracujúcich, ktorí odsudzujú zradcovské vedenie tzv. socialistickej strany. „Nepodarilo sa síce úplne znemožniť vydieranie pracujúcich, niet však pochybnosti o tom, že toto by bolo niekoľkokrát väčšie, keby nevedla komunistická strana tak rozhodný boj za záujmy robotníckej triedy“¹³ — hovorí generálny tajomník Komunistickej strany Rakúska Führenberg.

Boj rakúskych pracujúcich za ich každodenné potreby je organicky spojený s ich bojom za mier a nezávislosť.

Komunistická strana Rakúska spája všetky pokrokové sily krajiny a mobilizuje ich do boja za nezávislé a demokratické Rakúsko, za upevnenie vecí mieru a družby medzi národmi. Štokholmskú výzvu podpísalo v Rakúsku viac ako 950.000 ľudí. Na Výzvu Svetovej rady mieru na uzavretie Paktu mieru medzi piatimi veľmocami odpovedalo svojim podpisom okolo 850.000 ľudí. Rakúska vláda v snahe zmariť zasadanie Svetovej rady mieru vo Viedni pokúšala sa zabrániť príchodu členov Výboru Svetovej rady mieru do Rakúska, čo vyvolalo vlnu protestov v širokých masách obyvateľstva krajiny. Rakúske vládnúce kruhy boli nútené upustiť od svojich pokusov znemožniť zasadanie Svetovej rady mieru a výkon práce jej výboru vo Viedni.

I proti teroru a prenasledovaniu so strany rakúskych vládnúcich kruhov zapájajú sa do boja za mier stále nové a nové státisíce ľudí, bez ohľadu na svoju politickú príslušnosť, zamestnanie a náboženstvo. Rakúski pracujúci stupňujú boj za mier a demokraciu, boj proti premene Rakúska na vojnové nástupište proti Sovietskemu sväzu a ľudovodemokratickým krajinám. Veľkolepá masová demonštrácia rakúskych pracujúcich, organizovaná na počesť zasadania Svetovej rady mieru, ukázala, akú mohutnú silu predstavuje hnutie obrancov mieru v Rakúsku.

V novembri 1951 sa sišiel XV. sjazd Komunistickej strany Rakúska, ktorý preječnal metódy a prostriedky boja proti vojnovým prípravám, proti okupantskej politike amerických útočníkov v Rakúsku a katastrofálnym následkom tejto politiky na hospodárstvo krajiny. Predseda Komunistickej strany Rakúska I. Kopleng prehlásil, že politika vládnúcich strán vedie

¹² Cesterreichische Volksstimme, 17. IX. 1950.

¹³ Weg und Ziel, No 9, 1951.

Rakúsko do nevyhnutnej katastrofy. Aby sa zabránilo tejto katastrofe, treba skoncovať s politikou vlády, ktorá sa zaoberá vojnovými prípravami v západnom Rakúsku a uskutočňovať spojeneckú a mierovú politiku so Sovietskym sväzom a všetkými mierumilovnými národmi, politiku národnej slobody a nezávislosti.

„Je nutné — povedal Kopenig — sjednotiť robotníkov, úradníkov, roľníkov a inteligenciu, mládež a ženy do jediného frontu boja za utvorenie novej vlády — vlády mieru a národnej nezávislosti . . . Nie sme sami v našom boji, sme časťou svetového komunistického hnutia, časťou veľkého mierového tábora, vedeného mohutným socialistickým Sovietskym sväzom. Naše heslo je: „So Stalinom za mier!“ Stalin — to je cesta k socializmu, k víťazstvu komunizmu na celom svete!“¹⁴

¹⁴ Pravda, 2. XI. 1951, Moskva.

L. VATOLINA

IZRAEL — ZÁKLADŇA AMERICKÉHO IMPERIALIZMU NA BLÍZKOM VÝCHODE*

Americkí imperialisti — zaprisahani nepriatelia slobody a nezávislosti národov — pripravujú agresívnu vojnu proti Sovietskemu sväzu a celému táboru mieru, demokracie a socializmu. Vedú už krvavú lúpežnú vojnu proti Kórejskej ľudovodemokratickej republike, uskutočňujú akty otvorenej agresie proti Čínskej ľudovej republike. Zriaďujú nové vojnové základne urýchľovaním remilitarizácie Západného Nemecka a Japonska; tak isto sa snažia premeniť na svoje vojnové základne aj krajiny Blízkeho Východu. „Mac Gow plán“ — odroda Marshallovoho plánu, ktorú vyrobili americkí imperialisti osobitne na udusenie hospodárstva krajín Blízkeho Východu a Afriky, pre ich využitie na vojnové ciele, štvrtý bod „Trumanovej doktríny“, ktorá pod názvom preslávenej americkej „pomoci zaostalým krajinám“ prináša ľudu týchto krajín porobu, deklarácia troch mocností — USA, Anglicka a Francúzska, uverejnená v máji r. 1950 a predurčená urýchliť militarizáciu krajín arabského východu a nakoniec neraz prednesené Trumanovo vyhlásenie o „zainteresovanosti“ Ameriky v krajinách Blízkeho Východu — všetko svedčí o tom, že americkí vojnoví podpaľiaci chcú využiť tieto krajiny, ich naftové pramene, vojnové základne a ľudské rezervy vo vojne, ktorú pripravujú proti SSSR a ľudovodemokratickým krajinám.

Z krajín Blízkeho Východu venujú americkí imperialisti osobitnú pozornosť izraelskému štátu. Tento nie veľký štát s územím celkove 20 tisíc km² a obyvateľstvom len niečo vyše ako 1,200.000 ľudí (z nich 1050 tisíc Židov,¹ 150 tisíc Arabov a iných národností) má veľmi dôležitú strategickú polohu. Rozprestiera sa na križovatke najdôležitejších svetových ciest, spájajúcich Ameriku a Európu s Áziou. Vzdušné cesty z New Yorku, z Londýna, Ríma, Káhiry do Indie prechádzajú nad územím Izraela a americké letecké spoločnosti ho používajú ako tranzitnú vzdušnú základňu na prelety po

* Originál uverejnený v časopise Voprosy ekonomiki 1951, č. 4.

¹ Židovské obyvateľstvo Izraela je veľmi rôznorodej štruktúry. Jeho väčšiu časť tvoria emigranti z 58 krajín.

leteckej linke New York—Bombay. Izrael leží pri vchode k Suezskému kanálu, uzlovému bodu medzinárodných morských komunikácií, v oblasti ktorého je najdôležitejšia vojnová základňa Anglicka na Blízkom Východe. Izraelom prechádzajú železničné trate z Egypta do Turecka a Európy a tiež automobilová magistrála spájajúca Stredozemné more s Perzským zálivom. Hlavný prístav Izraela — Haifa — je jedným z dôležitých vojnových námorných základní na Stredozemnom mori. Do r. 1948 Haifa slúžila na dočasné umiestenie britskej vojnovéj námornej flotily. V Haife sa končí naftové potrubie z Iraku k Stredozemnému moru, cez ktoré anglické spoločnosti prevádzaly každoročne do 4 miliónov ton nafty. Na území kontrolovanom Izraelom je väčšie množstvo letísk, vybudovaných za druhej svetovej vojny; neďaleko Haify v Ramle, Lydde a v iných miestach. V južných oblastiach krajiny sa nachádza nafta a iné strategické suroviny.

Oceňujúc strategický význam Izraela ako vojenského nástupišťa, reakčné anglické noviny *World Affairs* r. 1950 otvorene písaly, že Izrael, „ktorý sa nachádza v oblasti anglosaskej námornej moci“, je „jedinou krajinou na Blízkom Východe, ktorá má dôležité prvky nevyhnutné na vybudovanie silnej vojnovéj základne na Strednom Východe, najmä má však pekný záliv v Haife, cesty a železnice, dostatočné množstvo kvalifikovaných pracovných síl na obsluhu ozbrojených síl a veľké letišťia na zabezpečenie väčších operácií“.

Izrael je v bezprostrednej a plnej hospodárskej i politickej závislosti od monopolistického kapitálu USA a Anglicka. Americkí imperialisti, opierajúc sa o vedúce buržoázne kruhy Izraela, skladajúce sa z buržoáznych nacionalistov-sionistov a pravicových socialistov, snažia sa vtiahnuť Izrael do vojenského bloku, ktorý stĺkajú na Blízkom Východe ako doplnenie Severoatlantického bloku. O tom svedčí horúčkovitá diplomatická činnosť amerických imperialistov v Izraeli a v iných krajinách Blízkeho Východu, systematické návštevy zástupcov generálnych štábov a iných vojenských špecialistov v týchto krajinách a tiež cesta izraelského premiéra Ben Guriona do Grécka a zástupcu izraelskej vlády plukovníka Dajana do Turecka v spojitosti s tajnými dohovormi medzi Tureckom, Gréckom, Izraelom a Juhozápadnou Amerikou o vytvorení stredozemného námorného vojenského bloku. Americká diplomacia využíva neobyčajne sa zostrujúce pomery medzi Izraelom a arabskými štátmi na bezprostredné vmešovanie sa do vnútorných vecí týchto krajín.

Štát Izrael bol vyhlásený 15. mája 1948 za súčinnosti Sovietskeho sväzu a ľudovodemokratických krajín na základe usnesenia Valného zhromaždenia OSN o rozdelení Palestíny na dva štáty — židovský a arabský. Až do

vytvorenia izraelského štátu sa viedol zdĺhavý boj okolo palestínskej otázky medzi anglickými a americkými imperialistami.

Vyššie tridsať rokov bola Palestína pod nadvládou anglického imperializmu. Liga národov oficiálne uzákonila túto nadvládu, poveriac Anglicko r. 1922 mandátom na „spravovanie“ Palestíny. V palestínskej politike sa britský imperializmus opieral o známu Balfourovu deklaráciu s úmyslom Anglicka spolupôsobiť pri vybudovaní „židovského národného domova v Palestíne“. Balfourova deklarácia sa neraz podrobila rôznym interpretáciám a anglické vedúce kruhy ju využili na vyvolanie národnostných treníc medzi Arabmi a Židmi, a tým umožnili britskému imperializmu, hrajúcemu úlohu arbitra medzi nimi, zachrániť svoje panstvo v Palestíne.

Britské vedúce kruhy napomáhajúc v prvých časoch židovské prisťahovalectvo do Palestíny a utvorenie „židovského národného domova“, sledovali svoje vojensko-strategické ciele — zabrániť na maloázijskej strane Suezského kanála utvorenie arabského štátu priateľsky nakloneného Egyptu. Britskí imperialisti, ktorí budili nejasné nádeje v židovských buržoáznych nacionalistoch a sionistoch na možnosť utvorenia židovského štátu v budúcnosti, súčasne vyvolávali odpor proti týmto plánom u Arabov, ktorým tiež pokrytecky sľubovali utvorenie samostatného štátu. Takto anglickí imperialisti usilovne podnecujú nacionálne nepriateľstvo medzi Arabmi a Židmi, riadiac sa princípom „rozdeľ a panuj“.

Za obdobie britského panstva sa premenila Palestína na skutočnú anglickú kolóniu a vojenskú základňu na Blízkom Východe. Anglický kapitál prenikal do Palestíny ešte dávno pred jej oficiálnym obsadením Anglickom. Anglický kapitál vytvoril skoro všetky priemyselné, bankové a obchodné podniky v Palestíne. Najväčším investorom v Palestíne bol svetoznámy bankár Rotschild, ktorý vložil svoj kapitál spolu so sionistickou organizáciou do Palestin Electric Corporation a do iných podnikov. Tak sa sústreďovali v rukách anglo-židovského kapitálu podniky na spracovanie pôdohospodárskych surovín, koží, cementu a pod. Anglickí imperialisti tým, že zatahli židovský kapitál do spoluúčasti v miešaných spoločnostiach, vytvorili si v Palestíne sociálnu oporu v silnej židovskej buržoázii.

Najvýznamnejšou spoločnosťou v Palestíne je Palestine Potash, ktorú kontroluje britská chemická spoločnosť Tennant and Company a zároveň monopolizuje ťažbu a spracovanie minerálnych surovín v oblasti Mŕtveho mora (výroba brómu r. 1944 bola 590 ton a potašu 105 tisíc ton). Spoločnosť dostala r. 1930 koncesiu na 75 rokov, pričom v prvých dvadsiatich piatich rokoch sa jej ponechali výnimočné práva. Svojou finančnou štruktúrou je Palestine Potash Comp. medzinárodnou spoločnosťou s kapitálom

1 milión libier šterlingov. Medzi jej najsilnejšími akcionármi je americká Palestíne Economic Corporation a niekoľko anglických firiem.

Veľkými podnikmi v Palestíne sú tiež závody na čistenie nafty, kontrolované anglickým kapitálom v Haife — Consolidated Oil Refineries L'd.²

Zavedenie koloniálneho režimu, bezprávia a ožobračovania pracujúcich má Palestíny anglickými imperialistami vyvolalo veľkú nespokojnosť židovského obyvateľstva, čo sa prejavilo v jednotlivých vystúpeniach proti britskému panstvu. Medzi arabskými pracujúcimi sa široko rozvinulo prot imperialistické hnutie. Aby odviekli pozornosť pracujúcich od boja za nezávislosť a aby zachránili svoje panstvo v Palestíne, obracali sa anglickí kolonizátori k akýmkoľvek politickým manévrom, opierajúc sa raz o židovskú reakčnú buržoáziu, raz o arabských feudálov, vyzdvihovali rôzne plány rozdelenia Palestíny na anglickú, židovskú a arabskú zónu pri ponechaní anglického panstva. Nehľadiac na tieto manévry, národnooslobodzovacie hnutie v Palestíne sa zosilňovalo a zvlášť veľký rozmach zaznamenalo v období rokov 1929—1936 a tiež po druhej svetovej vojne. Americkí imperialisti sa snažili využiť pre svoje záujmy boj palestínskeho ľudu proti anglickému panstvu.

Americký kapitál ešte dlho pred druhou svetovou vojnou začal prenikať do Palestíny, najmä vo forme súkromných investícií pod rúškom tzv. darov od silnej americkej židovskej buržoázie. Tento kapitál sa využil na získanie palestínskej zeme na účely rozmiestenia židovských prisťahovalcov a tiež sa použil v rôznych hospodárskych odvetviach. Za druhej svetovej vojny i po nej sa zosilnil nový príliv amerického kapitálu do Palestíny.

V čase od r. 1940 do 1946 prešlo z USA do Palestíny vyše 165 miliónov dolárov, či už vo forme „darov“ alebo príjmov z exportu do USA. Americké kapitálové investície v Palestíne, ktoré boli r. 1937 39 miliónov dolárov, vzrástly r. 1947 na 150 miliónov dolárov.³

Silné americké kapitalistické monopoly, predovšetkým naftové, ktoré majú záujem na rozšírení oblasti vplyvu svojho kapitálu, na dosiahnutí nových trhov a prameňov nafty na Blízkom Východe, využívajú buržoázno-nacionalistické hnutie v USA a v iných kapitalistických krajinách na krytie a ospravedlňovanie svojich agresívnych plánov v Palestíne. Baltimorský

² V týchto závodoch sa čistila nafta, prechádzajúca naftovým potrubím z Iraku do Haify. Prepúšťacie zariadenie závodov spracováva ročne 4 milióny ton nafty. Iracká vláda v spojitosti s konfliktom medzi arabskými štátmi a Izraelom zavrela naftové potrubie, vedúce z Kirkuka a egyptská vláda odmietla prepúšťať naftu cez Suezský kanál do Haify. Pri tomto nedostatku nafty závody v Haife nepracovali.

³ Pozri. *Za trvalý mier, za ľudovú demokraciu!*, 1. IX. 1951.

program, prijatý na sionistickom sjazde v USA r. 1942, požadujúci premenu Palestíny na čisto židovský štát, sa úplne shodoval s politikou vplyvných skupín finančnej oligarchie USA, ktoré sa usilujú využiť otázku vytvorenia židovského štátu a potom i sám tento štát na posilnenie svojich pozícií v Palestíne a na Blízkom Východe. Toto podmienilo nástojčivé miešanie sa vlády USA do rozriešenia palestínskej otázky po druhej svetovej vojne, posilnenie financovania sionistických organizácií magnátmi americko-židovského kapitálu, zvýšenie „dobročinných príspevkov“ pre židovských prisťahovalcov do Palestíny, ktorých rozmery vzrastali priamo úmerne so vzrastom amerických kapitálových vkladov na Blízkom Východe.

Vtedy Anglicko za účelom boja proti národnooslobodzovaciemu hnutiu, ktoré sa široko rozvíjalo po vojne na arabskom Východe, dohovorilo sa s vedúcimi arabskými feudálmi. Vytvorenie Ligy arabských krajín ako nástroja zahraničnej politiky Anglicka na Blízkom Východe bolo vypočítané tiež na to, aby sa použila v boji s národnooslobodzovacím hnutím.

Obávajúc sa zosilnenia amerických pozícií v Palestíne a na Blízkom Východe, ktorých finančná oligarchia sa tesne spojila s väčšou časťou židovskej buržoázie v Palestíne a poskytuje jej finančnú pôžičku, Anglicko zosilnilo svoje sväzky s arabskými štátmi a húževnato odmietalo požiadavku USA o doplnenie prisťahovalectva Židov do Palestíny.

Trumanov prejav a deklarácia amerického Kongresu r. 1945, že USA sú ochotné podporovať prisťahovalectvo Židov do Palestíny a utvorenie židovského štátu, rýchlo vyvolaly reakciu vedúcich anglických kruhov. V otázke židovského prisťahovalectva do Palestíny sa prejavily stále viac a viac sa prehlbujúce angloamerické protirečenia na Blízkom Východe.

Ako Anglicko klesalo do hospodárskej a politickej závislosti od USA, odovzdávalo postupne svoje pozície i na Blízkom Východe.

Utvorenie angloamerickej komisie „na preskúmanie hospodárskych a politických podmienok v Palestíne“ r. 1945 malo byť pokusom stanoviť súčasný kompromis medzi Anglickom a USA na základe zachovania anglického mandátu nad Palestínou. Doporučenia angloamerickej komisie neprijalo ani židovské zastupiteľstvo,⁴ ani arabské štáty a otázka sa postúpila na rozriešenie do OSN.

Vďaka pevnému a zásadnému stanovisku Sovietskeho sväzu, verného svojej politike záštity slobody a nezávislosti veľkých i malých národov, na zasadnutí Valného zhromaždenia OSN v novembri 1947 sa prijalo usnesenie o zrušení britského mandátu nad Palestínou, o odvolaní anglických

⁴ Podľa § 40 britského mandátu nad Palestínou vzniklo židovské zastupiteľstvo ako „všeobecná organizácia pre spoluprácu s palestínskou správou v otázkach vybudovania židovského národného centra v Palestíne“.

vojsk z tohto územia a o vytvorení dvoch nezávislých demokratických štátov — arabského a židovského.

Celá nasledujúca história palestínskej otázky, prejednávanej na štyroch zasadaniach Valného zhromaždenia, odrážala snahu vedúcich kruhov Anglicka a USA zachovať a udržať svoje pozície v Palestíne rôznymi diplomatickými manévrami.

Vedúce kruhy USA sa snažily premeniť Palestínu na svoju kolóniu a vojenskú základňu. Preto ich zástupci pristupovali na zasadaniach OSN k rôznym manévrom, ako bolo predloženie návrhu na ustanovenie porúčenia nad Palestínou, ktorý sa však neprijal. Súčasne navádzali styky s vedúcimi kruhmi arabských krajín a poskytovali dolárovú pôžičku — pravda, nie zadarmo — niektorým arabským predákom a vládcem.

Naproti tomu sovietska vláda, vedená princípmi leninsko-stalinskej národnostnej politiky, nezlomne a dôsledne hájila svoju požiadavku ponechania opravdovej nezávislosti židovského i arabského ľudu v Palestíne a odhalila reakčnú politiku amerického a anglického monopolistického kapitálu.

Anglicko využilo Ligu arabských krajín na porušenie usnesenia prijatého na Valnom zhromaždení OSN; Liga vyhlásila ozbrojený boj koalície arabských štátov proti novo sa vytvárajúcemu izraelskému štátu. V súhlase s tajnými dohovormi medzi Ligou arabských krajín a vedúcimi kruhmi Anglicka projektovalo sa rozdelenie Palestíny medzi Egyptom, Jordánskom, Libanonom a Sýriou s úmyslom, že Anglicko bude mať zabezpečené vojnové námorné základne na pobreží Stredozemného mora.

Vojna v Palestíne, vyprovokovaná imperialistami, bola prejavom boja medzi americkými a anglickými imperialistami o panstvo v Palestíne. Anglickí imperialisti poskytovali „pomoc“ arabským krajinám, USA zasa Izraelu. V čase, keď pracujúci Arabi a Židia, podvádzaní imperialistami, prelievali krv za vytvorenie vlastných samostatných štátov, vedúce kruhy židovskej buržoázie a arabských feudálov viedli zákulisné rokovania s americkými a anglickými imperialistami.

Krvavé boje, ktoré trvaly osem mesiacov, nepriniesly arabskému a židovskému ľudu nič iné ako ťažké ľudské a materiálové straty, biedu a strádanie. V dôsledku palestínskej vojny vyše 500 tisíc palestínskych Arabov, žijúcich na území Izraela a vo vojnovej zóne arabskej časti Palestíny, ostalo bez prístrešia, bez životných prostriedkov. Rozpočty arabských krajín, ktoré sa zúčastnili vo vojne, sa narušili a ich deficit sa zväčšil. Americkí a anglickí imperialisti využili vojnu v Palestíne na tiché rozdelenie sfér vplyvu medzi sebou. Rozdelila sa bývalá anglická kolónia a jej väčšia časť, na ktorej sa rozprestiera izraelský štát (okolo 20 tisíc km²), bola začlenená do sféry amerického vplyvu a ostatok, arabská časť (okolo 6 tisíc km²)

do anglickej sféry.⁵ Hoci si Anglicko zachovalo svoje hospodárske pozície v izraelskom štáte,⁶ neobyčajne sa zosilnilo prenikanie amerického monopolistického kapitálu po skončení palestínskej vojny; vplyv USA v Izraeli vzrástol.

Politika vedúcich kruhov Izraela, ktoré sa skladajú zo sionistov a pravocýdli socialistov-sionistov, pomáha zotročiť izraelské hospodárstvo americkým imperializmom a premeniť krajinu na vojensko-strategickú základňu USA na Blízkom Východe.

Začiatkom r. 1949 Izrael dostal pôžičku 100 miliónov dolárov od Exportno-importnej banky USA, ktorá je jedným z nástrojov americkej agresie. Táto pôžička sa uskutočnila za zotročujúcich podmienok, predpokladajúcich, že banka bude kontrolovať odbyt prostriedkov, že Izrael bude viazaný nakupovať z tejto pôžičky len americké tovary. Značná časť prostriedkov z pôžičky sa používa na uskutočňovanie vojensko-strategických plánov USA v Izraeli. Z toho vyplýva rozšírenie starých a budovanie nových letísk, zariaďovanie prístavov, budovanie základní, stavby strategických ciest, vyzbrojovanie armády atď.

Minister komunikácií Izraela Joseph vo svojom prejave v marci r. 1951 v Tel-Avive rozprával o plánoch na rozšírenie siete letísk. Joseph vyhlásil, že v najbližšom čase sa vybudujú nové letiská v Jeruzaleme, v oblastiach Galiley a v Negeve a tiež sa rozšíri a zdokonalí letište v Lydde. Ako oznámil Joseph, letištia sa vybudujú z poskytnutej americkej pôžičky.

Pokrokové izraelské noviny Kol Haam, komentujúc toto vyhlásenie, znamenávajú, že plány rozšírenia existujúcich letísk v Izraeli a budovanie nových sú spojené s americkými agresívnymi plánmi „vybudovať v Izraeli vojensko-vzdušnú základňu ako ohnivko celej reťaze vojenských základní USA“, budovaných v oblasti Stredozemného mora. V novinách sa vyzdvihovalo, že tieto plány nadiktovali izraelskej vláde americkí vojnoví podpa-

⁵ Arabská časť Palestíny proti rozhodnutiu OSN i proti vôli arabského obyvateľstva bývajúceho v tejto časti, sa pripojila k Zajordánsku, ktoré riadi anglická bábka — kráľ Abdullah.

⁶ Anglicko si necháva značné investície v najdôležitejších priemyselných odvetviach v Izraeli. Dočasné shromaždenie Izraela obnovilo v marci r. 1950 koncesnú smluvu s Palestine Potash Company za výhodných podmienok pre ňu, poskytlo jej pôžičku v sume 2,5 miliónov dolárov, čerpaných z americkej pôžičky. V Izraeli sa vytvárajú veľmi priaznivé podmienky aj pre iné anglické spoločnosti a podniky. Tak napr. Palestine Electric corporation zväčšuje dividendy, neustále zvyšujúce ceny svojej produkcie v Izraeli. Práve tak aj britská dovozná spoločnosť Steel Brothers a zápalkový monopol Poor a iné predávajú obilie, múku a iné tovary za čierne ceny. Ako poukázal generálny tajomník Komunistickej strany Izraela, súdruh Mikunis, zisky izraelských monopolov vzrástly za posledné roky o 6—10 krát. (Pozri. Za trvalý mier, za ľudovú demokraciu, 1. IX. 1949.).

ľači, ktorí sa snažia premeniť Izrael na základňu agresie proti Sovietskemu sväzu.

V USA sa vytvorila korporácia Industriálny inštitút Izraela, ktorá má za účel pritiahnuť americké kapitály do Izraela; v tom istom smere rozvinula aktívnu činnosť už skôr založená špeciálna spoločnosť Palestine Economic Corporation. Predseda tejto korporácie je známy predstaviteľ amerického monopolistického kapitálu Henry Morgenthau. Jednou z najrozšírenejších foriem amerických investícií v Izraeli je utvorenie miešaných spoločností, ktoré vystupujú pod firmou nacionálnych podnikov slúžia za vhodné rúško na prenikanie amerického monopolu do rôznych odvetví izraelského priemyslu.

Na pritiahnutie amerických kapitálov a utvorenie priaznivých podmienok pre amerických kapitalistov prijalo Ústavodarné shromáždenie Izraela 29. marca 1950 zákon na „podporovanie investovania“. Tento zákon predvída ponechanie výhod kapitalistom v oblasti zdanenia, licencií, prevodov, valút a kapitálov za hranice a súčasne ukladá dodatočné bremeno na plecia pracujúcich daňových poplatníkov. Nový zákon zosilňuje vykorisťovanie pracujúcich, čo vedie k zvýšeniu ziskov amerických spoločností. Nie náhodou sa prerokovávanie tohto zákona v Ústavodarnom národnom shromáždení Izraela stretlo so silným odporom zástupcov komunistov, ku ktorým sa pridali aj členovia strany Mapam.

Americký kapitál rozvíja v Izraeli také odvetvia výroby, ktoré zosilňujú závislosť tejto krajiny od USA. „Je to osobitná metóda imperializmu — rozvíjať v kolóniách priemysel tak, aby ostal závislým od imperializmu“ — povedal Stalin.⁷ V Izraeli sa dokončuje stavba závodu na výrobu pneumatík v hodnote 2 miliónov dolárov. V Haife americká spoločnosť (s účasťou židovského kapitálu) Kaiser Freser of Israel Ltd. vybudovala automobilový závod s výrobnou kapacitou 6 tisíc automobilov za rok. Prvý i druhý podnik bude úplne odkázaný na dodávky surovín, polovýrobovkov a súčiastok z USA.

Spoločnosti, ktoré kontroluje americký kapitál, budujú závody na výrobu oceľových rúr, železných plechov a elektromotorov. V Izraeli nie sú ani suroviny, ani palivo pre tieto závody; budú teda predstavovať len filiálky mocných amerických podnikov.

Do Izraela prenikly už viaceré americké spoločnosti. Medzi inými: Capital MFT and Suply Company, ktorá prevádza stavbu závodu na výrobu zavlažovacích potrubí, firma Donald Daniels, ktorá projektuje výstavbu závodu na výrobu presných nástrojov a iné. Neďaleko Haify stavia spoloč-

⁷ J. V. Stalin, *Sočinenija* VIII, 121.

nosť Oscar Kocharn továreň na umelý hodváb, ktorá patrí Palestíne Rayon Corporation.

Izraelské noviny Davar (2. VIII. 1949) priniesly zpravu, že americká naftová spoločnosť vypracováva projekt výstavby veľkého závodu na destiláciu nafty neďaleko Haify. Standard Oil of New Jersey skúpila akcie palestínskej naftovej spoločnosti Montashew. Podľa údajov novin Jeditot achronot (18. X. 1950) americké spoločnosti rokujú s izraelskou vládou o koncesii na získavanie a čerpanie nafty v Negeve a na pobreží Stredozemného mora.

Nacionalistická sionistická propaganda neprestajne vytrubuje o domnelých „budovateľských úspechoch“ v Izraeli, usilujúc sa dokázať „blahodarný vplyv“ preniknutia amerického kapitálu do krajiny. Medzitým v Izraeli sa nebuduje národný priemysel výrobných prostriedkov a budované podniky sú v podstate filiálkami rôznych amerických firiem. Rozvoj priemyslu v Izraeli ide najmä po línii odvetvi ľahkého priemyslu ako farmaceutického, textilného, konzervového a pod., pričom výstavba sa uskutočňuje z väčšej časti z amerického alebo anglického kapitálu. Podniky ťažkého priemyslu, ktoré buduje v Izraeli americký kapitál, slúžia výlučne na vojnové ciele.

V poľnohospodárstve Izraela vládnu silné židovské kolonizátorské trusty, ktoré dostaly kapitál z Anglicka a z USA. Tieto trusty skupujú pozemky a prenajímajú ich na dlhodobú árendu židovským kolonistom a buržoáznym poľnohospodárskym družstvám.⁸ Podľa židovských novin Erec Izrael v Palestíne z 2000 ha zeme, ktorú obrába židovské obyvateľstvo, 46% patrí Židovskému národnému fondu, ktorý je finančným orgánom židovského zastupiteľstva. Teraz silné kolonizátorské trusty v Izraeli sústredily do svojich rúk ešte väčšie množstvo zeme. Prijmy židovského kolonizátorského fondu Keren-Gajsod r. 1948 boli 11.8 miliónov izraelských funtov oproti 7,2 miliónov r. 1947;⁹ 88% tejto sumy prišlo r. 1948 z USA a 5.7% z Anglicka. R. 1949 Židovský národný fond si vymohol úver na 15 miliónov dolárov od americkej banky Bank of America a palestínska kolonizátorská spoločnosť dostala r. 1949 pôžičku 15 miliónov dolárov od americkej banky National Trust a Saving Association.

Štruktúra a smer zahraničného obchodu Izraela úplne vyvracia výmysly amerických imperialistov a ich agentov v Izraeli, že by americký kapitál pomáhal industrializácii krajiny. 58% importu Izraela sa skladá

⁸ Skoro všetky družstvá v Izraeli financuje anglo-palestínska banka a sú teda viazané s anglickým monopolistickým kapitálom.

⁹ 1 izraelský funt (bývalý palestínsky funt) = 1 anglická libra šterlingov = 2.8 dolárov.

z výrobkov a polovýrobovkov. 25.8% importu pripadá na potravinové výrobky a 14.6% na suroviny. Okolo 50% izraelského priemyslu pripadalo r. 1949 na angloamerický blok, pričom prvé miesto v ňom obsadili USA. V exporte Izraela prvé miesto si ponecháva pre seba Anglicko (54%).

Zatiaľ čo export Palestíny bol r. 1945 20 miliónov palestínskych funtov a r. 1946 24 miliónov, export Izraela r. 1949 bol skoro 10 miliónov izraelských funtov. Súčasne sa rýchlo zvýšil aj import: r. 1945 predstavoval 40 miliónov palestínskych funtov, r. 1946 — 70 miliónov, r. 1947 — 91 miliónov palestínskych funtov a r. 1949 87 miliónov. Za osem mesiacov r. 1950 import Izraela bol 68 miliónov izraelských funtov a export 8.9 miliónov izraelských funtov. Sníženie exportu Izraela viedlo k rýchlemu zväčšovaniu pasívneho salda obchodnej a platobnej bilancie. R. 1949 pasívne saldo obchodnej bilancie bolo 77 miliónov izraelských funtov a len 11% importu kryl export. Na krytie pasívneho salda platobnej bilancie r. 1949 sa použilo 50% prameňov Židovského národného fondu, pôžičky Exportno-importnej banky a konečne časť zablokovaných šterlingových vkladov, nachádzajúcich sa v Anglicku na účtoch londýnskych bánk, ktoré predstavovali r. 1949 37 miliónov libier šterlingov a na začiatku r. 1951 14 miliónov libier šterlingov.¹⁰ Anglickí kapitalisti používajú šterlingovú zadlženosť Izraelu blokovanu v Anglicku ako prostriedok nátlaku na Izrael.

Americký kapitál stále viac vytiska z Izraela anglický kapitál, ktorý si však ešte zachováva dôležité vedúce postavenie v hospodárstve krajiny. Izraelská valuta je sviazaná s anglickou librou. Jednou z najväčších bánk, ktorá kontroluje hospodárstvo krajiny, bola a je Anglopalestínska banka so základným kapitálom 1 milión libier šterlingov. Okrem tejto desiatky zahraničných bánk v Jeruzaleme, Haife a Tel-Avive fungujú ako filiálky Barclayovej, Ottomanskej, Americkej exportno-importnej a iných veľkých zahraničných bánk.

Stav izraelského štátneho rozpočtu odráža závislosť krajiny od amerických a anglických monopolistov. Rozpočet Izraela na r. 1950/51 je 65 miliónov izraelských funtov. Vyše jednej tretiny rozpočtovaných výdavov je priamo alebo nepriamo spojené s vojnovými prípravami. Vyzbrojovanie Izraela tvorí hlavnú časť politiky amerických vojnových podpaľačov, ktorá je namierená na zotročenie ľudu krajín Blízkeho Východu, na potlačenie národnooslobodzovacieho hnutia a na prípravu vojny proti SSSR a celému táboru mieru a demokracie. Vedúce kruhy Izraela sú poslušní vykonávatelia politiky amerických imperialistov. O tom svedčí vyhlásenie izraelskej

¹⁰ Economist, 27. I. 1951.

vlády, že „sa usiluje dosiahnuť len štandardizované americké vyzbrojenie“.¹¹ Izraelská vláda preto žiada od USA novú pôžičku.

Americkí imperialisti vydávajú ohromné sumy na propagandu v krajinách Blízkeho Východu a najmä v Izraeli. Predvádzajú sa tam americké filmy, rozširuje sa americká propagandistická literatúra, využíva sa rádio. Školy tiež zásobujú bezplatnými „poučnými“ filmami, povolanými pripraviť mladé pokolenie na polokoloniálnych otrokov a amerických prisluhovačov na Blízkom Východe.

USA a Anglicko vynakladajú všetko úsilie, aby izolovali izraelský ľud od Sovietskeho sväzu a ľudovodemokratických krajín, aby omedzily obchodné sväzky Izraela s týmito krajinami na minimum a aby mu vnútily, zatiaľ neoficiálne — Marshallov plán. V januári r. 1950 americké vyslanectvo informovalo izraelskú vládu o rozhodnutí vlády USA vradiť Izrael do plánu zásobovania surovinami a tovarom“ spolu so zmarshallizovanými krajinami¹² a tak teda obmedziť jeho obchodné spojenie s ostatnými krajinami a zbrzdiť hospodársky rozvoj Izraela.¹³

Prúd amerických investícií do Izraela a úzke sväzky predákov buržoáznych židovských strán s finančnou oligarchiou USA určujú nielen zahraničnú, ale i vnútornú politiku vládnucej vrstvy krajiny. Po príklade svojich pánov z Washingtonu a Londýna vedúci Izraela prekladajú celú ťarchu vojnových výdavkov na plecia pracujúcich más, uskutočňujú krutú diskrimináciu arabských pracujúcich a prenasledujú demokratické elementy v krajine.

Vojnová výstavba, ktorú uskutočňujú americkí imperialisti v Izraeli, dopadá ako ťažké bremeno na plecia izraelského ľudu. 70% príjmov štátneho rozpočtu tvoria priame i nepriame dane, vyberané od širokých más obyvateľstva. Životné náklady neustále rastú. Index životných nákladov stúpol r. 1949 na 347 proti 338 r. 1948, 271 r. 1947, 267 r. 1946, 237 r. 1944 a 100 r. 1939 a index životných potrieb sa zdvihol v septembri 1950 na 372 (august 1938 = 100). V krajine zúri inflácia. Izraelská vláda zaviedla v júni 1950 lístkový systém; uskutočňuje režim prísneho „hospodárstva“ na účet pracujúcich a snižuje ich už i tak neobyčajne nízky zárobok. Rastom nezamestnanosti sa postavenie robotníkov v Izraeli stále zhoršuje. V Izraeli je teraz 25 tisíc oficiálne zaregistrovaných nezamestnaných, nepočítajúc desiatky tisícov polozamestnaných a tiež prisťahovalcov, ktorí sú v tranzitných a iných táborech. Značná časť nezamestnaných je

¹¹ Jeditot achronot, 8. IV. 1950.

¹² Al hamišmar, 19. I. 1951.

¹³ Vo februári r. 1951 bola uzavretá dohoda medzi USA a Izraelom o rozšírení 4. bodu „Trumanovho programu“ na Izrael.

sústredená v hlavných mestách Izraela — v Haife a Tel Avive. Krajina je zaplavená prisťahovalcami, ktorí nemôžu nájsť pre seba prácu ani v priemysle, ani v poľnohospodárstve. Novoprichádzajúci prisťahovalci nachádzajú sa v ťažkých podmienkach; mnohí z nich niekoľko mesiacov ostávajú v špeciálnych táboroch a časť sa vracia späť. Vláda robí diskriminačnú politiku voči demokraticky naladeným prisťahovalcom.

Vedúce izraelské kruhy podnecujú nacionalistické a šovinistické nálady medzi najzaostalejšími skupinami obyvateľstva, snažia sa rozbiť a oslabiť demokratické hnutie v krajine, zmariť vybudovanie jednotného frontu boja proti angloamerickým podpaľačom vojny. Vo svojej politike opierajú sa o buržoáznacionalistické, sionistické a náboženské organizácie. Vodcovstvo sionistického hnutia po druhej svetovej vojne sa sústredilo do rúk pravicových socialistov-sionistov so strany Mapaj, ktorým poskytla finančná oligarchia USA subvenciu. Táto strana uchopila moc v izraelskom štáte hneď pri jeho vzniku. Strana Mapaj, „všeobecní sionisti“ a iné, ktoré sú úzko spojené s americkým alebo anglickým kapitálom, zrádzajú národné záujmy Izraela. Pod zástavou „neutrality vo vzájomných vzťahoch k Východu i k Západu“ robia politiku poklonkovania americkému kapitálu a zavliekajú krajinu do protisovietskeho vojenského bloku. Vodcovia strany Mapaj zakrývajú reakčnosť svojho programu sociálnou demagogiou, nabubrelými frázami o „izraelskom socializme“ a pod. Sionisti i pravicoví socialisti-sionisti, ktorí sú agentúrou imperialistov, premieňajú svoju krajinu na americkú vojnovú základňu a záštitu reakcie na Blízkom Východe.

Strana Mapaj má 38% kresiel v Izraelskom parlamente. Dobyła si ich vďaka využitiu štátneho aparátu i armády, kontrolou federácie židovských odborových sväzov a vďaka bezprostrednej pomoci amerického monopolistického kapitálu, ktorý poskytol Izraelu niekoľko dní pred voľbami 100 miliónovú dolárovú pôžičku. Vodcovia sionistov a pravicových socialistov usilujú sa všetkými silami prekažiť boj židovských a arabských pracujúcich proti angloamerickému imperialistom a židovskej sionistickej buržoázii. Pre svoju politiku využívajú židovskú organizáciu odborových sväzov Histadrut, ktorú majú v rukách a do ktorej vstupujú okrem robotníkov i remeselníci, drobní domáci výrobcovia, drobní podnikatelia a i. Títo vodcovia zrádzajú záujmy pracujúcich Izraela, sejú nacionálne rozpory medzi robotníkmi. Výkonný výbor Histadrutu podpísal r. 1950 dohodu výhodnú pre kapitalistov o snížení robotníckych miezd. Vyplňujúc rozkaz amerických odborov Histadrut v máji r. 1950 vystúpil zo svetovej odborovej federácie i proti rozhodnému protestu širokých mas pracujúcich Izraela.

Jedným dôsledným bojovníkom za záujmy robotníckej triedy a nezávislosti krajiny je Komunistická strana Izraela, ktorá sjednocuje okolo seba

široké masy pracujúcich. Komunistická strana vedie veľkú presvedčovaciu a organizačnú prácu za sjednotenie pokrokových elementov, za vytvorenie širokého demokratického frontu boja proti angloamerickým imperialistom a ich prisluhovačom, odhaľuje politiku sociálnych sionistov a sjednocuje židovských i arabských pracujúcich.

Nehľadiac na teror a prenasledovanie so strany vedúcich izraelských kruhov, vplyv Komunistickej strany tak medzi židovskými, ako i arabskými pracujúcimi rastie. Sjednocuje a sskupuje okolo seba všetko pokrokové a najlepšie v krajine, všetkých, ktorým je drahá sloboda a nezávislosť. Boj izraelského ľudu proti americkému imperializmu sa rozširuje. V prvých radoch bojovníkov za mier idú komunisti. R. 1949 sa v Izraeli uskutočnil celý rad veľkých štrajkov v priemysle i doprave. R. 1950 3,5 tis'c pristavných zamestnancov v Haife prednieslo správe svoje požiadavky. Masové protestné hnutie pracujúcich proti sníženiu miezd zachvátilo 125 podnikov s celkovým počtom pracujúcich 10.000. V januári r. 1951 začal sa v Izraeli dlhý štrajk 500 kovorobotníkov. Vo februári v štrajku solidárnosti s kovorobotníkmi zúčastnilo sa vyše 50 tisíc pracujúcich. Spolu s Komunistickou stranou Izraela v boji za mier zúčastňujú sa i pokrokové verejné organizácie krajiny — Komunistický sväz mládeže, organizácia pokrokových žien Izraela, organizácia pokrokového študentstva, Liga priateľstva so Sovietskym Sväzom a strana Mapam.

Mapam — Sjednotená robotnícka strana, do ktorej patria strana Poalejcion, Hašomer haca'ir a iné, prikláňa sa k sionistickému hnutiu, ale v jej radoch sú pokrokovovo naladené elementy. Mapam má 16% kresiel v Ústavodarnom shromaždení. V politike strany Mapam prejavujú sa protirečiacie tendencie a kolísanie. Najuvedomelejšia časť tejto strany vystupuje za rozšírenie sväzkov so SSSR a ľudovodemokratickými krajinami, stále viac a viac sa zúčastňuje boja proti angloamerickej porobe.

Účasť reformistov, sionistov v Mapam sťažuje činnosť tejto strany. Bez ohľadu na to sa Komunistickej strane Izraela darí budovať spolu so stranou Mapam vážnu opozíciu v parlamente a tiež sjednotiť okolo seba masy za ďalšie rozvinutie boja za mier.

Hnutie na obranu mieru sa v poslednom čase v Izraeli rozvinulo s osobitou silou. Štokholmskú rezolúciu podpísalo 40% dospelého obyvateľstva krajiny. I. kongres obrancov mieru, ktorý bol v marci roku 1950 v Izraeli, vytvorenie Výboru na obranu mieru, demonštrácie v Tel-Avive proti vojnovým podpaľáčom a rastúce štrajkové hnutie izraelských robotníkov — to sú príznaky, že v Izraeli rastú a organizujú sa sily, schopné prejať odpor úskokom angloamerických imperialistov na Blízkom Východe.

V januári r. 1951 sa konala konferencia organizácie pokrokových žien

Izraela a demokratickej organizácie arabských žien, na ktorej sa utvorila Sjednotená organizácia arabských žien. Konferencie sa zúčastnili i predstaviiteľky Medzinárodnej demokratickej federácie žien. Konferencia sa obrátila s výzvou na všetky ženy krajiny, aby sjednotily úsilie v boji za mier.

Pokroková verejnosť Izraela na čele s komunistickou stranou neprestajne odhaľuje protiľudovú zahraničnú i vnútornú politiku izraelskej vlády. Zpráva, že izraelská vláda súhlasila vradiť Izrael do amerického „plánu zásobovania“ zmarshallizovaných krajín, vyvolala rozhodný protest širokých mas izraelského ľudu. „Izraelská vláda“ — píše noviny Al hamišmar (19. I. 1951) — nemá právo prijať rozhodnutia, ktoré sa dotýkajú našej národnej nezávislosti a oddanosti nášho ľudu veci mieru na celom svete.“

Ešte väčšie rozhorčenie a nevôľu ľudových mas Izraela vyvolala zpráva o hlasovaní izraelskej delegácie v OSN za americkú rezolúciu, ktorá ohováračne vyhlasuje Čínsku ľudovú republiku za útočníka. Vyjadrujúc toto rozhorčenie noviny Haarec (2. II. 1951) písaly, že Washington ešte nikdy neprejavil taký nátlak na krajinu a že Izrael „svojím počínaním v OSN silne podryl svoju prestíž v očiach národov Východu.“

31. januára r. 1951 Komunistická strana spolu so stranou Mapam predniesla v Ústavodarnom shromaždení Izraela rezolúciu, ktorá odsudzuje politiku vlády a činnosť izraelskej delegácie v OSN a konštatuje, že táto politika neslúži veci zachovania mieru.

Slová, prednesené v Ústavodarnom shromaždení, že pracujúce masy, vojaci, robotníci, inteligencia a všetci, ktorí sa usilujú o mier a pokrok v krajine, prekazia úmysly tých, ktorí sa snažia premeniť štát Izrael na protisovietskú základňu, boli vážnym upozornením pre vedúce kruhy Izraela. Týmito slovami sa prejavila mienka tej hlavnej masy izraelského ľudu, ktorá sa usiluje o mier a priateľstvo so Sovietskym sväzom, ktorá vie, že boj za mier, ktorý vedie Sovietsky sväz, je úzko sviazaný s bojom pokrokových síl Izraela za premenu krajiny na nezávislý, mierumilovný, demokratický štát.

MILITARIZÁCIA HOSPODÁRSTVA KAPITALISTICKÝCH KRAJÍN*

(Štatistický materiál)

Hospodárstvo USA a ostatných kapitalistických štátov, ktoré v prvom rade vstúpily do agresívneho Severoatlantického bloku, je teraz presunuté na vojnové koľajnice a slúži zločinným cieľom v príprave novej svetovej vojny, pripravovanej angloamerickými imperialistami.

Zväčšenie ozbrojených síl a preteky v zbrojení v kapitalistických krajinách vedú k obrovskému rastu vojnových výdavkov, k stále väčšiemu rozširovaniu vojnového priemyslu, k zmenšeniu civilného priemyslu, k zvýšeniu daní a k zvýšeniu cien tovarov širokej spotreby. Doleuvedený systematicky usporiadaný číselný materiál, charakterizujúci militarizáciu hospodárstva hlavných imperialistických štátov a militarizáciou spôsobené zosilnenie zbedačovania pracujúcich, je zostavený podľa údajov, nachádzajúcich sa v oficiálnych zahraničných publikáciách, v mnohých prípadoch opravených na základe správ sovietskej a pokrokovej zahraničnej tlače.

Vzrast vojnových výdavkov a preteky v zbrojení v hlavných imperialistických štátoch.

Tabuľky, uvedené v tomto rozdelení, svedčia o prudkom zvýšení vojnových výdavkov USA, Anglicka, Francúzska a iných agresívnych štátov, odhaľujú hlavných pripravovateľov novej svetovej vojny, poukazujú na urýchlené presunutie hospodárstva týchto krajín na vojnové koľajnice, preteky v zbrojení, prinášajúce imperialistom miliardové nadzisky.

V rade zmarshallizovaných krajín boli prijaté dlhodobé programy vybrojovania podľa amerického vzoru. Ako ukazujú oficiálne štatistiky, podľa týchto programov budú výdavky na zbrojenie v Anglicku v najbližších troch rokoch 4,7 miliárd libier šterlingov, vo Francúzsku za tri roky 2 trilióny frankov, v Taliansku za 2—3 roky 1.400—1.500 miliárd lír.

* Originál uverejnený v časopise Voprosy ekonomiki 1951, č. 12.

Vzrast priamych vojnových výdavkov

	Jednotka merania	r. 1937/38	r. 1947/48	r. 1948/49	r. 1949/50	r. 1950/51	r. 1951/52
USA	miliarda dolárov	1.0	10.9	11,9	22,7 ¹	61,2 ¹	81,8 ¹
Anglicko ..	milión libier šter.	197	854	753	744	830	1443
Francúzsko ²	miliarda frankov	21,1	245	335	350	420	743
Taliansko ..	miliarda lír	9,2	267	297	323	430	539

Pramene: K USA — Economic Almanac, 1950; Congressional Record, 9. I. 1950; United States News and World Report, 24. VIII. 1951. K Anglicku — Annual Abstract of Statistics; 1935 — 1946, London 1948; 1938—1949, London 1951; Records and Statistics, 7. IV. 1951; Economist, 14. IV. 1951. K Francúzsku — Journal Officiel de la Republique Française, 27. III. 1949; Bulletin Mensuel de Statistique, 1949, 1950; Secofi, 26. V. 1951. K Taliansku — Bollettino Mensile di Statistica, 1948—1951.

Horeuvedené oficiálne údaje buržoáznej štatistiky, charakterizujúce prudký vzrast priamych vojnových výdavkov hlavných imperialistických štátov za posledné roky, sú silne snižené. V skutočnosti sú vojnové výdavky USA, Anglicka, Francúzska a Talianska značne vyššie, ako to uvádza oficiálna štatistika.

Imperialistické vlády na zakrytie skutočnej výšky ohromných súm priamych vojnových výdavkov pred širokými masami ľudu vsúvajú ich do tzv. „občianskych“ statí rozpočtov: v rozpočtových položkách ministerstiev vnútorných a zahraničných vecí, ministerstiev pre kolónie, pomocou ktorých napr. Anglicko a Francúzsko financujú svoje lúpežné vojny v Malajsku a vo Vietname; tak isto v rozpočtových položkách pre banské a stavebné sektory, na „rozvoj prírodných bohatstiev“, za ktorými sa v USA skrývajú ohromné výdavky na výrobu atómových bômb atď. Okrem priamych vojnových rozpočtových položiek idú značné rozpočtové prostriedky imperialistických vlád na najrozličnejšie nepriame vojnové výdavky, súvisiace s prípravou nových vojen; k ich sume patria napr. položky na vedeckovýskumné práce, ktoré sú z väčšej časti len vojnového charakteru.

Podľa údajov pokrokovej zahraničnej tlače a podľa výpočtu Inštitútu ekonomie AV SSSR — Sektor konjunktúry, zostaveného na základe ana-

¹ V to počítajú takzv. „mimoriadne rozpočtové položky“.

² Údaje za kalendárne roky.

lýzy oficiálnych zahraničných publikácií, dostali sme veľmi presné čísla priamych vojnových výdavkov imperialistických vlád s evidenciou odhalených skrytých a nepriamych vojnových výdavkov.

Vojnové výdavky Trumanovej vlády v rozpočtovom roku 1951/1952 stúpily zvlášť prudko v súvislosti s „mimoriadnymi rozpočtovými položkami“ na lúpežnú vojnu angloamerického agresívneho bloku proti kórejskému ľudu, s financovaním prípravy nových vojnových dobrodružstiev, s urýchľovanou militarizáciou hospodárstva, s rozšírením siete vojnových základní a v súvislosti so zosilnením zbrojenia západoeurópskych satelitov USA. Spolu s predpokladanými doplniteľnými položkami na vojnové vzdušné sily a iné agresívne ciele celková suma priamych vojnových položiek americkej vlády na tento rok značne prevyšuje 100 miliárd dolárov.

Priame vojnové výdavky v Anglicku spolu s evidenciou skrytých vojnových výdavkov tak isto značne prevyšujú oficiálne oznámenie a v rozpočtovom roku 1951/52 predstavujú viac ako 1.700 miliónov funtov šterlingov.

Vo Francúzsku podľa údajov orgánu francúzskeho priemyselného sväzu Note et etude économique (25. VI. 1951) suma priamych vojnových výdavkov v terajšom rozpočtovom roku predstavuje okolo 1.100 miliárd frankov.

Luigi Longo, zástupca generálneho tajomníka Komunistickej strany Talianska, vyhlásil vo svojej reči v poslaneckej snemovni talianskeho parlamentu, že Taliansko v rozpočtovom roku 1951/52 utráca na zbrojenie 625 miliárd lír, t. j. o 86 miliárd lír viac, ako oficiálne priznáva talianska vláda.

Na pleciah pracujúcich kapitalistických krajín kladie sa aj ohromné bremeno výdavkov, súvisiacich s odstránením následkov minulých vojen (splácanie percent zo štátneho dlhu atď.). Tieto výdavky predstavujú podľa oficiálnych údajov len v rozpočtovom roku 1951/52 v USA 10,7 miliárd dolárov, v Anglicku 687 miliónov funtov šterlingov, vo Francúzsku okolo 480 miliárd frankov, v Taliansku vyše 280 miliárd lír.

I tieto zrejme zmenšené rozpočtové údaje, publikované vládami imperialistických štátov, ukazujú, že priame vojnové výdavky (spolu so skrytými) a výdavky, spojené s odstránením dôsledkov minulých vojen, tvoria v USA približne 90%, v Anglicku 50%, vo Francúzsku 59% a v Taliansku 50% celého štátneho rozpočtu.

Doluvedené oficiálne údaje o vzraste položiek na ozbrojené sily, vojnovú výrobu a vládne vojnové objednávky monopolom ukazujú urýchlené tempo militarizácie hlavných imperialistických štátov po začatí americkej agresie na Kórei.

USA

Vzrast rozpočtových položiek na priame vojnové výdavky v súvislosti s pretekmi v zbrojení, agresiou na Kórei a s prípravou nových vojnových dobrodružstiev.

	rok 1950/51 v porovnaní s rokom 1949/50
Na armádu	o 4,5 krát
„ loďstvo	o 28 „
„ letectvo	o 28 „
„ atómové zbrane	o 2,3 „
„ nahromadenie zásob strategických surovín	o 6,8 „
„ vojenskú pomoc satelitom USA	o 4,1 „

Pramene: United States News and World Report, 24. VIII. 1951.

USA

Vládne vojnové objednávky monopolom
(v miliardách dolárov)

Predpokladá sa zadať za dva rozpočtové roky (1950/51 a 1951/52)	87
Už v skutočnosti zadané (júl 1950 — jún 1951)	42 ¹
Rozdelenie zadaných vojnových objednávok (v %)	
Jún 1950 — január 1951	
Výzbroj (z toho 50 % leteckým monopolom)	83
Výstroj, zásoby a naftové výrobky pre armádu	11
rozšírenie a budovanie vojenských základní	6

Pramene: Economist, 14. VII. 1951; Business Week, 10. III. 1951; Wall Street Journal, 7. III. 1951; Neue Zürcher Zeitung, 9. IV. 1951; Minutes of the War Production Board, Civilian Production Administration, Documentary Publication 4, Washington, 1946, p. 4.

ANGLICKO

Vzrast vládnych vojnových objednávok v súvislosti s programom ozbrojovania, prijatým v agresívnom Severoatlantickom pakte
(v miliónoch libier šterlingov)

	Na roky 1951/52-1953/54	
	celkove	z toho na rok 1951/52
Všetky položky na rozšírenie vojnej výroby	2.800 ²	700
Z toho objednávky monopolom: v strojárskom a metalurgickom priemysle	1.700	350 ³
vo vojenských stavbách	500	120

Pramene: Financial Times, 5. VIII. 1950; 13. IX. 1950, 9. II. 1951, 2. V. 1951; Labour Research, March 1951; Economist, 24. II. 1951; New York Times, 13. III. 1951.

¹ Celková suma vojnových objednávok (ozbrojenie a vojenské stavby), zadaných v USA r. 1941, bola 15 miliárd dolárov.

FRANCÚZSKO
Vzrast rozpočtových položiek na vojnovú výrobu
(v miliardách frankov)

	rok 1950	rok 1951	Zväčšenie v r. 1951 v porovnaní s rokom 1950
Celkove	71,5	212	o 3 krát
Z toho:			
na armádu	16,5	99	o 6 krát
na loďstvo	15	37	o 2,5 krát
na letectvo	37	68	o 1,8 krát

Prameň: Les Services Economiques et Financiers, 13. I. 1951, 27.

Z Á P A D N É N E M E C K O

V Západnom Nemecku sa ohromné sumy, vypumpované z vrecák milió-
 nov pracujúcich daňových poplatníkov, utrácajú na vydržovanie inter-
 venčných vojsk USA, Anglicka a Francúzska. Od r. 1945 do r. 1951 sa na
 tieto ciele vydalo 32 miliárd mariek. Zvlášť silne vzrástly okupačné výdav-
 ky za posledný čas: činia každoročne vyše 11 miliárd mariek oproti 4,5 mi-
 liardám mariek r. 1948. Pre porovnanie treba poznamenať, že vydržovanie
 hitlerovskej armády r. 1936 vystačovalo s 5,8 miliardami mariek. Terajšie
 okupačné výdavky pohlcujú 10,5% národného dôchodku Západného Ne-
 mecka. Prudké zvýšenie okupačných nákladov v Západnom Nemecku je
 priamym následkom urýchlenej premeny Západného Nemecka na vojensko-
 strategické územie a vojnovopriemyselnú základňu USA v Európe. Z cel-
 kovej sumy okupačných nákladov v rozpočtovom roku 1951/52 sa pred-
 vída vynaložiť 1.616 mariek na stavbu kasární, strategických ciest a spo-
 jovacích liniek. Okrem toho zamerikanizovaná Adenauerova bonnská „vlá-
 da“ dáva stále vzrastajúce sumy na remilitarizáciu Západného Nemecka
 pod firmou výdavkov na políciu, pohraničnú stráž, likvidáciu „sociálnych
 dôsledkov vojny“ atď. V súhlase s usnesením porady ministrov zahranič-
 ných vecí USA, Anglicka a Francúzska, konanej v septembri 1951 vo

² Podľa oznámenia bývalého anglického ministra financií Gatescalla suma zadaných vojnových objednávok k polovici septembra 1951 bola 1.300 miliónov libier šterlingov. Okrem toho má Anglicko objednané v USA vojenskú výzbroj a stroje za 50 miliónov libier šterlingov, v západoeurópskych krajinách za 42,5 miliónov libier šterlingov.

³ Z toho 120 miliónov libier šterlingov leteckým monopolom, 60 mil. libier šterlin-
 gov lodiarstvom, 500 miliónov libier šterlingov automobilovým, 25 miliónov libier šter-
 lingov monopolom, vyrábajúcim rádioaparatury.

Washington, zaviazal sa Adenauer vynaložiť každoročne 13 miliárd mariek na organizovanie regulárnej západonemeckej armády, vytváranej rýchlym tempom.

Pramene: Neue Zürcher Zeitung, 18. III. 1951; Berliner Zeitung, 28. II. 1951; Deutsche Zeitung und Wirtschafts Zeitung, 15. II. 1950.

*

Údaje nižeuvedených tabuliek ukazujú, že v kapitalistických krajinách oproti jednostrannému rozšíreniu výroby vo vojnových a s ním sviazaných odvetviach priemyslu je nízka úroveň civilnej výroby, zmenšovanie spotreby obyvateľstva a omedzenie spotreby deficitných surovín a iného materiálu pre civilné potreby.

USA

Vzrast výroby v priemyselných odvetviach, ktoré vybavujú vojnové objednávky

	V I. štvrťroku 1951 v % oproti	
	I. štvrťroku 1950	IV. štvrťroku 1950
Výroba nákladných automobilov	+ 28	+ 15,2
Expedícia strojov (70 % pre vojenské podniky)	+ 115	+ 14,3
Výroba nákladných vozňov	+ 205	+ 10,6
Výroba surového alumínia	+ 29	+ 5
Výroba dopravného zariadenia (pre výrobu tankov)	+ 34	+ 3,4
Tavenie liatiny a ocele	+ 27	+ 2,3
Nové objednávky v súvislosti s rozšírením vojnovej výroby		
Priemyselné pece	+ 310	+ 121
Výroba čerpaceho zariadenia	+ 133	+ 17
Elektrické motory a generátory	+ 225	+ 16

Pramen: Survey of Current Business, July 1950, June 1951.

USA

Sníženie civilnej výroby (v % opróti predchádzajúcemu štvrťročiu)

Odvetvia priemyslu	IV. štvrťrok r. 1950	I. štvrťrok r. 1951
Výroba osobných železničných vozňov	—32	—65
Nové súkromné bytové stavby	—14	—21
Potravinársky priemysel	— 6	—10
Lesný a drevársky priemysel	— 3	— 7
Výroba osobných automobilov	—11	— 6

Prameň: Survey of Current Business, June 1951.

USA

Nútené sníženie spotreby strategického materiálu a zariadenia
v civilnej výrobe

(v prvom polroku 1951 v porovnaní s prvým polrokom 1950; v %)¹

Meď	25	volfrám a molybdén	100
Alumínium	35	Expedícia kovoobrábacích stro- jov	70
Nikel	85		

Pramene: Buletteň inostrannoj kommerčeskoj informacii, 7. VII. 1951; Business Week, 14. IV. 1951; Magazine of Wall Street, 24. III. 1951.

ANGLICKO

Nútené omedzenie spotreby strategického materiálu v civilnej výrobe
(v prvom polroku 1951 v porovnaní s prvým polrokom 1950; v %)⁴

Oceľ	15—20	Meď	15
Nehrdzavejúca oceľ	70	Olovo	20
Listová oceľ pre automobilový priemysel	30	Nikel	30
Uhlie	15	Síra (vo viskóznom priemysle)	20
Zinok	15—50		

Pramene: Financial Times, 2. II. 1951, 31. I. 1951; Nachrichten für Aussenhandel, 21. II. 1951, 28. II. 1951; Economist, 3. II. 1951, 2. VI. 1951, 21. IV. 1951; Times, 21. IV. 1951.

⁴ Podľa oznámenia agentúry Associated Press (2. VII. 1951), nové omedzenia spotreby strategického materiálu v civilných odvetviach priemyslu, zavedené od 1. júla 1951, v porovnaní s prvým polrokom 1951, snižujú spotrebu ocele na 30%, medi na 40%, alumínia na 50%.

⁵ Od 1. marca 1951 je zakázaná spotreba medi, zinku a liatiny pre výrobu mnohých tovarov širokej spotreby.

ANGLICKO

Úpadok civilnej výroby a vzrast vojnového priemyslu

	Jednotka merania	1937	1950	Zmeny r. 1950 v % oproti 1937
		priemerne za mesiac		
Úpadok				
Dolovanie	index	100	85	-15
Ťažba uhlia	milión ton	20	18	-10
Výroba stavebných materiálov (tehly)	milión kus.	650	490	-23
Bytové stavby (množstvo postavených domov)	tisíc	362	210	-47
Spotreba bavlny	tisíc ton	56	38	-32
Výroba bavlnených látok	milión m	277	159	-43
Vzrast				
Výroba ocele	milión ton	1,1	1,3	+19
Chemický priemysel	index	100	165	+65
Výroba nákladných automobilov	tisíc kus.	8,7	21,8	+151
Lodiarstvo (spustených lodí)	tisíc ton	86	113	+31
Výroba alumínia	tisíc ton	1,58	2,46	+56

Prameň: Monthly Digest of Statistics, 1950, 1951.

TALIANSKO

Úpadok civilnej výroby a vzrast vojnového priemyslu (r. 1938 = 100)

	1950	Zmeny v roku 1950 v % oproti roku 1938
Úpadok		
Obuv	70	- 30
Trikotové výrobky	56	- 44
Drevársky priemysel	41	- 59
Umelé hnojivá (spotreba)	72	- 28
Vzrast		
Chemický priemysel	107	+ 7
Rafinérie	260	+ 160
Gumársky priemysel	132	+ 32

Pramene: Bolletino Mensile di Statistica, N. 4, 1951; Notiziario della Confederazione Generale dell'industria Italiana, 1951.

Úpadok civilnej výroby a vzrast vojnového priemyslu⁶

	Jednotka merania	1938	1950	Zmeny v r. 1950 v % o- proti roku 1938
<i>Úpadok</i>				
Kožlarsky priemysel	index	100	75	— 25
Výroba ľanovej priadze	t	2,143	1,916	— 11
Výroba výrobkov zo železobetónu pre civilné stavby	tisíc t	92,7	62,1	— 33
Mletie múky pre pekárstvo	tisíc q	5,175	4.159	— 20
Výroba fosforovej múčky (hnojenie)	tisíc t	12,5	8,1	— 35
Mydlársky priemysel	index	100	68	— 32
Výroba hlinených výrobkov širokej spotreby	t	2,833	720	— 75
Výroba porcelánových výrobkov	t	1,166	470	— 60
Výroba piva	tisíc hl	1,158	654	— 44
<i>Vzrast</i>				
Tavenie ocele	index	100	139	+ 39
Kovorobný priemysel	„	100	131	+ 31
Ťažba nafty a výroba tekutých palív	„	100	208	+ 108
Výroba kyseliny dusičnej	„	100	164	+ 64
Výroba syntetického čpavku	„	100	150	+ 50
Výroba gumových obručí	„	100	160	+ 60
Výroba bauxitu	„	100	126	+ 26

Prameň: Bulletin Mensuel de Statistique, Avril 1951.

Agresívne sily v Spojených štátoch amerických, Anglicku i vo Francúzsku túžia po novej vojne. Potrebujú vojnu, aby vyťažili nadzisky, aby olúpili iné krajiny. Sú to miliardári a milionári, pozerajúci na vojnu ako na príjmovú položku, prinášajúcu ohromné zisky. Údaje, uvedené v tabuľkách

⁶ Priemerné mesačné údaje.

Z Á P A D N Ě N E M E C K O

Úpadok civilnej výroby a vzrast vojnového priemyslu (1936 = 100)

	1950	Zmeny v roku 1950 v % oproti roku 1936.
<i>Úpadok</i>		
Kožiarsky priemysel	73,0	— 27,0
Výroba obuvi	78,2	— 21,8
Stavebný materiál	97,0	— 3,0
Výroba papieru	97,7	— 2,3
<i>Vzrast</i>		
Chemický priemysel	118,2	— 18,2
Ťažba nafty	251,5	— 151,5
Strojárstvo	120,7	— 20,7
Elektrotechnický priemysel	236,2	— 136,2
Presná mechanika a optika	123,0	— 23,0

Prameň: Wirtschaft und Statistik, Heft 3, 1951.

tohto rozdelenia, ukazujú, že vojnová práca stala sa pre monopolistov USA, Anglicka i iných imperialistických štátov hlavným prameňom zisku.

*Vzrast ziskov účastinných spoločností
(pred zaplatením daní)*

	Jednotka merania	1938	1946	1949	1950
USA	miliárd dolárov	3,3	23,5	28,3	41,4
Anglicko ⁸	miliárd lib. šter.	828	1.598	1.929	2.147
Francúzsko	miliárd frankov	—	124 ⁹	500	800

Pramene: K USA: Survey of Current Business, July 1950, July 1951. K Anglicku: Records and Statistics, 21. IV. 1951. K Francúzsku: L' Humanité, 10. II. 1951.

⁷ Údaje o ziskoch spoločností, uvedené v tabuľke, sú silne zmenšené. Vedenia monopolov ukrývajú rozličnými machináciami s bilanciami značnú časť svojich ziskov. Napríklad podľa údajov francúzskeho priemyselného sväzu, skryté zisky francúzskych monopolov dosahujú 80 i viac percent zo súm nimi udávaných.

⁸ Tempo vzrastu ziskov jasne klesá. Podľa údajov Bulletin of Oxford University Institute of Statistics (March 1951), zisky anglických monopolov boli r. 1950 o 18 % vyššie ako r. 1949.

⁹ Rok 1947.

USA
Vzrast ziskov veľkých monopolov
 (po zaplatení daní; v miliónoch dolárov)

	1938	1943	1949	1950	Zväčšenie r. 1950 v porovnaní s r.		Vojnová výroba
					1938	1949	
General motors . . .	102	150	656	834	o 8,2 krát	o 1,3 krát	Tanky, obrnené vozy, automobily a letecké motory
du Pont de Nemours	50	70	214	308	o 6,2 krát	o 1,4 krát	Atómové bomby, vý- bušné látky
United States steel	411 ¹⁰	63	166	215	o 5,2 krát	o 1,3 krát	Oceľ, pancierové dosky, kostry tankov a obrne- ných vozov, oceľové konštrukcie
General Electric	28	45	130	173	o 6,2 krát	o 1,3 krát	Atómové bomby, rá- dioelektrické zariadenia, elektrické zariadenia
Douglas Aircraft . .	2	6	6	7	o 3,5 krát	o 1,2 krát	} Lietadlá, jednotlivé čas- ti lietadiel, motory, le- tecká výzbroj.
Lockeed Aircraft . .	0,4	8	5	7	17,7 krát	1,4 krát	

Prameň: Moody's Industrials, 1944, 1951.

ANGLICKO
Vzrast ziskov veľkých monopolov
 (pred zaplatením daní; v tisícoch libier šterlingov)

	1937	1949	1950	Zväčšenie roku 1950 v% o- proti roku		Vojnová výroba
				1937	1949	
Imperial chemical industries . . .	10.183	27.172	44.513	337	64	Chemikálie, vý- bušné a otravné látky
Wickers . .	2.008	6.422	6.935	245	8	Zbrane
The Havilland aircraft . .	230	1.446	1.768	669	22	Reaktívne Lietadlá
Associated electrical industries . .	1.290	7.762	8.605	567	11	motory, elektric- ké zariadenia

Pramene: Statist, 29. I. 1938, 26. III. 1938, 9. IV. 1938, 6. I. 1951, 26. V. 1951; Records and Statistics, 17. III. 1951; Financial Times, 8. V. 1951, 10. V. 1951, 12. V. 1951.

¹⁰ Rok 1939.

FRANCÚZSKO

Vzrast ziskov veľkých monopolov¹¹
(po zaplatení daní; v miliónoch frankov).

	1946	1947	1948	1949	1950	Zväčšenie v r. 1950 v porovnaní s r. 1946	Výroba
Citroen . . .	50	135	290	396	558	na 11,2 násobok	Tanky, obrnené vozy, rôzne automobily.
Peugeot . . .	43	77	117	279	494	na 11,5 násobok	Osobné automobily, letecké súčiastky.
Asieri de Longvi . . . Standard	11	36	76	97	120	na 11 násobok	Výroba čiernych kovov a výrobkov z nich.
Frances de . . . Petroil . . .	159	383	358	717	860	na 5,4 násobok	Nafta a naftové výrobky.
Pechinez . . .	—	166	351	373	450	na 2,7 ¹² násobok	Alumínium, chemikálie.
Usin Chimique Ron-Pulenk . . .	99	152	400	606	897	na 9 násobok na 19,1 násobok	Chemikálie, farmaceutický tovar.
Oliča	16	48	86	192	305		Mäsové výrobky.

Pramene: Annuaire SEF, Tome II, 1949; La Vie Ouvrière, 28. III. — 3. IV. 1951; Agence Economique et financière (Agefi), 3. VII. 1950, 22. III., 27. IV., 7. VI., 3. VII. 1951; Les services Economiques et financiers, 16. VI. 1951.

Vzrast bremena militarizácie a úsilie o zbadačenie pracujúcich v hlavných imperialistických štátoch.

Militarizácia hospodárstva kapitalistických štátov, neslýchane obohacujúca monopolistov, vedie k zosilneniu zbadačovania pracujúcich. Vzrast priamych i nepriamych daní, zvyšovanie cien monopolmi, prudký pokles reálneho zárobku a kúpnej sily más, zníženie úrovne výživy — to všetko zna-

¹¹ Oficiálne oznámené zisky francúzskych monopolov ako i monopolov iných krajín sú silne snížené. Podľa oznámenia francúzskej pokrokovej tlače, spoločnosť Peugeot uverejnila zisky za r. 1948 v sume 117 miliónov frankov, v skutočnosti však zisky v tom čase boli 1.160 miliónov frankov. Skutočné zisky spoločnosti Pech boli za r. 1949 1,9 miliárd frankov, za r. 1950 2,3 miliardy frankov miesto oznámených 373 miliónov frankov, a 450 miliónov frankov v príslušných rokoch.

¹² V porovnaní s r. 1947.

TALIANSKO

Vzrast ziskov veľkých monopolov
(po zaplatení daní; v miliónoch lir).

	1947	1948	1949	1950	Zväčšenie v r. 1950 v porovnaní s r. 1947	Výroba
Fiat	—	830	1.898	3.567	o 3,3 ¹³ krát	Automobily.
Montecatini	1.600	3.200	3.900	4.369	o 1,7 krát	Chemické látky a hnojivá
Edison . . .	—	1.711	3.600	4.367	o 1,6 ¹² krát	Elektrické zariadenie.
Snia Viscosa	782	1.512	2.323	3.512	o 3,5 krát	Umelé vlákno.
Pirelli . . .	586	1.108	1.300	1.834	o 1,1 krát	Gumové výrobky, káble, izolované vodiče.

Pramene: The Textile Weekly, 15. IV. 1949, 873; Neue Zürcher Zeitung, 20. III. 1951, 19. IV. 1951; Lavoro, 23. IV. 1951.

mená silné zhoršenie polohy širokých ľudových mas v kapitalistických krajinách.

Základným prameňom krytia obrovsky narastajúcich vojnových výdavkov v krajinách imperialistického tábora je zdanenie, ktorého ťarchu, stále sa zväčšujúcu, nesú pracujúce masy. Napr. v USA r. 1950 asi $\frac{3}{4}$ daní sa vybralo od obyvateľstva a iba $\frac{1}{4}$ od spoločností. Ak rok predtým pohlcovali priame i nepriame dane asi tretinu priemerného zárobku pracujúcich USA a Anglicka, tak v tomto rozpočtovom roku už približne polovicu ich zárobku.

Aj niektorí predstavitelia vládnych kruhov kapitalistických krajín nemôžu pod tlakom faktov nepriznať vážne zhoršenie hospodárskeho polohy širokých vrstiev obyvateľstva v krajinách imperialistického tábora v súvislosti so vzrastom bremena militarizácie. Napr. v hospodárskom referáte prezidenta USA Trumana za prvý polrok 1951 sa hovorí o tom, že „vyše polovice všetkých rodín v USA nebola schopných zvýšiť svoj dôchodok v období medzi začiatkom r. 1950 a začiatkom r. 1951; a dôchodok jednej pätiny rodín sa v skutočnosti zmenšil“. Tým viac rastú i naďalej v USA dane.

Dane vzrástajú prudko i v európskych zmarshallizovaných krajinách.

¹³ V porovnaní s r. 1948.

V Anglicku osobná daň z príjmu sa zvýšila za jeden rok — od 1. júna 1950 do 1. júna 1951 — o 30%. Pokroková tlač prináša početné údaje, charakterizujúce vzrast olupovania pracujúcich kapitalistických krajín úplne novými nepriamymi daňami. Napr. zistilo sa, že vo Francúzsku temer 40% súm, ktoré platia pracujúci za tovary nimi kúpené, alebo za komunálne služby, ide na zaplatenie nepriamych daní.

Nižeuvodené údaje charakterizujú vzrast daňového bremena v hlavných kapitalistických krajinách.

Vzrast daňového bremena¹⁴

	Jednotka merania	1937/38	1949/50	1950/51	1951/52	Zväčšenie r. 1951/52 v porovnaní s r. 1937/38
USA						
Všetky dane ¹⁵	mil. dol.	6.037	39.881	48.483	66.031 ¹⁶	na 10,9 krát
z toho priame	" "	4.020	31.861	39.643	57.189	na 14,2 krát
<i>Anglicko</i>						
Všetky dane	millión lib. šterlingov	841.3	3.700	3.743	4.029	na 4,8 rás
z toho priame		447.2	2.060	1.984	2.247	na 5 rás
<i>Francúzsko¹⁷</i>						
Všetky dane	miliárd frankov	37.8	1.325	1.703	2.040	na 53,9 rás
z toho priame	miliárd frankov	11.4	455	663	907	na 79,6 rás
<i>Taliansko</i>						
Všetky dane	miliárd lír	18.0	1.006	1.176	1.252	na 69,6 rás
z toho priame	miliárd lír	10.1	544	651		na 64,5 rás
<i>Západné Nemecko</i>						
Všetky dane ¹⁸	miliárd mariek	8,8 ¹⁹	19,7	20,8	26,1	na 3 ²⁰ razy

¹⁴ Predbežné údaje.

¹⁵ Okrem daní, uvedených v tabuľke, kladie sa na plecia širokých mas všetkých kapitalistických krajín bremeno priamych i nepriamych daní miestneho významu. V USA miestne (štátne, municipálne a iné) dosahujú 30% celkovej sumy federálnych daní. Tak suma daní spolu s novými vojnovými daňami v rozpočtovom roku 1951/52 dosahuje vyše 85 miliárd dolárov a predstavuje 36% národného dôchodku r. 1950. V Anglicku miestne dane činia 21% daní, uvedených v tabuľke. To znamená, že celková suma daní v An-

Pramene: K USA: Economic Almanac, 1950; Congressional Record, 15. I. 1951. K Anglicku: Annual Abstract of Statistics, 1948; Records and Statistics, 29. IV. 1950, 21. IV. 1951; Economist, 14. IV. 1951, 20. X. 1951, K Západnému Nemecku: Neue Zürcher Zeitung, 14. III. 1950; Handelsblatt, 15. VI. 1951. K Francúzsku: Bulletin Mensuel de Statistique, Avril 1951; Cahiers du Communisme, Janvier 1951; Annuaire Statistique de la France, 1937. K Taliansku: Annuario Statistico Italiano, 1939; Bolletino Mensile di Statistica, No 8, 1951; Financial News Survey, 16. III. 1951.

USA

Zvýšenie priamych daní (v % oproti predchádzajúcej úrovni, podľa veľkosti príjmov)

Veľkosť ročného príjmu (v dolároch)	Zvýšenie daní o 4,7 miliárd dolárov, zavedené od 1. októbra 1950	Nové zvýšenie daní o 10 miliárd dolárov, navrhnuté Trumanom 2. febr. 1951
600 — 2.000 . . .	20,5	20,0
Do 3.000	20,5	19,7
do 5.000	16,4	18,6
do 25.000	13,9	9,7
do 100.000	13,7	6,0
100.000 a vyše	11,5	3,4

Zvýšenie nepriamych daní

	% zvýšenia štátnych nepriamych daní v súvislosti s novým programom zvýšenia daní, navrhnutým Trumanom 2. II. 1951 ²¹
Elektrina, plyn, petrolej . . .	150
Rádio, fotografia, hudobné nástroje a pod.	150
Cigarety	43

Pramene: New York Times, 23. IX. 1950, 6. II. 1951; Economic Notes, April 1949; Monthly Labor Review, March 1951; New York Times Magazine, 5. III. 1950.

glicku r. 1950 prevýšila 4,5 miliárd funtov šterlingov, t. j. činila vyše 40% národného dôchodku, krajiny v tom roku. Dnes dane v Anglicku činia 45% národného dôchodku.

¹⁶ Všetky federálne dane.

¹⁷ Včítane zväčšená daní na 5,7 miliárd dolárov od 1. novembra 1951 podľa návrhu zákona, prijatého Kongresom USA v októbri 1951.

¹⁸ Údaje za kalendárne roky.

¹⁹ Nepriame dane vzrástly zo 4,5 miliárd mariek r. 1948/49 na 10 miliárd mariek r. 1950/51.

²⁰ R. 1936/37.

Prijmy 73% všetkých rodín USA sú značne nižšie, ako je polohľadové existenčné minimum rodiny, vypočítané Gellerovým výborom (približne 4.330 dolárov v januári 1951). Od započatia americkej agresie na Kórei vzrástly dane o 15,8 miliárd dolárov. V tom istom čase dane, vybrané od väčších monopolov, sa snížily r. 1951 v USA o 5,4 miliárd dolárov, z toho boli snižené dane 26 najväčším monopolom viac ako o polovicu. Snyder, minister financií USA, oznámil, že vláda zamýšľa zaviesť vysoké nepriame štátne daňové poplatky na tie druhy tovarov, ktoré doteraz neboli zda- nené.

Z Á P A D N Ľ Ľ N E M E C K O

Vzrast zdanenia v prepočítaní na obyvateľa (v markách)

1928	1937	1950/51	1951/52 ²²
214	275	435	544

Prameň: Wirtschaft und Statistik, Heft 6, 1951.

Z Á P A D N Ľ Ľ N E M E C K O

*Zvýšenie zdanenia pracujúcich a zmenšenie zdanenia kapitalistov
(špec. váha v %)*

	1946/47	1948/49	Prvý polrok r. 1950	Prvý polrok r. 1951
Pracujúci . . .	51,3	58,3	67,2	82,6
Kapitalisti . . .	48,7	41,7	32,8	17,4

Prameň: Weissbuch über die amerikanisch-englische Interventionspolitik in Westdeutschland und das Wiedererstehen des deutschen Imperialismus, 1951, 93.

*

Ťarcha bremena militarizmu, položená na pleciah pracujúcich kapitalistických krajín sa zosilňuje tým, že v období po prvej a zvlášť po druhej svetovej vojne sú prinútení splácať číromné percentá a umorovacie sumy na obrovsky narastený vojnový dlh štátu. Doluvedené údaje ukazujú, akú gigantickú daň splácajú každoročne na štátny dlh pracujúce masy v prospech finančnej oligarchie cez štátny rozpočet.

^{20a} V porovnaní s rokom 1936/37.

²¹ Podľa zákona, prijatého kongresom, zvýšily sa dane už od 1. nov. 1951 o 5,7 miliárd dolárov.

²² Predbežné údaje.

Vzrast štátneho dlhu
(údaje koncom rozpočtového roku)

	Jednotka merania	1937/38	1949/50	1950/51	Zväžše- nie v 1950/51 v porov- naní s r. 1937/38	Štátny dlh v r. 50/51 v % opro- ti národ- nému dôchod- ku
USA						
Celkový štátny dlh	miliárd dolárov	42.0	257.4	260,3 ²³	na 6.2 krát	110
splátka na štátny dlh v %	miliárd dolárov	0.9	5.7	5.6	na 6.2 krát	—
Anglicko						
Celkový štátny dlh	miliárd libier šterlingov	8,1	29,8 ²⁴	30,3 ²⁴	na 3.7 krát	271
z toho vnútorný	miliárd libier šterlingov	1,0 ²⁵	6,2	6,5	na 6.5 krát	—
splátka na štátny dlh v %	miliárd libier šterlingov	0.2	0.5	0.5	na 2.5 krát	—
Francúzsko²⁶						
Celkový štátny dlh	miliárd frankov	365	3.906	4.133	na 11.3 krát	59
z toho vnútorný	miliárd frankov	2.7	1.182	1.287	na 477 krát	—
splátka na štátny dlh v %	miliárd frankov	12,4	75,8	95,3	na 7.7 krát	—
Taliansko						
Celkový štátny dlh	miliárd lfr	133,6	2.486	2.788	na 23 krát	43
splátka na štátny dlh v %	miliárd lfr	6,2	100,8	94,2 ²⁷	na 15,2 krát	—
Západné Nemecko						
Celkový štátny dlh	miliárd mariek	20 ²⁷	33,9	37	na 1,9 ²⁸ krát	50
splátka na štátny dlh v %	miliárd mariek	—	0,5	0,7	—	—

Pramene: K USA: Economic Almanac, 1950; Congressional Record, 15. I. 1951; New York Herald Tribune, 16. I. 1951. K Anglicku: Annual Abstract of Statistics, 1948; Records and Statistics, 29. IV. 1951; Economist, 14. IV. 1951. K Francúzsku: Public Debt 1948; Bulletin Mensuel de Statistique, December 1950, June 1951; Annuaire Statistique Abrégé, 1949. K Taliansku: Public Debt, 1948; Bolletino Mensile di Statistica, No. 10, 1951. K Západnému Nemecku: Weissbuch über die amerikanisch-englische Interventionspolitik in Westdeutschland und das Wiederertsehen des deutschen Imperialismus, 1951, 64; Neue Züricher Zeitung, 7. VIII. 1951; Die Wirtschaft, 20. X. 1950.

*

Jedným z najťažších dôsledkov bujného rozmachu militarizmu a šialených pretekov v zbrojení pre pracujúce masy v kapitalistických krajinách je vzrast inflácie, ktorý spôsobuje neustále zvyšovanie cien. Monopoly využívajú infláciu na svoje obohatenie a na zosilnenie vydierania širokých pracujúcich mas. Zvlášť sa zosilnil vojnovno-inflačný vzrast cien v hlavných imperialistických krajinách v súvislosti s ozbrojenou intervenciou USA a ich satelitov na Kórei.

Inflačný rast množstva peňazí v obehu a peňažných prostriedkov na bežných účtoch v bankách²⁹

	Jednotka merania	Koncom roku		Zväčšenie r. 1950 v porovnaní s r. 1937
		1937	1950	
USA				
Množstvo peňazí v obehu	mlrd. dol.	5,6	25,0	na 4,5 násobok
Bežné účty	mlrd. dol.	24,0	93,2	na 3,9 násobok
Anglicko				
Množstvo peňazí v obehu	mlrd. l. št.	0,46	1,29	na 2,8 násobok
Bežné účty	mlrd. l. št.	1,21	3,99	na 3,3 násobok
Francúzsko				
Množstvo peňazí v obehu	mlrd. fr.	94	1590	na 16,9 násobok
Bežné účty	mlrd. fr.	80 ³⁰	1530	na 19,1 násobok
Taliansko				
Množstvo peňazí v obehu	mlrd. lír	17,5	1.123	na 64,2 násobok
Bežné účty	mlrd. lír	18,7	1.373	na 73,4 násobok
Západné Nemecko				
Množstvo peňazí v obehu	mlrd. mar.	6,1 ³¹	7,7	na 1,3 ³² násobok
Bežné účty	mlrd. mar.	5,4 ³¹	8,1	na 1,5 ³² násobok

Prameň: International Financial Statistics, October 1951.

²⁹ Predpokladá sa, že štátny dlh USA r. 1950/51 vzrastie na 276,3 miliárd dolárov, t. j. 6,8-násobne prevyšuje predvojnovú úroveň.

³² V to počítajúc šterlingové zahraničné vklady za kalendárne roky 1949 a 1950.

Vojново-inflačný vzrast cien vo veľkom³³

	Index	Jún 1950	Jún 1951	Zväčšen'ie v júni 1951 v % oproti júnu 1950
USA	1937 = 100	182	211	15,9
Anglicko	1937 = 100	236	295	25,0
Francúzsko	1949 = 100	103	138	34,0
Taliansko	1938 = 100	4.671	5.598	20,0
Západné Nemecko	1938 = 100	198	245	23,7

USA

Vojново-inflačný vzrast cien od začiatku agresie amerického imperializmu
na Kórei

(prvý polrok 1950 = 100)

Strategické suroviny

(veľkoobchodné ceny v apríli 1951)

Stará oceľ (Pittsburg)	130
Cín (New York)	192
Staré aluminium (New York)	223
Zinok (Sant-Louis)	157
Olovo (New York)	148
Elektrolytická meď (New York)	126

Tovar širokej spotreby

(veľkoobchodné ceny v apríli 1951)

Vlnené výrobky	166
Bavlnené látky	135
Kčža a kožené výrobky	129
Nábytok a domáce potreby	124
Lieky	151

²⁵ Dlh, spôsobený prvou svetovou vojnou.

²⁶ Koncom roku.

²⁷ R. 1940.

²⁸ V porovnaní s r. 1940.

²⁹ Zároveň so vzrastom množstva hotových peňazí v hotovosti v obehu je tak isto inflačným faktorom vzrast peňažných prostriedkov na bežných účtoch v bankách. Tieto bežné účty sa používajú v systéme bezhotovostných platieb ako nákupných i platobných prostriedkov v oblasti veľkých obrátov.

³⁰ V roku 1938.

³¹ V roku 1948.

³² V porovnaní s rokom 1948.

³³ Indexy cien vo veľkom, falzifikované buržoáznou štatistikou, silne snižujú ich skutočný vzrast.

Potravinárske výrobky
(Ceny v malom v apríli 1951)

Maslo	110
Masť	154
Hovädzie mäso	122
Baranie mäso	113
Vajcia	130
Káva	114

Pramene; Survey of Current Business, 1950, 1951; Monthly Labor Review, 1950, 1951.

ANGLICKO

Vojново-inflačný vzrast cien strategických surovín od začiatku agresie amerického imperializmu na Kórei
(1. polrok 1950 = 100)

Tovar	Apríl 1951	Tovar	Apríl 1951
Železná ruda	125	Zinok	165
Stavebný materiál	116	Vlna	236
Olovo	173	Bavlna	147

Pramene: Bjuletteň inostrannoj komerčeskoj informacii, 5/IV 1951; Metal Bulletin, 2. I. 1951; Monthly Digest of Statistics, March 1951; Times, 13. VIII. 1951; Board of Trade Journal, 18. VIII. 1951.

ANGLICKO

Vojново-inflačný vzrast maloobchodných cien predmetov širokej spotreby (v %)

Priemyselný tovar
Od januára do decembra 1950

Postel'né príkrývky	66,6	Postel'ná bielizeň	25—30
Vlnený cdev	40	Očev z umelého hcdvábu	25
Súkno	30	Detské obleky	20
Trikot	25		

Od marca do júna 1951

Kabáty	23	Trikot	16—18
Ob'eky	12,5	Postel'ná bielizeň	5,7
Blúzky	10	Mužské polovlnené obleky	29,3
Ženské obleky	12,5	Ženské kabáty	43,6
Detské kočiarky	12,5		

Od júna do júla 1951

Mužská obuv 35	Rukavice 11—19
Ženská obuv 30	Detská bielizeň a vrchné šatstvo . 25—30
Vreckovky , 10	Detská obuv 7,5

Potravinárske výrobky

Od januára do decembra 1950

Čajové maslo 33	Vajcia 13
Údená bravčovina 15	Káva 44

Od marca do apríla 1951

Chlieb 9	Sušené ovocie (od 6. mája) . . . 8—16
Čaj 10	Kukurica, makaróny, bôby 12,5

Zvýšenie sadziieb r. 1951 v % oproti r. 1950

Železničné lístky	20
Elektrická energia	20
Telefonické rozhovory	50
Oprava obuvi	23

Pramene: Bjulleteň inostrannoj kommerčeskoj informacii, 19/XII 1950, 2/IV 1951, 14/IV 1951, 24/V 1951, 30/VI 1951. 3/VII 1951. Konjunktúra kapitalistického hospodárstva a situácia na hlavných trhoch v prvom polroku 1951. Príloha k Bjulleteňu, No 99 (526) zo 16/VIII 1951.

FRANCÚZSKO

Vojnovno-inflačný vzrast cien od začiatku agresie amerického imperializmu na Kórei

Strategické suroviny

(Ceny vo veľkom; priemerné mesačné ceny za prvý polrok 1950 = 100)

Jún 1951

Červená meď (stará)	3213 ⁴
Vlna	191
Kádmium	138
Zinok	165
Cín	156
Olovo	149
Elektrolytická meď	144

Potravinárske výrobky (Maloobchodné ceny; júl 1950 = 100)

Júl 1951

Chlieb	119
Čajové maslo	117

⁸⁴ Jún 1950 = 100.

Margarín	140
Rastlinný olej	127
Vajcia	121
Hovädzie mäso	164
Múčne výrobky	143
Mrkva	223
Káva	138

Tovar širokej spotreby

(Maloobchodné ceny; priemerné mesačné ceny za prvý polrok 1950 = 100)

Jún 1951

Uhlie	129
Plyn	174
Mydlo	161

Pramene: Bulletin Mensuel de Statistique, 1950, 1951; Perspectives, July 1951.

TALIANSKO

Vojново-inflačný vzrast cien od začiatku agresie amerického imperializmu na Kórei

(Prvý polrok 1950 = 100)

Strategické suroviny (ceny vo veľkom; máj 1951)

Farebné kovy	145
Meď	228
Olovo	128
Cín	178
Bavlnená priadza	175
Priadza z umelých vlákien	120
Surová koža	135

Priemyselné tovary v Ríme (maloobchodné ceny; február 1951)

Punčochy	116
Hospodárske mydlo	136
Vlna na mužské obleky	119
Mužské poltopánky	114

Potravinárske výrobky (maloobchodné ceny; február 1951)

Masť	148
Olivový olej	128
Káva	119
Vajcia	119
Fazuľa	142

Pramene: Bollettino Mensile di Statistica, No 8—12, 1950, No 1, 2, 1951; Monthly Bulletin of Statistics, U. N., July 1951.

Z Á P A D N Ě N E M E C K O

Vojново-inflačný vzrast cien v súvislosti so zosilnením remilitarizácie
(Jún 1951 v % oproti júnu 1950)

<i>Strategické suroviny</i>	
Stará oceľ	126
Liatina	118
Uhlie (antracit)	123
Alumínium	120
Zinok	130
Olovo	143
Meď	125
Umelé vlákna	126
<i>Priemyselné tovary</i>	
Mužské obleky	122
Mužské poltopánky	117
Látka na ženské šaty	115
<i>Potravinárske výrobky.</i>	
Chlieb	134
Mäso	117
Maslo	116

Prameň: Wirtschaft und Statistik, Heft 7, 1950, Heft 7, 1951.

*

V súvislosti s nezmenšujúcim sa vzrastom cien pri nominálnej mzde, udržiavajúcej sa na minulej, krajne nízkej úrovni, prebieha prudký pokles reálneho zárobku robotníkov a zamestnancov a reálny dôchodok pracujúceho roľníctva v kapitalistických krajinách. Tak v USA ešte r. 1949 bol

F R A N C Ů Z S K O

Pokles kúpnej sily miezd robotníkov

	1938	1946	1950
	mesačný priemer		
Index maloobchodných cien v Paríži (34 druhov tovaru)	100	645	1.946
Index nominálnej mzdy kovorobotníkov v parížskej oblasti	100	347	977
Pomer indexu nominálnej mzdy k indexu maloobchodných cien ³⁵	1,00	0,54	0,50

Pramene: Bulletin de la Statistique Générale de la France, 1947; Bulletin Mensuel de Statistique, 1951.

³⁵ Pomer indexu u nominálnej mzdy k indexu maloobchodných cien nedávajú úplnú predstavu o dynamike reálnej mzdy robotníkov, nakoľko do maloobchodných cien nie je zahrnuté bytné, dopravné a rad iných výdavkov. Tým však vzrast tohto ukazovateľa nedáva menšiu názornú predstavu o prudkom snížení reálnej mzdy robotníkov v porovnaní s predvojnovou úrovňou.

reálny dôchodok 75—80% predvojnovovej úrovne, v Anglicku začiatkom r. 1950 bol reálny dôchodok o 25—30% nižší ako predvojnovový. Reálna mzda francúzskych robotníkov dnes nedosahuje ani polovicu predvojnovovej úrovne, v Západnom Nemecku asi dve tretiny, v Taliansku (v Turíne a v iných priemyselných centrách) menej ako tri štvrtiny úrovne r. 1938. Zároveň s poklesom reálneho dôchodku prudko upadá podiel pracujúcich a zväčšuje sa podiel kapitalistov na národnom dôchodku kapitalistických krajín, čo jasne vidieť na príklade Francúzska a Západného Nemecka.

FRANCÚZSKO

*Pokles podielu pracujúcich a zväčšenie podielu kapitalistov
na národnom dôchodku
(v % oproti celkovému národnému dôchodku)*

	1938	1950
Mzda robotníkov a zamestnancov	45,0	50,5
Zisky kapitalistov	29,0	34,0

Prameň: La Vie Ouvrière, 30. V., 5. VI. 1951.

Z Á P A D N Ě N E M E C K O

*Úpadok podielu miezd robotníkov a zamestnancov v hodnote
novovytvorenej priemyselnej výroby (v %)*

	Druhý polrok 1948	1949	1950
Mzdy robotníkov a zamestnancov	43	38	36,5
Zisky kapitalistov	57	62	63,5

Prameň: Weissbuch über die amerikanisch-englische Interventionspolitik in Westdeutschland und das Wiedererstehen des deutschen Imperialismus, 1951, 94.

TALIANSKO

Vzrast ochudobňovania talianskych robotníkov

	1938	1950
Existenčné minimum ³⁶ (v lírach)	1.200	60.000
Priemerný mesačný zárobok robotníkov v priemysle (v lírach)	604	23.187
Priemerný mesačný zárobok k existenčnému minimu	50	38 ²⁷

Pramene: Bollettino Mensile di Statistica, 1948, 1941; Notiziario della Confederazione Generale Italiana del Lavoro, 15. I. 1951; Struttura del monopoli industriali in Italia, 1949.

*Sníženie spotreby potravinových výrobkov na osobu r. 1950
(Rok 1938 = 100)*

USA

Baranie mäso	59
Tuky a rastlinné oleje	94
z toho čajové maslo	64
Pšeničná múka	89

ANGLICKO

Údeniny	45
Čajové maslo	58
Mäso	68
Cukor	78
Ryby	81

FRANCÚZSKO

Múka a múčne výrobky	77
Pivo	56

TALIANSKO³⁸

Vajcia	75
Mäso	81
Zemiaky	95
Múka	98
Ryby	98

ZÁPADNÉ NEMECKO

Tuky	77
z toho čajové maslo	62
Mäso	53
Ryby	90
Cukor	96

Pramene: K USA: Consumption of Food in the U. S., 1949; Agricultural Situation, January 1951. K Anglicku: Monthly Digest of Statistics, 1951. K Francúzsku: Bulletin Mensuel de Statistique, Mai 1951. K Taliansku: Notizie Economiche, 1. XI. 1950. — K Západnému Nemecku: Wirtschaft und Statistik, Heft 3, 1951.

³⁶ Existenčné minimum na rok 1938 je zostavený na základe indexu životných nákladov.

³⁷ Priemerný mesačný zárobok talianskych nádenníkov je spolu 26% existenčného minima.

³⁸ R. 1949.

Počer nezamestnaných sa v kapitalistických krajinách neustále zväčšuje. Vysvetľuje sa to v prvom rade tým, že v súvislosti so snížením výroby v civilných odvetviach priemyslu prebieha hromadné prepúšťanie robotníkov a zamestnancov z týchto odvetví. Vzrast vojrovej výroby sa v prvom rade neuskutočňuje na účet prijímania nových kontingentov robotníkov do výroby, ale na účet silnejšej intenzifikácie práce zamestnaných robotníkov. Iba za jeden mesiac r. 1950 — od polovice júna do polovice júla — sa snížil počet robotníkov, zamestnaných v priemysle USA o 200 tisíc ľudí.

*Povojnový vzrast nezamestnanosti v kapitalistických krajinách
(nezamestnaní a polozamestnaní; v miliónoch)*

	1949	1950
Vo všetkých krajinách kapitalistického sveta	40,0	45,0
z toho v USA	17,7	17,9
z nich:		
úplne nezamestnaní ³⁹	5,9	5,8
polozamestnaní	11,8	12,1

Pramene: Monthly Labor Review, 1950, 1951; Economic Almanac, 1950.

Robotnícka trieda a všetci pracujúci v kapitalistických krajinách prejavujú rastúci odpor proti nástupu monopolov na ich životnú úroveň a demokratické práva; stavajú sa proti agresívnej politike vládnúcich kapitalistických kruhov, hroziacich uvrhnúť ľudstvo do novej svetovej vojny. Všade sa zosilňuje štrajkový boj proletariátu; nové a nové milióny ľudí dobrej vôle sa pridávajú do mohutného organizovaného frontu bojovníkov za mier. Toto nemôžu zakryť ani doluvedené oficiálne údaje o stávkach, zmenšujúce skutočný vzrast stávkového hnutia zvlášť v povojnovom období. Buržoázna štatistika neregistruje politické stávky, ktorých počet v kapitalistických krajinách po prijatí „Marshallovho plánu“, po uzavretí Severoatlantického paktu a po začatí imperialistickej agresie na Kórei prudko vzrástol. Buržoázne štatistiky tak isto neregistrujú stávky, ktoré trvaly (menej ako jeden deň (napr. stávky zo solidarity) a tak isto ani stávky v malých a stredných podnikoch s počtom účastníkov nižšie desať ľudí v Anglicku, nižšie šesť ľudí v USA atď.

³⁹ Do počtu úplne nezamestnaných sú zahrnutí v USA i „tí, ktorí sú vedení ako pracujúci, no nepracujú“ (v súvislosti so snížením výroby) a ktorí nedostávajú mzdu, ktorých počet podľa oficiálnych údajov bol r. 1949 2,5 miliónov ľudí a r. 1950 2,6 miliónov ľudí.

Vzrast štrajkového hnutia

	Jednotka merania	1938	1949	1950
USA				
Začaté štrajky	v jednotk.	2.772	3.606	4.843
Počet štrajkujúcich	tisíc	688	3.030	2.410
Množstvo štrajkami zameškaných pracovných dní	milión	9,1	50,5	38,8
ANGLICKO				
Štrajky	jednotka	375	1.426	1.338
Počet štrajkujúcich	tisíc	275	434	302
Množstvo štrajkami zameškaných pracovných dní	milión	1,3	1,8	1,4
FRANCÚZSKO				
Štrajky	jednotka	1.220	1.423	2.586
Počet štrajkujúcich	tisíc	1.133	4.318	1.527
Množstvo štrajkami zameškaných pracovných dní	milión	1,2 ⁴⁰	7,1	11,7
TALIANSKO				
Štrajky	jednotka	—	1.350	1.491
Počet štrajkujúcich	tisíc	—	3.505	3.706
Množstvo štrajkami zameškaných pracovných dní	tisíc	—	16.578	7.761
ZÁPADNÉ NEMECKO				
Štrajky	jednotka	—	892	1.310
Počet štrajkujúcich	tisíc	—	58,2	77,4
Množstvo štrajkami zameškaných pracovných dní	tisíc	—	270,7	358,2

Frameno: K USA: Handbook of Basic Economic Statistics, 2. I. 1951; Survey of Current Business, April 1951. K Anglicku: Ministry of Labour Gazette, May 1950. January 1951; Records and Statistics. 12. V. 1951, 2. I. 1951. — K Francúzsku: Bulletin Mensuel de Statistique, 1950, 1951: Annuaire Statistique, abrégé, 1949, II., 55; J. U. Kučinskij, *Istorija uslovij truda vo Francii s 1700 po 1948 g. M.* 1950, str., 262 K Taliansku: Bollettino Mensile di Statistica, 1950, 1951. K Západnému Nemecku: Wirtschaft und Statistik, Heft 2, 1951.

⁴⁰ V roku 1935.

Vzrast štrajkového hnutia v USA a v Anglicku po druhej svetovej vojne

	Ročný priemer za 5 predvojnových rokov (roky 1935—1939)		Ročný priemer za 5 povojnových rokov (1945—1949)	
	USA	Anglicko	USA	Anglicko
Množstvo štrajkov	2.862	660	4.091	1.880
Počet štrajkujúcich (v tisícoch)	1.125	365	3.046	509
Množstvo štrajkami zameškaných pracovných dní (v tisícoch)	16.940	1.978	54.760	2.235

Pramene: Statistical Abstract of the U. S. A, 1947, 217; Monthly Labour Review, 1950; Ministry of Labour Gazette, May 1950, 159; Records and Statistics, 24. II. 1951.

V podmienkach, keď sa vojnoví podpaľiaci snažia opriať ľudové masy sieťou lží, podviesť ich a zatahnuť do novej svetovej vojny, má prvoradý význam široká kampaň za zachovanie mieru ako prostriedok k odhaleniu zločinných machinácií vojnových podpaľáčov. Podľa predbežných údajov sa podpísalo pod Výzvu Svetovej rady mieru o uzavretí Paktu mieru medzi piatimi veľmocami približne 600 miliónov ľudí. Kampaň za Pakt mieru vo svojom rozmachu značne prevyšuje kampaň za sber podpisov pod štokholmskú rezolúciu. Vo všetkých krajinách rastie a šíri sa hnutie obrancov mieru, vyjadrujúce pevné odhodlanie národov odvrátiť novú svetovú vojnu a zachovať mier.

Prehľad zostavili spolupracovníci Sektora konjunktúry Inštitútu ekonomickej AV SSSR: ss. A. N. Pučkovyj, E. I. Ivanova, E. A. Čebotarjova, I. Moreno, B. N. Kiseľovyj, V. I. Šumilinyj, J. J. Kotkovskij, P. M. Šapiro pod vedením kandidáta ekonomických vied V. P. Gluškova.

I. A. ŠOLOMOVIČ, ANALÝZA HOSPODÁRSKEJ ČINNOSTI PRIEMYSELNÉHO PODNIKU

(Druhé doplnené a upravené vydanie, odporúčané Ministerstvom vysokých škôl pre ekonomické vysoké školy a fakulty.) Moskva, Gosplanizdat, 1950.

Uvedená kniha vyjde v krátkom čase v slovenskom preklade v nakladateľstve Práca.

Rozbor hospodárskej činnosti v našich priemyselných podnikoch je úsek, ktorý sa u nás ešte doteraz veľmi zanedbáva. Naši hospodárski pracovníci sa touto problematikou zaoberajú len sporadicky, nesústreďujú sa na systematický rozbor všetkých faktorov, ktoré priaznivo i nepriaznivo pôsobia na plnenie plánu. Najväčšou chybou na tomto úseku je práve nedostatok odbornej literatúry, nedostatočné spracovanie našich vlastných skúseností. Zatiaľ máme k dispozícii preklady zo sovietskej literatúry, ktoré však boli podrobené ostrej kritike — kritizoval sa najmä formalizmus a všeobecnosť spracovávaného materiálu.

Z pôvodnej literatúry kniha K o c m a n, *Rozbor hospodárenia priemyselného podniku* je tiež len všeobecným spracovaním evidenčných dát a nezobehrá konkrétne skúsenosti z najlepších závodov; možno jej teda adresovať všetky tie nedostatky, ktoré sa uvádzajú v diskusií venovanej otázke analýzy vnútropodnikových rezerv a jej ohlasu v súčasnej sovietskej literatúre, svolanej ústavom Akadémie vied SSSR, moskovským odborom Všesväzovej vedeckej inžiniersko-technickej spoločnosti strojárrov a redakciou časopisu *Voprosy ekonomiki* z 10. mája 1950. (Pozri *Voprosy ekonomiki* č. 6, roč. 1950 resp. preklad v časopise *Politická ekonomie* 1951, č. 1—2.)

Zatiaľ sa u nás dostatočne nezdôrazňuje tento úsek práce, tento dôležitý článok riadenia priemyslu, nástroj kontroly plnenia plánu, mobilizácie vnútorných rezerv podnikov, hoci vieme, že nemožno riadiť priemysel, nemožno urobiť správne ani jedno opatrenie a nemožno správne postaviť plán, ak nepredchádza všestranná analýza skutočností. Už L e n i n v článku *O jednotnom hospodárskom pláne* zdôrazňoval štúdiu faktov... „Vecný národohospodár namiesto prázdnych téz si sadne a preštuduje zprávy, čísla, údaje, vykoná rozbor našich vlastných skúseností a povie: Chyba je v tom a v tom, napraviť sa dá tak a tak.

Vecný administratívny vedúci na základe dôkladného preštudovania vecí navrhne alebo sám vykoná premiestnenie osôb, zmení zodpovednosť, zreorganizuje aparát atď.“ (L e n i n, *Sočinenija* XXVI, 168—174.)

No napriek tomu sa u nás rozbor obmedzuje len na formálnu stránku vecí, vzájomné odsúhlasenie čísel, podchytenie súhrnu evidenčných dát alebo povrchné srovnávanie štatistických údajov. Pritom vieme, ako nás to učí dialektická metóda, že v tomto prípade jedine správna je komplexná metóda skúmania otázok ekonomiky, organizácie a techniky; teda nie oddelene, ale v ich vzájomnej súvislosti.

Ako zdôrazňuje autor recenzovanej knihy, metóda rozboru hospodárskej činnosti sa musí zakladať na „základných poučkách dialektického materializmu a politickej ekonomie socializmu“. Autor uvedenej knihy sa sústreďuje najmä na vysvetlenie metodológie, pričom sa opiera o metódy používané v popredných sovietskych podnikoch. Rozoberá problematiku odhaľovania a využívania rezerv v socialistickom podniku s hľadiska plnenia a prekračovania štátneho plánu.

Tento metodologický postup hodnotila aj vyššie uvedená kritika ako pokrok oproti doterajším knihám, ktoré strhávaly otázku vždy určitým smerom.

V prácach venovaných otázke analýzy hospodárskej činnosti priemyselných podnikov sa na prvé miesto vyzdvihovala analýza účtovníckych dát a štatistických údajov. Takáto analýza odhaľovala však len stavy zachytené vo výkazoch a ani zďaleka nie hlavnú časť rezerv podniku. Za nedostatok treba tiež považovať nepotrebné teoretizovanie a komplikáciu foriem a spôsobov analýzy, nesystematickosť skúmania a nezovšeobecňovanie najnovších skúsností.

Pri recenzovaní uvedenej knihy treba zdôrazniť najmä metódu, ktorú autor rozobral na začiatku a ktorú v celej knihe dôsledne užíva. Pri vysvetľovaní metodického postupu vychádza z predmetu a úlohy analýzy hospodárskej činnosti a hovorí: "... ,jej obsahom je objavenie pozitívnych a negatívnych faktorov, vplyvajúcich na priebeh plnenia plánu a na tomto základe zhodnotenie hospodárskej činnosti podniku, ďalej vypracovanie opatrení, smerujúcich na odhalenie a využitie vnútorných rezerv, na odstránenie nedostatkov a strát a systematická kontrola týchto opatrení". Analýza teda tým, že operuje faktami o plnení plánu, musí ukázať, kde sa nachádzajú rezervy, a to aj také, ktoré plán nepredpokladal.

Ako hovorí s. Stalín: "... ,žiadny päťročný plán nemôže počítať so všetkými možnosťami, ktoré sú skryté v sovietskom zriadení a ktoré sa prejavujú až pri práci, v priebehu uskutočňovania plánu v továrni, v závode, v kolchoze, v sovchoze, v oblasti atď." (J. V. Stalín, *Sočinenija XII*, 347.)

Autor ďalej zdôrazňuje, že metódou analýzy hospodárskej činnosti je metóda dialektická, opierajúca sa o poznatky politickej ekonomie socializmu, pričom táto metóda je podmienená zvláštnosťami a prednosťami socialistického systému hospodárstva. Teda základným kritériom pre hodnotenie hospodárskej činnosti je plán. To však, ako už bolo spomenuté, neznamená, že analýza sa obmedzuje len na porovnávanie skutočných ukazovateľov s plánovanými, ale porovnáva, ako bol stanovený sám plán.

Po vymedzení predmetu a úlohy analýzy hospodárskej činnosti prechádza autor k charakteristike zvláštností jej metódy a tieto zvláštnosti shrňuje do nasledujúcich bodov:

1. Ako prvú metodologickú zvláštnosť uvádza, že základným kritériom pre hodnotenie hospodárskej činnosti priemyselného podniku sú úlohy štátneho plánu a na tomto základe vypracovanie návrhov na odhalenie a využitie vnútorných rezerv.

2. Druhou metodologickou zvláštnosťou je detailizovanie výsledkov plnenia plánu podľa miesta a času ich vzniku. Toto vyplýva z usnesenia XVIII. všesväzovej konferencie VKS(b), kde v referáte s. Malenkov hovorí: "... pracovať podľa plánu — to znamená plniť plán nielen v priemere podľa úsekov priemyslu, ale v každom podniku zvlášť a nielen v priemere v každom podniku, ale každodenne v každej dielni, v každej brigáde, na každom stroji, v každej smene."

3. Tretou metodologickou zvláštnosťou je roztriedenie rozličných faktorov a zmeranie ich vplyvu na výsledky hospodárskej činnosti, aby sa analýza nestala nesystematickým vyčíslením rôznych faktorov, tak či onak pôsobiacich na plnenie plánu. Po takomto roztriedení je nevyhnutné ich zmerať, aby sa v každom konkrétnom prípade odhalily tie faktory, ktoré sú rozhodujúce, najdôležitejšie, aby sa im v prvom rade venovala pozornosť pri vypracovávaní návrhov a opat-

rení buď na ich odstránenie (negatívne), alebo na ich maximálne rozšírenie (pozitívne).

4. Ako sme už spomenuli, musíme skúmať tieto faktory nie oddelene, ale komplexne, pretože v práci každého podniku pôsobia vplyvy ekonomiky, organizácie a technologickej výroby. Ako zdôrazňuje autor . . . „Ktorýkoľvek ukazovateľ hospodárskej činnosti tak alebo inak vyjadruje výsledok vzájomného vplyvu týchto faktorov . . .“.

5. Piata zvláštnosť metódy spočíva v tom, že musí skúmať komplexne, to znamená vo všetkých vzťahoch, podklady evidencie, štatistiky, rozpočtu, operatívno-technickej evidencie, ako aj iné podklady, z ktorých možno hodnotiť prácu podnikov.

Toto sú metodologické zvláštnosti analýzy, od ktorých treba odlišovať jednotlivé spôsoby spracovania konkrétneho materiálu do tabuliek, prehľadov, grafov a pod., ktoré sa pri analýze používajú a ktoré autor sám používa pri skúmaní určitého činiteľa v jednotlivých kapitolách.

Po objasnení predmetu a metódy pristupuje autor k jej konkrétnejšiemu ilustrovaniu na praktických príkladoch, ktoré berie z rôznych odvetví priemyslu. Prechádza od celkového hodnotenia plnenia plánu v peňažnom, naturálnom vyjadrení a vyjadrení v čase, pričom objasňuje, akým spôsobom treba určiť vplyv, výšku rozpracovanej výroby, využitie pracovného času, sortimentu a kvality výroby, rytmičnosti odvádzanej výroby, kvality výroby. Ako nedostatok tejto kapitoly treba uviesť, že sa v nej málo zdôrazňuje vplyv organizácie výroby, že tu chýbajú najnovšie skúsenosti organizácie výroby na bežiacom páse (kusová, seriová, plynulá), ďalej tu chybuje analýza práce podľa grafikonu, čo vplýva nielen na rovnomernosť odvádzanej výroby, ale na všetkých ukazovateľov práce podniku.

Nedostatky uvedené k tejto kapitole platia aj o ďalších kapitolách — plnenie plánu práce, využitie základných prostriedkov, hmotné zásobovanie, vlastné náklady a ich jednotlivé časti. Vplyv foriem organizácie výroby na bežiacom páse a organizácie práce podľa grafikonu sa tiež neprejavil v uvedenej knihe, ani v kapitolách zaoberajúcich sa rozborom plnenia plánu realizácie výroby a akumulácie, v kapitolách pojednávajúcich o analýze plnenia finančného plánu a rýchlosti obratu prostriedkov v procese výroby, v materiálnych zásobách a v zbytkoch hotovej výroby.

Ako ďalší nedostatok knihy treba uviesť, že autor nedáva odpoveď na otázku, ako riešiť operatívnu analýzu z podkladov prvotnej dokumentácie z operatívnej evidencie, napr. pri analýze plnenia plánu jednej smeny. Operatívnosť analýzy je vôbec problémom, ktorý nie je v sovietskej literatúre náležite spracovaný, hoci je dosť praktických skúseností v závodoch.

Uvedená kniha bude však aj napriek týmto nedostatkom dobrou pomôckou pre našich hospodárskych pracovníkov, zvlášť pre systematiku jej spracovania, ako aj z toho dôvodu, že poskytuje všeobecný návod, ako pristupovať k jednotlivým konkrétnym problémom a na ktoré otázky sa pritom hlavne zamerať. Táto kniha bude súčasne dobrou študijnou pomôckou pri nedostatku našej pôvodnej literatúry z tejto problematiky.

Ján Ferianc

ABRAMOV A I., OBČIANSKY PROCES SSSR

(388 strán, viaz. 200.—, broš. 175.—.)

Autori tu podávajú výklad moderného socialistického občianskeho procesného práva aj vo svetle jeho historického vývinu a porovnávajú ho s buržoáznym systémom a ustanovizňami jeho právneho odvetvia, čím ešte väčšmi vyniká nový charakter socialistického práva.

ARŽANOV A I., TEÓRIA ŠTÁTU A PRÁVA

(502 strán, viaz. 140.—, broš. 110.—.)

Učebnica pre vysoké školy, vypracovaná sovietskymi odborníkmi a schválená Ministerstvom vysokého školstva SSSR. Obsahuje podrobné úvahy o predmete a metóde teórie štátu a práva, podstate štátu, podstate práva, obcznamuje s historickými typmi a formami štátu, uvádza podrobné charakteristiky vykorisťovateľských štátov a sústav práva a tiež socialistického štátu ako najvyššieho typu štátu; hlavnú pozornosť venuje soviетom ako forme štátu za diktatúry proletariátu, rozoberá funkcie socialistického štátu, jeho právnu sústavu a pramene a napokon si všima štátu a krajín ľudovej demokracie a prechodu sovietskeho štátu a práva v období prechodu od socializmu ku komunizmu a v komunizme.

HRUŠOVSKÝ I., ENGELS AKO FILOZOF

(82 strán, viaz. 125.—, broš. 75.—.)

Autor sa vo svetle mysliteľského odkazu Marxovho kongeniálneho priateľa — F. Engelsa zaoberá základnými problémami marxistického učenia, z ktorých niektoré neskôr spracoval v osobitných štúdiách (*Problémy noetiky, Dialektika spoločenského vývinu*) a ktoré tvoria jadro otázok dialektického materializmu.

Štúdia vyšla z príležitosti 50. výročia smrti F. Engelsa.

OSTROVIŤANOV A I., AGRESÍVNA IDEOLOGIA A POLITIKA AMERICKÉHO IMPERIALIZMU

(600 strán)

Dielo s vyčerpávajúcou úplnosťou rozoberá všetky stránky, prejavy a metódy nenásytnej expanzívnej útočnosti západných imperialistických veľmocí na čele s USA. Na základe bohatého faktového materiálu kniha odhaľuje jasným a každému zrozumiteľným spôsobom pravé ciele ich nenávistej, rasistickej nacionalistickej, kozmopolitickej a militaristickej politiky, namierenej proti mieru a na prípravu novej svetovej vojny proti vedúcej mocnosti demokratického a protiimperialistického tábora, proti SSSR a ľudovodemokratickým krajinám.

PAVLÍK O., VÝVIN SOVIETSKEHO ŠKOLSTVA A PEDAGOGIKY

(254 strán, viaz. 150.—, broš. 100.—.)

Dielo marxistického teoretika scznámi čitateľa vyčerpávajúcím spôsobom s dejinami vývinu sovietskeho školstva od Veľkej októbrovej revolúcie až po súčasnú dobu. Dielo poukazuje na najdôležitejšie faktory, ktoré ovplyvnili tvorenie a formovanie sovietskej výchovy.

Autor shrnul v tejto práci, ktorá vznikla za druhej svetovej vojny, všetky pedagogické problémy, ktoré riešilo sovietske školstvo do konca druhej svetovej vojny.

PAVLOV T., TEÓRIA ODRAZU

(512 strán, viaz. 150.—, broš. 125.—.)

Hlavnou myšlienkou Pavlovovej marxistickej gnozeológie je tvrdenie, že schopnosť odrazu má každá hmota vôbec. Pravda, forma odrazu sa kvalitatívne odlišuje pri jednotlivých kvantitatívnych stupnoch vývoja hmoty. Podľa Pavlova odraz je teda najširšie chápanie vzájomného dialektického vzťahu medzi čiastočnými hmotnými procesmi, tvoriacimi súčasne jednotný celok.

Dielo vyžaduje dokladnú znalosť problematiky dialektického materializmu a oboznámenosť s najnovšími vedeckými skúmaniami.

ŠTÚR L., DAS SLAVENTHUM UND DIE WELT DER ZUKUNFT — SLOVANSTVO A SVĚT BUDOUCNOSTI

(246 strán, broš. 75.—.)

Toto dielo bolo vydané podľa originálu, ktorý autor napísal v nemeckom jazyku. Autor sa v ňom zaoberá otázkou Európy a Slovanstva v budúcnosti. Vyjadruje vieru v štedré dary slovanského ducha, ktoré sa nemajú možnosť uplatniť.

UDALCOV A I., REVOLUČNÉ DEDIČSTVO ROKOV 1848—1849.

(147 strán, viaz. 115.—, broš. 90.—.)

Sborník obsahuje štúdie sovietskych historikov: K storočnici *Manifestu Komunistickej strany*; O úlohe nás v buržoazných revolúciách; Slovanské narody Rakúskej ríše v revolučnom hnutí r. 1848 vo výzkumoch sovietskych historikov; Politické dedičstvo rokov 1848—49; Rok 1848 a národnostná otázka v Rakúsku a Rusku v roku 1848.

SAVULESCU, NOVÉ CESTY VEDY

(43 strán, broš. 7.—.)

Prehľadka predsedu Akadémie Rumunskej ľudovej republiky rozoberá aktuálny problém súčasnej vedy: veda v boji za mier a veda v službách reakcie a vojny.

KON I. S., VEDA AKO FORMA SPOLOČENSKÉHO VEDOMIA

(44 strán, broš. 13.—.)

Práca poukazuje na hlavnú črtu vedy a vedeckej ideológie: odraz objektívnej pravdy. Zaoberá sa ďalej rozdielom prírodných a spoločenských vied a ich vzťahom k výrobe a nadstavbe. Rozoberá prvky, ktorými súvisia prírodné vedy s výrobou a ktorými súvisia s nadstavbou. Ďalej skúma vzťahy spoločenských vied k nadstavbe a poukazuje na kvalitatívny rozdiel spoločenských vied predmarxistických a marxistických.

PAVLOV T., VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA MARXISTICKEJ DIALEKTICKEJ METÓDY

(44 strán, broš. 12.—.)

Známy bulharský marxista rozoberá v tejto prednáške tieto otázky: 1. Čo je vedecká metóda, 2. čo je marxistická dialektická metóda, kedy a prečo sa zjavuje a v čom pozostáva rozdiel medzi ňou a metafyzickou metódou, 3. ukazuje úlohy a význam marxistickej dialektickej metódy pre víťazstvo proletárskeho svetonáhľadu.

EKONOMICKÝ SBORNÍK II

(176 strán, broš. 120.—.)

Obsahuje tri významné originálne štúdie známych odborníkov v marxistickej politickej ekonomii — J. Bránika o hospodárskych základoch ľudovej demokracie, V. Zamarovského o socialistickom rozmiestovaní výrobných síl a J. Spišianka o Štátnej banke československej.

Okrem toho sborník prináša preklad sovietskeho teoretika G. Kozlova o Lenínovi a Stalinovi ako tvorcov politickej ekonomie socializmu.

FILOZOFICKÝ SBORNÍK

(166 strán, viaz. 180.—, broš. 150.—.)

Obsahuje úplný materiál z prvej celoslovenskej konferencie filozofických pracovníkov, ktorá sa konala 20. októbra 1950 v Bratislave.

Na prvom mieste je významný prejav zástupcu ÚV KSS J. Šefránka o úlohách slovenskej filozofie v boji za mier a socializmus. Úvodnú prednášku k diskusií mal I. Hrušovský. Konferenciu kriticky zhodnocuje v osobitnom článku L. Hanzel.

Sborník obsahuje ďalej preklady štúdií G. Glezermana *Marxizmus-leninizmus o základni a nadstavbe*; R. Garaudyho *Francúzsky materializmus XVIII. storočia* a M. Thoreza o R. Descartesovi.

ZEMEPISNÝ SBORNÍK II, č. 1—2

(124 strán, broš. 80.—.)

Sborník je venovaný problémom fyzickej geografie a antropogeografie. Časopis vychádza ako dvojčíslo dva razy ročne.

Prvé dvojčíslo obsahuje štúdiu Š. Janšáka *Eolické formácie na Slovensku*, skúmajúcu naše pieskové oblasti, štúdiu O. Duba *Energia vody v povodí*, príspevok E. Hadača o stopách zaľadnenia vo Vysokých Tatrách a geografickú charakteristiku M. Lukniša *Detvianska kolonizácia v Gemeri*.

Časopis prináša preklad štúdie sovietskeho geografa D. L. Armanda o funkčných a korelatívnych vzťahoch vo fyzickej geografii a napokon zprávy a recenzie odbornej, domácej i zahraničnej literatúry.

ZEMEPISNÝ SBORNÍK II, č. 3—4

(106 strán, broš. 60.—.)

obsahuje dokončenie štúdie Š. Janšáka o pieskových formáciách na Slovensku, *Výsledky pozorovania námrazy na Lomnickom štíte* od M. Končeka a *Mapu hustoty riečnej siete v povodí Hrona* od E. Šimu.

O B S A H

Heretik Š.: Vývin povojnovej hospodárskej krízy v kapitalistických krajinách	5
Halaxa V.: Rovnomerné plnení plánu — předpoklad jeho úspěšného splnění .	30
Kosiačenko G.: Štátny plán — záväzný zákon	51
Svetoň J.: Marxisticko-leninská štatistika a jej úlohy vo výstavbe socializmu	66
Karavajev A.: O upevnení materiálno-výrobnej základne kolchozov . . .	87
Stepaňan C. A.: Upevnenie a rozvinutie základov socializmu — podmienka výstavby komunizmu	104
Kuzminov J.: Keynes — ideolog imperialistickej reakcie a vojny	128
Rubinštejn M.: Ako doplácajú závody na horúčkovité zbrojenie v kapitalistických krajinách	144
Pavlov J.: Ideologia imperializmu pod rúškom „demokratického socializmu“	165
Trachtenberg J.: Banky USA v službách militarizmu	180
Dvorkin I.: Zahnívanie a úpadok anglického hospodárstva	201
Borisov S.: Zmarschallizované Rakúsko pod útlakom amerických imperialistov	221
Vatolina L.: Izrael — základňa amerického imperializmu na Blízkom Východe	236
Militarizácia hospodárstva kapitalistických krajín	250
Recenzia	278

EKONOMICKÝ SBORNÍK
SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED A UMENÍ
ROČNÍK III, 1951
REDIGUJE ING. IVAN KUHN

301-01. Daň 1%. PIO 21098/51-II/3-409, náklad 1.000 výtlačkov
Papier 221,70/100, 80 gr. Vytlačily Severoslovenské tlačiarne, n. p., základný závod,
Martin, zo sadyby Linotypovej. písmom Regal
Cena kart. Kčs 145.—

